

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**SOĞUK SAVAŞ SONRASI DÖNEMDE
ALMANYA’NIN AVRUPA BİRLİĞİ POLİTİKALARININ DÖNÜŞÜMÜ**

**Hazırlayan
Serkan KURTULUŞ**

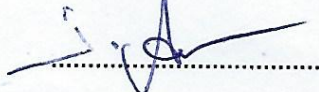
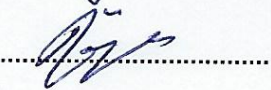
**Danışman
Doç. Dr. Alper ARISOY**

İZMİR-2019

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Serkan KURTULUŞ
Öğrenci No : 2012800637
Tez Başlığı : Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Almanya'nın AB Politikalarının
Dönüşümü
Savunma Tarihi : 31/07/2019
Danışmanı : Doç.Dr. İ.Alper ARISOY

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Doç.Dr. İ.Alper ARISOY	- Dokuz Eylül Üniversitesi	
Doç.Dr.Gözde KAYA	- Dokuz Eylül Üniversitesi	
Prof.Dr.Nesrin DEMİR	- İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	

Serkan KURTULUŞ tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olan bu tez savunmada başarılı bulunarak oy birliği () / oy çokluğu () ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Metin ARIKAN
Müdür

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum **“Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Almanya’nın Avrupa Birliği Politikalarının Dönüşümü”** adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

01/07/2019
Serkan KURTULUŞ

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Almanya'nın Avrupa Birliği Politikaları'nın Dönüşümü

Serkan KURTULUŞ

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Avrupa Birliği Anabilim Dalı

Avrupa Birliği Programı

Almanya II. Dünya Savaşından yenik çıkmış, savaş galibi Müttefik Ülkelerin anlaşmaları ile Batı ve Doğu Almanya olmak üzere ikiye bölünmüştür. Günümüzde varlığını Federal Alman Cumhuriyeti olarak devam ettiren Batı Almanya, 1949 yılında yarı bağımsız devlet olarak kurulmuştur. Coğrafi olarak Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) sınırında yer alması, NATO ittifakı içerisindeki önemini arttırmıştır. Schuman Planı ile başlayan Avrupa bütünleşme süreci ise Batı Dünyası'nda kabul görmesini sağlamıştır. Bu süreci bağımsızlığını kazanmak için başarılı bir şekilde kullanan Batı Almanya, kısa sürede Batı toplumundaki yerini sağlamlaştırmıştır. Avrupa Ortak Pazarı, sanayi üretimine dayanan Batı Almanya ekonomisi için fırsat olmuş, 1970'lere gelindiğinde ise Avrupa'nın ekonomik anlamda en gelişmiş ülkesi haline gelmiştir. SSCB'nin dağılması ile Doğu Almanya ile Birleşme hedefini gerçekleştiren Almanya, ekonomik anlamda ve nüfus olarak Avrupa'daki en büyük güç haline gelmiştir. Soğuk Savaş'ın ardından Avrupa'da Almanya lehine değişen güç dengeleri, Almanya'nın bütünleşme politikalarında dönüşüme yol açmış ve Avrupa bütünleşme sürecindeki etkisini arttırmıştır. Bu çalışmanın amacı, Soğuk Savaş sonrası Almanya'nın, Avrupa bütünleşme politikalarındaki değişim ve sürekliliği ortaya koymak, aynı zamanda bu ülkenin Avrupa bütünleşme sürecine olan etkilerini tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Almanya'nın Avrupa Birliği Politikaları, AB, Avrupa bütünleşme süreci, Soğuk Savaş

ABSTRACT

Master's Thesis

Transformation of Germany's European Union Policies in the Post-Cold War Era

Serkan KURTULUŞ

Dokuz Eylul University

Graduate School of Social Sciences

Graduate Department of European Union Studies

European Union Studies Program

Germany was defeated in World War II and was divided into two, West and EEDC Germany, by the agreements of the Allied Countries. West Germany, which exists as Federal Republic of Germany today, was founded in 1949 as a semi-independent state. Its geographical location at the border of the Union of Soviet Socialist Republics increased its importance within the NATO alliance. The European integration process, started with the Schuman Plan, enabled it to be accepted in the Western World. West Germany successfully made use of this process to regain its independence and consolidated its position in the Western world in a short time. The European Common Market was an opportunity for the highly industrialised West German economy, and by the 1970s it became the most economically developed country in Europe. With the dissolution of the USSR, Germany has achieved the goal of Unification with EEDC Germany and has become the biggest power in Europe in terms of economy and population. The changing balance of power in favour of Germany in the aftermath of the Cold War led to the transformation of Germany's policies in the European Community / European Union and increased its influence in the European integration process. The aim of this study is to reveal the principle of change and continuity in post-Cold War Germany's European integration policies and also to discuss its effects on the European integration process.

Keywords: Germany's European Union Policies, EU, European integration process, Cold War

**SOĞUK SAVAŞ SONRASI DÖNEMDE
ALMANYA’NIN AVRUPA BİRLİĞİ POLİTİKALARININ
DÖNÜŞÜMÜ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1

I.BÖLÜM

**ALMANYA’NIN BİRLEŞMESİ ÖNCESİ FEDERAL ALMANYA’NIN
AVRUPA BÜTÜNLEŞME POLİTİKALARI**

1.1.AVRUPA KALKINMA PROGRAMI VE MARSHALL YARDIMLARI, FEDERAL ALMANYA’NIN BU DÖNEMDEKİ POLİTİKALARI	6
1.2.SCHUMAN VE PLEVEN PLANLARI VE BATI ALMANYA’NIN POLİTİKALARI	16
1.2.1. Schuman Planı	16
1.2.2. Pleven planı ve Avrupa Savunma Topluluğu	19
1.2.3. Alman Siyasi Çevrelerinin Schuman ve Pleven Planlarına Yaklaşımı	21
1.3. ALMANYA’NIN BİRLEŞMESİ ÖNCESİ BÜTÜNLEŞME SÜREÇLERİNDE BATI ALMANYA’NIN POLİTİKALARI	29
1.3.1. Ortak Pazar Süreci	29
1.3.2. Avrupa Topluluğu Genişleme Süreçleri	36
1.3.3. Ortak Tarım Politikası Süreci	43
1.3.4. Avrupa Parasal Sistemi Süreci	49
1.3.5. Avrupa Tek Senedi Süreci	55

II.BÖLÜM

ALMAN BİRLEŞMESİ SONRASI FEDERAL ALMANYA’NIN AVRUPA BÜTÜNLEŞME POLİTİKALARI

2.1.TOPLULUĞUN ALMANYA’NIN BİRLEŞMESİ ÜZERİNE POLİTİKALARI	62
2.2.ALMANYA’NIN BİRLEŞMESİ SONRASI İMZALANAN BİRLİK ANTLAŞMALARI, AVRUPA BÜTÜNLEŞME SÜRECİ VE ALMANYA’NIN POLİTİKALARI	65
2.2.1 Maastricht Antlaşması	65
2.2.2. Amsterdam Anlaşması	73
2.2.3. Nice Antlaşması	77
2.2.4 Lizbon Antlaşması	80
2.3.BİRLİĞİN GENİŞLEME SÜRECİ VE ALMANYA’NIN POLİTİKALARI	82
2.4.BİRLİĞİN ORTAK DIŞ POLİTİKA VE GÜVENLİK POLİTİKASI VE ALMANYA’NIN POLİTİKALARI	91
2.5.AVRUPA EKONOMİK VE PARASAL BİRLİĞİ VE ALMANYA	103
2.5.1 İstikrar ve Büyüme Paketi	107
2.5.2. Euro Bölgesi Krizi	109

III.BÖLÜM

ALMANYA’NIN BİRLEŞMESİNDEN SONRAKİ SÜREÇTE ALMANYA VE AVRUPA BÜTÜNLEŞMESİ: SÜREKLİLİK VE DÖNÜŞÜM

3.1. ALMANYA’NIN BİRLEŞMESİ SONRASI ALMAN BÜTÜNLEŞME POLİTİKALARI’NIN DÖNÜŞÜMÜ	117
3.2.BİRLİĞİN GENİŞLEME POLİTİKALARI VE ALMANYA’NIN ROLÜ	122
3.3. ORTAK DIŞ POLİTİKA VE GÜVENLİK POLİTİKASI VE ALMANYA’NIN ROLÜ	126
3.4. AVRUPA EKONOMİK VE PARASAL BİRLİĞİ VE ALMANYA’NIN ROLÜ	133
SONUÇ	138
KAYNAKÇA	142

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
CAP	Ortak Tarım Politikası
CDU	Katolik Merkez Partisi
CFSP	Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası
CSU	Hristiyan Sosyal Birliği Partisi
DGB	Alman Ticaret Sendikaları Federasyonu
DKP	Alman Komünist Partisi
EC	Avrupa Topluluğu
ECA	Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
ECU	Avrupa Para Birimi
EDC	Avrupa Savunma Topluluğu
EEC	Avrupa Ekonomik Topluluğu
EMS	Avrupa Parasal Sistemi
EMU	Ekonomik ve Parasal Birlik
ERT	Avrupa Sanayicileri Masası
ESCS	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
EUA	Avrupa Hesap Birimi
EURATOM	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
GATT	Gümrük Tarifeleri Ticaret Antlaşması
ICG	Hükümetler Arası Konferans
IMF	Uluslar Arası Para Fonu
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

OECD	Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü
SEA	Avrupa Tek Senedi
SPD	Almanya Sosyal Demokrat Partisi
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

GİRİŞ

II. Dünya Savaşı'nda Mihver Devletler ve ittifaka önderlik eden Nazi Almanyası savaştan mağlup çıkmıştı. Dünyanın o güne kadar gördüğü en yıkıcı savaşta Avrupa'nın büyük şehirleri harabeye dönmüş, Müttefik Devletler Nisan 1945'te Berlin'e girene kadar savaşı bırakmayan Almanyaya en ağır darbeyi alan ülkelerden olmuş, tüm büyük şehirleri harabeye dönmüştü. Savaş galibi Müttefik Ülkeler, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), İngiltere, Fransa ve SSCB, Almanyaya ile imzaladıkları ateşkes antlaşması ile Almanyayı 1947 yılına kadar yönetecek İşgal Bölgesi Yönetimlerini oluşturmuşlardı. Savaş sonrası dünyadaki en etkili iki güç haline gelen ABD ve SSCB arasındaki ideolojik farklılıklar gün yüzüne çıkmıştı. Dünya üzerindeki etki alanını genişletmek isteyen iki güç, dünyayı iki bloğa ayırmış ve 1947-1991 yılları arasında devam edecek Soğuk Savaş başlamıştı. II. Dünya Savaşı sonrası, Almanyanın ve Avrupa'nın yeniden inşası müttefik ülkeler için çözülmesi gereken önemli bir sorun olmuştu. ABD'de 1945-47 yılları arasında Almanyanın yeniden yapılandırılması için farklı fikirler ortaya atılmış, Avrupa'nın yeniden inşasına vereceği destek ve stratejik coğrafi konumunun etkisiyle Batı Avrupa'ya dâhil edilmesi kararlaştırılmıştı. II. Dünya Savaşı Müttefiklerinin anlaşması ile Almanyaya Doğu ve Batı olmak üzere iki devlete bölünmüş liberal demokrat yapıdaki Almanyaya Federal Cumhuriyeti Batı ittifakına katılmış, Almanyaya Demokratik Cumhuriyeti ise SSCB'nin özerk cumhuriyetlerinden biri olmuştu.

1949 yılında Müttefik Devletler ile imzalanan Barış Antlaşması ile Batı Almanyaya yarı bağımsız bir devlet olarak kurulmuştu. 1950'de yayınlanan Schuman Deklarasyonu ile başlayan Avrupa Bütünleşme süreci Batı Almanyaya için Batı dünyasındaki yerini sağlamlaştırmak ve bağımsızlık alanını genişletmek için fırsat olmuştu. Bu fırsatı iyi değerlendiren Almanyaya, bazı menfaatlerinden ödün verme pahasına, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'na (European Coal and Steel Community –ECSC), diğer beş ülke ile eşit şartlarda üye olmuştu. Kömür ve çelik için oluşturulan Ortak Pazarın ulaştığı başarı, ECSC üyelerini Ortak Pazarı genişletme konusunda çalışmaya itmiş, tüm sanayi ürünlerinin dâhil edildiği Avrupa Ortak Pazarı Mart 1957'de Roma Antlaşması ile oluşturulmuştu. Batı Almanyaya kararlılıkla yürüttüğü Avrupa bütünleşmesi politikalarını, Roma Antlaşması hazırlık

sürecinde devam ettirmiş, Avrupa Ortak Pazarı, sanayi üretimine ve ihracata dayalı Alman ekonomisinin büyümesine büyük katkı sağlamıştı.

1970'lere gelindiğinde Batı Almanya, Avrupa Ekonomik Topluluğu (European Economic Community - EEC) içerisinde ekonomik anlamda en gelişmiş ülke haline gelmişti ve Topluluk ekonomi politikaları üzerindeki etkisi artmıştı. 1973 yılında Bretton Woods sisteminin Avrupa'da çökmesiyle EEC içerisinde kur dönüşümlerini düzenlemek için yeni bir sisteme ihtiyaç duyulmuştu. Topluluk içerisindeki kur dönüşümünün esaslarını düzenleyen Avrupa Parasal Sistemi (European Monetary System - EMS), parasal istikrarı ile ön plana çıkan Batı Almanya finansal sistemi örnek olarak oluşturulmuştu.

EMS'nin 1980'lerde gösterdiği başarı Topluluğun ekonomik ve parasal alanlarda işbirliğini güçlendirmişti. 1986 yılında Roma Antlaşması'nı güncellemek için hazırlanan Avrupa Tek Senedi (Single European Act - SEA) ile Avrupa Tek Pazarı oluşturulmuş, sanayi ürünlerinin yanında, kişilerin, işgücünün ve sermayenin de Topluluk içerisinde serbest dolaşımı sağlanmış, Batı Almanya'nın Topluluk ekonomi politikaları üzerindeki etkisi artmıştı.

1989 yılında SSCB'nin dağılma sürecinin başlamasıyla, dünya üzerindeki ekonomik ve politik dengeler değişmiş, yaşanan değişimler Avrupa'yı da derinden etkilemişti. SSCB tehdidinin ortadan kalkması ve Doğu Almanya'nın SSCB etkisinden çıkması ile Almanya'nın birleşmesinin önündeki engellerde kalkmıştı. II. Dünya Savaşı Galibi dört ülke ile iki Almanya arasında imzalanan İki Artı Dört Antlaşması ile Doğu ve Batı Almanya birleşmişti. Birleşme sonrası Almanya ekonomik anlamda ve nüfus olarak Topluluğun en büyük ülkesi haline gelmişti. Topluluk içerisindeki artan etkisi, Soğuk Savaş öncesi ekonomik gücüne rağmen Avrupa'da sınırlı politik etkiye sahip Almanya, Soğuk Savaş Sonrası artan gücü ile Avrupa bütünleşme sürecine yön veren ülkelerden biri haline gelmişti.

Bu çalışmanın amacı Almanya'nın, Soğuk Savaş sonrası devamlılığını koruyan ve Topluluk/Birlik içerisinde artan etkisi ile dönüşüme uğrayan, Avrupa bütünleşme politikalarını ortaya koymak ve bu politikaların bütünleşme sürecine olan etkilerini tartışmaktır.

Bu çalışmanın, birinci bölümünde Soğuk Savaş öncesi Avrupa bütünleşme süreci ve Batı Almanya'nın Avrupa bütünleşme politikaları; ikinci bölümünde ise

Soğuk Savaş sonrası Avrupa bütünleşme süreci ve Almanya'nın Avrupa bütünleşme politikaları incelenmiştir. Üçüncü bölümde, Soğuk Savaş sonrası Almanya'nın Avrupa politikalarındaki dönüşüm ortaya konulmuş ve bu politikaların bütünleşme sürecine etkileri tartışılmıştır. Çalışma sırasında birincil kaynak olarak, Almanya ve teze konu olan diğer ülkelerdeki Yetkili Mercilerin arşivleri, Devlet Başkanları'nın beyanları, Avrupa Kurumlarının yayınladığı toplantı tutanakları ve raporlar, Avrupa Kurucu Antlaşmaları; ikincil kaynak olarak ise konu üzerine hazırlanmış kitap, makale ve diğer akademik çalışmalar kullanılmıştır.

I.BÖLÜM

ALMANYA’NIN BİRLEŞMESİ ÖNCESİ BATI ALMANYA’NIN AVRUPA TOPLULUĞU VE BÜTÜNLEŞME POLİTİKALARI

1947 yılı başlarında Batı Avrupa’daki endüstriyel üretim, II. Dünya Savaşı öncesi üretim seviyesine yaklaşmıştı. Ancak 1947 yılında yaşanan yakıt sıkıntısı, Almanya ile barış antlaşmasının henüz imzalanmamış olması, sert geçen 1946/47 kış mevsiminin tarımsal üretimi kötü etkilemesi Batı Avrupa’da bir kriz ortamı oluşturmuştu. Kriz, Avrupa’nın Gıda ithalatını arttırmış, ihracatını olumsuz etkilemiş, zor şartlarda devam eden dış ticareti ve para hareketini daha da kötü bir duruma sokmuştu.¹

Kriz boyunca fabrikalar, hammadde ve yedek parça yetersizliği sebebiyle düzensiz üretim yapmış, çiftçiler ise kendilerine yetecek üründen biraz fazlasını üretebilmişti ve yıkık durumda olan ulaşım sistemi sebebiyle gıda ürünleri, yetersiz beslenmekte olan şehir sakinlerine zorlukla ulaştırılmıştı. Almanya, Fransa ve İtalya da komünist siyasi guruplar, istihdam olanaklarının tüm nüfusa yeterli olmamasını, açlığı ve krizin sebep olduğu umutsuzluğu araç olarak kullanmış ve güç kazanmıştı. Sanayi grevleri ve ayaklanmalar Batı Avrupa’da artış göstermişti.²

Krizin tırmanmasında savaş sonrası uluslararası ticarette oluşan yapısal değişikliklerde etkili olmuştu. ABD’nin, savaş sonrası yeniden inşa yardımlarını 1947 yılında dünya çapında azaltması, Dolara erişimi kısıtlamış, Batı Avrupa’nın yeniden inşası için ihtiyaç duyduğu ürünleri Amerika’dan ithal etmesi zorlaşmıştı. ABD’nin bu tutumunun, ekonomik sebeplerinin yanında politik hedefleri de vardı. Amerika’nın savaş sonrası uygulamaya koymak istediği çok taraflı dış ticaret ve ödeme sistemine bağlılığı arttırmak istemesi bu sebeplerin başındaydı.³

1947 yılında Batı Avrupa’nın ithalat ihtiyacının artması, ülkelerin altın rezervlerinde de azalmaya sebep olmuştu ve sorunların temelinde savaş sonrası ulusal para birimlerinin uluslararası ticarette kullanılamaması yer almıştı. Bu soruna çare olabilecek uluslararası çözüm önerisi 1944 yılında Bretton Woods Birleşmiş

¹ Alan S.Milward, **The Reconstruction Of Western Europe 1945–51**, Routledge Yayınları, Londra,2005, s. 4.

² Milward, ss. 2-7.

³ Milward, s.5

Milletler Konferansında ortaya atılmıştı. Brerron Woods antlaşmaları ile uluslararası paralar için sabit dönüşüm kurları kullanılması, işlemlerin Amerikan Doları üzerinden yapılması ve Doların değerinin altına göre sabitlenmesi kararlaştırılmıştı.

1944 yılında Bretton Woods sisteminin uygulanmasına karar verilmiş ancak Avrupa Ülkeleri Antlaşmayı imzalamıştı. Dolara erişim sıkıntısının ithalatı zorlaştırması ve Avrupa para birilerinin dönüşümündeki sorun devam etmiş Avrupa'daki kriz tırmanmıştı. Ağustos ayında İngiltere de yaşanan Dolar-Sterlin değişim krizi, 1944 Bretton Woods Konferansı sonrası kurulan Uluslar Arası Para Fonu (IMF) garantörlüğünde, Ticaret ve Gümrük Genel Antlaşması (GATT) Fransa ve İngiltere tarafından imzalanmıştı. Antlaşmanın imzalanması savaş sonrası yeniden inşa sürecinde ihtiyaç duyulan Dolar kredilerini alabilmek için İngiltere ve Fransa'nın ödediği bedel olmuştu.

1947 krizi sebebiyle Avrupa'da yaşanan ithalat sıkıntısı yeniden inşa sürecini yavaşlatılmış, ABD kırılgan ekonomiye sahip müttefiklerini düştüğü zor durumdan kurtarmak için yardım yapmaya karar vermişti. Bretton Woods sisteminin kabulü ABD yardımının önünü açmıştı. Batı Avrupa II. Dünya Savaşı sonrası yıkılan şehirleri yeniden inşa etme, sanayi ve tarımsal üretimini canlandırma, kısaca Avrupa'yı yeniden tasarlama sürecine girmişti. ABD savaş sonrası Batı Avrupa ile politik ve ekonomik olarak yakın ilişkiler kurmak istiyordu ve yeniden inşa sürecinde yapacağı parasal yardımları Batı Avrupa üzerindeki etkisini arttırmak için araç olarak görmüştü.⁴

II. Dünya Savaşı sonrası Batı Avrupa liberal demokrat yapıda, ekonomik ve kültürel olarak ABD etkisinde şekillenmişti. Doğu Avrupa'daki Devletler ise SSCB'ye bağlı komünist rejim ile yönetilen Özerk Cumhuriyetler olarak yapılandırılmıştı. Farklı ideolojilere sahip ABD ve SSCB II. Dünya Savaşı sonrasında dünyanın en etkili iki gücü haline gelmiş ve etki alanlarını genişletmek için ekonomik, sosyal ve askeri alanlarda rekabet içerisine girmişlerdi. 1947 – 1991 yılları arasında devam eden Soğuk Savaş, Avrupa'nın II. Dünya Savaşı sonrası, şekillenmesine büyük etki etmişti.

Bu bölümde İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden, Almanya'nın birleşmesine kadar olan süre zarfında Avrupa bütünleşmesinin ne yönde şekillendiği, savaştan

⁴ Milward, .s. 34.

yenik olarak çıkmış Almanya'nın Soğuk Savaş şartlarında politik ve ekonomik olarak yeniden yapılanması, Almanya'nın Avrupa bütünleşme politikaları ve bütünleşme sürecine üzerindeki etkileri ele alınmıştır.

1.1. AVRUPA KALKINMA PROGRAMI VE MARSHALL YARDIMLARI, BATI ALMANYA'NIN BU DÖNEMDEKİ POLİTİKALARI

ABD'nin Marshall Yardımları ile amaçladığı sadece Avrupa'yı ekonomik olarak değil, politik olarak da yeniden inşa etmektir. Dönemin Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı George C. Marshall 1947'de Avrupa'ya ekonomik yardımın devam etmesini, Avrupa ülkeleri tarafından ayrı ayrı değil, koordineli olarak kullanması şartına bağlamıştı. ABD'nin Avrupa'da etki edebileceği bir işbirliği ortamı oluşturma arzusu, politik hedeflerini ortaya koymuştu. Amerika'nın bu koşulu koyma sebebi, Amerika ile yakın ilişki içinde olan, ekonomik ve sosyal olarak ortak hedeflere sahip, Amerika'nın politik ve ekonomik olarak güvenilebileceği, düzenli ithalat yapabileceği bir Batı Avrupa oluşturma isteği olmuştu.⁵

ABD, Avrupa Kalkınma Programı (European Recovery Program - ERP) doğrultusunda yapılacak yardımları yönetmek için 3 Nisan 1948'de Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nı (The Economic Cooperation Administration - ECA) kurmuştu. Avrupa'ya yapılacak yardımların koordineli bir şekilde planlanması ve kullanılması için ECA ile Avrupa Devletlerini bir araya getirecek bir örgüte ihtiyaç duyulmuştu. Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (Organization for Economic Cooperation and Development - OECD) kuruluş müzakerelerinde, İngiltere ve Fransa'nın önerileri ön plana çıkmıştı.

İngiltere, İmparatorluk döneminden kalma geleneksel önceliklerinden sıyrılamamıştı ve bu durum müzakerelerde İngiltere aleyhinde bir algı oluşturmuştu. Cenevre konferansında GATT'ı, ABD temsilcisi William Clayton'un Marshall ERP dışında bırakma tehdidinden sonra imzalaması ise İngiltere'nin öncülük etme fırsatını kaçırmada sebep olmuştu.⁶ Diğer taraftan Fransa'nın politikaları, sonraları Avrupa

⁵ Milward, s. 43.

⁶ Amerika Birleşik Devletleri Tarihçiler Ofisi, **Foreign Relations of the United States, 1948 Western Europe Volume III**,

Birliği'nin kurucu babası olarak kabul edilecek ve isabetli politikaları ile ön plana çıkan Jean Monnet öncülüğünde hazırlanmıştı. II. Dünya Savaşı sırasında Vaşington'da yürüttüğü görevler sırasında edindiği tecrübeler ve sergilediği icraatlar, Monnet' nin ABD nezdinde güven arz etmesini de sağlamıştı. Fransa izlediği isabetli politikalar ile Marshall Yardımlarının organizasyonundan itibaren, Avrupa bütünleşme sürecinde ön plana çıkmıştı.⁷

ABD ve Fransa Avrupa'nın yeniden inşası konusunda benzer yaklaşımlara ve ortak çıkarlara sahipti. Her iki ülke de Avrupa'nın baskın bir Almanya etrafında şekillenmesini veya bir Amerikan uydusu haline gelmesini istememişti. İki ülkenin, Avrupa'nın liberalleşmesi ve politik federasyon olarak yapılandırılması gibi ortak fikirleri de işbirliğine gitmelerinde etkili olmuştu. Monnet 1946 yılından itibaren Fransa'da, işgücü piyasasını yeniden düzenlenme, halkın ekonomik olarak yeniden eğitimi, sanayinin, yenilenmesi gibi birçok çalışmaya öncülük etmişti. Fransayı liberalleştirme adına yapılan bu reformlar ABD'den destek görmüştü. Fransa benzer yaklaşımları sayesinde, Avrupa'nın yeniden inşası için ABD'nin de desteğini kazanmış, ABD ise Fransa'ya ekonomik ve politik olarak verdiği desteğin Avrupa'ya örnek olmasını istemişti.⁸

ERP yardımlarının yönetimi için ihtiyaç duyulan örgütün kurulması için müzakereler 12 Temmuz 1947'de başlamıştı ve konferansa katılan 16 ülke⁹ oybirliği ile OECD'nin Mart 1948'de faaliyete geçmesini onaylanmıştı. OECD'nin kuruluşu, birleşmiş bir Avrupa'ya yönelik ilk siyasi somut adım olmuştu ve Batı Avrupa'nın hükümetler arası bir platformda uyum içinde çalışabileceğini kanıtlamıştı. OECD'nin kuruluşu, Batı Avrupa Ülkeleri arasındaki ekonomik koordinasyonu artırmış, ABD ve Avrupa'yı ekonomik anlayış olarak yakınlaştırmıştı.¹⁰

Marshall Yardımlarını alacak Avrupa Ülkelerinin en büyük çekincelerinden biri, yapılacak yardımlar karşılığında egemenliklerinden ödün vermek olmuştu. Bu sebeple, OECD içerisinde ekonomik ve politik alanda ABD'ye verilecek

<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1948v03>, (10.02.2019), s. 389.

⁷ John Gillingham, **Coal, steel, and the rebirth of Europe, 1945-1955**, Cambridge, Cambridge Üniversitesi Yayınları, 1991, s. 52.

⁸ Gillingham, s. 137.

⁹ Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık, Danimarka, Fransa, Hollanda, İtalya, İrlanda, İsveç, İsviçre, İzlanda, Lüksemburg, Norveç, Portekiz, Türkiye, Yunanistan

¹⁰ Martin Dedman, **The Origins and Development of the European Union 1945-2008**, 2. Baskı, Londra, Routledge Yayınları, 2009, s. 43.

inisiyatiflerin ne boyutta olacağı ve gelecek yardıma ihtiyaç duyulup duyulmadığı tartışma konusu olmuştu. Hiçbir Avrupa Ülkesi yardımlar karşılığında bağımsızlıklarından ödün vermeye sıcak bakmamıştı. ERP tasarlanırken, Avrupa'yı federal bir yapıda planlama gibi iddialı politik hedefleri de vardı. ABD, bu hedefleri Avrupa'nın çaresizce yardıma ihtiyaç duyduğu tezine dayanarak koymuştu. Programın politik sınırları ABD'nin de öngördüğü üzere ülkelerin yardıma duydukları ihtiyaca göre belirlenmişti. Batı Avrupa Ülkelerinin ERP yardımı alabilmesi ABD ile imzalayacakları ikili antlaşmalara bağlıydı. Antlaşma taslakları diplomatik müzakereler sonucu 1948 Mayıs ayında hazırlanmış ve kamuoyunda sunulup, yardım alacak ülke meclisleri tarafından onaylanmıştı. Antlaşma müzakereleri sürecinde temel tartışma unsuru bağımsızlıklara müdahale olmuştu. Müzakerelerde ABD'nin Avrupa'nın çaresizce ihtiyaç duyduğu tezi çürümüş, hiçbir Avrupa ülkesi, ERP yardımı için öncelikli ulusal çıkarlarından ve bağımsızlığından ödün vermemişti.¹¹

ERP Programı diğer Avrupa ülkelerinin aksine Almanya'nın politik olarak yeniden yapılandırılmasını büyük rol oynamıştı. 1945 yılında II. Dünya Savaşı sona erdiğinde Avrupa'nın geri kalanı gibi büyük Alman şehirleri de harabeye dönmüştü. Altı yıllık Müttefik hava bombardımanlarının ardından Şubat 1945'te ele geçirilen Dresden, Nisan – Mayıs 1945'te saldırıların doruğa ulaştığı havadan ve karadan 6 ay boyunca bombardımana maruz kalan Berlin gibi Almanya'nın en sanayileşmiş ve kalabalık şehirlerinden geriye bir şey kalmamıştı.¹²

Savaş'tan galip çıkan Müttefikler için de cevaplanması gereken en kritik soru ağır hasar görmüş bölgelerin yeniden inşası olmuştu. İşgal altında olan Almanya'nın geleceği tamamen Müttefiklerin elindeydi. Müttefikler, savaş sonrası Almanya'nın küresel yıkıma sebep olan iki Dünya Savaşı başlattığını ve bu durumun gelecekte tekrarlanmaması için önlem almaları gerektiğini düşünmüşlerdi. Dönemin ABD Hazine Bakanı Henry Morgenthau, tekrar tehdit oluşturmaması için, Almanya'nın hala faaliyet gösteren fabrikalarının hurdaya ayrılması ve Ülkenin tamamen etkisiz hale getirilmesi gerektiği tezini ortaya atmıştı. Morgenthau, Savaş sonrası dönemin

¹¹ Milvard, s. 86-87.

¹² Desmond Dinnan, "Economic Development of Post War Germany", **Social Education; Arlington**, (ss. 176-181), Cilt:57, Sayı:4, 1993, <https://search.proquest.com/docview/210621996?accountid=10527>, (13.02.2019), s. 176.

güçlendirdiği milliyetçi yaklaşım ile Almanya'yı cezalandırmayı önermişti. Morgenthau'nun yaklaşımı, Quebec Konferansı Boyunca ABD'nin resmi politikası olmuştur. Savaş sonrası ortaya atılan yenilikçi fikirler ve yaşanan gelişmeler Morgenthau Planı ile kalıcı bir çözüm bulunamayacağını ortaya koymuştu ve ABD'nin Almanya politikasını kökten değişmesini sağlamıştı.

ABD'yi politika değiştirmeye iten ilk sebep, I. Dünya Savaşı sonrası Almanların imzalamak zorunda kaldığı Versay Antlaşması sonrasında, Almanya'da ve dünyada faşist akımların güçlenmesi olmuştur. Artan faşizm II. Dünya Savaşı'nın temel sebebi olmuştur. Versay gibi ağır şartlarda bir antlaşma sunulması, aynı şekilde sonuçlanabilirdi ve ABD 1919'da yapılan hatayı tekrarlamak istememişti. İkinci sebep ise insani endişelerdi, açlık sebebiyle toplu ölümleri engellemekten öte, ileride çıkabilecek karışıklıkların önüne geçebilmek için Almanlara yeterli yaşam standardının sunulması gerekiyordu ve bu durum Müttefiklerin politikalarını etkilemişti. Üçüncüsü ise Alman endüstrisinin canlandırılmasının, Müttefiklerin işgal maliyetlerini karşılamaya destek sağlayacak olmasıydı.

ABD'nin cezalandırmaya yönelik Almanya Politikasını değiştirmesinin altında yatan en önemli etken ise Soğuk Savaş olmuştur. Zafer sonrası Müttefik güçler ABD ve SSCB arasında ideolojik farklardan kaynaklanan düşmanlık artmıştı. Ekonomik, politik ve askeri fikir ayrılıklarına dayanan Soğuk Savaş Avrupa Kıtasını ikiye bölmüştü. ABD, ekonomik anlamda güçlü bir Batı Almanya'nın, Batı Avrupa'daki komünist parti propagandalarını önlemede etkili olacağını ve SSCB'ye karşı Batı Avrupa savunmasını güçlendireceğini düşünmüştü.

ABD bu gelişmelerin ışığında Morgenthau Planı'nı terk etmiş ve Marshall Planı'nı ortaya koymuştu. Marshall Planı Müttefik kuvvetlerden olsun ya da olmasın Batı Avrupa'nın ekonomik olarak yeniden inşasını öngörmüştü.¹³ Aslında bu planın temeli İkinci Dünya Savaşı devam ederken atılmıştı. ABD liderliğini üstlendiği yeni bir uluslararası liberal ekonomik düzen kurma niyetindeydi ve Almanya'nın ekonomik potansiyeli ile kurulacak yeni ekonomik düzende yer alması gerektiğini düşünmüştü.¹⁴

¹³ Dinnan. s. 2.

¹⁴ Manfred Knapp, Wolfgang F. Stolper, Michael Hudson "Reconstruction and West-Integration: The Impact of the Marshall Plan on Germany", **Journal of Institutional and Theoretical Economics**, (ss. 415-433), Cilt:137, Sayı:3, 1981, <https://www.jstor.org/stable/40750368>, (13.02.2019), s. 416.

Marshall Planı çöküşün eşiğindeki Avrupa'yı açlıktan kurtarmak ve ekonomik endüstriyel gelişimini sağlamanın ötesinde, ABD'nin SSCB'ye karşı kullandığı propaganda araçlarından biri olmuştu. Savaş Sonrası Almanya işgal altında bir ülkeydi ancak ABD köklü kurumsal yapısı sebebiyle Soğuk Savaş ortamında ERP'nin nasıl işleyeceğini görmek için iyi bir örnek olacağını düşünmüştü. ERP programı ile verilecek karşılık fonları, yardım yapılacak ülke ile ABD arasında imzalanan, yardım koşullarını belirleyen ve ECA tarafından onaylanan Ekonomik İşbirliği Antlaşmalarına bağlanmıştı.¹⁵ Almanya ile ABD arasındaki Ekonomik İşbirliği Antlaşması, 15 Aralık 1949 yılında imzalanmış ve Batı Almanya'nın imzaladığı ilk uluslararası Antlaşma olmuştu.¹⁶ Almanya-ABD arasında imzalanan Ekonomik İşbirliği Antlaşması Anlaşması ile Batı Almanya uluslararası tanınırlığını arttırmıştı.

Ekonomik İşbirliği Antlaşmaları hazırlanırken, Batı Almanya ve Avrupa politikaları birbirini destekleyecek şekilde oluşturulmuştu. ABD hükümeti, ERP yardımlarını planlarken Batı Avrupa da uygulanacak uzun vadeli bir yeniden inşa programının Batı Almanya dâhil edilmeden başarılı olamayacağını düşünmüştü ve ERP Batı Avrupa ülkeleri arasında karşılıklı ekonomik ilişkilere dayandırılarak oluşturulmuştu.¹⁷ ABD Marshall Planı'nı ile Batı Avrupa ülkelerini, Batı Almanya'ya ortak politikalar uygulamaya teşvik etmişti.

Batı Almanya'nın ERP'ye katılımını, Benelüks Ülkeleri olumlu karşılamıştı, İngiltere Almanya'daki işgal güçlerinin maliyetini paylaşmak koşulu ile kabul etmişti. Fransa ise bu ülkelerden farklı bir tutum sergilemişti. Fransızlar Almanya'nın ERP katılımı konusunda zorlu şartlar öne sürmüştü. Fransa komşusu Batı Almanya'nın tekrar silahlanıp gidip yeni bir savaşa sebep olacağından endişe etmişti. Marshall Planı uygulanırken ABD ile iyi ilişkiler içerisinde olan Fransa'nın hassas olduğu konular göz önünde bulundurulmuştu.¹⁸ ABD Başkanı Truman, Marshall Planı'nın onaylanmasından önce 19 Aralık 1947'de Meclis'e mesajında bu

¹⁵ Armin Grünbacher, "Cold-War Economics: The Use of Marshall Plan Counterpart Funds in Germany 1948–1960", *Central European History*, (ss. 697-716), Cilt:45, Sayı:4, 2012
<http://www.jstor.org/stable/41819487>, (13.02.2019), ss. 697-698

¹⁶ **Federal Almanya Resmi Gazetesi**, 31 Ocak 1950, Sayı:5,
<https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/custom/app/pdf.xqy?ident=5aed14a538f5141f1ec09e8a09bad2c283c0be93×tamp=20190308225428&version=2.2&documentId=31210>, (09.03.2019), s. 9.

¹⁷ Knapp, Hudson, Stolper, s. 417.

¹⁸ Knapp, Hudson, Stolper, ss. 417 - 420.

konuya şu sözleri ile değinmişti: *“Almanya’nın askeri gücünün yeniden dirilmesine karşı her önlem alınmalıdır. ABD yaşanan birçok olayda, Almanya’nın tekrar Avrupa’ya hükmetmemesi veya dünya barışını tehdit etmemesi için kararlılığını göstermiştir. Batı Almanya’nın ERP’ye dâhil edilmesi bu kararlılığını zayıflatmamaktadır.”*¹⁹

Marshall Yardımlarına bağlı yatırımlar ve ekonomik politikalar konusunda Avrupa ile birlikte çalışması kararlaştırılmıştı ancak Batı Almanya 12 Temmuz 1947’de Marshall Planı’na dâhil olan ülkelerin katıldığı ve fonların hangi alanlarda kullanılacağına görüşüldüğü Paris Ekonomi Konferansı’na davet edilmemişti. Batı Almanya Avrupa Ekonomik İşbirliği Komitesi’nde²⁰ ve OECD’de temsilci bulunduramamıştı. Batı Almanya, ERP sürecinde ikinci sınıf üye olarak görülmüştü ve II. Dünya Savaşının bedelini ödeyerek, alınan kararları kabul etmek zorunda kalmıştı.

Marshall Planı Federal Almanya için sadece ekonomik yardım programı olmanın ötesindeydi. Komünist parti dışında tüm siyasi partiler, sendika ve sosyal oluşumlar, yardımları Almanya’nın Avrupa’ya politik uyumu için bir araç olarak görmüştü ve desteklemişti. Federal Almanya’nın Avrupa’ya uyum için olumlu tutumu, 23 Şubat 1948 tarihli Londra Konferansı’nda karşılık görmüştü ve Batı devletleri, yapılacak ERP yardımlarının etkili bir şekilde yönetilebilmesi için Almanya’da işgal statüsünün sona erdirilip, bağımsız bir hükümet kurulmasını gündeme getirmişti.

II. Dünya Savaşı sonrası Almanya, Batı Almanya Federal Cumhuriyeti kurulana kadar, İşgal güçleri kontrolünde askeri hükümetler ile yönetilmişti. Savaş sonrası Almanya Berlin’de imzalanan ateşkes antlaşmasına istinaden ABD, İngiltere, Fransa ve SSCB Kontrolünde dört sektöre bölünmüş ve müttefik kuvvetlerin idaresi altına girmişti. 1947 yılında, Marshall Planı’nın onaylanmasıyla, ABD, Fransa ve İngiltere İşgal yönetimleri birleşmişti. Berlin’in Doğusunda kalan SSCB işgal Bölgesi Yönetimi ise bu birleşmenin dışında kalmıştı. SSCB etkisi altındaki bölge, 7

¹⁹ Harry S.Truman, ‘Special Message to the Congress on the Marshall Plan’, **Truman Library** <https://www.trumanlibrary.org/publicpapers/index.php?pid=1849&st=&st1=>, (21.02.2019).

²⁰ (OECD kuruluş müzakerelerine katılım için oluşturulan Komite. Katılımcı ülkeler Bakanlık düzeyinde temsil edilmiş, Komite 12 Temmuz 1947’de oluşturulmuş ve OECD’nin oluşturulmasıyla dağılmıştır.) “Committee for European Economic Co-operation”, **Avrupa Birliği Tarihi Arşivleri**, <https://archives.eui.eu/en/isaar/38>, (28.06.2019).

Ekim 1949'da, komünist diktatörlükle yönetilen Doğu Almanya Demokratik Cumhuriyetine dönüşmüştü. Birleşen ABD, Fransa, İngiltere sektörleri yönetimi için, danışma organı olarak icra komitesi, İcra direktörlüğü olan ve Batı Alman eyaletlerinden temsilcilerin "Birleştirilmiş Bölgesel Yönetimler Ekonomik Konseyi" (Wirtschaftsrat) kurulmuştu. Federal Almanya'nın kurulması ile Konsey, Almanya Federal Meclisi'ne (Bundestag) dönüşmüştü.²¹

Birleştirilmiş Bölgesel Yönetimler Ekonomik Konseyi İcra komitesi Başkanı Dr. Pünder, ERP Komitesi Frankfurt Ekonomik Konseyi'nde, Marshall Planı'nın Almanya'ya uzun vadeli etkisi hakkında şunları söylemişti: "*Marshall Planı bizim için yıllar süren bir izolasyondan sonra dünyanın geri kalanı ile bir iletişim aracıdır. Yaşadığımız birçok kötü tecrübeden sonra Marshall Planı Almanya'nın tekrar Milletler Topluluğu'na dönmesine öncülük edecektir.*"²²

Almanya kademeli olarak tecrit edilmiş durumundan sıyrılarak, Batı Ülkelerinin oluşturduğu yeni ekonomik yapıya dâhil olmuştu. Ekim 1949'da OECD'ye tam üye olması Almanya için Ekonomik bir oluşuma dâhil olmaktan öte, politik tanınırlık anlamına gelmişti. Alman dış politikası için büyük bir ilerleme olmuştu. Sonrasında 1951 yılında GATT' a dâhil edilmesi, Federal Almanya'nın Batı Avrupa içerisindeki konumunu güçlendirmiş. Bu süreç, Batı Avrupa Devletlerinin Pazar bütünleşmesine evrilerek ECSC'nin temellerini atmıştı.²³

Avrupa'nın ABD öncülüğünde kurulacak ekonomik alana katılma konusundaki isteksizliği, ABD'nin ERP çalışmalarını askıya alacağı söylentilerine yol açmıştı. Birleştirilmiş Bölgesel Yönetimler Ekonomik Alanı İcra Komitesi Başkanı Dr. Pünder, söylentiler üzerine ERP'nin Uygulanmasından sorumlu Ekonomik İşbirliği İdaresi (Economic Cooperation Administration - ECA), Yöneticisi Erhard'a mektup yazmıştı. Mektup Almanya'nın yeni ekonomik politikasını ve ekonomik bütünleşmeye karşı ılımlı yaklaşımını ortaya koymuştu: "...*genel politika*

²¹ Johnpeter Horst Grill, "The Event Military occupation of Germany by the United States after World War II", **Salem Press Encyclopedia**, 2018, <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=ers&AN=89116392&lang=tr&site=eds-live&scope=site&authtype=ip,uid>, (16.04.2019).

²² **Bundesarchiv Koblenz**, Z 14/8'den aktaran Manfred Knapp, Wolfgang F. Stolper, Michael Hudson "Reconstruction and West-Integration: The Impact of the Marshall Plan on Germany", **Journal of Institutional and Theoretical Economics**, (ss. 415-433), Cilt:137, Sayı:3, 1981, <https://www.jstor.org/stable/40750368>, (13.02.2019), s.426.

²³ Knapp, Hudson, Stolper S.429.

ve ciddi ekonomik sebeplerle İşgal Bölgelerinin benimseyebileceği, tek görüş, Avrupa içi ticaret bariyerlerinin kaldırılması için öncü olmaktadır.”²⁴

ERP yardımları ECA onayı ve ikili Antlaşmalarda belirlenen şartlar çerçevesinde kullanılabilirdi. Federal Almanya’ya verilen, ERP karşılık fonlarının, barınma ihtiyacını karşılamak için yıkılan şehirlerin yeniden inşası, Avrupa’nın yeniden inşası için öneme sahip Ruhr Kömürünün ihracatı ve Batı Berlin’e yapılacak yatırımlar için kullanılmasında izin verilmişti. Batı Almanya fonları sanayide, fabrikaların yenden inşasında ve savunma sanayinde de kullanmayı arzuluyordu ancak 1951 yılında Kore Savaşı çıkana kadar ECA buna onay vermemişti.

1949 ile 1956 yılları arasında ERP ile Almanya’ya verilen fonlar 5,6 Milyar Mark iken, Almanya’nın toplam yatırımı 226 Milyar Mark’tı. Toplam yatırımın %2,47’sini oluştursa da, darboğaza girmiş, kilit sektörlerde ve fonlardan yararlanan diğer ülkeler ile koordinasyon içerisinde kullanılıyor olması fonların önemini arttırmıştı. Fonların Batı Berlin’e yapılacak yatırımlar için kullanılmasında izin Soğuk Savaş şartlarında propaganda aracı olmasını sağlamıştı.

ERP karşılık fonlarının kullanıldığı zaman zarfında, ABD etkisi devam etse de 1950’lerin ortasından itibaren fonların kontrolü büyük ölçüde Batı Almanya’ya geçmişti. 1940’lı yılların sonu ve 1950’li yıllarda Federal Almanya’ya verilen fonların büyük bölümü barınma için konut yapımı, Batı Berlin’e finansal yardım, ihracattın desteklenmesi amacıyla kullanılmıştı.²⁵

Kömür madenleri ile ön plana çıkan Ruhr bölgesi Savaşta tamamen yıkılmıştı. Ruhr Avrupa’nın yeniden inşası için hammadde sağlaması bakımından öneme sahipti. Madencilerin barınması için gereken konut inşası için ERP fonları kullanılmış, 1949 yılı sonrası Ruhr’da 18000’den fazla konut yapılmıştı. Savaşın sebep olduğu yıkım sebebiyle evsiz kalmış milyonlarca Alman’ın yansira, Federal Almanya’ya sığınma talep eden mültecilerin barınması, Almanya’nın ilk Şansölyesi Konrad Adenauer’in (1949-1963) savaş sonrası önceliklerinden olmuştu. ERP fonları Doğu sınırına inşa edilen kampların finansmanında da kullanılmıştı. Kamplar,

²⁴ Bundesarchiv Koblenz, Z 14/5 ve Z 8/1708’den aktaran Manfred Knapp, Wolfgang F. Stolper, Michael Hudson “Reconstruction and West-Integration: The Impact of the Marshall Plan on Germany”, Journal of Institutional and Theoretical Economics, (ss. 415-433), Cilt:137, Sayı:3, 1981, <https://www.jstor.org/stable/40750368>, (13.02.2019). s. 429.

²⁵ Grünbacher, ss. 700-703.

barınmanın ötesinde, mültecilerin toplum ile sosyal ve ekonomik olarak uyumunu sağlama amacına da hizmet etmişti. Batı Almanya’da, inşasında ERP fonları kullanılan konutlar, Soğuk Savaş propagandası amacıyla yüksek kalite ve standartlarda inşa edilmişti.

Batı Almanya’ya verilen ERP fonlarında Berlin için büyük bir pay ayrılmasının sebebi, Komünist rejim altında yaşayan halka mesaj göndermek olmuştur. Batı Berlin, Batı Almanya’nın vitrini haline gelmişti. Berlin’e verilen önem, Federal Almanya ve ABD arasında imzalanan Ekonomik İşbirliği Antlaşmasında da ön plana çıkmıştı: “*ABD, Fransız ve İngiliz sektörlerinin Berlin’de genişleyebilmesi için uygun ortamın oluşturulması*”²⁶

Savaş sonrası gıda üretimi düşmüş Batı Almanya gıda ithal etmek zorunda kalmıştı. Gıda ithalatı sebebiyle dış ticaret açığı artan Batı Almanya, açığı kapatmak için sanayi ürünleri ihracatını arttırmak için çabalamıştı. Batı Almanya’nın bu doğru hamlesi onu 20 yıl içerisinde Avrupa’nın en büyük ekonomisi haline getirmişti. Batı Almanya’ya veriler ERP karşılık fonları, ekonomik kalkınma için kilit alanlardan, ihracat ve kalkınmasını desteklemek için de kullanılmıştı. Fonların kullanımı ve bu alanda politika oluşturma yetkisi, Alman Kreditanstalt für Wiederaufbau - KfW Bankasına verilmişti. ECA’nın onayı doğrultusunda, KfW 1953 yılına kadar yeniden inşa için gerekli malzemelerin ihracatına destek vermişti. 1953 yılı sonrası ECA’nın izni sonrası fonların sanayi destekleri için kullanımı artmıştı. Özellikle 1957 yılı sonrası kendi ekonomik dış politikasını etkili olarak uygulamaya başlayan Federal Almanya, ERP fonlarını Hallstein Doktrini²⁷ doğrultusunda, dünyada ekonomik etki alanını genişletmek amacı ile kullanmıştı.²⁸

ABD, ERP ile sadece Avrupa’nın yeniden inşa etmeyi değil aynı zamanda politik ve kültürel olarak görüşüne yakın, ticaret için güvenilir bir Batı Avrupa oluşturmaya amaçlamıştı. Bu amaca ulaşmak sadece ekonomik yardımlar ile mümkün değildi. Bu sebeple Marshall Yardımlarının yanında Atlantik Köprüsü gibi

²⁶ Federal Almanya Resmi Gazetesi, 31 Ocak 1950, Sayı:5, <https://www.bgb.de/xaver/bgb/custom/app/pdf.xqy?ident=5aed14a538f5141f1ec09e8a09bad2c283c0be93×tamp=20190308225428&version=2.2&documentId=31210>, (09.03.2019), s. 16.

²⁷Hallstein Doktrini, Federal Almanya’nın 1955-1970 yılları arasında başvurduğu, Doğu Almanya Demokratik Cumhuriyeti’ni ve buna bağlı olarak Almanya’nın bölünmesini tanıyan ülkelerin sayısını azaltmak için ekonomik yardımları araç olarak kullandığı dış politikaydı. **Texas Üniversitesi, Elektronik Kütüphanesi**, <https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc501041/#description-content-main>, (12.06.2019)

²⁸ Grünbacher, ss. 705 – 713.

politik oluşumlarda hayata geçirilmişti. Nazi rejimi ncesi Alman bankacılık sektöründe önde gelen ailelerinden birine mensup olan Eric M. Warburg 1938 yılında Yahudi asıllı olduğu için Almanya'yı terk etmek zorunda kalmıştı. Warburg savaş sonrası Almanya'ya Amerikan Hava Kuvvetleri subayı olarak dönmüştü ve Almanya'nın ekonomik bağımsızlığını elde etmesi ve demokratik bir ülke olarak inşası için çalışmıştı. Morgenthau Planı'nın önlenmesinde de önemli rol oynayan Warburg, Batı Almanya ve ABD arasında anlayış ortamının oluşturulması için 1952 yılında kar amacı gütmeyen Atlantik Köprüsü Derneği'nin (Atlantik-Brücke Association) kurulmasında öncülük etmişti. Derneğin amacı, ABD ve Batı Almanya arasında karşılıklı güvene dayalı bir ilişki oluşturmak, Almanya'nın demokratik ve ekonomik anlamda yeniden inşa ilerleme aşamaları hakkında bilgi akışını sağlamak ve Amerikan ve Alman politik ve diplomatik çevresi, iş dünyası, medya, akademi ileri gelenleri arasında diyalog ortamı oluşturmaktı.²⁹ Dernek, 1959 yılında düzenlediği konferansa, st düzey Alman ve Amerikan politikacıların, st düzey bürokratların ve elit kesiminin katılması ile daha etkili bir kimliğe bürünmüştü. Atlantik köprüsü, 1959 sonrası güncel sorunların görüşüldüğü bu konferansları her yıl organize etmeye başlamıştı. Köprü, ABD ve Almanya arasında, yüksek düzeyde kurumsal Transatlantik anlayış ortamının gelişmesinde büyük rol oynamıştı.³⁰

ERP fonları ise Marshall Planı doğrultusunda II. Dünya Savaşı'nın sebep olduğu yıkımın onarımına destek vermek, dünyada ABD liderliğinde Liberal bir ekonomik düzen tasarlamak amacı için kullanılmıştı. Marshall Planı, kadar Almanya İşgal Yönetimleri tarafından ekonomik yardımlardan te II. Dünya Savaşı sonrası kurulan dünya düzenine ekonomik ve politik olarak uyum sağlama fırsatı olarak grlmüştü. Ağustos 1949'da kurulan Batı Almanya'da ERP politikalarını kararlılıkla sürdürmüştü. ERP sürecindeki politikaları, Almanya'nın, Nazi kimliğinden sıyrılmasında büyük rol oynamıştı. Batı Almanya ERP ile Avrupa'nın yeniden inşası için Avrupa ile daha yakın ekonomik/politik işbirliği için sorumluluk

²⁹ Anne Zetsche, "The Ford Foundation's role in promoting German-American elite networking during the Cold War", *Journal of Transatlantic Studies*, (ss.76-95) Cilt:13, Sayı:1, 2015, <http://dx.doi.org/10.1080/14794012.2014.990737>, 16.04.2019, s. 76.

³⁰ Walter Leisler Kiep, "Bridge Builder : An Insider's Account of over 60 Years in Post-War Reconstruction, International Diplomacy, and German-American Relations" Indiana, Purdue Üniversitesi Yayınları, 2012 <https://ebookcentral.proquest.com/lib/deulibrary-ebooks/reader.action?docID=3119188&ppg=1>, 16.04.2019, s. 184.

alan bir konuma gelmişti. Almanya'nın ERP'deki rolü Ağustos 1949'da bazı egemenlik alanlarında sınırlamalar ile birlikte bağımsız Federal Almanya Cumhuriyeti'nin kurulmasında etkili olmuştu. Avrupa'nın yeniden inşası konusunda verdiği güven ile İngiltere, ABD ve Fransa Almanya ile barış antlaşması imzalamıştı. Ağustos 1949 seçimleri sonucu Konrad Adenauer bağımsız Batı Almanya'nın ilk Şansölyesi olmuştur. Bu süreçte Federal Almanya ERP fonlarının yönetilmesi, ticari bariyerlerinin azaltılması için ECA, OECD, GATT gibi uluslararası oluşumlarda yer almış ve uluslararası tanınırlığa kavuşmuştur. Marshall Planı Batı Avrupa'nın liberal ekonomik görüş çerçevesinde bütünleşme sürecinin başlatan unsur olmuş, daha derin bir Avrupa bütünleşmesinin temelleri bu dönemde atılmıştır.

1.2. SCHUMAN VE PLEVEN PLANLARI VE BATI ALMANYA'NIN POLİTİKALARI

Schuman ve Plevén Planları 1950'lerin ortasında Avrupa'nın şekillenmesi için dönüm noktası olmuş, Batı Almanya'nın II. Dünya Savaşından sonra şekillenmesinde büyük rol oynamıştır. Bu bölümde Schuman ve Plevén Planları'nın oluşumu ve sürecin Batı Almanya'ya etkileri ele alınmıştır.

1.2.1. Schuman Planı

9 Mayıs 1950'de Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman'ın, Avrupa kömür ve çelik üretiminin bir havuzda toplanması gerektiğini vurgulayan Deklarasyonu radyoda yayınlanmıştı. Bu yayın uzun süren müzakerelerin ardından, Paris Antlaşması ile 19 Mart 1951'de uluslararası ECSC'nin kurulması ile sonuçlanan sürecin başlangıcı olmuştu. Paris Antlaşması Fransa, Almanya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg ve İtalya (altı Kurucu Üye) arasında imzalanmış ve kömür, çelik, kok, demir cevheri ve hurda için ortak bir pazar oluşturmuştu.³¹

Schuman Deklarasyonu'nda öne çıkan şu ifadeler, ECSC'nin ekonomik hedeflerinin ötesinde, politik hedeflerinin de olduğunu göstermişti:

³¹ Dedman. s. 51

*"Dünya barışı, onu tehdit eden etkenlerle orantılı yaratıcı girişimlerde bulunmadan korunamaz...Avrupa tek seferde ya da tek bir plana göre yapılanmayacak. Hakiki bir dayanışma ortamı oluşturan, somut başarılarla inşa edilecektir...Kömür ve çelik üretiminin bir havuzda birleştirilmesi, savaş mühimmatı üretimine adanmış ve uzun süredir en çok savaş kurbanı vermiş bölgelerin kaderini değiştirecektir."*³²

Kömür ve çelik, sanayinin temel hammaddeleriydi ve sanayi devriminden sonra önemli ekonomik ve askeri güç unsuru haline gelmişti. Bu sebeple, Fransa'nın demir cevheri yatağı bakımından zengin bölgesi Alsace-Lorraine ve Almanya'nın çelik üretiminde kullanılan, zengin kömür madenlerine sahip Saar ve Ruhr bölgesi, 1871'den itibaren iki ülke arasında defalarca el değiştirmiş ve savaş sebeplerinden olmuştu.³³ Kontrolü uluslarüstü bir örgüte devredilen ilk ürünlerin kömür ve çelik olmasının sebebi ekonomik ve askeri alandaki önemi olmuştu. Batı Avrupa Ulus Devletlerinin, güç unsuru olan bu cevherleri, kontrol hırslarından vazgeçmeleri zordu ancak Schuman Deklerasyonu'nda da işaret edildiği gibi iki dünya savaşının ardından dünya barışını sağlamak için yaratıcı girişimlerde bulunmak gerekmişti. ECSC'yi kuran Paris Antlaşması, 18 Nisan 1951 tarihinde, Almanya, Belçika, Fransa, İtalya, Hollanda ve Lüksemburg arasında imzalanmış ve ağır sanayi Batı Avrupa'nın ortak malı haline gelmişti. ECSC I. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'daki ekonomik planlama krizine tepki olarak doğmuştu.³⁴

ECSC Antlaşmasının 2. Maddesinde belirtildiği üzere, kömür ve çelik için Ortak Pazar oluşturma yanısıra, istihdamı arttırmak ve yaşam standartlarını yükseltmek de hedeflenmişti.³⁵ Ortak pazara dâhil ürünlerin fiyat istikrarının sağlanması, iyileştirilmiş çalışma koşullarının ve piyasaya düzenli tedarikin sağlanması için bu alanda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların koordinasyonu gerekmişti. ECSC ile kömür çelik üretiminin modernizasyonu ve uluslararası ticarete büyümenin sağlanması da hedeflenmişti.

³² Robert Schuman, "Schuman Deklerasyonu", **Europa.eu**, https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_en, (17.04.2019)

³³ Dedman, s. 51.

³⁴ Andrew Moravcsik, "Making History: European Integration and Institutional Change at Fifty", **The European Constitutional Settlement**, (Ed. Kathleen R. McNamara Sophie Meunie), Oxford Üniversitesi Yayınları, Oxford, 2007, s. 26.

³⁵ ECSC Antlaşması, **EUR-lex**, 1951, s. 201 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:11951K/TXT>, (17.04.2019) s. 15.

Antlaşma ile taraf ülkeler için kömür ve çelik ürünlerinin dâhil edildiği Ortak Pazar kurulmuştu, serbest pazar, gümrük vergileri veya eşdeğer ek vergiler, sübvansiyonlar, devletler tarafından uygulanan kısıtlayıcı uygulamalar olmaksızın Antlaşma uygulamaya konulmuştu.³⁶

Antlaşma, Yüksek Otorite, Bakanlar Konseyi, Danışma Komitesi, Ortak Meclis ve Adalet Divanı kurarak ECSC'nin kurumsal yapısını da oluşturmuştu. Kurumlar, ECSC üyelerinin yapıda eşit temsilini sağlayacak şekilde tasarlanmıştı. Kurumlar, Antlaşma önceliklerinin uygulanması ve Topluluğun genel çıkarına göre hareket edilmesini temin etme, Üye devlet kanunlarının yorum ve uygulamalarının Antlaşmaya uygunluğunu denetleme gibi sorumlulukları üstlenmişti. Danışma komitesi ise demokratik yapıyı temin etmek için kurulmuştu ve üye ülkelerden 30-50 arasında sanayi, sendika ve tüketici temsilcisinden oluşuyordu.³⁷

ECSC sadece iki ekonomik sektörde faaliyet gösteriyordu ancak karmaşık bir yapı ve iddialı hedeflerle oluşturulmuştu. Avrupa'da ki Ortak Pazarı genişleme ihtimali Schuman Planı hazırlanırken öngörülmüş ve yapı genişlemeye uygun bir şekilde tasarlanmıştı. Antlaşmayı imzalayan Altı Üyenin, ECSC'nin uzun vadeli bir sürecin ilk adımı olduğunun bilinci ile hareket ettiğini de göstergesi olmuştu. ECSC Antlaşması gelecekte kurulacak Avrupa Birliği kurumlarına model olmuştu.³⁸ ECSC, uluslarüstü bir yapı olmasına rağmen, üye devletlerin karar alma süreçlerinde etki edebileceği dinamik bir yapıda tasarlanmıştı. Meclis üyeleri sadece teknik konularda değil, ECSC'nin siyasi faaliyetlerinde de etkili olmuşlardı.³⁹

ECSC'nin faaliyete geçtiği ilk yıllarda, Üye Devletler ve ECSC kurumları uyum içerisinde çalışmıştı. Dönemin yenilikçi yaklaşımları sonucunda ortaya çıkmış olan uluslarüstü model, kömür ve çelik Ortak Pazarı için iyi işlemişti. Üye Ülke hükümetlerinden bağımsız işleyen model, kömür ve çelik üretimi, satışı ve işçilerin çalışma koşulları ile ilgili ortak politikalar oluşturmuştu. ECSC ile üretimin modernizasyonu sağlanmış, Avrupa Devletleri arasındaki ihtilaf azaltmıştı.

³⁶ Alfredo De Feo, **A History of Budgetary Powers and Politics in the EU: The Role of the European Parliament**, Avrupa Parlamentosu Araştırma Servisi, Luxemburg, 2015, <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8fa07fa6-06bb-11e6-b713-01aa75ed71a1/language-en>, (17.04.2019), s. 15.

³⁷ De Feo, s. 16

³⁸ De Feo, s. 18

³⁹ De Feo, s.18

ECSC'nin başarısı Jean Monnet başta olmak üzere federalist Avrupa kurmayı hedefleyen kitleyi cesaretlendirmişti.⁴⁰

ECSC ile Avrupa'da üreticiler ve devletler tarafından aranan ağır sanayi topluluğunun inşası için iki sektör ile sınırlı ortak Pazar yeterli olmamıştı. Sınırlı sektörler için oluşturulan Ortak Pazar ve kısmi denilebilecek bütünleşmenin uygulamada doğurduğu sorunları aşma çabaları, ECSC üyelerini daha derin bir bütünleşmeye, Roma Antlaşması'nın imzalanması ile sonuçlanan bir süreç yönlendirmişti.⁴¹

1.2.2. Pleven Planı ve Avrupa Savunma Topluluğu

Avrupa'nın Doğusunda büyüyen SSCB tehdidi Batı Almanya'yı ve müttefiklerini önlem almaya itmişti. 24 Ekim 1950'de dönemin Fransa Başbakanı René Pleven ve Jean Monnet büyüyen tehdide karşı Avrupa Ordusu kurmayı öneren bir Plan öne sürmüştü. Plana göre Avrupa Savunma Topluluğu (European Defence Community - EDC) ve AKTÇ, oluşturulacak Avrupa Politik Birliği altında idare edilecekti. Plan, EDC ve AKTÇ'nin eş zamanlı faaliyete geçmesini öngörmüştü. ECSC kurumsal yapısına benzer bir yapıda oluşturulacak Avrupa Politik Topluluğu, EDC ve ECSC üzerinde demokratik bir kontrol sağlayacaktı. EDC'nin Politik Topluluk içerisinde bir Bakanlığa bağlı faaliyet göstermesi planlanmıştı. Oluşturulacak Avrupa Ordusunun ise ortak üniformaları ve ortak birlikleri olacaktı. Pleven Planı'na göre Avrupa ordusu elli bini Fransız askeri olmak üzere yüz bin askerden oluşacaktı. Batı Almanya dışında ki Üye Devletlerin EDC için görevlendirilmemiş birlikleri üzerinde ulusal kontrolleri olacaktı. Bu sistem Ekim 1950'de ABD'nin Almanya'nın yeniden silahlanması isteğine cevap olarak, Almanya'nın yeniden askeri tehdit olmasını önleyecek şekilde oluşturulmuştu. Plana göre bin kişiden oluşan Alman birliklerine Fransız generaller komuta edecekti.

⁴⁰ Alfredo De Feo, **A History of Budgetary Powers and Politics in the EU: The Role of the European Parliament Part II: The non-elected Parliament 1957-1978**, Avrupa Parlamentosu Araştırma Servisi, Luxemburg, (II), 2015, [https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f0a79708-ffe4-11e6-8a35-01aa75ed71a1/language-en,\(17.04.2019\).](https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f0a79708-ffe4-11e6-8a35-01aa75ed71a1/language-en,(17.04.2019).) s.11

⁴¹ Gillingham. s. 300

Pleven Planı, Fransa'nın kontrol konusunda büyük söz sahibi olduğu için eleştirilmişti.⁴²

ECSC Antlaşması imzalanana kadar Schuman ve Pleven Planı müzakereleri birlikte devam etmişti. Fransa EDC'yi kuracak süreci desteklemek için ECSC ile birlikte müzakere etmeyi tercih etmişti. Buna rağmen Hollanda ve İngiltere Almanya'nın yeniden silahlanmasına sıcak bakmamıştı. İngiltere ve Hollanda NATO güçlerinin Batı Almanya'da kalmasını ve Batı Almanya'nın yeniden silahlanması halinde birliklerin NATO kontrolü altında olmasını savunmuştu. ABD ise Bonn'da düzenlenen Petersburg Konferansında ABD, EDC'ye alternatif olarak, Alman Birliklerinin NATO altında hizmet vermesini öneren "Spofford Önerisini" ortaya atmıştı. Bu görüşü Fransa tadışında tüm taraflar kabul etmişti. Fransa'ya göre Pleven Planı Almanya Avrupa Politik Topluluğu ile kalıcı bir çözüm öneriyordu ve Fransa, Paris Konferansı'nda bu konuyu tekrar masaya getirmişti. Hollanda'nın, ABD ve İngiltere gibi gözlemci olarak katılımı, Fransa'nın EDC planlarına sıcak bakılmadığının kanıtı olmuştu. Üye Devletler arasında EDC konusunda iki endişe hâkim olmuştu. Bu endişeler, Almanya'nın askeri tecrübesi ve büyüyen ekonomik gücü ile EDC'de baskın güç haline gelmesi ve Avrupa Ordusunun Fransız komutanların komuta ettiği ve Fransız Savunma Bakanı emri altında bir Fransız Ordusuna dönüşmesiydi.⁴³

İngiltere Almanya'nın yeniden silahlandırılması için NATO çözümünü desteklemişti. Dönemin İngiltere Dış İşleri Bakanı Ernest Bevin Parlamento'da sarf ettiği şu sözleri ile İngiltere'nin Avrupa Ordusu konusundaki tutumunu ortaya koymuştu:

*"Fransız Hükümeti, Avrupa Meclisi ve Bakanlar Konseyine bağlı Avrupa Savunma Bakanlığı kontrolünde Avrupa Ordusu oluşturmayı öneriyor. Majesteleri'nin Hükümeti bu öneriye karşıdır. Avrupa'nın ilk ve en acil ihtiyacı müttefik birlikleri NATO Müttefik Komutanlığı altında birleştirmektir. Alman birliklerinin bu güce katkısı bir sonraki aşamadır. Avrupa yeterli değildir ve tek başına kalacak yetenekte değildir."*⁴⁴

⁴² Edward Fursdon, **The European Defence Community: A History**, Macmillian Yayınları, Londra, 1980, s. 90

⁴³ Saki Dockrill, "Britain and the Settlement of the West German Rearmament Question in 1954", **British Foreign Policy, 1945-56**, (Ed. Michael Dockrill, John W. Young), Palgrave Macmillan Yayınları New York, 1989, s. 154.

⁴⁴ Ernest Bevin, **İngiltere Parlementosu Arşivi**, Cilt:481 Kolon:1173, <https://hansard.parliament.uk/Commons/1950-11-29/debates/3e5d7b27-044a-4daf-a808-ec71cf462f1a/CommonsChamber>, (18.04.2019)

1950 – 1955 yılları arasında Almanya'nın yeniden silahlanması için NATO seçeneğini tercih etmesinin sebebi dış politikasını ABD askerlerinin Batı Avrupa'da kalıcı olarak bulundurması üzerine kurması olmuştu. EDC kabulü ile ABD ve NATO'nun Batı Avrupa'dan çekilmesi üzerine kurulacak Avrupa Ordusunun finansal yükü savaş sonrası İngiltere'nin kaldırabileceğinden fazlaydı.

ABD'nin EDC politikası İngiltere'nin politikası ile çelişmişti. Avrupa'ya takviye birlik gönderilmesi ABD Senatosu'nda tepkilere sebep olmuştu. Birlik gönderilmesine karşı ve ABD Hükümetindeki muhalefet de güçlenmişti. ABD, SSCB'ye karşı caydırıcı gücü düşürmeden askeri birliklerini Avrupa'dan çekebilecek bir yol aramıştı ve EDC'yi iyi bir alternatif olarak görmüştü. 1951'de ABD EDC'ye desteğini açıkça ortaya koyduğunda, İngiltere EDC'ye karşı olan yaklaşımını, sesli olarak dile getirmekten kaçınmaya başlamıştı. İngiltere NATO Planı'nı, Pleven Planı başarısız olana kadar tekrar gündeme getirmemiş, İkinci Dünya Savaşı sırasındaki düşmanları İtalya ve Almanya ile de herhangi bir paktta yer almamıştı.⁴⁵

İngiltere'nin politik ve askeri bağımsızlığını korumak için EDC'ye muhalefeti, Avrupa'nın Federasyon olarak şekillenmesi önünde engel oluşturmuştu. Pleven Planı'nın kamuoyuna açıklanmasından iki yıl sonra Fransız Ulusal Meclisi'nde EDC'ye destek azalmıştı. Avrupa'yı federasyon olarak şekillendirmeyi öngören Schuman ve bu görüşü destekleyen Fransa da, politik ve askeri bağımsızlığını EDC'ye devretme endişesi hâkim değildi. Ancak Avrupa ordusu oluşturulması için doğacak mali yük, EDC'ye üye olmasa dahi yapılacak mali yardımlar Avrupa ülkelerinin savaş sonrası kırılgan mali dengelerini bozacağı için Fransa'da EDC'ye olan destek azalmıştı.

Pleven Planı'nın 1950'de Fransız Ulusal Meclisi'nde kabulünden itibaren, yapılan müzakereler ve İngiltere'nin muhalefeti sonucu EDC Antlaşması metni Pleven Planına göre büyük değişikliğe uğramıştı. Müzakerelerin uzaması, müzakaere sürecinde Almanya'nın Pleven Planı'na yaklaşımında yaşanan değişim, Fransa'nın da EDC'ye olan desteğini azaltmıştı. EDC Antlaşması son haliyle Ağustos 1954'te Fransız Meclisine sunuldu ve reddedildi. İngiltere EDC politikasında başarılı olmuş

⁴⁵ Dockrill, s.161.

1950-54 yılları arasında EDC ve ECSC sürecinde sadece ekonomik bütünleşme süreci başarılı olmuştur.⁴⁶

1.2.3. Alman Siyasi Çevrelerinin Schuman ve Pleven Planlarına Yaklaşımı

Batı Almanya'nın Avrupa Bütünleşmesinin ilk yıllarında izlediği politikaları ve bütünleşme sürecine nasıl etki ettiğini ve anlamak için dönemin siyasette söz sahibi gruplarının yaklaşımını incelemek gerekir.

Konrad Adenauer 1923'te Köln Valisi iken sarf ettiği *"Fransa ve Almanya arasında kalıcı barışı sağlamanın tek yolu ortak kazanımlara dayalı bir ekonomik topluluğun kurulmasından geçmektedir."*⁴⁷sözleri ile Avrupa'da kalıcı barışın, ekonomik bütünleşme ile sağlanabileceğini öngörmüştü. Adenauer 1949'da Batı Almanya'nın ilk Şansölyesi olduğunda, bu yaklaşımı batı Almanya'nın Avrupa politikasının temelini oluşturmuştu.

1950'de Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman'ın ECSC kurma ve kömür ve çeliği, uluslarüstü yönetime sahip potada toplama önerisi ve bu uygulamanın Avrupa'da kalıcı barışı destekleyeceği iddiası, Batı Alman politik çevrelerinde de kabul görmüştü. Soğuk Savaş şartları, Batı Almanya'da Batı yanlısı tutumu kuvvetlendirilmişti. SSCB'nin Doğu Avrupa ve Doğu Almanya'ya yönelik sert politikaları, Batı Almanya'da Komünizm karşıtı görüşü desteklemişti. Kore Savaşı'nın başlaması sonrası Batı Almanya'yı yeni bir savaş ve istila edilme endişesi etkisi altına almıştı. 1950'lerde Amerika'nın uyguladığı, Marshall planı, Berlin Blokajı sırasında havadan gıda ve sarf maddesi takviyesi gibi politikaları, SSCB'nin politikalarına göre daha insancıldı ve lehtar toplamıştı.⁴⁸

Almanya İkinci Dünya Savaşı sonrası merkezi bir Avrupa yönetiminin parçası mı olacağı, Doğu ve Batı Almanya olarak iki ayrı Devlet olarak mı yoksa Birleşmiş bir Almanya olarak mı şekilleneceği gibi soruların cevabını arıyordu. Bu sorular Alman siyasi çevresinin de öncelikli gündemini oluşturuyordu. 1950'lerin

⁴⁶ Dedman, s.71-80

⁴⁷ David F. Patton, **Cold War Politics in Postwar Germany**, Palgrave Macmillian Yayınları, Hampshire, 1999, s.8

⁴⁸ Patton, ss.18-20.

başında Batı Almanya’da öne gelen siyasi oluşumlar, Katolik Merkez Partisi (Christlich Demokratische Union - CDU), Almanya Sosyal Demokrat Partisi (Sozialdemokratische Partei Deutschland - SPD) ve Alman Komünist Partisiydi (Deutsche Kommunistische Partei - DKP). Merkez sağ partisi CDU, Konrad Adenauer başkanlığında, Batı Almanya’da 1949 seçimlerini kazanmış, ilk iktidar partisiydi. I.Dünya Savaşı Gazisi ve Nazi toplama kampından sağ kurtulmuş Kurt Schumacher’in başkanlığını yaptığı SPD ise merkez solu temsil ediyordu. DKP ise SSCB desteğiyle komünist ideolojiyi destekliyordu.⁴⁹ Bu dönemde Federal Almanya politikalarında etkili olan diğer guruplar ise sendikalar, endüstri gurupları ve Katolik kilisesiydi.⁵⁰

CDU Başkanı ve Federal Almanya Şansölyesi Adenauer, Schuman Planı ve Almanya’nın yeniden silahlandırılması önerilerini heyecanla karşılamıştı. Adenauer, Almanya’nın paylaşılan gelenek ve değerler sebebiyle tarihsel olarak Fransa’ya bağlı olduğuna ve Schuman Planı ve EDC’ye dâhil olmanın, Batı Almanya için somut getirileri olacağına inanıyordu. Adenauer’e göre bu somut getirilerin en önemlisi SSCB’nin Batıya ilerlemesini durdurmak olacaktı. Adenauer bu konuda ki fikrini çarpıcı bir biçimde şu ifadeler ile dile getirmişti: “ *Tehlike büyük. Asya Elbe Nehri’ne kadar ilerledi. Asya’nın Avrupa’ya askeri ve ideolojik nüfuzunu, Almanya’nın Rusya tarafından işgal edilmemesi halinde, sadece ekonomik ve manevi olarak sağlıklı bir Batı Avrupa durdurabilir.*”⁵¹ Adenauer, Batı Avrupa’daki bütünleşmenin, Almanya için iki somut getirisi olacağını düşünmüştü. Birincisi, Avrupa bütünleşmesi ile ABD’nin Avrupa ve Almanya savunmasına olan desteğini sürdürecektir olmasıydı. İkincisi ise Batı Avrupa’da oluşturulacak uluslararası ekonomik yapıya dâhil olmak, Almanya’nın uluslararası toplumdan dışlanmışlığını sona erdirecekti. Adenauer gerçekçi bir yaklaşım ile ECSC’de yer alabilmek için sürecin başında ülkesi aleyhine geçici ayrımcılığa dahi razı olmuştu.⁵² Batı Avrupa’da ekonomik ve askeri bütünleşmenin SSCB’nin ilerlemesini durduracağı inancını ise şu sözleri ile ifade etmişti: “*Yıllar sürecektir anlamsız bir silahlanma*

⁴⁹ Patton. s.10

⁵⁰ Patton, s.9

⁵¹ Josef Foschepoth, “**Westintegration statt Wiedervereinigung. Adenauers Deutschlandpolitik 1949–1955**”, (ed. Josef Foschepoth), Vandenhoeck und Ruprecht Yayınları, Göttingen, 1988, s. 33’den akataran David F. Patton, **Cold War Politics in Postwar Germany**, Palgrave Macmillan Yayınları, Hampshire, 1999

⁵² Patton, s.22

yarışına girmek Sovyetler için mantıklı bir politika olmaz, Batının gücünü ve yeni dilini anlayan ilk onlar olacaktır.”⁵³

Federal Almanya’da 1949 seçimleri sonucu en çok oy alan ikinci parti olan SPD lideri Kurt Schumacher, başta Schuman Planı hakkında olumlu düşüncelere sahipti. Adenauer gibi Almanya ile Fransa arasında tarihsel bir bağ olduğunu düşünüyordu. Ancak, ECSC sürecinde geçici de olsa her türlü ayrımcılığa karşıydı. Almanların ulusal çıkarlarının Avrupa Kurumları ile iç içe olduğunu belirtmesine rağmen, Avrupa’nın eşit haklar anlamına geldiğini de fırsat buldukça sözlerine ekliyordu. Avrupa’da ağır sanayi alanında bütünleşmenin Almanya’nın içeride yapacağı potansiyel reformları engellemesini istemiyordu. SPD sosyalist bir arka plana sahipti. İskandinav ülkeleri ve İngiltere Schuman Planı’nın dışında kalmayı seçince, SPD’nin bu konudaki politikaları dönüşüme uğradı. 1950’lerin sonunda SPD, sadece muhafazakâr ve kapitalist ülkelerin dâhil olduğu gerekçesi ile Schuman Planı’na karşı bir politika izlemeye başladı. Schumacher, Kurulacak uluslarüstü yapının Fransız milliyetçiliği etkisi altında kalacağından ve Fransız kontrolünde olacağından şüpheleniyordu. Schumacher, EDC ve ortak savunma fikrine de karşı çıkmıştı. Savaş karşıtı görüşü ile sosyal demokratların ve sendikaların da desteğini almıştı. Ancak 1950’lerin sonunda SSCB’nin saldırgan Politikaları ve Kore Savaşı’nın başlaması sonucu SPD’nin, EDC politikaları, Topluluğa dâhil olan ülkelerin eşit katkı yapması ve maliyetleri bölüşmesi şartı ile değişmişti.

Komünistler ise Schuman Planı’na karşıydı, çünkü Plan liberal Batı Avrupa’nın bütünleşmesi ve güçlenmesi anlamına geliyordu.⁵⁴ DKP Almanya’nın yeniden silahlanmasına da, barışı tehlikeye attığı ve Doğu Almanya ile birleşmesini engelleyeceği gerekçesi ile sert bir şekilde karşı çıkıyordu. DKP 1952 yılı başında Parlamentoda yeniden silahlanma önerisi görüşülürken, Ruhr Bölgesi ve Hamburg’taki işçileri protesto için örgütledi. DKP, Batı Almanya’da komünizm karşıtı görüşün güçlenmesi, Doğu Almanya ile yakın ilişkileri ve ortak politikaları

⁵³ Klaus von Schubert, **Wiederbewaffnung und Westintegration**, Deutsche Verlags-Anstalt Yayınları Stuttgart, 1970, s. 181’den aktaran David F. Patton, **Cold War Politics in Postwar Germany**, Palgrave Macmillian Yayınları, Hampshire, s.22.

⁵⁴ P.V.Z., “German Views on the Schuman Plan”, The World Today, Cilt:7,Sayı:7, 1951, (ss. 292-298)

<https://www.jstor.org/stable/pdf/40392434.pdf> , (13.02.2019), s.295.

sebebiyle Federal Anayasa Mahkemesi tarafından dağıtıldı.⁵⁵ Komünistlerin Federal Almanya siyasetindeki temsili DKP'nin dağıtılmasıyla sona erdi.

1949 yılında Batı Almanya'daki sendikalar, Alman Ticaret Sendikaları Federasyonu (Deutscher Gewerkschaftsbund-DGB) altında birleşmişti. Federasyon politik olarak bağımsızdı ancak temsil ettiği kitlenin büyüklüğü sebebiyle politikada etkili bir güçtü. DGB Schuman Planı'nı, işçilerin yaşam ve çalışma şartlarında iyileşme vaat ettiği için memnuniyetle karşılamıştı ve İdeolojik olarak Alman-Fransız uzlaşmasına ve uluslarüstü kontrol mekanizmasına yatkındı. Alman sendika temsilcilerinin ECSC Yüksek Otoritesinde temsil hakkının bulunacak olmasında DGB'nin, Schuman Planı'na yaklaşımını olumlu etkilemişti. Federasyon, ekonomik anlamda Üye Devletlere eşit şartlar sunulması durumunda, Schuman Planını kabul edeceğini açıklamıştı.⁵⁶ DGB, 1950'lerin ortasına kadar, Almanya'nın yeniden silahlanmasına, demokratik düzen için bir tehdit oluşturduğu, iki dünya savaşı sonucu verilen ağır can kayıpları ve silahlanmanın ağır mali yükü sebebiyle karşı çıkıyordu. SPD görüşüne yakın olarak askeri değil, sosyal alanda ilerlemeyi destekliyor ve sosyal yatırımlara sıcak bakıyordu. Federasyona bağlı sendikalar arasındaki silahlanma karşıtı görüş birliği, Kore Savaşı'nın Almanya'nın da işgal edilebileceği ihtimalini gündeme getirmesiyle sona ermişti. Federasyon bağımsız Alman ordusu kurulmasına karşı görüşünü sürdürmüştü ancak Batı Almanya'nın uluslarüstü model ile oluşturulacak Avrupa Ordusuna katılımını şartlı olarak desteklemişti. DGB'nin EDC'ye katılım şartları, Avrupa bütünleşmesinde ilerleme, küresel müşterek güvenliğe katkı sağlaması, kurulacak askeri birimlerin demokratik bir şekilde yönetimi ve karar verme mekanizmalarında Üye Devletlere eşit temsil hakkı verilmesi olmuştu.

Almanya'daki sanayi gurupları Schuman Planı'nı olumlu karşılamıştı ancak çekinceleri vardı. Alman çelik sanayinin II. Dünya Savaşı sonrası aldığı hasar tam anlamıyla onarılmamıştı. Sanayi gurupları ECSC'ye üye olunması durumunda, diğer üye Ülkelerdeki, maaş seviyesini ve çelik fiyatları temel alınarak yapılacak düzenlemelerin Alman sanayini kötü etkileyeceğinden, kurulacak Yüksek Otorite de yeterli temsil hakkı elde edemeyeceklerinden, yapılacak düzenlemelerde söz

⁵⁵ Patton, s.23-24.

⁵⁶ P. V. Z., s. 294.

haklarının bulunmayacağından endişe duymuşlardı.⁵⁷ O dönemde Batı Almanya'da önde gelen sanayi gurupları, yerel sanayi odaları için bir çatı kuruluş olan Alman Ticaret ve Sanayi Meclisi ve Alman İşverenler Federasyonu'ydu. İki kuruluştaki Batı Avrupa birleşmesi ticaretteki tarife engellerini kaldıracağı, uluslararası kurumlar ile hantal dış ticaret yapısı aşılabacağı için Schuman Planı'nı çekinceleri olmasına rağmen desteklemişlerdi. Batı Alman iş dünyası yeniden silahlanmayı destekleme konusunda ise çekimser davranmıştı. Tekrar Alman militarizmini destekleyen bir konumda bulunmak istememişlerdi. Ayrıca yeniden silahlanmanın mali yükünün, enflasyona sebep olacağı, farklı alanlarda yapılacak yatırımların daralmasına yol açacağı ve tüketici sanayine zarar vereceğinden endişe duymuşlardı.⁵⁸

Kilise ise Alman ulusal sosyalizmine (Nazizm) gösterdiği direnç sebebiyle kaybettiği politik etkiyi savaş sonrası geri kazanmıştı ve Kiliseye gelen batı Almanların sayısı artış göstermişti. Kilise Adenauer'in Komünizm karşıtı politikalarını ve Batı Avrupa bütünleşmesini memnuniyetle karşılamıştı. Adenauer ise Batı Almanya'nın politik ve ideolojik olarak, tabana hitap etmesi için Kilise'nin desteğini önemsemişti. Katolik ve Protestan Kiliselerinin ise Alman silahlanması konusunda farklı fikirleri vardı. Katolik Kilisesi Adenauer'in komünizm karşıtı politikalarını ve Avrupa bütünleşmesi hedeflerini destekliyordu. 1950 yılında Alman Katolik Kilisesi Kardinali Josef Frings, Papa XII. Pius'un 1948 Noel Mesajında dile getirdiği, Katolik ulusları kendilerini korumak için silahlanması çağrısına⁵⁹ dayanarak, Almanya'nın silahlanmasının da arkasında durmuştu. Protestan Kilisesi ise Avrupa bütünleşmesini desteklese de ulusal çıkarlara ve dini temellere aykırı olduğu gerekçesiyle, silahlanmaya karşı çıkmıştı. Adenauer, Katolik seçmenlerin çoğunluğu ve politikaya güçlü etkilerinden dolayı Katoliklerin görüşünü benimsemiş ve Almanya'nın silahlanması yönünde dış politika izlemiştir. Katolik ve Protestan Kiliseleri, aralarındaki görüş ayrılığının toplumu bölmesinin önüne geçmek ve Kilise birliğini korumak için yeniden silahlanma konusunda tarafsız kaldıklarını

⁵⁷ P. V. Z., s. 295.

⁵⁸ Patton, s. 25,26,27

⁵⁹ Papa VII. Pius, "Radiomessaggio Di Sua Santità Pio XII Al Mondo Intero In Occasione Del Natale", Vatikan Arşivleri
http://w2.vatican.va/content/pius-xii/it/speeches/1948/documents/hf_p-xii_spe_19481224_un-tempo.html, (27.04.2019)

duyurmuştu. İki Kilisede Almanya'nın birleşmesinin Batı Almanya'nın öncelikli dış-politikası olması gerektiğini vurgulamıştı.

Schuman Planı, kömür ve çelik sektörlerinde çalışan işçilerin haklarına, yaşam standartlarına dair düzenlemelerde getiriyordu ancak Planı'nın hazırlandığı dönemde Almanya'da işçi hakları, diğer Avrupa ülkelerine kıyasla daha ileriydi. Özellikle işçilerin sendikalar aracılığı ile yönetime katılım hakları bilgi alma özgürlüğünün ötesine geçiyordu. 1950'lerin başında yönetime katılım (codetermination) hakları Almanya'da Schuman Planı politikalarına etki etmiş, sendikalar ile sanayi guruplarını ise karşı karşıya getirmişti. Batı Almanya'da DGB Schuman Planı müzakerelerini fırsat olarak kullanmış, Almanya'daki işçi haklarını genişletmek için, Schuman Planı'nı desteklemek için yönetime katılım hakları yasal temele oturtulması şartını koşmuştu. DGB, sanayicilerin gücü üzerinde politik bir denetim elde edebilmeyi, işçileri ilgilendiren ekonomik ve sosyal karar verme süreçlerine dâhil olmayı istemişti. DGB'nin talebi Adenauer'i zor durumda bırakmıştı. Bir taraftan beş milyonun üzerinde bir işçi gurubunu temsil eden DGB'yi, diğer tarafta sanayi guruplarının desteğini kaybetme tehlikesi doğmuştu. Adenauer sendikalardan yana seçim yapmış, yetmişin üzerinde kömür çelik sanayicisinin itirazlarına rağmen kömür ve çelik sanayinde Yönetime Katılım Yasası 21 Mayıs 1951'de Batı Almanya'da yürürlüğe girmişti. Batı Almanya'nın ECSC Antlaşmasını imzalaması durumunda, sendikaların yönetime katılım haklarını koruyabilmeleri ise bu hakların Schuman Planında yer almasına bağlıydı.⁶⁰ Almanya'nın müzakereler sırasındaki girişimleri ile Yönetime eşit katılım, ECSC'yi Kuran Antlaşma'nın 18. Maddesinde de şu şekilde yer almıştı: *“Yüksek Otoriteye bağlı olarak Danışma Komitesi kurulacaktır, bu komite 30 ila 50 arasında üretici, işçi ve tüketici temsilcilerinden oluşacaktır.”*⁶¹

Adenauer, DGB'nin desteğini aldıktan sonra Sanayicilerin desteğine de ihtiyaç duyuyordu. Savaş sonrası Ruhr Bölgesindeki kömür işletmelerinin yönetimi Ruhr Uluslararası Otoritesine bırakılmıştı. Adenauer'in Fransa ile ECSC kurulduktan sonra, Ruhr Bölgesindeki kömür üretiminin kontrolünün müttefiklerin yerine, ECSC Yüksek Otoritesi'ne bırakılması ve üretimdeki sınırlamaların kaldırılması konusunda anlaşması, Schuman Planı için endüstri guruplarının da desteğini sağlamıştı.

⁶⁰ Patton, s.29,30

⁶¹ AKTÇ Antlaşması, s.27.

1 Şubat 1952’de Schuman Planı Adenauer’in imzasının ardından Alman Federal Konseyi’nde de oylandı ve kabul edildi. Antlaşmanın yürürlüğe girmesi ile Ruhr Bölgesi’ndeki ekonomik kontrol dâhil olmak üzere birçok alandaki müttefik kontrolü sona ermişti. Avrupa Konseyinin 2 Mayıs 1951’de, Federal Almanya’yı ECSC’ye tam üye olarak kabul etmesi ile Batılı müttefiklerin Federal Almanya’ya karşı resmi savaş durumu da sona ermişti. Adenauer Hükümeti’nin bu dış politika başarısı, Alman ekonomisine de bir ivme kazandırmıştı.⁶²

Almanya’nın yeniden Pleven Planı, Schuman Planı’nın aksine başarılı olamamıştı. Kore Savaşı sonrası, Almanya’da artan işgal endişesi, yeniden silahlanmaya olan desteğin artmasına sebep olmuştu. 1950’nin sonlarında, Batılı müttefikleri de SSCB’nin sınırında yer alması ve SSCB’nin Batı Avrupa’yı olası bir istilasına ihtimaline karşı, Almanya’nın yeniden silahlanmasını desteklemişti. Adenauer, yeniden silahlanma konusunda iç siyasetteki fikir değişikliğini ve müttefiklerin bu konudaki desteğini, dış politikada Almanya’nın manevra alanını genişletmek kullanmıştı. Federal Almanya, devam eden EDC müzakerelerinde, Alman iç siyasetinde söz sahibi grupların etkisiyle, yeniden silahlanma ve kurulacak Avrupa ordusunda yer alma şartı olarak askeri eşitlik ve bağımsızlık şartını öne sürmüştü. ABD’nin desteğine rağmen Federal Almanya’nın askeri eşitlik ve tam bağımsızlık taleplerine Fransa karşı çıkmıştı. EDC Antlaşması müzakereleri 1 Ekim 1951 Paris Konferansı’nda başlamıştı. Adenauer’in Kore Savaşı’nı koz olarak kullanması ve ABD’nin desteği ile Fransa, Almanya’nın eşit temsilini ve askeri bağımsızlığını kabul etmişti. 27 Mayıs 1952’de imzalanan EDC antlaşması egemenliğini genişletme konusunda Federal Almanya için büyük bir kazanım olmuştu. Almanya’da 1950 sonrası yeniden silahlanmaya olan destek artsa da, konu hassasiyetini korumuş, EDC Antlaşması’nın Alman Parlamentosu ve Alman Federal Konseyi tarafından onaylanması 19 Mart 1954’ü bulmuştu. EDC’ye yönelik Almanya’daki iç çekişmeler Fransız Parlamentosu’nun kararını olumsuz etkilemiş ve Antlaşma Ağustos 1954’te Fransız Ulusal Meclisinde reddedilmişti⁶³

⁶² Patton, s.43,47

⁶³ David Clay Large, **Germans to the Front : West German Rearmament in the Adenauer Era**, Kuzey Karolayna Üniversitesi Yayınları, Londra, 1996, ss.. 62-82-172.

EDC'nin Fransız meclisinde reddinin ardından Batı Almanya Almanya 1955 yılında, NATO'ya dâhil olmuş, NATO Avrupa'daki temel savunma unsuru niteliğini korumuştur.

1.3. ALMANYA'NIN BİRLEŞMESİ ÖNCESİNDE YAŞANAN BÜTÜNLEŞME SÜREÇLERİNDE BATI ALMANYA'NIN POLİTİKALARI

Almanya'nın birleşmesinden sonrası Almanya'nın Avrupa bütünleşme politikalarında ki dönüşümü analiz edebilmek için birleşme öncesi Avrupa bütünleşme süreçlerini ve Batı Almanya'nın bu süreçlerde ki rolünü ortaya koymak önem arz etmektedir. Bu bölümde Ortak Pazar, Genişleme, Ortak Tarım Politikası, Avrupa Parasal Sistemi ve Avrupa Tek Senedi süreçlerinde Batı Almanya'nın yaklaşımı ve süreçleri araştırılmıştır.

1.3.1. Ortak Pazar Süreci

25 Mart 1957'de altı Avrupa devleti lideri Roma Antlaşması'nı imzalayarak Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu (EEC) oluşturdu ve Avrupa bütünleşme sürecini bir adım öteye taşıdı. Bu tarihten itibaren, topluluk kapsayıcı bir şekilde evrimleşti, kuruluşunda planlanan sorumluluk alanlarının ötesine geçerek, başarılı genişleme süreçlerinin sonunda yirmi sekiz üyeye ulaştı. Mevzuat ve içtihadın ulusal hukuk sistemleri üzerindeki etki alanı derinleşme süreci ile genişletti. EEC ile başlayan bütünleşme Avrupa Birliği'ne (AB) dönüştü ve gönüllü politik bütünleşmenin en başarılı örneği oldu. EEC, Avrupa'da barış ortamını tesis edilmesine büyük katkı sağladı, üyelerinin ekonomik refahını destekledi, küresel ölçekte özgürlük ve demokrasi anlayışını güçlendirdi.

EEC süreci, EDC başarısızlığının ardından, Avrupa bütünleşme sürecinin sona ereceği söylentilerinin arttığı bir ortamda başlamıştı. EDC Antlaşması'nın reddi, federalist kesime, Avrupa'nın politik bir topluluk olmaya henüz hazır olmadığını göstermişti. Politik bütünleşmedeki başarısızlığa rağmen, Üye Devletlerin bütünleşmiş Avrupa'nın barışa ve ekonomik büyümeye katkıda bulunacağı

konusundaki fikirleri değişmemişti. Avrupa, yoluna ekonomik bütünleşme ile devam etmeyi seçmişti.⁶⁴

Ekonomik bütünleşme alanında 1944 yılında aralarında gümrük birliği oluşturan ve daha ileri bir bütünleşme aşaması ile 1958 yılında Benelüks Ekonomik Birliği'ni kuran Belçika, Hollanda ve Lüksemburg, EEC'nin kuruluşunda da aktif rol oynamıştı. Benelüks ülkelerinin ekonomik birlik alanındaki tecrübeleri Avrupa ekonomik bütünleşme sürecini de etkilemişti.⁶⁵ Hollanda Dış İşleri Bakanı Johan Williem Beyen Avrupa bütünleşmesini Ortak Pazar temeli çevresinde şekillendirmek amacı ile Belçika Dış İşleri Bakanı Paul-Henri Spaak ve Lüksemburg Dış İşleri bakanı Joseph Bech ile 23 Nisan 1955'te Lahey'de bir araya gelmişti. Toplantı sonucunda 18 Mayıs'ta Fransız, Alman ve İtalyan hükümetlerine de resmi olarak gönderilen Benelüks Bildirisi yayınlanmıştı. Bildiri Jean Monnet ve Williem Beyen'in bütünleşme alanındaki fikirlerinin harmanlanması sonucu ortaya çıkmıştı. Bildiride, ulaşım, enerji ve özellikle nükleer enerji alanında ortak sektörel yaklaşımın ve Ortak Pazarın koordineli olarak oluşturulması gibi ekonomik konuların yanında, sosyal refahı sağlamak, Avrupa ekonomik bütünleşmesinin şartlarını ve programını belirlemek gibi konulara da değiniliyordu ve gereken düzenlemeleri planlamak üzere uluslararası bir konferans düzenlenmesi öneriliyordu. Benelüks Bildirisi, üç ülkenin Avrupa bütünleşmesinin sosyal ve finansal alanda devam ettirme arzularını gösteresi olmuştu. Mayıs 1954'te ECSC Ortak Meclisi Benelüks Bildirisi'ne istinaden 6 üye ülkenin dış işleri bakanlarını, Messina Konferansına davet ederek, Avrupa bütünleşmesini ilerletecek antlaşmalarının hazırlanması ve Topluluk kurumlarının tasarlanması sürecini hızlandırmıştı. 1-3 Temmuz 1955 tarihleri arasında düzenlenen Messina Konferansı EDC başarısızlığının ardından ECSC Dış İşleri Bakanları'nın bir araya geldiği ilk etkinlikti ve katılımcılar Konferans gündemi üzerinde ortak sonuca vardılar. Konferans sonucunda özetle İngiltere'nin müzakerelere dâhil edilmesi,

⁶⁴ De Feo, II, s. 11.

⁶⁵ Alexander Fauldi ve Wil Zonneveld, 'Vanishing Borders: The Second Benelux Structural Outline: Introduction', Built Environment, Cilt: 23, Sayı:1, 1997, <https://www.jstor.org/stable/23287847>, (16.04.2019), s.12.

Atom Enerjisi ve taşımacılık alanlarında sektörel işbirliği ve genel ortak bir pazarın kurulması öngörülmüştü.⁶⁶

Messina Konferansı sonrası Spaak'ın başkanlığında içerisinde Monnet'nin sağ kolu Fransız Ekonomist Pierre Uri ve ECSC uzmanlarının da bulunduğu küçük bir ekip Lüksemburg'da Ortak Pazar düzenlemeleri ve taslak planları üzerinde çalışmaya başlamışlardı. Çalışmalara başka bir Fransız temsilci Robert Marjolin de, OECD Genel Sekreterliği görevinden istifa ederek katılmıştı. Adenauer'in danışmanı ve Daimi Dışişleri Bakanı Yardımcısı Profesör Walter Hallstein Almanya'yı, Ticaret Bakanlığı Bakan Yardımcısı, Russell Bretherton İngiltere'yi temsilen Lüksemburg'da ki çalışmaya katılmışlardı.

İngiltere temsilcisi, Ortak Pazarı OECD içerisinde serbest ticaret bölgesi çerçevesinde oluşturmaya görevi ile çalışmalara katılmıştı ancak bu girişimler başarısız olunca İngiltere çalışmalarda sadece gözlemci olarak bulunmuştu. İngiltere'nin serbest ticaret bölgesi oluşturma önerisi uygulamada kolay görünse de uluslararası ortak ticaret politikalarının yokluğunda, sürdürülebilir barışın ve ekonomik büyümenin sağlanması mümkün olmadığı için reddedilmişti. Mayıs 1956'da Venedik Konferansı'nda büyük bölümü Pierre Uri tarafından hazırlanan Spaak Raporu dış işleri bakanlarına sunulmuş ve geniş ölçüde kabul görmüştü. Sonrasında raporu hazırlayan ekip Antlaşmayı tasarlamak için Brüksel'de çalışmalarına devam etmişti. Spaak Raporu'nda ayrı ulusal pazarları, büyük ölçekli üretimleri tekel olmadan uyumlu hale getirerek birleştirmenin önemine vurgu yapılmıştı. Spaak Raporu ayrıca üye ülkelerdeki üreticiler arasında haksız rekabete sebep olan uygulamalara karşı önlem alınmadığı, parasal istikrarı, ekonomik genişlemeyi ve sosyal refahı sağlamaya yönelik ortak politikalar oluşturulmadığı ve üye devletler bu konularda işbirliği yapmadığı sürece, Ortak Pazarın kazanımlarının elde edilmeyeceğini vurguluyordu.⁶⁷

1950'lerin ortasında atom enerjisi Avrupa'da Ortadoğu kaynaklı fosil yakıt ve Amerika'dan ithal edilen kömürün yerini alabilecek enerji kaynağı olarak

⁶⁶ Luxemburg Üniversitesi Araştırma Altyapısı, “**Benelux Bildirisi**”, 1955 https://www.cvce.eu/obj/the_benelux_memorandum-en-58119e2d-faf6-4faa-9bc1-d1918343bb6e.html, (18.04.2019) . s. 2

⁶⁷ Pittsburg Üniversitesi Avrupa Bütünleşmesi Arşivi, **Genel Ortak Pazar Üzerine Brüksel Raporu (Spaak Raporu)**, Lüksemburg, http://aei.pitt.edu/995/1/Spaak_report.pdf, (18.04.2019) ss. 12-18

görülyordu. O dönemde Sahra'daki petrol sahaları henüz açılmamıştı, Hollanda'da ki doğalgaz kaynakları henüz keşfedilmemişti ve Batı Avrupa'da enerji üretimi sınırlıydı. Bu yüzden atom enerjisinin barışçıl kullanımı Batı Avrupa için büyük öneme sahipti. Kurucu Altı Üye, Monnet'in ortaya attığı, Belçika'nın Kongo'da çıkarttığı uranyumu kullanarak enerji üretimine ve atom enerjisi üretimi alanında ticari işbirliği yaparak, teknik tecrübelerini birleştireceği Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'na (EURATOM) sıcak bakmıştı. EEC ve EURATOM müzakereleri birlikte yürütölmüş, süreç EDC sürecine kıyasla hızlı ve kolay bir şekilde ilerlemiş ve Roma Antlaşması 25 Mart 1957'de imzalanmıştı. Antlaşma'nın onay süreci de sorunsuz geçmiş ve Temmuz 1957'de üye devlet parlamentoları tarafından onaylanmıştı.

Pierre Uri başta olmak üzere Ortak Pazarın mimarları, Roma Antlaşması hazırlık sürecinde, ekonomik refah ve tam istihdam konusunda ulusal sorumlulukların uluslarüstü EEC'ye bırakılmasını, ekonomik büyümenin ve sosyal refahın şartı olarak görmüşlerdi. Bu yüzden Antlaşma işverenlerin oluşturacağı mali yüke rağmen, ihracata dönük ağır sanayi sübvansiyonları, tekelleşmeyi önleyecek kanunlar, uygulanacak sosyal güvenlik düzenlemeleri ve enflasyonu düşürme tedbirleri için Topluluk Üyelerinin ortak ekonomik politikalar izleyeceği şekilde düzenlenmişti.⁶⁸

EDC kurma girişiminin başarısızlıkla sonuçlanmasının aksine, EEC kurma süreci ve ortak Pazar kurma girişimi hızlı ve sorunsuz ilerlemişti. Bu durumun altında yatan temel sebep EEC kurma girişiminin ekonomik sebeplere dayanması ve tüm Topluluk üyelerinin faydasına olacak şekilde tasarlanmasıydı. EDC planlarında olduğu, savaş sonrası ekonomik sıkıntı içerisinde olan Batı Avrupa Ülkelerini büyük bir mali yük altına sokmuyordu. Ayrıca Almanya'nın yeniden silahlandırılması ve Avrupa ordusu oluşturma gibi kritik politika alanlarını içermiyordu. Askeri girişimler olmadan kurulacak uluslarüstü yapı, Topluluk üyelerinin sürdürülebilir ekonomik büyümesini sağlayacak, refahı arttıracak ve Batı Avrupa'da barış ortamını sürdürmeye katkı sağlayacak bir oluşum olarak görölmüştü.

ECSC kömür üretimini arttırma konusunda başarıya ulaşmıştı ve 1950'lerin başında yaşananın tersine Üye Devletlerde kömür kolaylıkla ulaşılabilir hale

⁶⁸ Dedman. ss.86 – 88 .

gelmişti. Kömür ve çelik için uygulanan Ortak Pazarın başarısı Kurucu Altıyı Ortak Pazarı genişleterek EEC'yi oluşturma konusunda cesaretlendirmişti. Almanya ve Fransa Arasında ECSC ile başlayan uzlaşma EEC'nin temelini oluşturmuştu. EEC, savaş sonrası Almanya'nın Batı için güvenilir bir ortak olduğunun, Almanya'nın Avrupa'daki ekonomik hegemonyası yerine, ortak bir ekonomik düzen kurulabileceğinin kanıtı olmuştu.⁶⁹

EEC'yi kuran süreç 23 Nisan 1955'te Lahey'de başlamıştı. Spaak ve Bech'in görüşmeleri sonucu hazırladıkları Benelüks Bildirisi'ni İtalyan, Alman ve Fransız Hükümetlerine de göndererek, EEC'nin temellerini atan Messina Konferansına davet etmişlerdi. Almanya'nın Bildiriye karşı tutumu uluslararası bir güç tarafından yönetilen bir ekonomiye karşı olan, Alman Ekonomi Bakanı Ludwig Erhard ile ekonomik birliğin politik etkilerine önem veren Şansölye Konrad Adenauer'in uzlaşması ile ortaya çıkmıştı. Almanya Bildiriye karşı olumlu bir yaklaşım sergilemiş, enerji ve taşıma alanlarındaki önerilerini nükleer enerjinin barışçıl kullanımı şartını ekleyerek desteklemişti. Alman Bildirisi bunun yanında ulusal ekonomilerin yeniden yapılandırılmasını kolaylaştırmak için bir geçiş aşaması konulmasını ve bir Avrupa üniversitesi kurulmasını önermişti.⁷⁰

1956 yılına kadar SPD Almanya'nın birleşmesi için engel teşkil ettiği, Doğu ve Batı Almanya arasındaki ilişkileri bitireceği gerekçesi ile EEC yerine serbest ticaret bölgesi kurulmasının Almanya'nın çıkarlarına daha uygun olduğunu savunuyordu. EEC'nin Almanya'nın birleşmesine alternatif olamayacağını öne sürerek önceliklerinin birleşme olduğunu savunuyordu. Doğu Almanya Sovyet ekonomik düzenine tamamen dâhil olsa da Doğu ve Batı Almanya arasında zayıf ticari ilişkiler devam ediyordu ve ortak Pazar bu bağda koparacaktı. İki Almanya'nın Komünist düzen altında birleşmesi de EEC için tehdit olabilirdi. Ancak kurucu Altı üye Roma Antlaşması Ek Maddeleri ile bu duruma çözüm buldular. Almanya'nın bölünmüş olması nedeniyle halen mevcut koşulları düzenleyen Ek 1. Madde ile Doğu-Batı Almanya arasındaki ticari ilişkiler Alman iç ticareti olarak tanındı. Bu durum Kurucu Altı Üye arasında oluşan güvenin de ispatı olmuştu.

⁶⁹ Thomas Hörber, **The Foundations of Europe : European Integration Ideas in France, Germany and Britain in the 1950s**, Verlag für Sozialwissenschaften Yayınları, Wiesbaden, 2006, s.130

⁷⁰ Benelux Bildirisi, s. 2

Alman siyaseti ise EEC'yi desteklemiş ancak müzakereler sırasında farklı yaklaşımlar ortaya atmıştı. 1956 yılında SPD EEC'yi koşullu destekleme politikası izlemişti. ECSC'nin kısıtlı sektörlerde işlemediği özellikle yaşam standartlarını yükseltme ve işsizlik oranlarını düşürme hedeflerinde başarısız olduğunu, Topluluğun hedeflerine ulaşabilmesi için Ortak Pazarın büyütülmesi gerektiği konusunda CDU ile aynı fikri paylaşmıştı. Ancak Adenauer hükümetini önemli sosyal faktörleri Antlaşmaya dâhil etmediği için eleştirmişti. Roma Antlaşması 1957 yılı sonlarında Federal Almanya Meclisi'nde oylanmış, İngiltere'nin üyeliği ve Parasal Birlik Federal tartışılan temel konular olmuştu. Antlaşma CDU-SPD uzlaşması sonucu onaylanmıştı. Adenauer EDC başarısızlığından aldığı ders ile Roma Antlaşması'nı önce Fransa'nın onaylamasını beklemişti. Fransa Başkanı General Charles De Gaulle'ün, genel anlamda Avrupa bütünleşmesine kuşkucu bir yaklaşım içerisinde olması sebebiyle Roma Antlaşması'nın geleceği ile ilgili de şüpheleri vardı. Adenauer ile görüşmeleri sonucunda De Gaulle'ün şüpheleri dağılmış ve Alman-Fransız ortaklığının yansıması olarak, Antlaşma önce Fransa Meclisinin onayına sunulmuştu.

Messina ve EEC müzakere sürecinin olumlu sonuçlanması sonrası, CDU Adenauer başkanlığında, 1957 Federal Almanya seçimlerinde kesin bir başarı elde etmişti ve tek başına iktidara gelmişti. Bu başarı Alman Halkının da Avrupa bütünleşmesi ve EEC politikalarına verdiği desteğin somut göstergesi olmuştu. Adenauer bu destek ile Avrupa bütünleşme politikalarını uygulamaya devam etmişti.⁷¹

Ortak pazar kurulurken Üye Devletlerin ekonomik düzenlemelere ve serbest piyasaya ne derece müdahale edecekleri ve ticari kuralların belirlenmesi, aşılması gereken birer engel olmuştu. 1900'lerin başından itibaren Almanya'da serbest piyasa ekonomisinin Devlet tarafından kontrol edildiği *ordoliberal* ekonomik sistem işliyordu ve serbest piyasa ekonomisinde fırsat eşitliğini sağlamak, hizmet kalitesini arttırmak için gelişmiş bir rekabet politikası uygulanıyordu. EEC'nin kuruluş döneminde büyük ekonomik güce sahip Fransa'da ise yatırım yapılacak sektörlerin, işgücü piyasasının, maaşların, ekonomik politikaların doğrudan devlet tarafından kontrol edildiği daha korumacı *dirigist* ekonomik sistem izleniyordu. Almanya ve

⁷¹ Hörber, s.223.

Fransa'nın ekonomik alandaki devlet yapılanması farklıydı ve Ortak Pazarın kurulabilmesi için uyumlaştırılması gerekiyordu. Bu durumun sonucu olarak Roma antlaşması farklı ekonomik yaklaşımların ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde 2. Maddesiyle esnek bir çerçeve oluşturmuştu.⁷²

“Topluluğun görevi, ortak bir pazarın kurulması ve Üye Devletlerin ekonomik politikalarının giderek yaklaştırılması yoluyla Topluluğun bütününde ekonomik faaliyetlerin uyumlu bir şekilde geliştirilmesini, sürekli ve dengeli bir büyümeyi, daha fazla istikrarı, yaşam standardının hızla yükselmesini ve Topluluğun bir araya getirdiği Devletler arasında daha sıkı ilişkilerin kurulmasını sağlamaktır.”⁷³

Federal Almanya, Ortak Pazara geçildiğinde, ticarete kartel ve tekellerin oluşmasını önlemek için uygulanacak rekabet politikasına önem veriyordu. Alman yetkililer, 1957 yılında, rekabet politikası üzerine, ticari anlaşmaların kontrolü ile gücün belli ticari gurupların elinde toplanmasının önüne geçilmesi ve bireysel özgürlüklerin temini amacı ile detaylı bir ulusal rekabet yasasını meclisten geçirmişlerdi. Almanya'da uygulamaya koyduğu sistemin EEC'de de uygulanmasını talep etmişti. Bu dönemde diğer Topluluk Üyelerinin uyguladığı bir rekabet politikası yoktu. Rekabet kurallarını fiyatlandırma ve sanayi politikaları içerisinde düzenliyorlardı. Roma Antlaşması detaylı rekabet kuralları barındırıyordu ancak kapsamı çok genişti, yoruma açıktı ve kuralların uygulama yöntemlerinin belirlenmesi gerekiyordu. Avrupa Komisyonu rekabet politikalarının izlememesi uygulanmasından sorumlu olarak atadığı ilk Rekabet Komiseri Hollandalı Hans von Groben, Roma Antlaşması'nın rekabet kurallarının uygulanmasında Alman tecrübesinden faydalanmak istemişti. 1962 yılında EEC rekabet kurallarının uygulanması üzerine 17/62 sayılı yönetmelik düzenlendi. Yönetmelik, Roma Antlaşması Maddelerinin Alman rekabet sistemine göre yorumlanması ile hazırlanmıştı. Alman sistemi Topluluğa uyarlanırken, Federal Almanya'daki bağımsız rekabet otoritesi Federal Kartel Ofisi yerine Avrupa Komisyonu'na verilmişti. Yönetmelik Avrupa Komisyonu'na ihbarlar aracılığı ile bilgi toplama, kartel ve tekel belirleme konusunda geniş yetki tanımıştı. Alman rekabet sistemi Topluluğun rekabet politikalarının oluşumunda büyük etki göstermiş, Yönetmelik ile

⁷² Laurent Warloutzet, 'The EEC/EU as an Evolving Compromise between French Dirigism and German Ordoliberalism (1957–1995)' Journal of Common Market Studies, Cilt:57, Sayı:1, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/jcms.12817>, (13.02.2019), s.81.

⁷³ İktisadi Kalkınma Vakfı, *Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşma*, 1957, <https://www.ikv.org.tr/images/files/A2-tr.pdf>, (13.02.2019).

Federal Almanya'da olduğu gibi güçlü ve bağımsız bir rekabet politikası oluşturulmuş, üye ülkelerden bağımsız bir kurum olarak Avrupa Komisyonu bu konuda yetkilendirilmişti.⁷⁴

Messina konferansı sonrası EEC'yi şekillendiren süreçte Federal Almanya ekonomik çıkarlarına daha uygun görünen serbest ticaret bölgesi yerine Batı Avrupalı ortaklarının görüşünü kabul etmişti. Adenauer müzakerelerde Federal Almanya'nın eşit ortak görülmesine değer vermişti ve EEC Almanya'nın siyasi tanınırlığı için büyük bir adım olmuştu. Adenauer politik ve ekonomik olarak güçlü bütünleşmiş bir Batı Avrupa'nın barış ve refah için gereklilik olduğuna ve Almanya'nın birleşmesinin önünü açacağına inanarak hareket etmişti. 1957'de imzalanan Roma Antlaşması'nın tüm etkin siyasi grupların desteğini alması ve 1957 seçim sonuçları Adenauer'in Avrupa Bütünleşmesi politikalarının Batı Almanya'da destek gördüğünün kanıtı olmuştu. EEC'nin kurulması ile Almanya özellikle Topluluk rekabet kuralları, Parasal Birlik gibi ekonomik alanlarda etki göstererek Topluluğun şekillenmesinde rol oynamıştı.⁷⁵

1.3.2. Avrupa Topluluğu Genişleme Süreçleri

Topluluğun ilk genişlemesi Danimarka, İngiltere, İrlanda, Norveç'in 1973 yılında Topluluğa katılmasıyla gerçekleşmiş, ancak süreç sancılı geçmişti. İkinci Dünya Savaşı sonrası İngiltere, hala dünyanın üçüncü en büyük gücüydü ve silah altında bulunan 1.5 milyon askeri sebebiyle 1953'e gelindiğinde bütçesinin yüzde 28.5'lük bölümünü savunma giderleri oluşturuyordu. İngiltere Birinci Dünya Savaşı'nda varlıklarının %15'ini İkinci Dünya Savaşı'nda ise %25'ini kaybetmişti ve küresel gücünü koruma masraflarını artık karşılayamıyordu. Bu sebeple, İngiliz siyasetçilerin 1950'lerde İngiltere'yi küresel güç olarak tanımlamaları yanılgı olmuştu. II. Dünya Savaşı sonrası İngiltere, ABD ve SSCB ile kıyaslanamayacak, ortalama bir güce sahipti ve Batı Avrupa'da kurulacak bir Ortak Pazar ile rekabet etmesi mümkün değildi.

İngiltere 1949 ve 1955'te Avrupa'daki ekonomik bütünleşme sürecine katılma fırsatını kaçırmıştı, eski Sömürgelerinden oluşan İngiliz Milletler

⁷⁴ Warloutzet, s. 82.

⁷⁵ Hörber, s.225

Topluluğu'nun (Commonwealth) ekonomik gücüne güveniyordu ancak bu düşüncenin öngöründen yoksun olduğunu zamanla fark etmişti. İngiltere Altı Kurucu Üyenin EDC başarısızlığı ardından Ortak Pazar kurarak ekonomik anlamda ulusal yetkilerinden taviz vereceklerine inanmamıştı. Diğer taraftan Ortak Pazarın kurulması halinde Avrupa Ortak Pazarı ile rekabet edemeyeceğinin de farkındaydı. 1955'te ortak Pazar yerine OECD Üye Ülkeleri için serbest ticaret bölgesi kurma önerisini ortaya atmış, bu öneri Altı Kurucu Üye tarafından sabotaj olarak değerlendirilmişti. EEC müzakereleri sonrası Avrupa, İngiltere'ye cephe almıştı.⁷⁶ Ortak Pazar kuruluş sürecinde işler İngiltere'nin hesapladığı gibi gitmemiş ve Kurucu Altı Mart 1957'de Roma Antlaşması'nı imzalamıştı.

İngiltere Ortak Pazarın dışında kalmıştı ancak düşük gümrük tarifelerinden faydalanmak istiyordu. 1958'de OECD Hükümetlerarası Komitesinde, İngiliz yetkililer üye ülkeler arasında sanayi ürünleri için serbest ticaret bölgesi kurmayı önermişti. Bu uygulama, OECD üyeleri Roma Antlaşması'nın politik yükümlülüklerini yerine getirmeden aynı gümrük tarifelerinden yararlanacağı ve EEC'yi dağıtabileceği için Fransa tarafından reddedilmişti.

Fransa'nın vetosundan sonra İngiltere EEC'ye rakip serbest ticaret bölgesi oluşturma yoluna gitmiş ve Topluluk dışında kalan ülkeler Avusturya, Danimarka, İngiltere, İsveç, İsviçre, Norveç, Portekiz ile Mayıs 1960'ta Avrupa Serbest Ticaret Birliği'ni (European Free Trade Association-EFTA) kurmuştu. EFTA üye ülkeleri arasında gümrük tarifelerini EEC ile aynı seviyeye çekmişti ve EFTA 1966'da uygulamaya girmişti. EFTA İsveç ve İsviçre gibi küçük ülkeler için İngiltere gibi korunan büyük bir pazara girmek için fırsattı ancak İngiltere için aynı durum söz konusu olmamıştı. O dönemde EFTA nüfusu 89 milyondur ve zaten 51 milyonunu İngiltere oluştuyordu. İngiltere ihracatının sadece %10'unu EFTA ülkelerine gerçekleştiriyordu ve İngiltere için 170 milyon tüketiciden oluşan EEC pazarının yerini tutamazdı.⁷⁷ İngiltere'nin EFTA'yı kurmaktaki bir diğer amacı da, Batı Avrupa'yı ticari bloklar haline getirme korkusu ile EEC'nin EFTA'yı serbest ticaret alanına kabul edeceği düşüncesi olmuştu. Fransız Finans Müfettişi Jean François

⁷⁶ John W. Young, "The Parting of the Ways? Britain, the Messina Conference and the Spaak Committee, June-December 1955", **British Foreign Policy, 1945-56**, (Ed. Michael Dockrill, John W. Young), Palgrave Macmillan Yayınları New York, 1989, ss.212 - 219

⁷⁷ Dedman, s.97.

Deniau EFTA ve EEC arasında oluşturulacak serbest ticaret bloğu hakkındaki raporunda İngiltere'nin bu niyetine cevap vermişti. Raporda serbest ticaretin, rekabet, tarım ve gümrük tarifeleri için ortak politikaların uygulanması halinde mümkün olacağını belirtmişti. Rapor sonucu EEC İngiltere'nin ortak ekonomik politikalar uygulamadan Serbest ticaret bölgesine katılmasını engellemiştir. Bu durum İngiltere'nin 1949-1960 yılları arasındaki Avrupa politikasının çöktüğünün göstergesi olmuştur.

1958 ve 1960 yıllarında serbest ticaret bölgesi kurma önerilerinin reddedilmesinin ardından İngiltere'nin EEC'ye katılmaktan başka çaresi kalmamıştır. Kurucu Altının 1950 – 1960 yılları arasındaki ekonomik başarısı İngiltere'yi, buna zorunlu kılmıştır. EEC üretimi 1957 – 61 yılları arasında %19 artarak İngiltere'deki %12'lik ve ABD'deki %13'lük artışı, gayrisafi milli hasılasındaki %27'lik artış İngiltere'deki %14'lük ABD'deki %18'lik artışı, 1950 – 60 yılları arasındaki endüstriyel üretimde ki %90 üzeri artış ABD'deki %39'luk İngiltere'deki %29'luk artışı geride bırakmıştır.⁷⁸

İngiltere Danimarka, İrlanda ve Norveç EEC'ye üyelik için 1961'de başvurdu ve ilk EEC genişleme süreci başladı. Müzakerelere EEC'yi Paul Henri Spaak, İngiltere'yi Paris Büyükelçisi Sir Pierson Dixon, eski Ekonomi Profesörü Sir Eric Roll ve 1965 Parlamento üyesi Edward Heath temsil etmişti. Müzakereler sırasında ilk sorun İngiliz Milletler Topluluğu'nun, İngiltere ile ticari ilişkileri sebebiyle çıkmıştı. Kurucu Altı Üye hangi şart altında olursa olsun, üye olmayan ülkelerin İngiltere üzerinden gümrük tarifesi olmadan Topluluğa ticari mal sokmasını istememiştir. Bu sorunun tek çözümü Milletler Topluluğu'ndan İngiltere'ye gelen her ticari ürünün müzakerelere dâhil edilmesi ve bu ürünlere ortak gümrük tarifeleri belirlenmesiydi ve bu uzun bir süreçti. 14 Ocak 1963'te Fransa Başkanı General Charles de Gaulle müzakereler sürerken İngiltere'nin üyeliğini veto ettiğini açıklamıştı. 1955 yılında EEC temellerini atan Benelüks Bildirisi'nde İngiltere'nin Topluluğa üyeliğinin önemine vurgu yapılırken,⁷⁹ 1963 yılında Roma Antlaşması'nın 237. Maddesi'nin verdiği veto yetkisi ile İngiltere'nin başvurusu reddedilmişti.⁸⁰

⁷⁸ Dedman, s.98.

⁷⁹ Benelux Bildirisi, s.2

⁸⁰ Dedman, ss. 94-101.

Fransa'nın İngiltere'nin EEC üyeliği konusundaki keskin politika değişiminin sebebi ise 1959 – 1969 yılları arasında Başkanlık yapan Charles de Gaulle döneminde Fransa'da dış politika dengelerinin değişmesiydi. De Gaulle EEC'yi Fransa'nın azami ekonomik faydayı sağlamak için dış politikada kullanabileceği bir araç olarak görüyordu, bu sebeple uyguladığı politikalar uluslararası EEC menfaatlerinden önce Fransa menfaatlerine uygundu. Gaulle'ün, bu yaklaşımı E.B. Haas'ın 1958'de ortaya attığı başarılı bir ekonomik bütünleşmenin, politik bütünleşmeyi de beraberinde getireceğini savunduğu yayılma etkisi teorisini de çürütmüştü.

De Gaulle Hükümeti'nin İngiltere'nin üyeliğini onaylamak için beklentileri olmuştu. Müzakerelerde belirtilmemiş olsa da Fransa'nın niyeti İngiltere ile nükleer enerji alanında ikili anlaşma yaparak nükleer savunma harcamalarını düşürmekti ve İngiltere Başbakanı Harrold Macmillan'ın bu teklifi getirmesini beklemişti. Macmillan'ın ABD Başkanı John F. Kennedy girişimiyle 6 Nisan 1963'te Nassau'da Polaris Antlaşmasını imzalaması ile İngiltere nükleer savunma ihtiyaçlarını Amerika'dan temin etmişti.⁸¹ İngiltere, Kennedy'nin 1962 de Philadelphia konuşmasında belirttiği *“Birleşmiş Avrupa'nın ABD ve diğer ticari ortakları ile ticari engelleri azaltma ve parasal sorunların çözümü için ortak politikalar geliştirilmesi gerektiğine inanıyoruz.”*⁸² sözleri ile belirttiği transatlantik ticaret bloğu çıkarları ekseninde hareket etmişti. Bu durum İngiltere'nin üyelik sürecinin, De Gaulle'ün vetosu ile sonlanmasına sebep olmuş, Fransa İngiltere - ABD arasında imzalanan işbirliği anlaşması sonrası, İngiltere'nin üye olması durumunda, EEC'nin ABD kontrolünde transatlantik pazarı haline geleceğinden endişelenmişti.⁸³

1967 yılında İngiltere Çalışma Bakanı Harold Wilson 1961 yılında Macmillan'ın başvurusundan farklı olarak İngiliz Milletler Topluluğu için ayrıcalık talep etmeden EEC'ye üyelik için başvurdu. Mayıs 1967 Yılında başvuru görüşüldü ve Fransa üyelik başvurusunu tekrar veto etti. De Gaulle bu sefer Kasım 1967 de İngiltere'de yaşanan finansal krizi ve İngiltere'nin EEC'ye katılacak finansal

⁸¹ Nükleer Bilgi Servisi, **Polaris Sales Agreement**, 1963 [https://www.nuclearinfo.org/sites/default/files/Polaris Sales Agreement 1963.pdf](https://www.nuclearinfo.org/sites/default/files/Polaris_Sales_Agreement_1963.pdf), (17.04.2019) . s.1

⁸² Luxemburg Üniversitesi Araştırma Altyapısı, **“ Address given by John F. Kennedy, Philadelphia”**

https://www.cvce.eu/en/obj/address_given_by_john_f_kennedy_philadelphia_4_july_1962-en-052b3b13-dfe1-40df-9396-3a007abbb425.html, (17.04.2019). s.2

⁸³ Dedman. s.94 - 101

yeterliliğe ve ekonomik istikrara sahip olmadığını gerekçe göstermişti. Diğer beş Üye Fransa'nın bu tutumunu EEC üzerinde hegemonya kurmaya yönelik olarak değerlendirdi ve İngiltere'yi topluluğa dâhil etmek için alternatif yollar aramayı önerdiler. EEC'nin genişleme ve derinleşme sürecine engel olan veto krizleri, 1969'da De Gaulle'ün Fransa Başkanlığı'ndan istifası ile sona erdi. De Gaulle'ün halefi 1969-1974 yılları arasında Fransa Başkanlığı yapmış Georges Pompidou, 10 Temmuz 1969'da düzenlediği ilk basın konferansında, İngiltere'nin üyeliği konusunda Fransa'nın bir itirazı olmadığını söyledi ve ilk genişlemenin yolunu açmış oldu. Fransa'nın dış politikasındaki bu değişimden sonra Gümrük Birliği'nin İngiltere ile her alanda uygulanması için 31 Aralık 1969 tarihi belirlendi, üç yıl önce rafa kaldırılan Ortak Tarım Politikası (Common Agricultural Policy - CAP) finansmanı üzerinde anlaşma sağlandı. Ayrıca Roma Antlaşması ile yürürlüğe giren ancak EEC gibi başarıya ulaşmayan EURATOM konusunda da düzenlemelere gidilmesi kararı alındı.

Temmuz 1970'te Danimarka, İngiltere, İrlanda, Norveç ile EEC'nin ilk genişleme müzakereleri başladı. 1971'de İngiltere ile tarifelerin kademeli olarak düşürülmesi ve Temmuz 1977'de kaldırılması üzerine anlaşıldı. Danimarka, İngiltere ve İrlanda Ocak 1973'te İlk başvurularından 12 yıl sonra Ortak Pazara katılmıştı.

Avrupa'nın en büyük ihracatçısı olan Almanya ise Avrupa pazarını ve ekonomik etki alanını genişletmek için İngiltere'nin üyeliğini desteklemişti. Federal Almanya'nın bu dönemde izlediği dış politikalar İngiltere'nin Topluluğa üyeliği sürecinin hızlanmasını sağlamıştı.

1970'lerin başındaki Alman dış politikasındaki değişimler Fransa'yı Topluluk genişleme politikalarındaki hızlı dönüşüme itmişti. Fransa, Almanya'nın ekonomik gücüne bağlı olarak Topluluk içerisinde 1961'de içerisindeki politik etkisini, İngiltere'nin üyeliği ile dengeleme yoluna gitmişti. Almanya 1960'ların ortasından itibaren Komünist Bloğu ile politikalarını, ilişkileri yumuşatma ve geliştirme üzerine kurmuştu. Çek Cumhuriyeti'nde Prag Baharı Demokratikleşme süreci yaşanırken, Almanya-SSCB ilişkileri Sovyet ekseninde devam etmişti. 1969-1974 yılları arası Alman Şansölyesi olan Willy Brandt, 28 Ekim 1969 tarihli konuşmasında, Doğu Almanya'yı ayrı bir devlet olarak tanımış, Almanya'yı iki ayrı Devlet altında tek ulus olarak nitelendirmiş, yirmi yıldır devam eden ayrışmanın daha da derinleşmemesi

gerektiğini ve ulusun birliğini korumanın Batı Almanya'nın görevi olduğunu, Batı Almanya'nın Avrupa'da barış ortamının devamı için gerekli adımları atmak konusunda iradeye sahip olduğunu ve Doğu ile ilişkilerin yeniden kurulabilmesi için ticaret ve kültürel etkileşimin doğru araç olduğunu vurgulamıştı.⁸⁴ Almanya Ağustos 1970'te SSCB ile Moskova Antlaşması'nı, Aralık 1970'te Polonya ile Varşova Antlaşması'nı imzalayarak, ticari ilişkilerde ilerleme kaydedilmişti. Almanya'nın yirmi yıllık Doğu Politikası bu dönemde yön değiştirmişti.

Batı Almanya'nın EC ve NATO'da ki ortakları Almanya'daki bu politika değişimini hoş karşılamamıştı. Fransa Almanya'nın izlediği Batı odaklı politikayı değiştirerek bağımsız Doğu politikası uygulamasını beklenmedik bir gelişme olarak değerlendirmişti. O güne kadar ekonomik gücüne rağmen politik alanda etkisiz olan Almanya'nın, ekonomik gücünü politik avantaj olarak kullanması Fransa'yı İngiltere'nin üyelik sürecini hızlandırarak önlem almaya itmişti. Fransa'nın endişesinin yersiz olduğunu zaman göstermişti. Brant'in Doğu politikasındaki dönüşüm, Almanya'nın NATO ve EC'ye bağlılığında eksilmeye yol açmamıştı. Ancak Pompidou'nun Almanya'nın Topluluktaki gücünü dengelemek için İngiltere ile kurduğu ilişki, İngiltere'nin 1973'te Topluluğa üyeliği ile sonuçlanmıştı.⁸⁵

Topluluğun ikinci genişleme süreci ise demokrasi ile yeni tanışan Yunanistan, İspanya ve Portekiz'in üyelik için başvurusu ile başlamıştı. Yunanistan 1981 yılında topluluğa katılmasına rağmen İspanya ve Portekiz'in adaylık süreci uzun sürmüş, sekiz yıllık bir müzakere süreci sonrası 1986'da tamamlanmıştı. Üç ülke Diktatörlük rejiminden demokrasiye geçmelerinin ardından Topluluğa üyelik başvurusu yapmıştı. Üç ülkenin EC'ye dâhil edilmesi, Topluluğun demokrasi anlayışının yayılması için de önemli olmuştu. İspanya ile müzakerelerin uzun sürmesinin sebebi, Topluluk nüfusunu %20 arttıracak olmasına rağmen gayri safi hasılaya sadece %10 katkı sağlayacak olmasıydı. İspanya bir tarım ülkesi olduğu için CAP düzenlemeleri de uzun sürmüştü. Yunanistan da tarım ülkesi olmasına rağmen düşük nüfusu CAP için sorun teşkil etmemişti. İspanya'nın üyeliğinin gecikmesinin sebebi tarımsal, politik ve ekonomik alandaki ulusal çıkarlarının Topluluk çıkarları ile

⁸⁴ Willy Brant, “**Regierungserklärung von Willy Brandt**”, Luxemburg Üniversitesi Araştırma Altyapısı, Bonn, 28.10.1969,

.http://www.cvce.eu/obj/regierungserklarung_von_willy_brandt_bonn_28_oktober_1969-de-bc31ee73-abb3-409f-%0A829a-3f1dae3571d4.html, 17.04.2019, s.3

⁸⁵ Dedman, s.105

çelişmesi olmuştu. İspanya'nın tam üyeliğine, turunçgiller ve zeytinyağı üretimi, çelik ve tekstil endüstrileri üretimi ve İngiltere ile Cebelitarık Boğazı anlaşmazlığı gibi engel teşkil etmişti.⁸⁶

İspanya, Portekiz ve Yunanistan'daki düşük işgücü ücretleri imalat maliyetlerini önemli ölçüde düşürüyordu. Tekstil ve çelik sanayisi gelişmiş olan İspanya başta olmak üzere üç ülke üye olmaları halinde, Topluluğa ihracatları artacak, Topluluk üyesi diğer devletlere karşı rekabette avantaj sağlayacaklardı. Bu durum Fransa, İngiltere ve İtalya gibi aynı sektörlerde üretim yapan Üyelerin muhalefetine sebep olmuştu. İngiltere ve Fransa'nın aksine ekonomisi daha esnek ve yüksek rekabet gücüne sahip Almanya ise genişlemeye desteğini sürdürmüştü.

1970'li yıllarda ekonomik anlamda EC'nin tartışmasız en gelişmiş üyesi olan Batı Almanya'nın, Akdeniz genişlemesinde politik ve ekonomik rolünü ise büyük ölçüde endüstri gruplarının yaklaşımı belirlemişti. Alman Sanayi ve ticaret gurupları Akdeniz pazarına sınırsız erişimi fırsat olarak görmüş, müzakereler sırasında genişlemeyi destekler yönde lobi oluşturmuştu. Ancak güney Avrupa'da endüstrinin ve ekonominin yeniden yapılanması sırasında *dirigist* önlemlere ve gereksiz sübvansiyonlara karşı çıkmışlardı.⁸⁷

Topluluğun Akdeniz genişlemesinin beklenenden uzun sürmesinde, CAP ve aday ülkelerin tarım üretimi ile öne çıkmasının da büyük etkisi olmuştu. CAP, II. Dünya Savaşı sonrası konjonktür dikkate alınarak oluşturulmuştu ve Akdeniz ülkelerinin CAP'da reform olmadan topluluğa dâhil edilmesi için yeterli bütçe ayrılamamıştı. İspanya topluluğa girmeden önce de zeytinyağı üretimi gibi bazı tarımsal alanlarda dünya lideriydi. Düşük işgücü maliyetleri ve CAP ile belirlenen yüksek fiyatlar ile Topluluğa girmesi halinde, bu sektörlerde Fransız ve İtalyan ortaklarının İspanya ile rekabet şansı olmayacak, Topluluk bütçesi mevcut düzenlemeler ile İspanya'ya verilmesi gereken sübvansiyonların altından kalkamayacaktı.

⁸⁶ Dedman, s.115-116

⁸⁷ Christian Deubner, "The southern enlargement of the European Community: opportunities and dilemmas from a West German point of view", Journal of Common Market Studies, Cilt:18.Sayı:3, 1980
<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=6276451&lang=tr&site=eds-live&scope=site&authtype=ip,uid>, (17.04.2018), ss. .238-245

Akdeniz Genişlemesi sürecine, İngiltere'nin de EC'ye üyelik sürecinde kabul etmek zorunda kaldığı yüksek CAP katkı seviyesine itirazı da etki etmişti. İngiltere, tarımsal sübvansiyonlardan yararlanamadığı gerekçesi ile CAP finansmanındaki payının azaltılmasını talep etmişti. CAP düzenlemeleri İspanya'nın üyeliğini geciktirmişti. Hem İngiltere'nin talebi hem Akdeniz genişlemesinin gerektirdiği düzenlemeler sebebiyle CAP'da 1981 ve 1984 yıllarında reformlar gerçekleştirilmişti. İspanya'nın üyeliğinin önü bu reformlardan sonra açılmıştı. Reform sürecinde, CAP bütçesi ve sübvansiyonlar konusunda Almanya'nın etkisi olmuş, İngiltere CAP'ye verdiği finansman desteği konusunda talep ettiği indirimi alamamış, üyelik sonrası İspanya'ya yönelik tarımsal sübvansiyonlarda kesintiye gidilmişti.⁸⁸

1.3.3. Ortak Tarım Politikası Süreci

Roma Antlaşması'nın Üçüncü Başlığı tarım alanındaki düzenlemeler için ayrılmıştı. 38. Maddesinde hangi tarım ürünlerinin Ortak Pazara dâhil olacağı belirtilmişti. 39. Maddesinde ise tarım işçilerinin çalışma koşullarını iyileştirme, tarımsal üretimi artırma ve bu alandaki teknik ilerlemeyi destekleme önlemleri dâhil olmak üzere, ortak tarım politikasının çerçevesi çizilmişti.⁸⁹ Antlaşma 1957'de imzalanmıştı ancak CAP müzakeresi, tarım ürünleri pazarındaki ulusal koruma önlemleri sebebiyle uzun sürmüştü. Roma Antlaşması hazırlık sürecinde, sanayi ürünleri üzerine yoğunlaşmış, tarım ürünleri pazarı ikinci planda kalmıştı. CAP 1960'lı yıllar boyunca şekillenmiş, Topluluk on yıl boyunca idari kapasitesinin büyük bölümünü ve bütçesinin %70'ini CAP'a sarf etmişti.

CAP, Avrupa Topluluğu (EC) içerisindeki ulusal tarım sübvansiyonlarını, üretim miktarları düzenleyen ve çiftçilerin yaşam standartlarını birbirine yaklaştıracak ortak politikalar oluşturmuştu. Aynı zamanda, EC içerisinde farklılık gösteren tarım ürünleri satış fiyatlarını sabitlemek için tarım ürünlerine yönelik gümrük tarifelerini düzenlemişti. Tarımsal üretim ve ürünlerin fiyatlandırılması ise

⁸⁸ Lorena Ruano, "The Common Agricultural Policy and EU enlargement to Britain, Spain and Central Europe", **The Politics of European Union Enlargement Theoretical Approaches**, (ed. Frank Sedelmeier, Ulrich Schimmelfennig), Routledge Yayınları, Oxon, 2005 ss.259-262

⁸⁹ *Roma Antlaşması*.

Topluluğa Üye Devletlerde milyonlarca çiftçinin gelir düzeyini etkiliyordu ve tarım lobilerinin bu ülkelerdeki siyasi yapıya doğrudan etkisi vardı. Özellikle Hollanda ve İtalya için tarım ürünleri, ihracat kalemleri içinde önemli bir yere sahipti. Fransa ekonomiye katkı sağlamak için II. Dünya Savaşı sonrası tarım alanında ciddi yatırımlar yapmıştı. Tarım ile uğraşan nüfusun yoğunluğu ve siyasi etkisi sebebiyle, EC Üyeleri Ulusal tarım politikalarını tasarlamaya büyük önem vermişti. Tarım politikalarının ulusal düzeydeki önceliği, CAP müzakerelerine de yansımış, her konunun etrafıca görüşülmüştü. CAP, Topluluk için hem ekonomik hem de politik bütünleşme aşamalarından biri olmuştu.⁹⁰

Roma Antlaşması CAP için EC içerisinde, kırsal yaşamın korunması, bu alanda sosyal refahın sağlanması ve çiftçilerin gelirlerinin arttırılması hedeflerini belirlemişti. Antlaşma CAP'ın tamamlanması için üç yıllık bir süre öngörmüştü. Bu temel hedeflere göre ortak bir politika oluşturma görevi Üye Ülke Tarım Bakanlarına verilmişti ve çözüm üzerinde uzlaşma sağlanamazsa tasarıları Avrupa Komisyonu hazırlayacaktı.

Roma Antlaşması'nda öngörüldüğü üzere Tarım Bakanları CAP çalışmalarına başlamış ancak bir tasarı üzerinde uzlaşamamıştı. Uzlaşma sağlanamaması üzerine Komisyon 1958'de Eski Hollanda Tarım Bakanı Sicco Mansholt'u CAP'dan sorumlu Tarım Komiseri olarak atamış ve CAP müzakereleri Temmuz 1958'de Stresa Konferansı'nda başlamıştı. Aynı yıl CAP üzerine Mansholt tasarısı hazırlanmıştı.⁹¹ Tasarı, ortak politikanın, ortak fiyatlandırmayı gerektirdiğini savunmuştu. Uygulanan değişken vergiler sebebiyle Üyeler arasında oluşan fiyat farklarının, yüksek fiyat uygulayan ülkenin ulusal bütçesinden, ihracat sübvansiyonu adı altında karşılanmasını önermişti.

Fransa Mansholt önerisine karşı çıkarak CAP'daki koruma önlemlerinin var olan ulusal koruma seviyesinden düşük olamayacağını savunmuştu. Bu öneri diğer ülkeler tarafından eşdeğer istihdam olanakları ve yaşam standartları sunmadığı gerekçesi ile reddedilmişti. Fransa'nın, Ulusal sınırlar içerisinde değişken sübvansiyonlara ve vergilendirmeye sahip sistem oluşturma önerisi, çiftçilerin

⁹⁰ Alan S.Milward, "The European Rescue of the Nation- State", (Rescue) Routledge Yayınları, 2. baskı, Londra, 2000, ss.193-198.

⁹¹ Richard McAllister, **European Union An Historical and Political Survey**, Routledge Yayınları, 2. Baskı, Londra, 2010, s.21.

mevcut standartlarını koruma imkânı sunmuştu ancak fiyat istikrarı sağlama şartı ile çelişmişti. Diğer taraftan İtalya tarifelerin kaldırılacağı on yıllık geçiş döneminde Üyelerin tarımsal ürünlerde pazara en düşük fiyat önerme hakkının bulunmasını talep etmişti. Federal Almanya ise tarımsal alandaki çıkarlarından feragat etmiş ve tahıl hariç birçok üründe, Avrupa Parlamentosu'nun Federal Almanya piyasa fiyatlarının altında önerdiği ortak Pazar fiyatlarını kabul etmişti. Toplulukta en yüksek tarımsal ürün fiyatlarına sahip pazarın Almanya olduğu düşünüldüğünde, Almanya'nın tutumu CAP için önemli bir adım olmuştu.⁹²

Üye Devletlerin teklifleri Komisyon tarafından derlenerek, 30 Temmuz 1960'ta Üye Devlet Bakanlarına sunulmuş ve Kasım 1960'ta Bakanlar Konseyi'ne iletilmişti.⁹³ Ocak 1962'de Bakanlar Konseyi'nde onaylanan şekliyle ortak politika alanına dâhil edilecek ürünler; mısır, domuz eti, kanatlı eti, yumurta, meyve, sebze ve şarap olarak belirlenmişti. 1962 ve 1963 yıllarında ulusal piyasalardaki fiyatlar birbirine yaklaşmıştı. Tartışma konusu olan ulusal sübvansiyon ve vergi oranları ise Komisyon onayı şartı ile geçici olarak farklılık göstermişti.

1965 yılında CAP dâhil olmak üzere tüm EEC finansmanı için gündeme gelen paket önerisi Toplulukta krize sebep olmuştu. Paket EEC'nin, Topluluk üyeleri tarafından doğrudan fonlaması yerine, tarımsal ihracat ve ortak dış tarife vergilerinden elde edilen gelirler ile fonlanmasını önermişti. Hollanda bu duruma, bütçe kontrolünü Avrupa Parlamentosu'na kaydırarak Roma Antlaşması'nda değişikliğe gidileceği gerekçesi ile itiraz etmişti. Dönemin EEC Başkanı Profesör Walter Hallstein federalist görüşteydi ve Topluluk bütçesi üzerindeki yetkinin Üye Ülkelerden alınarak Parlamento'ya verilmesine sıcak bakmıyordu. Bakanlar Konseyi'nin Komisyon tasarısını onaylaması halinde Komisyon ve Parlamento'nun, Konsey harcamaları üzerinde kontrol gücü artacaktı. Bu durum Parlamento'yu güçlendirecek her adımın, Üye Ülkelerin Ulusal Yetkilerini sınırlandıracağını savunan Fransa'yı kızdırmıştı. Fransa 30 Haziran 1965'ten itibaren altı ay boyunca Konsey toplantılarına katılmamış ve bu olay sonrasında boş sandalye krizi olarak anılmıştı. Fransa'nın bu uygulaması Roma Antlaşmasının Beşinci Maddesi'nin doğrudan ihlali

⁹² Milward, (Rescue) s.277.

⁹³ McAllister, s.21.

olmuştu ancak Fransa'nın başlattığı veto uygulaması "Luxemburg Uzlaşması" adı altında, Konseyde uzun bir süre devam etmişti.⁹⁴

CAP'ın uygulanmaya başlamasıyla ve 1962 ve 1972 yılları arasında Hollanda ve Fransa'nın, Topluluk içerisindeki tüm tarım ürünleri ithalatı %39 artmıştı. CAP uygulamasından en kazançlı çıkanlar doğal olarak tarım alanında en yüksek üretime sahip olan Hollanda ve Fransa olmuştu. İlk on yıllık dönemde, Topluluğun tüm ithalatının %15'8'ini Fransa karşılamış, Fransa ve Hollanda'nın sadece Almanya'ya ihracatları %18 artmıştı. Batı Almanya, Danimarka'da daha etkili üretim teknikleri ile daha ucuza mal edilen domuz, yumurta ve peynir ürünlerini CAP sonrası, Danimarka yerine Hollanda ve Fransa'dan almaya başlamıştı. Hollanda'nın, Federal Almanya'ya tarım ürünleri ihracatı dört kat Fransa'nın ise beş kat artmıştı. ABD'nin bu dönemde Avrupa'ya olan tarım ürünleri ihracatı da 150 ila 200 milyon Dolar gerilemişti. Çiftçilerin gelirleri tüm Topluluk Üye Ülkelerinde yaklaşık olarak aynı oranda artmıştı. Çiftçilerin gelirleri diğer sektörlerde çalışanların altında kalmasında rağmen aradaki gelir farkı ciddi anlamda düşmüştü. Tarım ürünleri Ortak Pazarı ve CAP hedefine ulaşmıştı.⁹⁵

EEC, Batı Almanya'nın, ekonomisini yeni pazarlara genişletmesinden öte bağımsızlığını kazanmasına ve uluslararası tanınırlığını arttırmasına, büyük katkı sağlamıştı. Bonn'un bu dönemde Topluluğa ihtiyacın ötesinde bağımlılığı, CAP dâhil olmak üzere, Topluluk politikalarına yaklaşımını doğrudan etkilemişti.

Ortak Pazar ve gümrük birliği gibi bazı alanlarda ortak düzenlemeler, gelişmiş bir endüstriye sahip ve ekonomisi sanayi ürünleri ihracatına dayanan Almanya'nın faydasına olmuştu. CAP ise maliyetli bir işti ve siyasi açıdan riskliydi. Almanya'da sürecin başında diğer topluluk üyeleri gibi Topluluğun karşılaştığı en kapsamlı bütünleşme süreci olan CAP konusunda isteksiz davranmıştı.⁹⁶

Alman Tarım Politikasının temelleri 1870'lerde yaşanan tarımsal krizler sırasında atılmıştı. Kriz şartlarında ucuz tahıl ithalatı ile rekabet etmek zorunda olan Alman toprak sahiplerinin talepleriyle korumacı gümrük tarifeleri uygulanmaya başlanmıştı. Üreticilerin gelirlerini korumaya yönelik verilen destekler ise 100 yılı

⁹⁴ Dedman, s.102.

⁹⁵ Milward, (Rescue), s.278.

⁹⁶ Gisela Hendriks, "Germany and the CAP: national interests and the European Community", International Affairs, Cilt:5, Sayı:1,1989, (ss. 75-87) www.jstor.org/stable/2620983 , (12.02.2019), s.76.

aşkın süredir Alman tarım politikasının parçası olmuştu. İkinci dünya savaşı sonrası tarımsal üretimin azalması, ulaşım sisteminin şehirlerle birlikte yıkılması sebebiyle kısa bir süre için Almanya ucuz gıda temini için gümrük tarifeleri düşürülse de, ekonomi toparlandığında, tekrar üreticilerin gelir seviyelerini korumaya yönelik tarifelere geri dönmüştü. Alman Tarım Lobisi siyaset üzerinde güçlü bir etkiye sahipti ve Lobi'nin girişimleri ve CDU desteği sonucu 1955 yılında korumacı bir tarım kanunu hazırlanmıştı. Kanunun 4. Ve 6. Maddeleri özellikle küçük ve orta büyüklükteki aile çiftçilerinin gelir durumlarını korumanın ve tarımda sürdürülebilir büyüme için verilecek sübvansiyonların gerekliliğine vurgu yapmıştı.⁹⁷ Almanya'da tarım lobisi ve politik partilerin uzlaşması ile ortaya çıkan tutum, tüketicilerin aleyhine bir yaklaşım olmuştu ve ticaret odalarının tepkisini çekmişti.⁹⁸

CAP Alman Tarım politikalarına uzak da olsa, Federal Almanya'nın Avrupa bütünleşmesine katılma isteği, 1955 – 57 yılları arasında Roma Antlaşması müzakereleri sırasında CAP konusunda tavizler vermesine yetecek kadar güçlü olmuştu.

Roma Antlaşması'nda CAP ürünleri ve endüstriyel ürünlere yönelik Ortak Pazarın tamamlanması için 12 yıllık bir süre öngörülmüştü ve bu süre 4'er yıllık aşamalara bölünmüştü. Her aşama Üye Devletler arasında imzalanacak antlaşmalar ile tamamlanacaktı. İlk Aşama Antlaşmalarının tarihi, 1 Ocak 1962 olarak belirlenmişti. Fransa da 1960'lı yıllarda tarımsal ürünler için artan pazar ihtiyacı ile ihracattaki düşüş ise çiftçilerin gelir düzeyini doğrudan etkilemiş ve 1961 yılında geniş çaplı ayaklanmalara sebep olmuştu. De Gaulle yönetimi EEC'yi yeni pazar oluşturmak için fırsat olarak görmüştü ve CAP alanında önemli bir ilerleme olmadan 12 yıllık geçiş sürecinde ikinci aşamayı onaylamayacağı tehdidinde bulunmuştu. Bu durum Avrupa bütünleşme süreci için ciddi bir tehlike olmuştu.

Almanya ise Fransa'nın tersine, Roma Antlaşması'nın çerçevesini çizdiği tarımsal ve endüstriyel Ortak Pazarı oluşturma sürecinin eşgüdümlü yürütülmesi konusunda isteksiz davranmıştı. Doğu Almanya'da tahıl üretimi yapılan büyük

⁹⁷ Alman Federal Gazetesi Arşivi, **Landwirtschaftsgesetz**, 05.09.1955, 4. ve 6. Madde, https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav#_bgbl_%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl155s0565.pdf%27%5D__1552325617890, (11.03.2019).

⁹⁸ Hendriks, s.76.

arazilerin kaybedilmesinden sonra Batı Almanya tahıl ithal etmeye başlamıştı.⁹⁹ CAP Almanya'nın geleneksel ikili ticaret sistemi ve mevcut ticari ortakları için tehdit oluşturmuştu. İkili ticaret sisteminin gereği olarak Almanya tarımsal ithalatın hacmini ve kaynağını, sanayi ihracatı ihtiyacına göre belirliyordu ve tarım ürünlerini öncelikli olarak Güney Amerika ve Doğu Avrupa Ülkelerinden ithal ediyordu.¹⁰⁰ CAP kabulü ile tarımsal ürünlerin EC dışından ithalatını kısıtlanması, Almanya'nın Topluluk dışında kalan ülkeler ile olan ticari ilişkilerine zarar verecekti.¹⁰¹ De Gaulle'ün tehdidi Almanya'yı zor durumda bırakmıştı. Federal Almanya, Avrupa bütünleşme aşamasında çıkan ihtilaflar karşısında ekonomik çıkarlarından feragat etmiş ve CAP üzerinde anlaşmayı kabul etmişti. Almanya bu süreçte bazı çıkarlarından taviz verse de Ortak Pazar sürecinde ikinci aşamaya geçiş ve EC içerisinde sanayi ürünleri için tarifelerin ve kota kısıtlamalarını kaldırılması ile ekonomik ve endüstriyel alanda büyük kazanç elde etmişti.

Almanya'nın CAP'a gözle görülen etkisi, Topluluğun ortak tahıl fiyatlarını belirlemesi konusunda olmuştu. Tahıl tarımda kilit bir öneme sahipti, temel gıda maddelerinin fiyatı tahıl fiyatlarına bağlı olarak değişiyordu. Tahıl fiyatları temel gıda maddesi olan ekmeğin fiyatını doğrudan, canlı hayvan üretiminde kullanıldığı için et, süt ve yumurta fiyatlarını dolaylı olarak etkiliyordu. Batı Almanya'da tahıl üretimi toplam tarımsal üretimin %10'unu oluşturuyordu ve tahıl üreticilerinin siyasi etkileri yüksekti. Almanya'daki tahıl fiyatları tüm Avrupa'nın üzerindeydi, hatta Fransa'daki tahıl fiyatlarının bile %30 üzerindeydi. Avrupa komisyonu Kasım 1963'te belirlenecek ortak tahıl fiyatı için Almanya fiyatı üzerinden %11 oranında bir kesinti önermişti ancak Alman Tarım Lobisi fiyat indirimine karşı çıkmıştı. Konsey tahıl fiyatlarının sabitlenmesi için 15 Aralık 1964 tarihini belirlemişti. Almanya ise ülkedeki itirazlar sebebiyle öteleme talep etmişti. Fransa'nın bu girişime cevabı sert olmuş, 25 Ekim 1964'te Topluluktan çekilme tehdidi ile karşılık vermişti. Hukuki temeli olmasa da bu tehdit işe yaramıştı. Dönemin Almanya Şansölyesi Ludwig Erhard (1963 – 1966), sosyal şartları iyileştirme, mail imtiyazlar, yatırım destekleri, azalan gelirler için tam tazminat vaatleri vererek Tarım Lobisi

⁹⁹ Marko Lovec, **The European Union's Common Agricultural Policy Reforms: Towards a Critical Realist Approach**, Palgrave Macmillian Yayınları, Londra, 2016, s.74

¹⁰⁰ Hendriks, s.77

¹⁰¹ Lovec, s.77

temsilcileri ile fiyat indirimi konusunda anlaşmıştı. Komisyon Almanya'nın önerdiği indirimi yeterli bulmamış, Almanya ise %11'lik indirimi uygulamak için öteleme talep etmişti. Komisyon, Almanya'nın öteleme talebini kabul etmiş tarım ürünlerinde ortak fiyatlandırma, 1 Haziran 1967'de başlamıştı. Almanya'nın etkisi ile Topluluğun ortak tahıl fiyatları Altı Üye Ülkenin tahıl fiyatları ortalamasının üzerinde, dünya fiyatlarının ise çok üzerinde belirlenmişti.¹⁰²

1950'lerde Federal Almanya uluslararası tanınırlık elde edebilmek ve Almanya'nın işgal statüsünü sona erdirmek için EEC ve ECSC kuruluş sürecinde ulusal çıkarlarından tavizler vermeyi kabul etmişti. Politik tutumu amacına ulaşmış ECSC'yi kuran Paris Antlaşması ile uluslararası tanınırlık elde etmişti. Federal Almanya'nın Topluluk Politikaları üzerine tavrı 1960'larda değişmiş, artan uluslararası önemi, coğrafi olarak bulunduğu stratejik konum ve ekonomik potansiyeli sayesinde Almanya taviz veren Üye konumundan taleplerde bulunan üye konumuna gelmişti. 1693 tahıl krizi sırasında izlediği politika ve CAP oluşturulması sürecinde ki etkisi Almanya'nın EC üzerindeki etkisinin güçlendiğinin göstergesi olmuştu.

1.3.4. Avrupa Parasal Sistemi Süreci

EEC ortak Pazar aracılığıyla, Toplulukta dengeli ekonomik büyümenin ve istikrarın sağlanması, yaşam standartlarının iyileştirilmesi gibi bir takım kazanımlar elde etmek amacıyla kurulmuştu. EEC, ticaretin önündeki engellerin kaldırılması, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı gibi birçok alanda ortak politikalar oluşturulmuştu. EEC'yi kuran, Roma Antlaşması, 3. Maddesiyle Avrupa Topluluğu'nda ikamet eden kişilere ait sermayenin dolaşımını düzenlerken, 107. Madde ise sermayenin serbest dolaşımı için gerekli ortak para politikası için temel bir tanım yapıyordu:

“Her Üye Devlet, döviz kurları ile ilgili politikasını bir ortak çıkar sorunu olarak ele alır. Bir Üye Devlet kendi döviz kurlarında 104. Maddede yer alan hedeflere uygun olmayan ve rekabet koşullarını ciddi şekilde bozan bir değişiklik yaparsa Komisyon, Para Komitesinin görüşünü aldıktan sonra bu değişikliğin etkilerini gidermek amacıyla, kesin olarak sınırlı bir süre için,

¹⁰² Hendriks, s.78.

koşullarını ve ayrıntılarını kendisinin saptayacağı tedbirler almaları için diğer Üye Devletlere izin verebilir.”¹⁰³

Ancak Anlaşma da Ekonomik ve Parasal Birliğin oluşturulması, Avrupa Para Birimi (ECU) veya Avrupa Parasal Sistemi'ne (EMS) dair Madde bulunmuyordu.¹⁰⁴ Antlaşma, parasal alanda işbirliğini öngörmüştü ancak düzenleme önermemişti. Topluluk ise sosyal, ekonomik ve politik bütünleşme derinleştikçe, ortak para politikasına olan ihtiyaç artıyordu.

Komisyon'un 24 Ekim 1962'de Üye Devletlerin para politikalarını koordine etmeye yönelik yayınladığı ve Marojlin Bildirisi olarak anılan eylem planı, Toplulukta Ekonomik ve Parasal Birliğin kurulması için ilk adım olmuştu. Komisyon Eylem Planı ile Üyelerin para politikalarının koordinasyonu için adım atsa da etkisi düşük olmuştu. Kurulan mekanizma tarafların isteğine ve birbirine danışması esasına dayanıyordu. Toplulukta ortak bir para politikasının eksikliği ilk olarak 1968 parasal kriz sırasında yaşanmıştı. Kriz sonunda Fransız Frank'ı %11,11 değer kaybetmiş, Alman Markı ise %9,29 değer kazanmıştı. Kriz boyunca Fransa ülkede geçici olarak döviz alış-satışını kısıtlamaya gitmişti. Kriz Avrupa çapında sermaye akışına, enflasyona ve ciddi ekonomik dengesizliklere yol açmıştı. Kriz sonrası Topluluk ortak parasal politikanın önemini anlamıştı.¹⁰⁵

1968 parasal krizinin ardından düzenlenen 1969 Lahey Konferansı'nda, Lüksemburg Başbakanı Pierre Werner, EEC'nin yapısını ekonomik ve parasal birliğe dönüştürmeyi önermişti. Werner liderliğinde bir grup uzman Barre Planı'nı hazırlamış, EMS'nin temelini oluşturan Barre Planı 8 Ekim 1970'te Konseye gönderilmişti. Plan, Sistemin kurulabilmesi için ekonomik ve parasal alanda bazı yetkilerin Topluluk seviyesine aktarılmasının önemine vurgu yapmıştı. Plan, parasal politikalar için karar verme organı Avrupa Parasal İşbirliği Fonu'nun kurulmasını ve

¹⁰³ Avrupa Topluluğunu Kuran Antlaşma, 107. Madde.

¹⁰⁴ Ralph J. Mehnert, “**The European Currency Unit - The ECU, Currency for the United States of Europe**”, George Washington Journal of International Law and Economics, Cilt:23, Sayı:2, 1990, <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/gwlr23&div=17>, (15.02.2019), s. 353.

¹⁰⁵ Martin Hudec, “**The Development of International Economic and Monetary Cooperation in Europe**”, Studia commercialia Bratislavensia, Cilt:11, Sayı:39, 2018, <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=131080433&lang=tr&site=eds-live&scope=site&authtype=ip,uid>, (14.02.2019), s.34.

ulusal merkez bankalarının koordineli para politikaları izlemesini önermişti.¹⁰⁶ Üye Devlet Başkanları 1972 yılı Avrupa Konseyi'nin Paris Zirvesi'nde Werener Planı'nın bir sonraki aşaması olarak EMS oluşturulmasını onaylamışlardı.¹⁰⁷ Barre Planı'nda önerilen ulusal merkez bankalarını bir araya getirecek bağımsız Avrupa Parasal İşbirliği Fonu ise 1973'te Konsey tarafından oluşturulmuştu. Fon'un görevi Üye Devlet kurları arasında dalgalanma düzeylerini daraltmak ve Merkez Bankalarının rezervlerini yönetmek için ortak politikalar hazırlamak olmuştu.¹⁰⁸ Avrupa Komisyonu, Fon'un parasal sitemin tarafları arasındaki kur dönüşümü işlemlerinde kullanılması için Nisan 1975'te sonraları ECU'ya dönüşecek, Avrupa Hesap Birimi'ni (European Unit of Account-EUA) oluşturmuştu. EUA ilk oluşturulduğunda değeri 0,89gr altına denk geliyordu ve Topluluk Üyesi Ülkelerin doğrudan kur dönüşümleri için kullanılmıştı.¹⁰⁹

1944 yılında kurulan, Amerikan Doları'nın değerinin altına göre, yabancı para kurlarının ise Amerikan Dolarına göre belirlendiği Bretton Woods sistemi 1973 yılına kadar Avrupa'da da kullanılmıştı. 1970 yılında ABD'nin altın karşılığında fazla Dolar basması sebebiyle Dolar devalüasyona uğramış ve bütçe açıklarına sebep olmuştu. Doların altın rezervi karşılığını sağlayamayan ABD 15 Ağustos 1971'de Doların değerinin altın karşılığı ile belirlenmesi uygulamasını sonlandırmıştı. Bu durum EMS'nin hayata geçirilmesi için uygun koşulları sağlamış ve 24 Nisan 1972'de Topluğa Üye Devletlerin Merkez Bankaları Dolara karşı dalgalı kur uygulamasına geçmişti. 1973'te önemli para birimlerinin dalgalı kura geçmesiyle Avrupa'da Bretton Woods sistemi sona ermişti.¹¹⁰

Bretton Woods sistemi sonrası kullanılan dalgalı kur Toplulukta ki ekonomik sistemi olumsuz etkilemiş, Üye Devletler EMS'nin istikrarını sağlamak için harekete geçmişti. 1978 yılında toplanan Avrupa Konseyi Bremen Zirvesi'nde alınan Bremen Kararları ile EMS kurumlarının güçlendirilmesi kararlaştırılmış ve uygulamanın

¹⁰⁶ Avrupa Toplulukları Komisyonu, **Commission Memorandum and Proposals to The Council on The Establishment by Stages of Economic and Monetary Union** http://aei.pitt.edu/1092/1/Barr_Plan_III_COM_70_1250.pdf, (13.03.2019), s.5

¹⁰⁷ Avrupa Toplulukları Bülteni, **The First Summit Conference of the Enlarged Community**, 1972 <http://aei.pitt.edu/56272/1/BUL090.pdf>, (13.03.2019), s.15.

¹⁰⁸ Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi, **Entschliessung Des Rates und Der Vertreter Der Regierungen Der Mitgliedstaaten vom 22 March 1971**, C28/4, 1971, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TEXT/PDF/?uri=OJ:C:1971:028:FULL&from=EN>, (13.03.2019).

¹⁰⁹ Mehnert, s.356

¹¹⁰ Hudec, s.35

temel prensipleri onaylanmıştı.¹¹¹ Topluluk para birimi kurlarının dönüşümünde yaşanan zorlukları aşmak için tasarlanan Avrupa Para Birim ECU 13 Mart 1979'da Avrupa Komisyonu Resmi Gazetesi'nde yayınlanarak yürürlüğe girmişti.¹¹²

1969 yılında Barre Planı'nın hazırlanması ile 1979'da EMS'nin kurulması, EEC'nu kuran Roma Antlaşması'nda yer almıyordu. Ortak Pazarın ihtiyaçlarına cevap vermek için kurulan EMS, Roma Antlaşması'nın 1986 yılında, SEA ile revize edilmesi sonucu hukuki temellere oturmuştu.¹¹³ SEA metni önsözünde Paris Zirvesi'nde Ekonomik ve parasal birlik konusunda yapıcı bir aşama kaydedildiğine, 1978 yılında ki Bremen Zirvesi'nde EMS'nin kurulduğuna ve parasal alandaki işbirliğinin uygulanması için Konsey tarafından önlemlerin alındığına vurgu yapılmıştı.¹¹⁴ SEA ile Roma Antlaşmasına eklenen 102a ve 104. Maddeleri, SEA ile ilgili düzenlemeleri içermişti. 102a Maddesi ile Üye Devletlerin ekonomik ve para politikalarının uyumlaştırması zorunluluğu getirilmişti. 104. Madde ise mali disiplini ve Ulusal para birimine olan güveni güçlendirmek için ihtiyaç duyulan politikaların, Üye Devletler tarafından uygulanması zorunluluğunu getirmişti.¹¹⁵

Almanya'nın EMS kuruluş aşamasında etkisi büyük olmuştu. EMS için para politikalarının uyumu, merkez bankalarının koordineli çalışması, ortak politikaların düzenlenmesi ve uygulamasını takip edecek kurumların tasarlanması gerekmişti. Almanya'nın II. Dünya Savaşı sonrası ekonomik başarısı Avrupalı ortaklarını, parasal alanda bütünleşme için Alman modelini kullanmaya itmisti. Almanya savaş sonrası geçmişten kalan karanlık görünümünden sıyrılmak için ekonomik başarıyı araç olarak kullanmıştı. Alman ekonomik mucizesi Batı Almanya'nın temel taşlarından biri ve ulusal gurur kaynağı olmuş, Alman milliyetçiliğinin parçası haline gelmişti. Ekonomi alanında Alman propagandası disiplinli çalışma, kaliteli üretim ve güvenilirlik kavramları ile birlikte kullanılmıştı. Ekonomik istikrar ve başarıyı iç ve dış politika aracı olarak kullanan Almanya güçlü ekonominin işareti olarak Alman Mark'ının istikrarına büyük önem vermişti. Diğer Avrupa ekonomilerinin

¹¹¹ Avrupa Toplulukları Bülteni, **The Results of the European Council in Bremen Reproduced from the Bulletin of the European Communities**, No: 6/1978, 1978
http://aei.pitt.edu/1454/1/Bremen_July_1978.pdf, 13.03.2019, s.17.

¹¹² Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi, **Information and Notices** No: C69/4, 1979
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:1979:069:TOC>, (12.03.2019).

¹¹³ Mehnert, s.358.

¹¹⁴ EUR-lex, "**Avrupa Tek Senedi**", 1987,
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3Axy0027>, (13.03.2019), s.2.

¹¹⁵ *Avrupa Tek Senedi*.

sağlayamadığı düşük enflasyon ve parasal istikrar Alman ekonomik kimliği haline gelmişti.¹¹⁶

İkinci Dünya Savaşı Sonrası 1940 ve 1950’li yıllarda Bretton Woods ile sabitlenmiş periyodik olarak değeri düzenlenebilen kur sistemi Almanya’nın işine yaramıştı. 1960’lı yıllarda ise Alman Markı değerini korumakla kalmamış, Dolar karşısında değerinin altında işlem görmüştü ve Almanya’nın ihraç ürünleri dünya pazarında dikkate değer bir avantaj elde etmişti. Alman ticari gurupları ve Bundesbank (Federal Almanya Merkez Bankası) Bretton Woods çöküşüne kadar, ticarete olan olumlu etkisi sebebiyle sistemde kalmıştı. 1970’lerin başında Bretton Woods krizi sonrası Bundesbank esnek kur sistemine geçmiş ve Alman Mark’ının değerini arttırmıştı. Almanya, Bretton Woods’un çökmesiyle oluşan uluslararası belirsizlik ortamının, EEC içerisindeki olumsuz etkilerini hafifletmek için, Fransa ile yakın ilişki içerisinde çalışmıştı. Bu çalışmanın sonucu olarak, para değerlerinin dalgalı kur sistemine göre belirlendiği para zinciri oluşturulmuş ve EMS 1978 yılında hayata geçirilmişti. EMS’de Topluluk para birimleri arasındaki dönüşümü sağlamak için 13 Mart 1979’da Kur Dönüşüm Mekanizması (Exchange Rate Mechanism - ERM) oluşturulmuş, 1999’da Euro’ya geçilinceye bu sistem kadar kullanılmıştı.¹¹⁷

1970’lerde yaşanan enflasyon artışları, parasal sistemi zayıf olan birçok Topluluk üyesi ülkeyi ekonomik politikalarını devlet tekelinden çıkartmaya itmişti. Bu süreçte siyasi itirazlara rağmen İtalya ve Fransa istikrarlı bir parasal sistem arayışına girmişti. Topluluk üyesi ülkelerde ulusal kimlik ve para birimi birbiri ile bağdaştırılan kavramlar olmasına rağmen, Üye Ülkeler EMS sonrası parasal istikrarı sağlamak adına para politikalarındaki kontrollerinden vazgeçmiş ve Alman sistemini izlemeye yönelmişlerdi.¹¹⁸

1973 Bretton Woods krizi ile başlayan süreç Alman Şansölyesi Helmut Schmidt ve Fransa Başkanı Giscard d’Estaing’i işbirliği yapmaya ve EMS’ni kurmaya itmişti. Bundesbank’ın müdahaleleriyle Mark’taki değer artışı döviz

¹¹⁶ Matthias Kaelberer, “Deutschmark Nationalism and Europeanized Identity: Exploring Identity Aspects of Germany’s Adoption of the Euro”, German Politics, Cilt: 14, Sayı:3, 2005, <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=18448670&lang=tr&site=eds-live&scope=site&authtype=ip,uid>, (15.02.2019), ss.292-293

¹¹⁷ Jeremiah Riemer, “The ECU as the ‘Mark’ of Unity: Europe between Monetary Integration and Monetary Union”, National Council for the Social Studies, Cilt:54, Sayı: 3, 1993, <http://www.socialstudies.org/sites/default/files/publications/se/5704/570407.html>, (19.03.2019), s.2.

¹¹⁸ Kaelberer, s.285.

tüccarlarını Amerikan Doları'ndan Alman Mark'ına yönlendirmiş, Mark sadece Dolar karşısında değil tüm EEC para birimleri karşısında da fazlasıyla güçlü bir duruma gelmişti. Almanya ihracatının büyük bölümünü Avrupa Ortak Pazarı'na yapıyordu ve Mark'ın güçlenmesi Avrupa içi ticareti sekteye uğratmıştı. Almanya EMS'yi, Mark'ın değerini ayarlayarak Topluluğa olan ihracatını sürdürebilmek için fırsat olarak görmüştü. Topluluk üyesi ülkeler arasında dengeli ve ayarlanabilir para sistemi, uluslararası etkileri diğer Avrupa Para birimlerine yayarak, Markın ani değer kazanma eğilimini yumuşatmıştı.

Bundesbank, kurumsal özerkliğine tehdit oluşturduğu için kuruluş sürecinde EMS'ne karşı çıkmıştı ancak Avrupa ile ticaretin sürdürülebilmesi için Almanya Sisteme ihtiyaç duymuştu. 1980'lerde, EMS ile Kuruluşundan sonra ki on yıllık süreçte EMS, Alman Markı Bölgesi olma yönünde evrilmiş ve Mark Avrupa'nın temel para birimi haline gelmişti. Bundesbank'indüşük enflasyona yönelik para politikalarını Topluluk üyesi ülkelerin benimsemesi, EMS politikalarının Alman öncülüğünde şekillenmesinde etkili olmuştu. EMS'nin Alman etkisinde şekillenme sürecinde dönüm noktası, 1980'lerin başında Fransa Başkanı Sosyalist François Mitterrand'ın Devlet kontrolünde ve genişlemeci para politikası yerine Şansölye Helmut Kohl'ün tasarrufa yönelik para politikalarını benimsemesiyle başlamıştı. Fransa'nın Alman ekonomik sistemini başarılı bir şekilde uygulaması diğer Topluluk Üyelerini de buna yönlendirmişti. Küresel döviz piyasaları Avrupa'da kurulan sistemden etkilenmişti ve Almanya'nın politikalarına benzer ekonomik politikalar uygulayan ülkelerin para birimleri dünya çapında güven vermeye başlamıştı. Alman parasal sistemi Topluluğa yayılmış ve Topluluk para birimlerinde istikrarın sağlanmasına yardımcı olmuştu.¹¹⁹

1987 yılında Topluluğun EMS politikaları yön değiştirmiş ve EMS'nin, gerçek bir parasal birliğe dönüştürülmesi tartışılmaya başlamıştı. Parasal Birliğe geçiş ile Avrupa'da tek para biriminin kullanılmaya başlamış, kurlar dönülemez bir şekilde sabitlenmiş, ulusal para birimlerinin tedavülden kalkmıştı. Parasal Birlik, Avrupa'nın yaşadığı en büyük ve dünyada eşi görülmemiş bir ekonomik bütünleşme örneğiydi.¹²⁰

¹¹⁹ Riemer, s.3

¹²⁰ Riemer, s.4

1.3.5. Avrupa Tek Senedi Süreci

SEA süreci 1981 yılında Komisyon'un İç Pazar Komiseri Karl Heinz Narjes'in ticaretteki engelleri azaltmak için önerdiği 30 maddelik yönerge paketini hazırlaması ile başlamıştı. Engellerin azaltılması ile ilgili görüşmeler Ocak 1983 yılında başlamış ancak istenilen ilgiyi görmeyerek Fransa tarafından sona erdirilmişti. 1983 ve 1984 yıllarında Narjes, politik bir uzlaşma sağlamak amacı ile daha geniş bir antlaşma üzerinde çalışmıştı. Komisyon, Ortak Pazarın yapılandırması hedeflerinin belirlenmesi için sanayi guruplarının görüşlerini almıştı. Komisyon, özellikle 1983 yılında Volvo'nun yöneticisi Pehr Gyllenhammer başkanlığında oluşturulan Avrupa Sanayicileri Masası (European Roundtable of Industrialists-ERT) ile yakın ilişki kurmuştu. Ancak ERT, ticaret engellerinin kaldırılması konusunda Narjes ile farklı yaklaşım göstermişti. ERT ticari bariyerlerin azaltılmasının yanında, altyapı, araştırma, girişimcilik, risk sermayesi desteklerine ve araştırma – geliştirme vergi indirimlerine öncelik ver vermişti. 1985 yılında Komisyon Başkanı Jacques Delors iç pazarın tamamlanması için daha detaylı bir paket hazırlamak amacıyla, Narjes'in halefi, Komisyon İç Pazar Komiseri Lord Arthur Cockfield ile çalışmıştı.¹²¹ Cockfield ve ekibi birkaç ay içerisinde ekinde 1992 yılı sonunda iç pazarın tamamlanmasına yönelik direktiflerin ve zaman çizelgesinin de bulunduğu Beyaz Kitabı hazırlamışlardı.¹²²

Topluluk Üye Devlet Başkanları tarafından 1986 yılında onaylanan SEA metnini hazırlanma süreci, 1968 yılında Ortak Pazarın tamamlanmasından sonra Topluluğun geçirdiği en önemli reform dönemlerinden biri olmuştu. Süreç Avrupa marketinde, kısıtlayıcı uygulamaların azaltılması konusunda reformlar ile başlamıştı. İlk reform paketi 279 önerinin bulunduğu 1985 yılı Komisyon Beyaz Kitabı olmuştu. Beyaz Kitap, Toplulukta sınırlamalar olmadan malların, kişilerin, sermayenin ve hizmetlerin serbest dolaşımının sağlamak amacıyla serbest alanın oluşturmasını

¹²¹ Craig Parsons, 'Revisiting the Single European Act', Comparative Political Studies, Cilt:43, Sayı:10, 2010,

<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0010414009358673>, (26.03.2019), s.713.

¹²² Avrupa Toplulukları Komisyonu, **Completing The Internal Market, White Paper from the Commission to the European Council**, 14.06.1985

http://aei.pitt.edu/1113/1/internal_market_wp_COM_85_310.pdf, (26.03.2019), s.57.

hedefini belirlemişti.¹²³ Avrupalı Liderler bu hedefe ulaşmak için hizmetlerin serbest dolaşımı ve ticaretin serbestleştirilmesi konularını uluslararası platformda daha önce olmadığı kadar detaylı bir şekilde ele almışlardı. Ortak Pazarın serbestleşmesine yönelik daha önceki girişimler çok zaman almış ve sonuç vermemişti.

SEA'nin yolunu açan İkinci reform paketi ise Avrupa Komisyonu ve Konseyi'nin karar verme süreçlerini iyileştirmeye yönelik olmuştu. Ocak 1966'da Fransa'nın başlattığı veto krizinden itibaren, Konsey çoğunluk oyu ile karar alma mekanizması sınırlı bir şekilde işlemişti. Çoğunluk oyu sisteminde Üyeler çıkarlarına aykırı kararları geciktirmek için De Gaulle'ün Luxemburg Uzlaşması vetosuna başvurabiliyorlardı. Komisyonun SEA ile Avrupa Konseyi'nde her konuda nitelikli çoğunluk uygulamasına geçme ve veto uygulamasına son verme önerisi Üye Devletlerden destek bulamamıştı. Bunun yerine günümüzde de devam eden kademeli olarak belirli alanlarda nitelikli çoğunluk oylamasına geçiş kabul edilmişti. İç Pazar ile ilgili konularda nitelikli çoğunluk oylama sistemine geçilen ilk alanlardan olmuştu.¹²⁴ Nitelikli çoğunluk uygulamasının başlaması ile Avrupa Parlamentosu Roma Antlaşması'nda yer almasına rağmen pratikte uygulanamayan yasama üzerinde söz hakkını il kez elde etmişti.¹²⁵

SEA hazırlık sürecinde, Topluluk kurumlarından Parlamento ve Avrupa Mahkemesi'nin uluslararası ticaret gurupları ile yürüttüğü çalışmalar ve Komisyonun Başkanı Delors'un, uluslararası düzeyde girişimleri etkili olmuştu. 1980 ve 1985 yılları arasında Avrupa Komisyonu'nun kurucu büyüklerinden Altiero Spinelli önderliğinde, Komisyonda toplanan grup, Roma Antlaşması'nın yerini alacak Avrupa bütünleşmesi ve Birliğin derinleşmesinde daha iddialı olan Avrupa Birliğini Kuran Antlaşma için taslak hazırlamışlardı. Komisyon endüstri guruplarının desteğini almak ve Avrupa Tek Pazarı'nın temellerini sağlamlaştırmak için Avrupa da kurulan endüstri işbirliği guruplarının politika üretme süreçlerine erişimini sağlamıştı. Oluşturulacak liberal Pazar ile Avrupa firmalarının rekabet gücünün artacak olması iş guruplarının da Tek Pazar konusunda desteğini kazanmıştı.

¹²³ *Avrupa Komisyonu Beyaz Kitabı*, 4. Madde, s.4.

¹²⁴ Parsons, s.719

¹²⁵ A. Campbell, "The Single European Act and the Implications", *The International and Comparative Law Quarterly*, Cilt:35,Sayı:4, 1986, <https://www.jstor.org/stable/759881>, (26.03.2019), s.934.

Topluluk Üyelerinin Tek Pazara yaklaşımları ise siyasi konjonktürlerinin bir yansıması olmuştu. 1981 ve 1995 yılları arasında Fransız Sosyalist Partisi'nden Fransa Cumhurbaşkanı olan Mitterrand, liderliğinin ilk yıllarında EC'yi göz ardı etmişti. Ancak 1983 yılından itibaren Fransız Frank'ında yaşanan değer kaybı Fransa'yı EMS dışında kalma tehlikesi ile karşı karşıya getirmişti. 23 Mart 1983'te Mitterrand'ın EC politikaları yön değiştirmiş, Alman para politikalarını duyduğu ihtiyaç ile EC eksenine kaymıştı.¹²⁶ Ocak 1984'te Fransız Başkanlığındaki Konsey'de Mitterrand Avrupa idealizmine bağlı olduğunu ve Avrupa'nın yeniden şekillendirilmesi için diplomatik girişimlere destek olacağını açıklamış ve Fransa, Avrupa anlaşmazlıklarının çözümünde ve Ortak Pazarın liberalleşmesinde daha yapıcı bir rol oynamıştı.¹²⁷

İngiliz Muhafazakâr Partisi'nden seçilerek 1979 ve 1990 yılları arasında Başbakanlık yapmış Thatcher, endüstride ve hizmet sektöründe ekonominin liberalleşmesine olan katkısı sebebi ile Avrupa yanlısı bir politika izlemişti. İngiltere, Tek Pazarı, gelişmiş ve rekabet gücü yüksek İngiliz telekomünikasyon, bankacılık ve sigorta sektörleri için fırsat olarak görmüştü.¹²⁸ İngiltere'nin itirazları ise Topluluk bütçesi ve Konsey'in nitelikli oy çoğunluğu üzerinde yoğunlaşmıştı. İngiltere'nin tarım sektörü Almanya ve Fransa'ya kıyasla küçüktü ve Topluluk bütçesinin %70'ini oluşturan CAP'dan çok az faydalanıyordu. 1973 yılında üye olabilmek için Topluluğun bütçe ve tarım politikalarını isteksizde olsa kabul etmişti. İngiltere, SEA sürecini fırsat olarak görmüş ve bütçe revizyonu talep etmişti. Ancak Thatcher beklediği oranda bir indirim alamamıştı. Thatcher Hükümeti, SEA sürecindeki bir diğer önemli tartışma konusu olan Konseyde nitelikli oy çokluğu kararına geçiş konusunda ise Üyelerin söz hakkını azaltacağı gerekçesiyle karşı çıkmış ve Luxemburg Uzlaşması uygulamasının devamını savunmuştu.¹²⁹

Ocak 1984'te Fransa'nın Konsey'in başkanı olması, iktidarda olan Sosyalist Parti'de Avrupa'ya karşı ılımlı görüşe sahip kanadı güçlendirmişti. Mitterrand altı aylık Avrupa Konsey'i Başkanlığı döneminde, EC reformu için tüm Üye Devlet

¹²⁶ Andrew Moravcsik, 'Negotiating the Single European Act: National Interests and Conventional Statecraft in The European Community', (ACT), International Organization, Cilt: 45, Sayı:1 1991.

<https://www.jstor.org/stable/2706695>, 26.03.2019, s.30

¹²⁷ Moravcsik, ACT, s.31

¹²⁸ Moravcsik, ACT, s.32

¹²⁹ Campbell, s.937

başkentlerini ziyaret etmişti. Mitterrand ziyaretlerinde ve demeçlerinde ekonomik yapıya ve Avrupa'nın geleceğine dönük detaylı bir vizyon hazırlanması gerekliliğine değinmişti. Mitterrand'ın girişimleri sonucunda Fransa, Almanya ve İngiltere, aralarındaki görüş ayrılıklarına rağmen, SEA için ortak payda belirlemişlerdi.¹³⁰

CAP reformu üzerine tartışmalar, İspanya ve Portekiz'in üyeliği, İngiltere'nin kullanmadığı Topluluk Tarım desteklerinin tazminatını talep etmesi, Komisyon'un mali ihtiyacının artması, SEA müzakerelerinde aşılması gereken engeller olmuştu. Tüm bu sorunlar bir yıl içerisinde Fransa'nın beklenmedik uzlaşmacı tutumu sayesinde çözülmüştü. Mitterrand Avrupa Bütünleşmesi konusundaki destekleyici tavrını, Mayıs 1984 Parlamento konuşmasında şu sözleri ile ortaya koymuştu:

“Avrupa her zaman karma bir yapıda olmuştur. Aşamalı bir şekilde, zamanının en iyisi olarak görünseler de, ihtiyaç doğdukça değişime uğrayan ancak bir arada kalan kurumlar kullanılarak bugüne gelişmiştir..... Bazı insanlar Avrupa'nın farklı hızlarda ve değişken geometriye sahip Avrupa'dan bahsediyorlar. Gerçek bir durum karşısında adım atılması gerektiğinde, Topluluğun merkezi yapısı ile rekabet içerisinde değil, işbirliği içerisinde önlem alınmalıdır. Bu tür problemler ortaya çıktığında, Avrupa yeni bir kurum oluşturur veya bir yasal düzenleme yapar veya ulusal parlamentolar tarafından onaylanan bir antlaşma hazırlar.”¹³¹

Mitterrand, SEA konusunda kararlılığını göstererek, ülkedeki Tarım sektörü temsilcilerine, tüm taleplerinin sorgusuz sualsiz Brüksel'de desteklenmeyeceğini duyurmuştu. Fransa CAP'ı Avrupa bütünleşmesinde araç olarak kullanmaktan vazgeçmişti. Fransa'nın CAP konusunda geri adım atması Portekiz ve İspanya'nın üyelik sürecinde ki engelleri ortadan kaldırmıştı. Mart 1984'te topluluk tarım harcamalarının kontrol altına alınması kararı da Komisyon'un Mali yükünü azaltmıştı. İngiltere'nin Komisyon Bütçesine katkısı konusunda indirim talebini çözüme ulaştırmak zor olmuştu. Mart 1984'te Brüksel Konferansı'nda Mitterrand, İngiltere'nin bütçeye katkısının, düşük olan kişi başına düşen milli geliri ile orantılı olarak yeniden düzenlenmesini önermişti. Ancak Almanya'nın itirazı ile Thatcher müzakerelerden kızgın bir şekilde ayrılmıştı. Thatcher'in Fransa ziyareti sırasında Fransa Dış İşleri Bakanı Robert Dumas, bütçe konusunda anlaşmaya varılamaz ise, reform görüşmelerine İngiltere'nin dâhil edilmeyeceğini açıklamıştı. Almanya

¹³⁰ Moravcsik, ACT , s.35.

¹³¹ François Mitterrand, “Speech by François Mitterrand to the European Parliament”, Luxemburg Üniversitesi Araştırma Altyapısı, 24 Mayıs 1984, https://www.cvce.eu/en/obj/speech_by_francois_mitterrand_to_the_european_parliament_24_may_1984-en-cdd42d22-fe8e-41bb-bfb7-9b655113ebcf.html, (02.04.2019), s.8

Şansölyesi Kohl ise Avrupa Tek Pazarını tamamlamak için bir yıl içerisinde Avrupa Konseyi çoğunluk kararı ile adım atılması için çağrıda bulunmuştu.¹³² 1950'lerde Topluluğa katılmayı reddeden İngiltere uzun vadede de bu kararının bedelini ödemişti. Thatcher geri adım atarak, Haziran 1984 Fontainebleau Zirvesinde yapıcı bir tutum izlemiştir. Fontainebleau'da, Brüksel Zirvesinde çözüme ulaşmayan bütçe sorunu, İngiltere'nin talep ettiği indirim yapılmasa da, yapılacak indirimin bir bölümünü Fransa'nın karşılamayı kabul etmesi üzerine çözülmüştü. Zirve'de karar verme mekanizmalarında reform ve iç pazar liberalleşmesi ile ilgili çalışmalara hız verilmişti.

Uygun koşulların oluşması ile Delors reform çerçevesini çizmek üzere Üye Devletlere ziyaretlerde bulunmuştu. Ziyaretler sonucunda belirlenen, iç pazarı 1992 yılına kadar tamamlama hedefini Aralık 1984'te Komisyon'a duyurmuştu. Haziran 1985'te toplanan Milan Zirvesi'nde Delors, Beyaz kitap ile birlikte Komisyon'un parasal sistem reformu ve araştırma geliştirme fonları üzerindeki yetkilerini genişletmeyi de önermişti. Zirve açıldığında, devlet başkanları Beyaz Kitabı oy birliği ile kabul etmiş, SEA taslağı Uluslararası Konferansın ilk ayında hazırlanmış ve 1 Aralık 1986'da imzalanmıştı.¹³³

Federal Almanya, SEA hazırlanması sürecinde, özellikle Ortak Pazarın liberalleşmesi konusunda pazarlıkların merkezinde yer almıştı. Ancak Kohl Hükümeti Tek Pazarın tamamlanmasında hızlı bir ilerleme süreci izleme konusunda kararsız kalmıştı. Kohl, her fırsatta serbest ticareti savunmuş, liberal ekonomiyi destekleyen söylemleri benimsemişti. Ancak Kohl 1992'ye kadar kurulması hedeflenen Tek Pazar ile Almanya'da işleyen sosyal Pazar ekonomisinin uyum sağlayamayacağından da endişelenmişti. Batı Almanya, İngiltere ve Fransa'nın aksine, Tek Pazarın oluşturulmasına yönelik plan oluşturup, kabulü için baskı yapılana kadar müzakerelerde çekingen kalmıştı. Kohl Hükümeti, SEA kabul etmeye eğimli görünmüş ancak süreci hızlandırmaya yönelik bir adım atmamıştı. Almanya uzun zamandır çoğunluk oylamasının güçlendirilmesini ve Luxemburg Uzlaşması uygulamasının kaldırılmasını desteklese de Kohl Hükümeti 1985 Milan Konferansı öncesi tahıl fiyatlarındaki küçük bir artış önerisini engellemek için Luxemburg

¹³² Moravcsik, ACT, s.36.

¹³³ Moravcsik, ACT, ss.38-41.

Uzlaşması başlatmıştı. Kohl'ün yaklaşımı, Almanya'nın SEA sürecindeki çekinik tavrının göstergesi olmuştu.¹³⁴

¹³⁴ Parsons, ss.714 – 718.

II.BÖLÜM

ALMAN BİRLEŞMESİ SONRASI FEDERAL ALMANYA’NIN AVRUPA BÜTÜNLEŞME POLİTİKALARI

Almanya’nın birleşmesi, Mayıs 1989 ve Eylül 1990 arasında aşamalı olarak ilerlemiş, daha önce eşine rastlanmamış, tarihi bir süreçti. Süreç sadece iki Alman Devletini ilgilendirmekten öte EC için de genişleme anlamına geliyordu. Doğu Almanya’nın topluluğa katılması EC’nin olağan genişleme süreçlerinde olduğu gibi müzakereler, kabul anlaşmaları, tam uyum için süre tanınması gibi aşamalar uygulanmamıştı. Avrupa Komisyonu, süreci Doğu Almanya’nın Topluluğa üye olan Federal Almanya’ya katılması olarak tanıdı.¹³⁵

1989 yılında SSCB’nin dağılması ve komünizm tehlikesinin ortadan kalkması Avrupa’nın çehresini değiştirmişti. 1989 yılında EC’nin en yoğun gündemi daha derin bir ekonomik ve parasal işbirliği için 1992 yılına kadar Avrupa Tek Pazarı’nın (ATP) oluşturulmasıydı. 1985 – 1994 yılları arasında Komisyon başkanlığı yapmış Jaques Delors, Topluluk içerisinde malların, sermayenin ve iş gücünün serbest dolaşımını sağlamak için fiziki, mali, teknik tüm bariyerlerin kaldırılması aşamaların 1992 yılında tamamlanmasının, Topluluğun öncelikli hedefi olduğunu 26 Eylül 1989’da Avrupa Konseyi Konuşmasında olduğu gibi birçok kez vurgulamıştı.¹³⁶

Komünizmin çöküşü ve Almanya’nın birleşmesi, Üyeler arasında Tek Pazarın kurulması ve diğer bütünleşme alanlarında çekincelere sebep olmuştu. Komünizm ve Amerikan kapitalizmi ideolojik rekabeti arasında şekillenmiş Avrupa bütünleşme sürecinin Jean Monnet’in II. Dünya Savaşı sonrasında öngördüğü şekilde ilerlemesi zordu ve yeniden tasarlanması gerekmişti. Maastricht Anlaşması ile sonuçlanacak Topluluğu küreselleşen Dünya koşullarına uygun olarak tasarlama süreci SEA müzakereleri sırasında başlamış, Alman birleşmesinin etkisiyle hızlanmıştı.

¹³⁵ Florin Bonciu, “The Lost and Forgotten Lesson of German Reunification and How It Can Relaunch the European Union Project”, Romanian Journal of European Affairs, Cilt:16 Sayı:4, 2016

<http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/rojaeuf16&div=29>, (21.03.2019), s.10

¹³⁶ Jacques Delors, ‘Speech by Jacques Delors to the Council of Europe’, Luxemburg Üniversitesi Araştırma Altyapısı, Strazburg, 26 Eylül 1989, https://www.cvce.eu/en/obj/speech_by_jacques_delors_to_the_council_of_europe_26_september_1989-en-59175ca0-1907-41bb-bae0-770c9612899e.html, (22.03.2019).

2.1. TOPLULUĞUN ALMANYA’NIN BİRLEŞMESİ ÜZERİNE POLİTİKALARI

Avrupa Birliği’nin temellerini oluşturan Tek Pazar süreci, istikrar merkezi olarak görülen ve Batı Almanya ile yakın bağları bulunan bir Avrupa temelinde oturtulmuştu. Bu sebeple, Dönemin İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher, Fransa Cumhurbaşkanı François Mitterrand başta olmak üzere EC Üyeleri Almanya’nın birleşmesi konusunda endişelenmişlerdi. Birleşmenin ardından Almanya’nın rakipsiz bir güç haline gelmesinden öte, birleşmenin altından kalması güç ekonomik ve politik yük oluşturacağı düşüncesi ve Batı Almanya’nın Konsey’de ki politik etkisinin hâlihazırda diğer üyelerden fazla olması, birleşme sonrasında Parlamentoda ki etkisinin artacak olması endişelerin temelini oluşturmuştu.¹³⁷

Alman birleşmesi politik etkilerinin yanında ağır mali yüklerde getirmişti. Komünist ekonomik düzenden yeni çıkmış Doğu Almanya’nın Topluluk ekonomisine uyumu sosyal ve finansal olarak ciddi bir süreç olmuştu. Almanya’nın birleşmesi için Doğu Almanya’da referanduma gidilmiş, seçimler sırasında sosyal liberal ekonomik düzeninin gereği olarak, Şansölye Kohl Doğu Almanya’ya ekonomik refah vaatlerinde bulunmuştu. Birleşme sonrası Doğu Almanya’nın Büyük Burhan’dan daha kötü ekonomik performans sergilemesi, EC’de hesapların yanlış yapıldığı endişesi doğurmuştu. Birleşme öncesi Doğu’daki şirketlerin ihracattaki rekabet gücü yanlış hesaplanmış, 1990 boyunca Doğu Almanya’da endüstriyel üretim %53,9 gerilemiş, işsizlik oranı %33’e ulaşmıştı. Almanya büyük firmalarına Doğu’ya yapacakları yatırımlara verilecek sübvansiyonların yanında, Doğu Almanya’nın yeniden yapılandırması sürecinde Komisyondan finansman desteği talep etmişti. Bu durum Özellikle İspanya, Portekiz ve Yunanistan gibi Topluluk Yapısal Fonlarından geniş ölçüde yararlanan Ülkelerin, Alman birleşmesine muhalefeti ile sonuçlanmıştı.¹³⁸

¹³⁷ N. Piers Ludlow, "A Naturally Supportive Environment? The European Institutions and Germany Reunification", **Europe and the end of the Cold War: A Reappraisal Cold War History**, Routledge Yayınları, (Ed. Frédéric BOZO ve Diğerleri), Abingdon, 2008, <http://eprints.lse.ac.uk/26685/>, (25.03.2019), s.1

¹³⁸ Jeffrey Anderson, **German Unification and the Union of Europe The Domestic Politics of Integration Policy**, Cambridge Üniversitesi Yayınları, Cambridge, 2004, ss-36-39

EC Üyelerinin birleşme sürecine şüpheli yaklaşımı ve İngiltere'nin Almanya'nın birleşme sürecinin hızlı bir şekilde ilerletilmesine verdiği sert tepkiye rağmen, Avrupa Komisyonu Birleşmeye tamamen olumlu yaklaşmıştı. Delors, Berlin Duvarı'nın yıkılması öncesi 12 Kasım'da Alman basınına konu ile ilgili aşağıdaki açıklamayı yapmış ve Almanya birleşmesini destekleyen ilk Avrupa Kurumu temsilcilerinden olmuştu.

“Öncelikle Alman arkadaşlarımızın duygularını, sevinçlerini ve umutlarını paylaştığını söylemek isterim. Avrupa Topluluğu, Alman Demokratik Cumhuriyeti, Polonya ve Macaristan halklarının da katılmak istediği, bir çekim merkezi haline gelmiştir. Onları hayal kırıklığına uğratmamalı, işbirliği yaparak yardımlarımızı sunmalıyız”¹³⁹

Komisyon'un Almanya'nın birleşmesi konusundaki hızlı tepkisi Almanya'nın 1980'lerin sonunda Komisyon'un uyguladığı politikalara olan desteği ile özellikle 1987 yılında Delors'un sunduğu ve onaylanan bütçe paketine Kohl'ün verdiği desteğin karşılığı olarak görülmüştü.¹⁴⁰

Komisyonun Birleşme konusundaki hızlı tepkisi faaliyet şeklinin bir sonucu olmuştu. Komisyon önemli kararlar alırken doğrudan güç kullanma yolunu nadiren tercih etmekteydi ve karar mekanizması büyük ölçüde EC Üye Hükümetleri ile kurduğu güçlü bağlar ve bürokratik ilişkiler yolu ile işlemekteydi. Bu sebeple Komisyon, Topluluğun en büyük ve ekonomik anlamda en gelişmiş Üyesini Topluluktan uzaklaştıracak bir yaklaşımdan kaçınmıştı. Tersine Bonn ile ilişkilerini sıcak tutmak Komisyon'a ileride karşılaşacağı sorunların çözümünde fayda sağlamıştı. Komisyon'un, SSCB'nin dağılması ile politik otorite boşluğu yaşanan Doğu Avrupa ülkelerini Topluluğa yakınlaştırma isteği desteğinin diğer sebebi olmuştu. Doğu genişlemesi ile sonuçlanacak sürecin temelleri bu dönemde atılmıştı.¹⁴¹

1980'lerin başlarına kadar bütünleşme alanında yaşanan durgunluğun ardından Topluluk, SEA'nin imzalanması, Ekonomik ve Parasal Birlik (Economic and Monetary Union - EMU), kurumsal reformlar ile hızlı bir bütünleşme sürecine

¹³⁹ Jacques Delors, **Jacques Delors, Memories**, Plon Yayınları, Paris, 2004 s.277'den aktaran N. Piers Ludlow, "A Naturally Supportive Environment? The European Institutions and Germany Reunification", *Europe and the end of the Cold War: A Reappraisal Cold War history*, Routledge, (Ed. Frédéric BOZO), 2008 <<http://eprints.lse.ac.uk/26685/>> (25.03.2019), s.2

¹⁴⁰ Ludlow, s.1.

¹⁴¹ AB Yayın Ofisi, **Commission's Programme for 1990**, Luxembourg, 1990, <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a816c6be-0a6b-43ea-a2f9-eb84cadb6991/language-en>, (25.03.2017), s. 7.

girmişti. Avrupa'nın ekonomik lokomotifini olan Almanya'nın Topluluktaki etkisi göz önüne alındığında, bu derinleşme sürecinde, hiçbir Üye Almanya'yı karşısına almak istememişti. Topluluk bunun yerine, Mitterrand'ın EMU üzerine düzenlenen Strazburg Konferansında izlediği politika gibi, Almanya'nın Topluluk meseleleri konusunda verdiği destek karşılığında, Alman birleşmesini desteklemeyi tercih etmişti. Kohl'ün güçlü bir Almanya'nın daha güçlü bir Avrupa anlamına geleceği ve Almanya'nın Avrupa'ya bağlılığının devam edeceğini göstermek için attığı adımlar, Alman birleşmesine olan yaklaşımı değiştirmekte etkili olmuştu. EC'de sadece İngiltere Almanya'nın birleşmesine ve politik bütünleşmeye muhalif tavrını sürdürmüştü.¹⁴²

Topluluk üyelerinin, Avrupa bütünleşme sürecinde Almanya'ya duydukları ihtiyaç sebebiyle Alman birleşmesine verdikleri destek, birleşmenin planlandığı gibi kısa sürede gerçekleşmesinde etkili olmuştu. Topluluk üyeleri, EC dışında kalacak bir Almanya yerine, Toplulukta Birleşmiş bir Almanya görmeyi tercih etmişlerdi. Üyelerin birleşmeye olan muhalefetlerinin sona ermesiyle, Komisyon Başkanı Delors, 1989'da Avrupa Üniversitesinin 40. Akademik Yılı açılışında yaptığı konuşmasında,¹⁴³ Doğu Almanya'nın diğer Doğu Avrupa ülkelerinden farklı bir duruma sahip olduğunu, 1993'te ATP'nin kurulmasından önce EC'na katılabileceğini belirtmiş, Alman birleşmesi krizini sona erdirmişti.¹⁴⁴

Komisyon, birleşme sürecinde ön plana çıkmadan yapıcı bir tutum izlemiş, Avrupa hukuku ile ilgili teknik konularda müdahaleleri ile Doğu Almanya'nın Batı ile birleşerek Topluluğa yasal çerçevede dâhil olmasını sağlamıştı. Komisyon Başkanı Delors'un bütünleşmeye şahsi olarak destek vermesi süreci kolaylaştırmıştı. Avrupa Konseyi de Komisyon'un önerilerine hızlı bir şekilde görüşüp onaylayarak sürece pozitif yönde destek vermişti. İngiltere dışındaki Üye Devletler arasında oluşan pozitif diyalog ortamı ve Avrupa Kurumlarının desteği ile Batı Almanya'nın

¹⁴² Ludlow, ss.8-9

¹⁴³ Jacques Delors, 'Address given by Jacques Delors', Luxemburg Üniversitesi Araştırma Altyapısı, 17.10.1989,Brüj, https://www.cvce.eu/en/obj/address_given_by_jacques_delors_bruges_17_october_1989-en-5bbb1452-92c7-474b-a7cf-a2d281898295.html, (24.03.2019), s.11.

¹⁴⁴ Henry Brandon, "In The European Driver's Seat: The Ec or Germany", Brookings Review, Cilt:8, Sayı:2, 1989, https://www.jstor.org/stable/20080146?seq=1#page_scan_tab_contents, 21.03.2019, s.30.

kuruluşundan beri öncelikli gündemi olan anavatanın birleşmesi, 3 Ekim 1990'da gerçekleşmişti.

Alman birleşmesinde kilit rol oynayan Mitterrand, Kohl, Delors ve diğerleri arasında oluşan diyalog ortamı Maastricht Antlaşmasına giden yolun da başlangıcı olmuştu. Maastricht Antlaşması süreci, Berlin Duvarı yıkılmadan SEA müzakerelerinde başlamış Kohl ve Mitterrand arasında kurulan EMU ve Alman birleşmesi ittifakı ile hız kazanmıştı. Ancak, Avrupa Birliği'nin kuruluşu, Fransa ve Almanya'nın sınırlı konularda anlaşması ile sonuçlanacak küçük bir süreç değildi. Birlik, 12 Üyenin katıldığı uzun müzakerelerin ve Üyeler arasında oluşan uluslararası diyalog ortamı ve kararlılığın sonucu ortaya çıkmıştı.¹⁴⁵

2.2. ALMANYA'NIN BİRLEŞMESİ SONRASI İMZALANAN BİRLİK ANTLAŞMALARI, AVRUPA BÜTÜNLEŞME SÜRECİ VE ALMANYANIN POLİTİKALARI

Soğuk Savaş sonrası Birlik derinleşme ve genişleme süreçlerinde büyük ilerlemeleri hazırladığı Anlaşmalar ile sağlamış, Antlaşma öncesi müzakerelerde Üye Devletler Birliğe bugünkü şeklini vermiştir. Birleşme sonrası ekonomik anlamda ve nüfus olarak Birlikteki en büyük ülke haline gelen Almanya özellikle politik bütünleşme alanında ilerleme için yoğun çaba sarf etmiş, Antlaşma hazırlık süreçlerinde kritik rol oynamıştır.

2.2.1 Maastricht Antlaşması

Maastricht Antlaşması, Topluluk Üyesi Ülkeler arasında yasal düzenlemeden öte; EC'yi günümüzdeki haline getirerek ve Avrupa Birliği (AB) olarak yeniden tasarlayan Antlaşma olmuştu. Antlaşma, ekonomik alanda 1 Ocak 1994'te, Avrupa Merkez Bankası gibi işleyecek Avrupa Para Enstitüsü'nün kurulması, 1999 yılına EMU'nun tamamlanması, sosyal alanda AB Üyesi Ülke Vatandaşları Birlik içerisinde çalışma ve oy kullanma hakkı elde etmesi gibi birçok ileri düzey bütünleşme unsuru içeriyordu.¹⁴⁶

¹⁴⁵ Ludlow, s.15

¹⁴⁶ Dedman, s.131

Antlaşma AB'yi, Antik Yunan mimarisine atıf yaparak üç tematik sütun ile tanımlamış ve gelecek derinleşme süreçlerini kapsayacak bir kurumsal bir yapı oluşturmayı amaçlamıştı. Maastricht'in oluşturduğu bu yapı klasik politik ve yasal çerçevelerin dışına çıkmıştı. Üç sütunun genel tanımı Antlaşma Genel Hükümler Başlığı altında B Maddesinde yapılmıştı.¹⁴⁷ Birinci sütun, Avrupa Toplulukları sütunu, kuruluş aşamasında imzalanan ECSC, EC, EURATOM Antlaşmalarını birleştiriyordu. Topluluk sütunu ATP'nin tamamlanmasına yönelikti ve malların, sermayenin, hizmetlerin, kişilerin serbest dolaşımını ve ekonomik politikaların kademeli olarak bütünleşmesini içeriyordu. İkinci Sütun Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası sütunu (Common Foreign and Security Policy – CFSP), AB uluslararası kimliğini tasarlama ve güçlendirme, zamanla tam donanımlı bir Avrupa savunması oluşturma amacını taşıyordu. Üçüncü sütun, Adalet ve İçişlerinde İşbirliği sütunu, polis güçleri, adalet sistemi ve gümrükler arasında ki işbirliğini arttırarak AB vatandaşlarının güvenliğini sağlamayı ve ortak özgürlük alanı oluşturmayı hedefliyordu.¹⁴⁸ Maastricht Antlaşması, Soğuk Savaş sonrası küresel ekonomik düzendeki değişimlere tepki olarak doğmuş olsa da, temelleri çok önceleri yapılan ekonomik ve kurumsal reformlara dayanıyordu.

1970'lerin başında başlayan ve 1978'de Avrupa EMS'nin kurulmasıyla sonuçlanan süreç, Maastricht Antlaşması ile yasal zemine oturan EMU'ya giden yolun başlangıcı olmuştu. Avrupa'da parasal istikrarı sağlamak amacıyla oluşturulan EMS 1980'ler boyunca başarılı olmuş, Toplulukta enflasyon ve para dönüşüm oranlarındaki dengesizlikler azalmış, ekonomik büyüme hızlanmıştı. Bu başarıya rağmen kurumsal düzeydeki eksiklikler, Üye Devletlerin para politikaları alanında vereceği taahhütlerin sınırları, ekonomik bütünleşmeyi yavaşlatmıştı. Almanya'nın ve Bundesbank'ın korumacı politikaları ile EMS'yi etkisi altına alması ve Avrupa para politikalarına yön vermesi Topluluk üyelerinde çekincelere sebep olmuştu. Bundesbank'ın Mark'taki istikrarı sağlamada ve enflasyon ile mücadeledeki başarısı EMS'de Avrupa Merkez Bankası gibi çalışmasına sebep olmuştu. Üye Devletler

¹⁴⁷ İktisadi Kalkınma Vakfı, **Maastricht Antlaşması**, Genel Hükümler, Madde B <https://www.ikv.org.tr/images/files/A5-tr.pdf>, (29.04.2019)

¹⁴⁸ Markus G. Puder, “**Salade Nicoise From Amsterdam Left Overs Does The Treaty Of Nice Contain The Institutional Recipe to Ready The European Union for Enlargement**”, Columbia Journal of European Law, Cilt: 8, Sayı:1, 2002, https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/coljeul8&div=9&g_sent=1&casa_token=&collection=journals&t=1556526348, (29.04.2019), s.55.

özellikle ekonomik kriz zamanlarında Bundesbank'ın politikalarını izleseler de, bu uygulama yasal zemine oturtulmamıştı. Güney Avrupa Ülkelerinin Topluluğa dâhil olması ile EMS'de ekonomik dengesizlikler yaşanmış ve parasal alanda daha ileri bir bütünleşmeye ve bu alandaki uygulamalar için yasal zemine olan ihtiyaç artmıştı.¹⁴⁹ 1980'lerin sonunda Topluluğun, Pasifik ticaret bloğu ve ABD ile rekabet gücünü arttırma ihtiyacı sonucu iç pazarı liberalleştirme çalışmaları başlatılmış, SEA ile Avrupa Tek Pazarı, Maastricht Antlaşması ile EMU oluşturulmuştu.¹⁵⁰

Birliğin küreselleşen dünya ekonomisinde yerini korumak için başladığı SEA süreci, Maastricht Anlaşması ile politik bir boyut kazanmıştı. Almanya'nın birleşmesi politik alanda bütünleşmeye büyük etki etmişti. Üye Ülkeler Almanya'nın, birleşme ile kazanacağı güç sonrası Topluluktan ayrılmasından endişe duymuştu. Bu endişe, Üye Ülkeleri Maastricht sürecinde daha derin bir bağ kurmaya, EC kurumlarını güçlendirmeye ve politik bütünleşmeye itmişti.

Maastricht sürecinde Fransa politik bütünleşmeyi destekleyen ülkelerin başında gelmişti. Almanya'nın birleşme sonrası ekonomik anlamda ve nüfus olarak Fransa'dan daha büyük bir ülke haline gelecek olması, Soğuk Savaşın sona ermesiyle Almanya üzerindeki politik kozlarını kaybeden Fransa'yı politik bütünleşme sürecini Almanya'nın Topluluk üzerindeki etkisini kontrol altına almak için kullanmaya itmişti.¹⁵¹

Toplulukta çoğu Ülkenin desteğine karşın İngiltere önceliğin genişlemeye verilmesini savunmuş ve politik bütünleşmeye karşı bir tutum sergilemişti. İngiltere'nin bu tutumu EFTA ülkeleri ve Doğu Avrupa Ülkelerinin çıkarına olmuştu. İngiltere Fransa'nın tersine zayıf bir politik bir bütünleşmeye sahip Avrupa'da Almanya'nın etkisi daha az olacağını savunmuştu. İngiltere bu yaklaşımına Topluluk içerisinde destek bulamamış ve Maastricht müzakerelerinde etkili olmamıştı. İngiltere EMU alanındaki muhalefeti sonucu EMU'dan çıkış opsiyonu ile Maastricht Anlaşması'nı onaylamıştı.¹⁵²

¹⁴⁹ Michael J. Baun, "The Maastricht Treaty As High Politics: Germany, France, and European Integration", Political Science Quarterly, Cilt:110, Sayı:4, 1996, https://www.jstor.org/stable/2151886?seq=1#page_scan_tab_contents, (08.04.2019), s.604

¹⁵⁰ Baun s.604

¹⁵¹ Baun, s.610

¹⁵² Baun, s.608

Almanya ise Topluluğun büyük bir bölümü gibi politik bütünleşme sürecini desteklemişti ancak bütünleşmenin, genişlemeye engel teşkil etmediğini ve iki sürecin bir arada yürütülmesi gerektiğini savunmuştu. Almanya'nın bütünleşme sürecine bakışı tarihten gelen tecrübeleri ile birlikte, ulusal ekonomik ve politik çıkarları doğrultusunda şekillenmişti. Batı Almanya kırk yıla yakın süredir uluslarüstü yapının ve bütünleşmeden fayda sağlamıştı ve bu düzenin devamını gelecekteki ekonomik refahı ve politik güvenliği için güvence olarak görmüştü. 1989 – 1990 yılları arasında Alman Hükümeti, Topluluk üyelerinin bütünleşme süreci hakkındaki endişelerinin farkındaydı ve bu endişeleri gidermeye çalışmıştı. Şansölye Kohl Alman birleşmesi ve Avrupa bütünleşmesinin birbirine zıt değil, beraber ilerleyen ve birbirini destekleyen süreçler olduğunu göstermekte kararlı davranmıştı. Kohl Avrupa Topluluk politikalarında, Fransa ile iyi ilişkilerini sürdürmeye büyük önem vermiş, Almanya'nın EC bütünleşmesi ve parasal birlik için aldığı sorumlulukları, Avrupa'nın Alman birleşmesine vereceği desteğin bedeli olarak görmüştü.¹⁵³

Mart 1990 sonlarında Fransa – Almanya arasında oluşan işbirliği ortamı, başarılı olan tüm bütünleşme süreçlerinde olduğu gibi Maastricht Antlaşması sürecinin de itici gücü olmuştu. Müzakerelerde, EMU, güçlü bir Avrupa Parlamentosu ve savunma politikasında işbirliği gibi federalist yapıyı destekleyen, Almanya'nın Topluluk içerisindeki etkisini arttıracak konular ise Almanya'nın mutabakatı için anahtar konular olmuştu. Almanya Mark üzerindeki bağımsız iradesinden vazgeçmek istememesine rağmen, haftalar süren müzakereler sonunda, Kohl ve Mitterrand Avrupa Konsey'i Başkanına ortak bir mektup göndererek, EMU ve politik birlik konusundaki yeni girişimler üzerine çalışmaların hızlandırılmasını önermişlerdi. Mektupta, EMU ve politik birlik üzerine birbirine paralel iki konferans düzenlenmesi önerilmişti. Mektupta, Antlaşmanın onaylanıp, 1993 yılı başlarında yürürlüğe girmesi için işlerin bir yıl içerisinde tamamlanmasını da tavsiye edilmişti.

EMU için kesin tarihlerin belirlenmesi için Konsey Zirvesi'nin toplanması kararı, 28 Nisan 1990 Dublin görüşmeleri sonunda kararlaştırılmıştı. Politik birlik ve EMU müzakerelerinin paralel olarak yürütülmesi ve Politik birlik müzakerelerin Aralık 1990'da başlaması kararı ise 25-26 Haziran Konsey'in Dublin görüşmeleri

¹⁵³ Baun, s.611.

sonunda kararlaştırılmıştı.¹⁵⁴ Maastricht Antlaşması ile sonuçlanacak bu sürecin başlamasında, Şansölye Kohl'ün bireysel girişimleri ile Üye Devletleri Almanya'nın Avrupa bütünleşmesine bağlılığı, Alman birleşmesi ve Avrupa bütünleşmesinin birbirine zıt süreçler olmadığına ikna etmesinin büyük etkisi olmuştu. Dublin Zirvesi sonrasında, Komisyon Alman birleşmesi için özel bir inceleme gurubu oluşturulmasına da karar vermişti. Bu grup, Alman birleşmesinde topluluk kanunlarının doğru bir şekilde uygulanıp uygulanmadığını denetleme ve birleşmenin kabul şartlarını belirleme amacıyla kurulmuştu. İnceleme gurubu, Alman birleşmesi müzakerelerine temsilci gönderip süreci yakından takip etmişti.¹⁵⁵

Maastricht Antlaşması ile sonuçlanan Konferanslar aylar sürmüş ve birçok zorluk ile karşılaşmıştı. Kohl Müzakereler sırasında Almanya'nın EMU'ya desteği sözünü verse de Ülkede Bundesbank'ın ve halkın yoğun muhalefeti ile karşılaşmıştı. 1980 – 1991 arasında Bundesbank'ın Başkanlığını yapmış Karl Otto Pöhl Parasal birlik öncesi Topluluk içerisinde ekonomi koşulların ve para performansının uyumlu hale gelmesi gerektiğini öne sürmüştü. Pöhl'e göre Alman ekolü haline gelen düşük enflasyon, faiz ve bütçe açığı performansını sürdürmenin tek yolu buydu. Pöhl EMU için kesin tarihler belirlenmesine karşı çıkmış, belirli bir ekonomik seviyeye ulaşmış Almanya, Fransa ve Benelüks Ülkeleri arasında bir parasal birlik oluşturulsa da ekonomik anlamda zayıf olan diğer Üyelerin belirli kriterleri sağladıktan sonra EMU'ya dâhil edilmesini savunmuştu.¹⁵⁶ Komisyon Başkanı Delors ise Bundesbank'ın tepkisine, EMU konusunda kesin tarihler belirlenmesinin, Almanya'nın EMU alanındaki ciddiyetini göstermesi için bir sınav olduğunu "*Almanya EMU'yu istiyor mu? Doğrusu bende merak ediyorum.*"¹⁵⁷ Sözleri ile belirtmiş ve Almanya'yı bir seçim yapmaya itmişti.

¹⁵⁴ Baun, s.616

¹⁵⁵ Jeffrey Anderson, *German Unification and the Union of Europe The Domestic Politics of Integration Policy*, Cambridge Üniversitesi Yayınları, Cambridge, 2004, s.36

¹⁵⁶ George Graham, "Paris and Bonn Back Monetary Union Plan," Financial Times, 7 April 1990' dan aktaran, Michael J. Baun, "The Maastricht Treaty As High Politics: Germany, France, and European Integration", Political Science Quarterly, Cilt:110, Sayı:4, 1996, <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=7ba31722-9500-4d97-a2bf-d818954d33c2%40sdc-v-sessmgr01>, (08.04.2019), s.617.

¹⁵⁷ Alan Riding, 'Hesitation Now Greets Europe's Unity Plans', *New York Times*, 1Ekim 1990, https://www.nytimes.com/1990/10/01/business/hesitation-now-greets-europe-s-unity-plans.html?rref=collection%2Fbyline%2Falan-riding&action=click&contentCollection=undefined®ion=stream&module=stream_unit&version=search&contentPlacement=1&pgtype=collection, (08.04.2019).

Parasal ve politik birlik üzerine ikili uluslararası konferanslar 15 Aralık 1990'da Roma'da başlamıştı. Roma Konferansı'nda, kurulacak Avrupa Parasal Kurumlarının görev ve yetkileri dâhil olmak üzere ikinci aşamanın son hali, Birlik Üyesi ülkelerin parasal birliğe katılma şartları, parasal birliğin kuruluş süreci için tarihlerin belirlenmesi, Komisyon'un ulusal bütçeler üzerindeki yetkileri, EMU'da ortak para birimi kullanılması konuları dâhil olmak üzere üçüncü aşamanın son hali görüşülmüştü. Konferansta kurulacak Avrupa Merkez Bankası yapılanması üzerine tartışmalar olmuş ve Bundesbank'ın Avrupa genelinde hizmet verecek bir kopyası olarak, politik otoritelerden bağımsız, yapılanmasına karar verilmişti. Müzakereler sonucunda, Maastricht Antlaşması'nda EMU tamamlanmasına yönelik taahhütler verilmiş ve ikinci ve üçüncü aşama için tarihler belirlenmişti. 1 Ocak 1994'te Avrupa Merkez Bankasının kurulması ile ikinci aşamaya geçilecek, Merkez Bankası Euro kullanıma girene kadar ulusal ekonomi politikalarını koordine edecekti. Üçüncü aşamaya geçiş ise Üye Devlet ekonomilerinin hazır olmasına bağlanmıştı. 1996 yılında yapılacak Konsey oylaması ile Üye Devletlerin hazır olduğu kararına varılır ise 1 Ocak 1997'de EMU tamamlanacaktı. 1996'da Konsey'in geçişi onaylamaması durumunda 1999 yılında oylamaya gerek kalmaksızın yürürlüğe girecekti.¹⁵⁸

Aralık 1989 yılında Avrupa Komisyonu'nun, EEC Anlaşması işçilerin yaşam ve çalışma koşullarını düzenleyen 117. Maddesi ve "Avrupa Sosyal Şartı"¹⁵⁹ üzerinde iyileştirmeler yapan "İşçilerin Temel Sosyal Hakları üzerine Topluluk Şartı" Deklarasyonu Maastricht Konferansları gündeminde de yer almıştı. Birlik üyeleri sosyal politika üzerine işbirliğine gitmeyi kabul ederken, İngiltere bu konuya karşı çıkmıştı ve Maastricht Anlaşması Sosyal Politika Protokolü, EMU'da olduğu gibi İngiltere'ye dışarıda kalma opsiyonu tanınarak imzalanmıştı.

Politik birlik üzerine düzenlenen konferansta ise hangi ulusal politikaların uluslarüstü alana transfer edileceği görüşülmüştü. EMU konferansı, Topluluk Üyesi Devletlerin öncelikli hedefiydi ve Almanya Birleşmesinin Topluluğa adaptasyonu konusunda sınav olarak görülmüştü. Politik birlik konferansı ise ikinci planda

¹⁵⁸ Baun, s.619

¹⁵⁹ Avrupa Sosyal Haklar Sözleşmesi 18 Ekim 1961'de Torino'da imzalanmış ve 26 Şubat 1965 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Şart Topluluk üyesi Ülkelerin, İnsan hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Avrupa Sözleşmesi'ne uygun olarak, kent ve kırsal kesim nüfusunun yaşam kalitesini ve sosyal refahını arttırmak için ortak çalışma alanlarını düzenlemektedir. Türkiye Büyük Milet Meclisi, **Avrupa Sosyal Haklar Sözleşmesi**, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/sosyalsart.pdf>, (05.06.2019)

kalmıştı. Politik birlik üzerine kaydedilecek ilerlemeler, Almanya için parasal birlik üzerine verdiği tavizlere karşı, Alman kamuoyuna sunacağı gerekçeler olmuştu. Maastricht Zirvesi öncesi, aylar süren müzakerelere rağmen politik alanda birçok önemli konu karara bağlanamamış ve bazı konulara Zirve öncesi aceleyle son hali verilmişti. Müzakerelerde Avrupa Parlamentosu'nun yetkileri, CFSP, iç güvenlik meselelerinin daha yakından koordinasyonu, Avrupa Konseyi kararlarında çoğunluk kararı mekanizmasını güçlendirme gibi ortak politika alanları ele alınmıştı. 1991 yılında SSCB yönetimi sonrası Yugoslavya'nın bölünmesi, Almanya'nın müzakerelerde elini zayıflatmıştı. Almanya'nın Bağımsızlığını ilan eden Hırvatistan ve Slovenya'nın EC tarafından tanınması talebi İngiltere ve Fransa tarafından politik birlik alanında Almanya'nın vereceği tavizler sonrası kabul edilmişti.¹⁶⁰

Müzakerelerin sonucunda politik alanda bütünleşme Almanya'nın beklentilerinin altında kalmasına rağmen bazı alanlarda Almanya istediğini almayı başarmıştı. Almanya'nın talep ettiği EMU katılımı öncesi uyum süreci ve katılacak Birlik Üyelerinin ekonomik durumunu belirlemek için uygulanacak sıkı kriterler kabul görmüştü. Birleşme sonrası Almanya Avrupa Parlamentosu'nda en yüksek temsil oranını elde etmişti, ancak Parlamento yetki alanında ki genişleme Kohl'ün istediği seviyede olmamıştı. Bundesbank ve Alman kamuoyunun EMU üzerine talepleri süreçte karşılık görmüştü. Maastricht müzakereleri sırasında gündeme gelen, Yugoslavya'dan ayrılan Hırvatistan ve Slovenya'nın Topluluk tarafından, 15 Ocak 1992'de tanınması da Almanya'nın politik kazançlarından biri olmuştu. Süreç, Almanya'nın birleşme sonrası Avrupa bütünleşmesine bağlılığını göstermesi için bir fırsat olmuştu.¹⁶¹ şansölye Kohl Maastricht Antlaşmasını, Avrupa bütünleşmesi alanında Roma Antlaşmasından bu yana en büyük gelişme ve Üye Devletler için geri dönülemez biçimde verilmiş bir taahhüt olarak tanımlamıştı.¹⁶²

Uzun ve zorlu müzakere süreçlerinin ardından Maastricht Antlaşması şubat 1992 de imzalanmış ve Üye Devletlerinin onayı sonrası, 1 Ocak 1993'te yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştı. Ancak Danimarka Meclisinin Antlaşmayı onaylamaması,

¹⁶⁰ Baun, s.620

¹⁶¹ Baun, s.621

¹⁶² Helmut Kohl, 'Address given by Helmut Kohl to the Bundestag', Luxemburg Üniversitesi Araştırma Altyapısı, 13.12.1991, Bonn
[https://www.cvce.eu/en/obj/address_given_by_helmut_kohl_on_the_outcome_of_the_maastricht_european_council_bonn_13_december_1991-en-12090399-dc71-42ee-8a3d-daf2420c0a9a.html,\(05.06.2019\), ss.3-5](https://www.cvce.eu/en/obj/address_given_by_helmut_kohl_on_the_outcome_of_the_maastricht_european_council_bonn_13_december_1991-en-12090399-dc71-42ee-8a3d-daf2420c0a9a.html,(05.06.2019), ss.3-5).

Fransız Meclisinde az bir fark ile kabul edilmesi ve Almanya’da EMU’ya karşı artan muhalefet ve genel olarak Ulusal egemenliklerin Avrupa bürokrasisine devredilmesine yönelik endişeler, Temmuz-Ağustos 1993’te patlak veren ekonomik kriz sebebiyle EMU’nun sorgulanması, Antlaşmanın yürürlüğe gireceği tarihi ötelemişti. Yaşanan politik ve parasal krizlere rağmen Maastricht Antlaşması 12 Topluluk Üyesi Devlet tarafından onaylanarak planlanandan on ay geç olmasına rağmen, 1 Kasım 1993’te yürürlüğe girmişti.

Maastricht Antlaşması müzakereleri, politik itirazlar ve ekonomik olarak topluluğun hazır olmaması, Almanya’nın başını çektiği Avrupa’yı federal yapı altında düzenlemek isteyen gurup için hayal kırıklığı olmuştu. Topluluk Avrupa genişlemesi ve işlevsel kurumsal reformlar üzerine eğilmiş, ekonomik durgunluk ve işsizlik gibi büyüyen problemler üzerinde ortak politikalar geliştirme yoluna gitmemişti. Maastricht antlaşması ile Federal yapıya uzak kalsa da Parlamentonun genişleyen yetki alanı, Konsey nitelikli çoğunluk oylama alanının genişlemesi, Birlik düzeyine dâhil edilen yeni ortak politika alanları, Topluluğun gelecekteki işlevselliğini arttırmaya ve Üye ülkeler arasında ki ilişkileri derinleştirmeye yönelik büyük bir adım olmuştu.¹⁶³

Antlaşma Soğuk Savaş sonrası Toplulukta Almanya – Fransa ortaklığının hala devam ettirdiğini göstermesi açısından da önemli olmuştu. Bağımsız birleşmiş Almanya, Topluluğun diğer üyelerini, birleşme sorası Almanya’nın Topluluk değerlerine ve Avrupa bütünleşmesine bağlı olduğunu göstermiş, Fransa ise EMU ile Avrupa kurumlarına ve yapısına sıkıca bağlanan Almanya ile Topluluk ile bağıni dernleştirmişti. Maastricht, kritik politika alanlarında (high-politics) işbirliği için başlangıç niteliğinde olmuş, ulusal güvenlik gibi anahtar konularda geniş yaklaşımlar sergilemek yerine, ekonomik ve sosyal problemler gibi kritik olmayan politika alanlarında (low-politics) teknik çözümler önermişti. Bu durum Avrupa bütünleşmesi için yeni bir yaklaşım olmamıştı. Başarısız olan EDC’yi saymazsak, Soğuk Savaş süresince EC’nin karakteri, kritik olmayan politika alanlarında bütünleşme, ekonomik işbirliği alanında kapsamı genişleyen düzenlemeler olmuştu. Maastricht sürecinin farkı ise kritik politika alanlarının ayrı başlıklar altında görüşülmesi ve detaylandırılması olmuştu. Maastricht, Soğuk Savaş sonrası Avrupa bütünleşmesi

¹⁶³ Baun, s.622.

için Almanya ve Fransa'nın ortak çalışabileceği bir taban oluşturmuş ve bu amaca hizmet edecek yeni kurumlar oluşturmuş, Birliğin yeni yapısını tasarlamıştı.

Soğuk Savaş sonrası ABD Avrupa'da güvenliği sağlamaya yönelik varlığını ciddi anlamda azaltmıştı. SSCB sonrası Doğu Avrupa'daki bölünmüş yapı sebebiyle Topluluk Ülkeleri için yeni bir güvenlik ortamı oluşturma ihtiyacı doğmuştu. Maastricht kritik politika alanlarında işbirliği gerektiren bu konuyu potansiyel olumsuz sonuçların önüne geçmek için kurulacak uluslararası kurumlar aracılığı ile ele almıştı. Kritik politika alanlarında yapılan işbirliğinin doğası gereği Soğuk Savaş sonrası Avrupa bütünleşmesi yüksek derecede politik ve zorlu hale gelmiş, bu durum Maastricht Antlaşması hazırlık sürecine de yansımıştı.¹⁶⁴

Alman birleşmesi sonrası Avrupa bütünleşme süreci, ekonomik ve güvenlik odaklı gelişmelerin etkisiyle politik bütünleşme sürecine girmişti. AB'nin gelecekte nasıl yapılacağı ile ilgili yaklaşımların büyük bölümü ise federalist bir yapının oluşacağı üzerine oturmuştu. Maastricht sonrası derinleşme ve genişleme süreçlerini birlikte ele alarak iki vitesli Avrupa (two-speed Europe) kavramını ortaya atan Almanya, genişleme süreci devam ederken birliğe yeni katılan ülkelerin, derinleşme seviyesinde çekirdek üyelere zamanla uyum sağlayacağını ve topluluğun federal bir yapıya evrileceğini öngörmüştü.¹⁶⁵ Maastricht süreci federal yapı anlamında Almanya'nın beklentilerini karşılamasa da, politik bütünleşme alanında Avrupa'nın attığı en büyük adım olmuştu.

2.2.2. Amsterdam Antlaşması

Amsterdam Antlaşması ile sonuçlanan IGC süreci Mart 1996'da İtalya Torino'da başlamış, Antlaşma 2 Ekim 1997'de imzalanmış ve 1 Mayıs 1999'da yürürlüğe girmişti. Amsterdam Antlaşması, Avrupa Birliği Antlaşmasına açıklık getirmek ve Antlaşmayı güncellemek için hazırlanmıştı. Ekonomik ve sosyal ilerlemeyi sağlamak, yüksek düzeyde istihdamı, dengeli ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek, uluslararası düzeyde AB kimliği oluşturmak, AB vatandaşlarının hak

¹⁶⁴ Baun, s.624

¹⁶⁵ Alper Arısoy, "Avrupa'da Federalizm Geleneği ve Avrupa Bütünleşmesinde Federalist Akımlar", Ege Akademik Bakış, Cilt:10, Sayı:4, İzmir, 2010
<http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423876916.pdf>, (16.04.2019), ss.1195-1203

ve menfaatlerini korumak, AB'yi özgürlük, güvenlik ve adalet kavramları üzerine inşa etmek ve geliştirmek, AB hukukunun kapsamını korumak ve geliştirmek Antlaşmanın hedefleri olmuştu. Amsterdam Antlaşması hedeflerine ulaşmak için, CFSP, Adalet ve İç İşlerinde İşbirliği, ortak bir AB kimliği oluşturma, vize, sığınma, göç ve kişilerin serbest dolaşımı, işsizlikle mücadele, kurumsal yapı ve yaptırımlar konularında düzenlemeler getirmişti.¹⁶⁶

1991 Maastricht Antlaşması Hükümetler Arası Konferanslarında (Intergovernmental Conference- ICG)¹⁶⁷ politik birliği oluşturma ve daha federal bir Birlik tasarlama alanlarında ilerleme sınırlı olmuştu. Bu durum başta Almanya olmak üzere federal Avrupa fikrini benimseyen Topluluk üyelerini hayal kırıklığına uğratmıştı. Maastricht Antlaşması eksik kalan düzenlemeleri tamamlamak, uygulama yöntemlerini belirlemek ve Antlaşmayı güncellemek için 1996 yılında ICG düzenlemesini öngörmüştü ve politik bütünleşme alanındaki sorunların çözümünü ertelemişti. Amsterdam Antlaşması ICG süreci öncelikle 1991'de yarım kalan, Birliğin ikinci sütunu CFSP, üçüncü sütunu Adalet ve İç İşlerinde İşbirliği ve karar alma mekanizmalarında iyileştirme (Avrupa Parlamentosu ortak karar mekanizması ve Avrupa Konseyi kararlarının nitelikli oy çokluğu alanının genişletilmesi) konularına yönelik olmuştu. Birliğin bir diğer önemli gündemi olan EMU ise Amsterdam ICG'lerine paralel düzenlenen konferanslarda görüşülmüştü.¹⁶⁸

1996-1997 ICG sürecinde de, daha öncekilerde de olduğu gibi Avrupa Bütünleşmesinin itici gücü haline gelmiş Almanya ve Fransa'nın meselelere yaklaşımı, sonuçları doğrudan etkilemişti. Amsterdam ICG'leri boyunca Paris – Berlin eksenli CFSP için esnek bir yapı tasarlanması üzerinde anlaşsa da, kurumsal reform konusunda Fransa, Almanya'nın tersine Parlamento'nun ve Konsey'in karar verme mekanizmalarında iyileştirmeye ve yetki alanlarında genişlemeye karşı çıkmıştı. Gerekçe olarak, ulusüstü kurumların yetkilerinin artması ve oy çoğunluğu ile karar alınması halinde karar alma sürecinin uzayacağı ve meselelerin daha karmaşık hale geleceğini öne sürmüştü. Fransa'nın bu tutumunda birleşme sonrası

¹⁶⁶ Eur-Lex, **The Amsterdam Treaty**,

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum:4301858>, (02.06.2019).

¹⁶⁷ Birlik Antlaşması ile sonuçlanan Hükümetler Arası Konferanslara verilen ad.(Intergovernmental Conference-ICG)

¹⁶⁸ Karl Magnus Johansson, '**Europarty Influence and Its Limits: The Case of the European People's Party and the Amsterdam Treaty**', Journal of European Integration, Cilt:38, Sayı:1, 2015 <https://doi.org/10.1080/07036337.2015.1088012>, (02.06.2019), s.84.

Almanya'nın katlanan nüfusu ile Parlamento ve Konsey'de temsil gücünün artmasının da etkisi olmuştu. Fransa'da Sosyalist Parti'nin 1997 seçimlerini kazanması ile Amsterdam ICG sürecine paralel yürüyen EMU konferanslarında görüş ayrılığına sebep olmuştu. Fransa sosyal konulara yeterince değinmediği için İstikrar ve Büyüme Pakti'na, itiraz etmişti ve bu durum Alman Şansölyesi Kohl'ü zor durumda bırakmıştı. Maastricht'ten sonra Alman Anayasa'sında yapılan bir değişiklik sonrası, Almanya Birliğe devredeceği ulusal yetkilerini, Alman Federal Konseyi'nin (Bundesrat) onayına sunmak zorundaydı ve Kohl'ün, EMU üzerine Fransa'nın taleplerini onaylatması zordu. Fransa ve Almanya eksenindeki iç meseleler, iki ülkenin Maastricht müzakerelerine kıyasla, Amsterdam ICG'lerinde daha pasif kalmalarına sebep olmuştu.¹⁶⁹

1996-1997 ICG sürecinde ilk defa 16 Ülke bir araya gelmişti. Maastricht müzakerelerinde bulunan ülkelere ek olarak yeni üyeler Avusturya, İsveç ve Finlandiya delegasyonları da müzakerelere katılmış, uluslararası temsilci olarak Avrupa Komisyonu temsilcisi yer almıştı. Müzakerelerde tarafların çoğalması karar almayı zorlaştırmış ve kurulacak koalisyonlar daha önemli bir hale gelmişti. 1996'da Benelux Ülkeleri ortak bir bildiri yayınlayarak, Konferans'taki önceliklerini Konsey oylama sistemi reformu ile nitelikli oy çoğunluğu alanını genişletme ve kişilerin serbest dolaşımı olarak belirtmişlerdi. Danimarka, İsveç, Finlandiya ise çevre, istihdam ve temel halklar üzerine anlaşarak taraf oluşturmışlardı. Görüşülen konuların çeşidi, koalisyonları da arttırmıştı. Örneğin, bütünleşme alanlarında istisnalar için Portekiz, Yunanistan, İsveç ve İngiltere bir araya gelirken, kurumsal reformlarda İrlanda, Lüksemburg ve Kuzey Ülkeleri koalisyon oluşturmuştu.¹⁷⁰

Amsterdam ICG'leri sırasında Avrupa Halkının bütünleşme sürecine desteği zayıflamıştı. Bu durum halkı doğrudan etkileyen, AB kimliği oluşturmak için daha yakın işbirliği, vize, sığınma, göç ve kişilerin serbest dolaşımı, işsizlikle mücadele gibi müzakere başlıklarının önemini arttırmıştı. Birlik Üyeleri koordineli bir istihdam strateji oluşturulması ve Maastricht Antlaşması Sosyal Politika Protokolü altında sosyal dışlanmaya karşı alınacak önlemler ve çalışma hayatında kadın erkek eşitliği

¹⁶⁹ Sophie Vanhoonacker, 'The Amsterdam Treaty: Modest Reforms', **Designing the European Union From Paris to Lisbon**, (Ed. Finn Laursen), Palgrave Macmillan Yayınları, HEMShire, 2012., s.181

¹⁷⁰ Vanhoonacker, s.182

üzerine anlaşmaya varmıştı. Müzakerelerde bu alanda liderliği, yüksek refah seviyesi ve sosyal olanakları ile ön plana çıkan İsveç üstlenmişti. Maastricht Antlaşması ile Sosyal Protokol'den çıkma seçeneği olan İngiltere de bu düzenlemeleri kabul etmişti. ICG'ler sırasında üçüncü sütun Adalet ve İçişlerinde İşbirliği'nde de ciddi ilerleme kaydedilmişti. Doğu genişlemesinin Birlik gündeminde oluşu süreçte, özellikle Almanya, Merkez ve Doğu Avrupa'dan gelecek göç tehdidi ile karşı karşıyaydı. Önlem olarak sığınma, göç, sivil alanlarda adli meseleler, gümrük ve bütçe usulsüzlükleri birinci sütun olan ve daha iyi işleyen Topluluk Sütununa dâhil edilmişti. Maastricht Antlaşması ile beş yıllık bir geçiş süreci tanınmasına rağmen üçüncü sütun Adalet ve İçişlerinde İşbirliği'nin işlerliği üzerine tartışmalar ise özellikle Danimarka ve İngiltere'nin muhalefeti sebebi ile sonuçsuz kalmıştı.¹⁷¹

Maastricht Antlaşması ile çözümü 1996'ya bırakılan CFSP, Yugoslavya Krizi ile ön plana çıkmıştı. Fransa'nın bu alandaki işlerin daha detaylı görüşülmesi ve hızlandırılması için CFSP Yüksek Temsilciliği oluşturma teklifi kabul görmüştü. Ancak Almanya'nın oluşturulacak Temsilcilik kararlarının Konsey'in nitelikli oy çokluğu karar alanlarına dâhil edilmesi önerisi Fransa'nın muhalefeti sonucu reddedilmişti. Müzakerelerde hassas konulardan biri savunma alanında işbirliği ve Batı Avrupa Birliği (Western European Union - WEU)¹⁷² ile ilişkiler olmuştu. Almanya, Fransa, Belçika, İtalya, Lüksemburg ve İspanya'nın üç aşamada AB'yi WEU ile birleştirilme önerisine, NATO'nun Avrupa'daki birincil savunma gücü kimliğini korumayı destekleyen İngiltere ve Portekiz karşı çıkmıştı. Amsterdam Antlaşması ile WEU'nun bağımsız olarak kalması ve AB ile ilişkilerin güçlendirilmesi kararlaştırılmıştı. Almanya ve Fransa'nın ortak bir görüşte birleşememesi, CFSP alanında ilerlemeyi sınırlı tutmuştu.¹⁷³

Amsterdam sürecinde Birliğin gündemini işgal eden bir diğer konu olan Doğu Genişlemesi, kurumsal reform ihtiyacını da beraberinde getirmişti. ICG müzakerelerinde, daha etkin ve meşru politikalar oluşturmak için Konsey'in nitelikli oy çoğunluğu kararlarının ve Parlamento ortak kararlarının kapsamını genişletme, Konsey'de Üye Ülkelerin oy ağırlıklarını düzenleme ve Komisyon yapısında

¹⁷¹ Vanhoonacker, s.185.

¹⁷² Batı Avrupa Birliği 1948 yılında Brüksel Antlaşması ile Belçika, Fransa, Lüksemburg, İngiltere ve Hollanda arasında kurulan müşterek savunma alanı.

¹⁷³ Vanhoonacker, ss.186-188.

gidilecek reformlar gündeme gelmişti. Parlamento yetkileri ve Komisyon yapısı altında ilerleme sağlanmış olmasına rağmen, Konsey nitelikli oy çoğunluğunun kapsamı ve Üye Devletlerin oylarının ağırlığının yeniden düzenlenmesi konularında sonuca ulaşamamıştı. Üye Devletler, kurumsal meselelerin çözümünü AB 20 üyeye genişlemesinden bir yıl önce düzenlenecek ICG ile çözüme ulaştırmayı taahhüt etmiş ve bu konular Aralık 2000’de başlayan Nice ICG’lerinde görüşülmüştü.¹⁷⁴

Amsterdam Antlaşması ICG sürecinde Almanya beklentilerini sınırlı ölçüde elde edebilmişti. CFSP’deki düzenlemeler, ortak göç politikasının oluşturulması, İngiltere, Danimarka ve İrlanda dışında Schengen Alanının birleştirilerek Antlaşmaya dâhil edilmesi, Parlamento’nun yetki alanının genişletilmesi Almanya’nın da gündeminde olan gelişmelerdi. Ancak, Konsey’in karar alma mekanizmalarında iyileştirme ve kurumsal reformlar Almanya’nın istediği düzeyde olmamıştı.¹⁷⁵

2.2.3. Nice Antlaşması

Nice Antlaşması, 7-11 Aralık 2000 tarihleri arasında düzenlenen Nice Zirvesi’nde müzakere edilmiş ve son hali, 14 Şubat 2001 Brüksel Konferansı’nda verilmişti. 15 Üyenin imzalaması sonrası 1 Şubat 2003’te yürürlüğe girmişti. Antlaşma Birliğin Genişleme sürecine dönük ihtiyaçlarına yönelik hazırlanmıştı ve Amsterdam Antlaşması’nda çözüme ulaşmamış kurumsal düzenlemeleri içermişti. Amsterdam Antlaşması’nın çözümünü sonraya bıraktığı üç konu Nice Antlaşması’nın temelini oluşturuyordu. Bunlar, Komisyon’un yetki alanı ve yapısı, Konsey’de üye ülkelerin oy ağırlıklarının güncellenmesi ve Konsey’de nitelikli çoğunluk oyu uygulamasının sınırlarının genişletilmesi ve Parlamento yapısal reformlarıydı.¹⁷⁶

¹⁷⁴ Vanhoonacker, ss.189-191

¹⁷⁵ Stanislaw Michalowski, “Germany and European Union Enlargement”, Polish Quarterly of International Affairs, Cilt: 7, Sayı: 2, 1998
<https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/polqurint7&collection=journals&id=199&startid=199&end=210>, (16.04.2019), s.28

¹⁷⁶ Puder, s.53.

AB'nin Doğu Genişlemesi süreci SSCB'nin dağılması sonrası Avrupa Komisyon'u ve Almanya'nın girişimleri ile hızlı bir şekilde başlamıştı. Ancak bu ülkelerin Birliğin kriterlerini sağlayarak tam üye olmaları 15 yılı aşkın bir zaman almıştı. AB'nin 2004, 2007 ve 2013 yıllarında yaşayacağı büyük genişleme sadece aday ülkelerin üyelik kriterlerini sağlamasına değil, AB'nin kurumsal kapasitesinin yeterliliğine de bağlıydı. 28 üyeli birliği idare edebilecek yapının kurumsal dayanağı üzerine ihtiyaçlar 1996-1997 Amsterdam Anlaşması ICG'lerinde tartışılmış ve kurumsal reformlar Nice Antlaşması ile yapılarak genişlemenin önü açılmıştı.

Nice Antlaşması'nın temellerini, Avrupa Komisyonu'nun Amsterdam Anlaşması müzakereleri devam ederken Temmuz 1997'de yayınladığı "Daha Güçlü ve Daha Geniş Bir Avrupa için Gündem 2000" belgesi oluşturmuştu. Gündemde, genişlemeye bağlı tarımsal ve yapısal programlar, katılım öncesi yardımların çerçevesi ve AB bütçesinin genişleme için düzenlenmesi alanındaki zorluklar ve çözüm önerileri gibi konulara değinilmişti.¹⁷⁷ Gündem aynı zamanda, genişleme sürecinde Kopenhag Kriterlerine olan bağlılığın sürdürülmesine de vurgu yapmıştı.¹⁷⁸

ICG sürecinde Avrupa Konseyi'nin daha demokratik bir yöntem olan nitelikli oy çokluğu ile karar aldığı alanların genişletilmesi öncelikli konulardan olmuştu. Süreçte oybirliği ile karar alınan 70 başlıktan 45'inin nitelikli oyçokluğu alanına kaydırılması müzakere edilmişti. Sonuç olarak 23 başlığın Antlaşma yürürlüğe girdiğinde, 12 başlığın ise daha ileri bir tarihte nitelikli oy çokluğu alanına dâhil edilmesi kararlaştırılmıştı. 20'den fazla başlığa ise hassas içeriği dolayısıyla müdahale edilmemişti. Sığınma, göç, vize, ticaret politikası gibi ihtilaflı bazı konuların da 2004 yılında nitelikli oy çokluğu alanına dâhil edilmesi kabul edilmişti. İngiltere ve Danimarka'nın muhalefeti sebebiyle, Sosyal politika sınırlı olarak dâhil edilmiş, vergi politikaları dışarıda bırakılmıştı.¹⁷⁹

Nice Antlaşması ile AB büyük bir genişleme öncesi kurumlarının demokratik yapısını, yeni üyelerinde temsil hakkı elde edebileceği şekilde düzenlemişti. Antlaşma

¹⁷⁷ Avrupa Birliği Bülteni, "For a Stronger and Wider Europe", Brüksel, 15 Temmuz 1997 https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/cap-history/agenda-2000/com97-2000_en.pdf, 29.04.2019, s.47-62

¹⁷⁸ Avrupa Birliği Bülteni, s.39.

¹⁷⁹ Finn Laursen, "The Treaty of Nice: The Inadequate Preparation of Enlargement", **Designing the European Union From Paris to Lisbon**, (Ed. Finn Laursen), Palgrave Macmillan Yayınları, HEMShire, 2012, s.198.

Konsey'deki ülke nüfusuna göre temsil edilme uygulamasını kaldırmış, oy ağırlığının hesaplanması için küçük ülkelerin nüfuslarına oranla daha fazla temsil hakkı elde edebileceği bir sistem getirmişti. Örneğin Almanya, İspanya'nın iki katı nüfusa sahip olmasına rağmen temsin hakkı İspanya'nın sadece %25 üzerindeydi ve eski sisteme göre temsil hakkı %7,4 azalmıştı. Almanya temsil hakkında azalmaya Konseyde ki veto hakkında artış ile razı olmuştu. Yeni sistemde Almanya kendisinden sonra nüfusu en kalabalık Fransa, İtalya veya İngiltere ile anlaştığında kararları veto edebiliyordu. Diğer ülkelerin ise en az üç üyeli bir koalisyon oluşturması gerekiyordu.¹⁸⁰

Birliğin yasama sürecini başlatılmaktan ve politikalarını uygulamaktan sorumlu Avrupa Komisyonu'nu da genişleme sürecine hazırlık olarak, Nice Anlaşması ile reform geçirmişti. Komisyon Antlaşma öncesi Almanya, Fransa, İtalya, İspanya ve İngiltere'den ikişer ve diğer Üye Ülkelerden birer olmak üzere, 20 Komiserden oluşuyordu. Komisyonun mevcut yapısı, genişleme süreci sonrası 27 üyenin temsil edilmesine uygun değildi. ICG sürecinde bu soruna Üye Ülkelerin Komisyonda dönüşümlü olarak temsil edilmeleri yönünde çözüm bulunmuştu.¹⁸¹ Komisyon'da görevli Komiser sayısını ve hangi ülkenin, ne kadar süre ile temsil edileceği görevi ise Konsey'e verilmişti.¹⁸²

Nice ICG'lerinin en çok tartışılan konusu Avrupa Parlamentosu reformları olmuştu. Amsterdam ICG'lerinde gündeme gelen 700 vekilin bulunduğu Parlamento'nun yetersizliği, Nice Antlaşması ile çözülmüş vekil sayısı 732'ye çıkarılmıştı.¹⁸³ Üye Ülkelerin Parlamento'daki vekil sayıları ise nüfuslarına orantılı olarak belirlenmeye devam etmişti. ICG sürecinde Konsey nitelikli oy çokluğu karar alanlarının genişletilmesinin yanında, Parlamento'nun ortak karar alanlarının genişletilmesi de gündeme gelmişti. Nice Antlaşması ile ayrımcılıkla mücadele tedbirleri, sınır kontrolleri, sığınma, sivil konularda adli işbirliği (aile hukuku hariç),

¹⁸⁰Peter Katz, 'The Treaty of Nice and European Union Enlargement: The Political, Economic, and Social Consequences of Ratifying the Treaty of Nice', University of Pennsylvania Journal of International Economic, Sayı:24. No:1, s225–262

<https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/upjiet24&i=239>, (06.06.2019), s.249

¹⁸¹EUR-lex, **Treaty of Nice**, Protokol A,4. Madde 3. Alt Başlık

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12001C/TXT>, (07.06.2019).

¹⁸² Katz, s.250.

¹⁸³ Treaty of Nice, 190. Madde, 3. Alt Başlık.

“*passerelle*”¹⁸⁴ hakkının kullanımı, üçüncü ülke işçilerinin hakları, sanayi alanında özel önlemler, yapısal fonlar dışında özel destekler, Avrupa düzeyindeki siyasi partilerin statüsü ve mali kuralları Parlamentonun ortak karar alanına dâhil edilmişti.¹⁸⁵

2.2.4 Lizbon Antlaşması ve Almanya’nın Politikaları

1999 yılında yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması ile artan politik işbirliği alanlarının 2003’te yürürlüğe giren Nice Antlaşması ile yapılan kurumsal reformların anayasal bir zemine oturması gerekiyordu. Bu sebeple Nice Antlaşması’nın görüşüldüğü 2000 ICG sürecinde Anayasa Antlaşması hazırlanması da gündeme gelmişti. Yapılan reformları anayasal zemine olan ihtiyacı Avrupa Anayasası hazırlama sürecini hızlandırmış, hazırlanan ilk Anayasa Antlaşması, 24 Ekim 2004 yılında Üye Devletler tarafından imzalanmıştı.¹⁸⁶

Almanya birleşmeden sonra izlediği Federal Avrupa oluşturma politikasını Anayasa Antlaşması hazırlık sürecinde de değiştirmemiş, Avrupa’nın genişleme öncesi reformlarına ve Anayasa’nın hazırlanmasına vermiş ve düzenlemeleri federal eksene kaydırmaya çalışmıştı. Dönemin Almanya Dışişleri Bakanı Joschka Fisher 12 Mayıs 2000 tarihli konuşması Anayasa Antlaşması hazırlık sürecinin başında Almanya’nın da Antlaşmaya desteğini şu sözleri ile ortaya koymuştu: “*Üye Devletler ve AB arasında egemenlik alanındaki karmaşa, hangi düzenlemelerin ulusal düzeyde hangilerinin Birlik düzeyinde yapılacağını ortaya koyan bir Anayasa Antlaşması gerekli kılmaktadır.*”¹⁸⁷ Fisher Almanya’nın genişleme öncesi kurumsal ve anayasal reformlardan Federal eksenindeki beklentilerini ise şu sözleri ile ortaya koymuştu:

¹⁸⁴ Passerelle clauses: Anlaşmalar ile getirilen yasal düzenlemelere yönelik üye ülkelere tanınan istisnalar. EUR-lex, “**Flexibility in EU decision-making: passerelle clauses, brake clauses and accelerator clauses**”

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:ai0019>, (07.06.2019).

¹⁸⁵ Laursen, s.198.

¹⁸⁶ Jacques Ziller, ‘The Treaty of Lisbon: Constitutional Treaty, Episode II’, **Designing the European Union From Paris to Lisbon**, (Ed. Finn Laursen), Palgrave Macmillan Yayınları, HEMShire, 2012, s.253

¹⁸⁷ Joschka Fisher, ‘**Speech by Joschka Fischer at the Humboldt University in Berlin: From Confederacy to Federation Thoughts on the Finality of European Integration**’, Berlin, 12 Mayıs 2000, <http://ec.europa.eu/doric/fileDownload.do?docId=192161&cardId=192161>, (09.06.2019), s.11.

*“Avrupa Anayasası projesinin gerçekleştirilmesinin merkezinde basitçe, insan hakları ve vatandaşlık hakları, Avrupa Kurumları arasında eşit güç dağılımı ve Birlik yetkileri ve ulusal yetkilerin kesin olarak belirlenmesi bulunmaktadır. Böyle bir Avrupa Anayasası’nın temel eksenini ise Federasyon ve ulus devletler arasındaki ilişkilerdir.”*¹⁸⁸

2004 yılında hazırlanan ilk Avrupa Anayasası Almanya’nın beklentileri doğrultusunda ortak karar mekanizmalarını ve ulusal egemenlik alanlarını açık bir şekilde ortaya koyan detaylı ve bağlayıcı bir anayasa olmuştu. Avrupa Anayasası niteliğinde hazırlanan Antlaşma’nın, 448 maddesi ve Anlaşmaya ek 36 Protokolü, 2 Eki ve 50 Deklarasyonu bulunuyordu. Antlaşma üye devletler tarafından imzalanmasına rağmen onay süreci sancılı geçmişti. Onay için 2005 yılında referanduma giden Hollanda ve Fransa’da yüksek bir oy farkı ile Antlaşma reddedilmiş ve yürürlüğe girmemişti.¹⁸⁹

Anayasa Antlaşması’nın reddedilmesi üzerine yürürlüğe giren Amsterdam ve Nice Antlaşmalarının oluşturduğu hukuki boşluklar doldurulamamıştı. Avrupa’nın ihtiyacını gidermek için Anayasa Antlaşması sadeleştirilerek yeni bir Antlaşma hazırlandı. Hazırlanan Antlaşma bir öncekinin aksine konuları detaylı olarak ele almak yerine, Anlaşmalar ile doğan açıkları gidermek üzere 7 maddeden oluşuyordu. 13 Aralık 2007’de imzalanan ve 1 Aralık 2009’da yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması tüm Birlik Antlaşmalarının bir araya getirilmesiyle oluşmuştu.¹⁹⁰

Antlaşma süreci, önceki Birlik Anlaşmalarından farklı olmuştu. Süreç 2007’nin ilk yarısında Fransa ve Almanya’nın başı çektiği Üye Devletler arasında ikili müzakereler ile başlamış, müzakereler ihtiyatla sürdürülmüş, Antlaşma taslağı üzerinde mutabakat sağlanınca ICG düzenlenmesi kararlaştırılmıştı. ICG resmi olarak 23 Temmuz 2007’de açılmış ve Antlaşmaya son hali verilmişti.¹⁹¹

Lizbon Anlaşması’nın onaylanması ile AB ilerlemeye imkân sağlayan yeni bir yasal çerçeveye kavuşmuştu. Anayasal Antlaşmada öngörülen tüm reformlar kabul edilmese de gelecekte Birliğin ihtiyaç duyacağı yapısal değişiklikler ve düzenlemeler için gerekli altyapıyı oluşturulmuştu. Antlaşma yapısı itibarıyla Üye Devletleri, işbirliği alanlarını genişletmeye mecbur bırakmıyor aynı zamanda daha

¹⁸⁸ Fisher, s.12

¹⁸⁹ Ziller, s.253

¹⁹⁰ Ziller, s.254

¹⁹¹ Ziller, ss.259-261

derin bir bütünleşme için siyasi iradenin oluşması durumuna karşı uygun altyapıyı sunuyordu. Antlaşma Almanya'nın da aralarında bulunduğu Federal Avrupa'yı destekleyen guruba ise bir mesaj olmuştu. Anayasal Antlaşma'nın reddiyle Federalistler geri adım atmıştı Lizbon Antlaşması ile Birliğe federal devlet atfında bulunan tüm maddeler çıkartılmıştı. Antlaşma ile Federal Avrupa düşüncesi büyük yara almıştı.¹⁹²

2.3 BİRLİĞİN GENİŞLEME SÜRECİ VE ALMANYA'NIN POLİTİKALARI

Alman Birleşmesi sonrası AB'nin ilk genişlemesi Ocak 1995'te Avusturya, Finlandiya, İsveç'in Birliğe katılmasıyla gerçekleşmişti. SSCB'nin baskısı sonucu oluşan Doğu – Batı çelişkisi sebebiyle birliğin dışında kalan Avusturya ve Finlandiya ve İsveç Soğuk Savaş'ın bitmesiyle EC'ye katılmak istemişti. Üç ülke Birliğe katılmaları öncesinde de ekonomik anlamda AB ile yakın işbirliği kurmuştu. İşbirlikleri, OECD, EFTA, EC ile karşılıklı işbirliği ve ticaret anlaşmaları ve Avrupa Ekonomik Alanı'nı içine alıyordu. Birliğe üyelik için ekonomik kriterleri başvuru öncesi de sağlayan Finlandiya, İsveç, Norveç ve Avusturya 1992'de AB'ne tam üyelik başvurusu yapmışlardı.

Avusturya tam üyelik için istekliydi ancak başvuru yapan üç İskandinav ülkesi sosyal demokrat yapılarının AB'nin neoliberal yapısına uyumu konusunda endişeliydi. Üç ülkenin arasında en ılımlı olan Finlandiya, tarımsal sübvansiyonlar konusunda endişesine rağmen, sosyal refahı ve endüstriyel gelişimi için Birliğe dâhil olmanın, dışında kalmaktan daha uygun olacağını düşünmüştü. İsveç, AB'ye üyelik konusunda Finlandiya'ya kıyasla daha çekimser kalmıştı. Tam üyelik sonucu koruma altında olan bazı sektörlerini kaybetme riskine karşın, ihracatı artacaktı. İsveç'in kararı zarar görecektir sektör sendikalarının politik partilere etkisine ve halkın tutumuna bağlıydı. Norveç ise 1973'te olduğu gibi tam üyelik için isteksizdi ancak artan işsizlik ve değişen ekonomik çevreye uyum için üyelik başvurusu yapmıştı. 1994 yılı ortalarında müzakereler tamamlanmış, Üye Ülkeler tam üyelik için referanduma gitmişti. Gerçekleştirilen ulusal referandumlar sonucu, Avusturya,

¹⁹² Jean-Claude Piris, *The Lisbon Treaty A Legal and Political Analysis*, Cambridge Üniversitesi Yayınları, Cambridge, 2010, s.48

Finlandiya ve İsveç Birliğe 1 Ocak 1995'te Birliğe tam üye olmuş, Norveç Halkı ise bir kez daha Avrupa Birliğine hayır demişti.¹⁹³

Almanya Tüm genişleme süreçlerinde olduğu gibi 1995 genişleme sürecini de desteklemişti. Almanya'nın genişleme sürecine verdiği destek sadece Ortak Pazarı büyütme amacını taşııyordu. Almanya'nın, SSCB'nin dağılmasından sonra oluşan siyasi boşluğu AB ile doldurma ve Birliğin güvenliği için önem arz eden Doğu Avrupa Ülkeleri'ni de Birliğe dâhil etme gibi politik hedefleri de vardı. Almanya İskandinavya genişlemesinde hedefine çabuk ulaşmıştı ancak Doğu Genişlemesi Doğu Avrupa Ülkeleri'nin demokratik ve istikrarlı bir yapıya kavuşarak AB üyelik kriterlerini sağlamaları zaman aldığı için, uzun sürmüştü.¹⁹⁴

SSCB'nin dağılması ile Doğu Avrupa'nın politik yapısı kökten değişmişti. Eski Sovyet uydu Devletleri bağımsızlığını ilan etmiş, sadece Doğu Almanya'nın Batı ile birleşerek Topluluğa katılmasından öte Doğu Avrupa'ya yönelik büyük genişleme, Topluluğun gündemine gelmişti. Komisyon Başkanı Delors Aralık 1989'da Strazburg'ta Avrupa Konsey'ine konuşmasında, Topluluğun Doğu Genişlemesi önceliğinin davetkâr ve dâhil edici bir tutum takınmak olduğunu ve EC'nin Doğu için bir referans ve ilham kaynağı olması gerektiğini belirtmişti. Komisyon Doğu Genişlemesi çalışmaları için hazır olduğunu, Şubat 1992 Tebliğinde şu şekilde beyan etmişti: *"Topluluk, daha büyük bir Avrupa'nın tasarımı için politik birlikte yeni hedeflere doğru ilerlemek ve genişleme konusunda çıkan sorunları aşmak için odaklanmaya hazırdır. Bir kez daha baskı altındayız, tarih değişmekte, ona ayak uydurmalıyız."*¹⁹⁵ Topluluk üyeleri ise Doğu Genişlemesinin aceleye getirilmesine karşı çıkmışlardı. Komisyon'un desteğine rağmen, Birlik genişleme sürecine temkinli yaklaşmış ve adaylık sürecini başlatma konusunda aceleci davranmamıştı.

¹⁹³ Edward Whitfield, **The 1995 Enlargement of the European Union, Avrupa Palamentosu Araştırma Servisi,** Lüksemburg, 2015
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/563509/EPRS_STU\(2015\)563509_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/563509/EPRS_STU(2015)563509_EN.pdf), (24.04.2019), s.10-11

¹⁹⁴ Dedman, s.137

¹⁹⁵ Luxemburg Üniversitesi Araştırma Altyapısı, **"Commission Communication, From the Single Act to Maastricht and Beyond: The Means to Match Our Ambitions"**, 11.02.1992, http://www.cvce.eu/obj/commission_communication_from_the_single_act_to_maEDCricht_and_beyond_the_means_to_%0Amatch_our_ambitions_11_february_1992-en-ff61d9a6-7b3f-4153-8ba1-451af0476e28.html, (24.04.2019), s.5

Avrupa Konseyi ise yaklaşan Doğu Genişlemesi konusunda, Komünist yönetimden yeni kopmuş Doğu Avrupa Ülkelerinin ekonomik, sosyal ve demokratik yapı olarak Birlikten uzak olduğunu ve bu ülkelerin bir uyum sürecine ihtiyacı olduğunu savunmuş ve Konsey'in Haziran 1993 Kopenhag Toplantısında aday ülkeler için "Kopenhag Kriterlerini" ortaya koymuştu.¹⁹⁶ Kopenhag Kriterleri tam üyelik için şu şartları getirmişti:

*"Aday Ülkeler, Demokrasi ve Hukukun üstünlüğünü, İnsan Haklarını, azınlıklara saygı gösterilmesi ve korunmasını, İşleyen bir piyasa ekonomisinin varlığını ve Birlik içinde piyasa güçleri ve rekabetçi baskı ile baş edebilecek kapasiteyi ve bunları garanti eden kurumların istikrarını, temin etmiş olmalıdır."*¹⁹⁷

Birlik Üyesi Ülkelerin Genişleme konusundaki yaklaşımları ise farklılık göstermişti. İspanya ve Portekiz başta olmak üzere Güney Avrupa Ülkeleri, Doğu genişlemesi sürecine, yabancı yatırımların Güney Avrupa'dan Doğu Avrupa'ya kayacağı endişesi ile şüpheli yaklaşmıştı. Suzuki Motors'un Portekiz'de kurmayı planladığı araba fabrikasını Macaristan'da kurma kararı alması, Volkswagen'in Katalonya'ya yapmayı planladığı 5.7 Milyar Dolarlık yatırımı Doğu Almanya'ya kaydırması bu ülkelerin endişelerini haklı çıkarmıştı. İspanya'nın Avrupa Bakanı Pedro Solbes dört beş yıl içerisinde yatırımların Doğuya kayması konusundaki etkinin daha çok hissedileceğini, Doğu Avrupa'da hukuki sistemin oturması ve altyapının gelişmesi dış yatırımların teşvik edileceğini vurgulamıştı.¹⁹⁸ Avrupa Topluluğu yapısal fonlarında gidilebilecek kesintiler de İspanya ve Portekiz için sorun teşkil etmişti. Komisyon 1993 yılına kadar yapısal fonlar için yeni kaynaklar oluşturulacağını belirtse de, İspanya ve Portekiz, Doğu Avrupa'ya yapısal fonlardan daha büyük pay ayrılacağını düşünmüşlerdi. Yabancı yatırımların Doğu Avrupa'ya kaydığı gerçeği ve yapısal fonlarda kesintiye gidileceği endişesiyle, İspanya ve Portekiz politik genişleme sürecini ertelemeyi ve politik bütünleşme sürecini hızlandırmayı destekliyorlardı. İrlanda ve Yunanistan'da ise Topluluk içerisindeki

¹⁹⁶ Katz, s.230.

¹⁹⁷ Türkiye Kamu Denetçiliği Kurumumu, 'Kopenhag Kriterleri'

<https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/752d1--Kopenhag-Kriterleri.pdf>, (06.06.2019),

¹⁹⁸ Guardian Weekly, 08.04.1990'dan aktaran Martin Dedman, The Origins and Development of the European Union 1945–2008, 2. Baskı, Routledge Yayınları, Londra, 2009, s.125.

etkilerinin azalacağından ve aldıkları uyum fonları ve yapısal fonlarda kesintiye gidileceği endişesi ile İspanya ve Portekiz'in yaklaşımını desteklemişlerdi.¹⁹⁹

İngiltere ise Avrupa Genişleme sürecini Birliğe yeni katılacak İskandinav Ülkeleri ile yakın görüşte olduğu için desteklemişti. Yeni üyelerle kuracağı işbirliği Birliğin güç dengesini Paris-Bonn ekseninden kaydırabilir, genişlemiş bir Avrupa sonunda politik bütünleşmeden uzaklaşıp, serbest ticaret bölgesi yapısına bürünebilirdi. Farklı bir deyişle İngiltere genişleme sürecini politik bütünleşmeye alternatif olarak görmüştü. İngiltere Başbakanı John Major, 1991 yılında Macaristan, Polonya ve Çek Cumhuriyeti'ni on yıl içerisinde Topluluğa üye olarak görmek istediğini belirtmiş ve genişleme süreci ile ilgili fikrini şu sözleri ile beyan etmişti: “.... EC Genişlemenin yadsınamaz mantığını kabul ederek, derinleşme sürecinden uzaklaşacak, büyük Avrupa tasarımından vazgeçerek serbest ticarete bağlı kalacaktır.”²⁰⁰ 1990 yılında iktidarda olan Muhafazakâr Parti'de Avrupa üzerine yaşanan ideolojik tartışmalar üzerine istifa eden Thatcher, 1986 yılında SEA'yı imzalamasına rağmen, Avrupa'nın bürokratik merkezîyetçiliğine karşı olduklarını net bir tutum ile belirtmişti. Thatcher'ın halefi Major'da en az Thatcher kadar Avrupa politik bütünleşme sürecine karşıydı ancak Thatcher'in istifasında çıkarttığı ders ile konuya düşmanca değil daha politik bir şekilde yaklaşmıştı.

Doğu Avrupa Ülkeleri 1991 yılında EC ile imzaladıkları İştirakçi Ortaklık Antlaşmaları EC pazarına tarım ürünleri dâhil olmak üzere sınırsız erişim hakkı elde etmişti. Antlaşmalar, on yıllık bir uyum sürecini başarı ile tamamlamaları halinde bu ülkelere tam üyelik vadetmişti. Doğu Avrupa Ülkeleri ile müzakere sürecinin başlatılması yerine İştirakçi Ortaklık Anlaşmalarının önerilmesi, Birliğin Doğu Genişlemesi sürecine temkinli yaklaşımının göstergesi olmuştu. Antlaşma sürecinde, Fransa, tarım ürünlerinin, İspanya ise çelik endüstrisinin Ortak Pazara dâhil edilmesine karşı çıkmış ancak Komisyon'un ve Almanya'nın girişimleri ile bu taleplerinden vazgeçmişlerdi.²⁰¹

Almanya ise bu dönemde birleşme sürecindeki çok uluslu pazarlıklar ile meşguldü ve diğer tüm dış ilişkilerini bu eksenle ele almıştı. Şansölye Kohl

¹⁹⁹ Dedman, s.125

²⁰⁰ Sunday Times, 27.10.1991'den aktaran Martin Dedman, The Origins and Development of the European Union 1945–2008, 2. Baskı, Routledge Yayınları, Londra, 2009,s.125

²⁰¹ Dedman, s.132

birleşmiş Almanya ve Batı Avrupa arasında ki bağları sağlamlaştırmayı amaçlamış ve Alman Birleşmesi ve Avrupa bütünleşmesi sürecini bir arada değerlendirmişti. Kohl'e göre Doğu Genişlemesi, Birleşmiş Almanya'nın refahının Doğu Avrupa'ya yayılması ve sosyal uyumun sağlanması, Doğuda ki SSCB izlerinin silinmesi, Yugoslavya krizine yol açan etnik milliyetçiliğin yok edilmesi için en etkili yoldu.²⁰²

Almanya birleşme sürecinin ardından, Merkez Doğu Avrupa ülkeleri ile daha yakın ilişkiler kurabilmek ve bu ülkeleri Topluluğa adapte edebilmek için Topluluğun imzaladığı İştirakçi Ortaklık Antlaşmalarına ek olarak Polonya, Macaristan ve Çekoslovakya-Slovakya ile iyi niyet Antlaşmaları imzalamıştı.²⁰³ Almanya'nın Doğu Genişlemesi için verdiği destek Antlaşmalara da yansımıştı.. Almanya-Polonya Arasında İyi İlişkiler ve Komşuluk Antlaşması'na *"Almanya Cumhuriyeti üyelik kriterlerini sağlaması halinde Polonya'nın Birliğe katılmasını desteklemektedir."*²⁰⁴ "Almanya-Macaristan Arasında Avrupa'da işbirliği ve Dostluk Antlaşması'na *"EC ve Macaristan Cumhuriyeti arasında Ortaklık Anlaşması'nın imzalanması, Macaristan'ın EC'ye siyasi ve ekonomik katılımı için temelleri atmaktadır. Federal Almanya Cumhuriyeti, üyelik sürecini desteklemek için elinden geleni yapacaktır."*²⁰⁵, Almanya-Çekoslovakya ve Slovakya Arasında İyi İlişkiler ve Komşuluk Antlaşması'na, *"Federal Almanya Cumhuriyeti, Çek ve Slovak Federal Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliğine tam entegrasyonu sürecindeki çabalarını destekleyecektir."*²⁰⁶

²⁰² Dedman, s.134

²⁰³ Marcin Zaborowski, "Does Germany Support the EEDCern Enlargement of the European Union?", Polish Quarterly of International Affairs, Cilt:7, Sayı:4, 1998
<https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/polqurint7&id=584&men-tab=srchresults>, (16.04.2019), s.79

²⁰⁴ Almanya Federal Hükümeti, "Vertrag Zwischen Der Bundesrepublik Deutschland und Der Republik Polen Ueber Gute Nachbarschaft und Freundschaftliche Zusammenarbeit", 17 Haziran 1991, 8. Madde 3. Alt Başlık, ,
<https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/bulletin/vertrag-zwischen-der-bundesrepublik-deutschland-und-der-republik-polen-ueber-gute-nachbarschaft-und-freundschaftliche-zusammenarbeit-786742>, (13.06.2019).

²⁰⁵ Macaristan Münih Enstitüsü, "Vertag Über Freundschaftliche Zusammenaebeit und Partnerschaft in Europa Zwishen Der Bundesrepublik Deutschland und Der Republik Ungarn", , 6 Şubat 1992, 3.Madde 2. Alt Başlık,
<http://ungarisches-institut.de/dokumente/pdf/19920206-1.pdf>, (13.06.2019).

²⁰⁶ Karlova Üniversitesi, "Vertrag zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Tschechischen und Slowakischen Föderativen Republik über gute Nachbarschaft und freundschaftliche Zusammenarbeit" 10. Madde 2. Alt Başlık, 27 Şubat 1992,
<https://is.cuni.cz/studium/predmety/index.php?do=download&did=36921&kod=JMM353>, (13.06.2019)

Almanya Doğu Genişlemesine desteğini 1993 Kopenhag Zirvesi'nde de sürdürmüştü. Almanya'nın 1994 Konsey Başkanlığı döneminde uygulamaya konulan “*Yapılandırılmış ilişkiler*” ile aday ülkelerin bazı AB oturumlarına katılması da Almanya'nın sürece desteğinin bir diğer göstergesi olmuştu. Almanya, Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan'a üyelik sürecinin erken tamamlanması için destek vermiş, Estonya, Slovenya ve Kıbrıs ile üyelik müzakerelerinin başlamasına ise etki etmişti. Almanya Doğu genişlemesinin tamamlanmasında kilit aktörlerden biri olmuştu.

Almanya'nın Doğu Genişlemesine verdiği destekte bölgenin coğrafi konumu büyük etki etmişti. Almanya, Macaristan, Polonya ve Çek Cumhuriyeti ile komşuydu ve bölge ülkelere tarihten gelen ticari ve kültürel bağları da bulunuyordu. Bölge ile yakın ilişkileri Almanya'ya bölgede politik ve ekonomik güç olma fırsatı sağlıyordu. Almanya'nın ticarete ve ihracata dayalı ekonomisi Avrupa pazarının büyümesinden olumlu etkileniyordu ve Coğrafi ve kültürel etmenler de hesaba katıldığında, genişleme sonrası ekonomisinin bu bölgeye yayılacağına kesin gözüyle bakıyordu. Almanya'nın Doğu Genişlemesine tam desteğinin altında yatan bir diğer sebep de güvenlik politikalarıydı. SSCB dağılmadan önce Almanya güvenlik ve savunma konularında hassas bir biçimde ABD'nin ve NATO'nun desteğine ihtiyaç duyuyordu ve bu durum dış politikada elini zayıflatıyordu. Soğuk Savaşın sona ermesi ile ABD'nin bölge savunmasına olan desteğinin azalması, Almanya'yı önlem almaya itmişti. Doğu sınırındaki devletlerin Birliğe dâhil olması, sosyo-ekonomik durumlarının düzelmesi ve bölgede sağlanacak istikrar Almanya'nın dış güvenlik endişelerini azaltacaktı.²⁰⁷ Aynı zamanda bu ülkelerin Shengen Alanı'na dâhil olduğunda doğrudan Almanya'ya olan göçün azalacak olması da Almanya'nın faydasına olacaktı. Doğu Genişlemesinin, güvenlik ve savunma politikasına uyumlu olması ve Avrupa'nın istikrarını Doğu Avrupa ülkelerinin politik istikrarına bağlı olduğunu düşünmesi Almanya'nın Doğu Genişlemesine olan desteğini güçlendirmişti.²⁰⁸

Almanya'nın, Doğu Genişlemesi yaklaşımında, Birlik içerisindeki politik bütünleşmeyi ilerletme arzusu da etkili olmuştu. Birleşme sonrası Almanya'nın Topluluk içerisindeki etkisi artmış ve Almanya artan nüfuzunu daha geniş bir alanda

²⁰⁷ Zaborowski, s.81.

²⁰⁸ Michalowski, s.23.

kullanmak için Toplulukta daha yakın işbirliğine gidilmesi için çabalamıştı. İngiltere, İspanya, Portekiz, Yunanistan ve İrlanda genişleme ve politik bütünleşme süreçlerini birbirinden ayrı yürümesi gerektiğini savunsa da Almanya iki sürecin paralel olduğu fikrini benimsemiş ve genişleme sürecini politik bütünleşme alanında ilerlemek için fırsat olarak görmüştü. Almanya'nın bu yaklaşımı Maastricht Antlaşması başta olmak üzere Birlik Anlaşmalarının hazırlık süreçlerine de yansımış, CFSP, Adalet ve İçişlerinde İşbirliği gibi politik alanlar Birlik yetki alanına dâhil edilmiş, birçok kurumsal düzenleme yapılmış, Birliğin karar alma mekanizmaları geliştirilmişti. Almanya izlediği politikada başarılı olmuş, iki süreç birbirini desteklemiş, 27 Üyeli Birlik tasarlanırken, politik bütünleşme alanında da büyük ilerleme kaydedilmişti.

Birliğin genişlemesini, derinleşme sürecini hızlandırmak için kullanan Almanya, Maastricht müzakerelerinde ekonomik ve politik birliğe giden yolu geri dönülemez biçimde açmayı hedeflemiş, karar verme mekanizmaları ve kurumsal yapı üzerinde yapılacak radikal reformların, genişleme sürecinin gereği olduğunu savunmuştu. CFSP ve Adalet ve İçişlerinde İşbirliği gibi politik kritik politika alanlarının Antlaşmaya dâhil edilmesi Almanya'nın talepleri sonucu gerçekleşmişti. Amsterdam ve Nice Antlaşmaları ile Birliğin yapısı, Doğu Genişlemesi için hazırlanmış politik işbirliği alanları genişletilmiş ve Kurumsal yapıda reforma gidilmişti. Bu değişiklikler ile Konsey'in veto gücü sınırlandırılmış ve anlaşmazlık halinde Birlik Üyelerini uzlaşmacı çözümlere yönlendirilmiş daha demokratik bir yapı oluşturulmuştu. Parlamento reformları ise Büyük Ülkelerin karar verme konusunda ayrıcalıklarını, küçük Ülkeler ise kendilerini ifade haklarını korumayı hedeflemişti.²⁰⁹

Almanya'daki siyasi konjonktür, Almanya'nın genişleme politikalarının şekillenmesinde etkili olmuştu. Merkez sağ partisi CDU'da 25 yıl tartışmasız olarak liderlik yapmış ve 15 yıl şansölyelik görevini üstlenmiş Kohl Doğu Genişlemesine ise büyük destek vermişti. Ancak Kohl'ün desteği ve üyelik sürecini hızlandırma politikaları ile aday ülkelerin üyelik kriterelerini sağlama düzeyleri arasında tutarsızlık vardı ve Birliğin kurumsal yapısı da bu genişlemeye hazır değildi. Doğu Genişlemesi Birliğin/Topluluğun daha önce yaşamadığı ölçüde büyük bir süreçti ve Doğu Avrupa Ülkelerinin sosyo-ekonomik durumları Birlik/Topluluktan çok

²⁰⁹ Michalowski, ss.26-28

farklıydı. Birlik Üyeleri de Kohl'ün Doğu Genişlemesi politikalarındaki eksikleri görmüş ve Amsterdam Antlaşması sürecinde genişlemeye yönelik tüm düzenlemeler yapılamamıştı. Kurumsal yapıda ihtiyaç duyulan reformlar ve genişleme süreci için önem arz eden CAP ve bütçe ile ilgili gerekli düzenlemeler için Nice Antlaşması adres gösterilmişti.²¹⁰ Almanya'nın Doğu genişlemesine verdiği destek 1998 seçimleri sonrası Gerard Schröder Başkanlığındaki SPD'nin seçimleri kazanması ile azalmıştı. Kohl'ün halefi iktidarı boyunca kısa vade de sonuç alabileceği daha faydacı politikalar izlemeyi seçmişti ve Doğu Genişlemesinin kısa ve orta vade de Birliğe getireceği ekonomik yükü ve politik etkilerini hesaba katılarak, süreci ağırdan almıştı.²¹¹

Schröder Hükümeti'nin genişlemeye verdiği destek azalmış olsa da, konuyu oy kaygısı ile iç politik çıkarlara ve popülist eğilimlere alet etmekten kaçınmıştı. Eylül 2000'de, AB Genişlemeden Sorumlu Komiseri Günter Verheugen, AB projelerinin meşrulaştırılması için referandumun uygun bir çözüm olduğunu, ülkenin karakterini değiştirecek antlaşmaların halk oylaması ile kabul edilmesi gerektiğini beyan etmişti.²¹² Almanya'da Doğu genişlemesine halk desteği, doğudan gelebilecek göç dalgası sebebiyle işsizliğin artacağı endişesi sebebiyle zayıftı.²¹³ Bu durum Almanya politik çevrelerini gergin bir sürece itmişti ve Verheugen'in açıklaması durumu daha da zorlaştırmıştı. Zayıf halk desteği sebebiyle, referandum Alman Hükümeti'nin kaçındığı bir çözümdü. Almanya'nın Doğu Genişlemesi politikalarını kökten değiştirebilirdi. Alman Hükümeti'ne göre Doğu Genişlemesinin çerçevesi Birlik ile Aday Ülkeler arasında imzalanan İştirakçi Ortaklık Antlaşmaları ile çizilmişti ve detayları şekillendirmek halkın seçtiği politikacıların göreviydi. Verheugen'in açıklamasından bir gün sonra Avrupa Parlamentosu Dış İlişkiler komitesi Başkanı ve CDU politikacısı Elmar Brok *"Eğer tüm gerçekleri masaya yatırabilseydik ve kimse Doğu Genişlemesinin birkaç basit sonucunu ortaya atıp popülizmi körüklemeseydi, halkı ikna şansımız yüksek olurdu. İlgili ülkeler bu konuyu tartışmalı ancak bunu"*

²¹⁰ Zaborowski, s.84

²¹¹ Zaborowski, s.85

²¹² Thomas Darnstädt ve diğerleri, "Offen für den Osten" **Der Spiegel**, Sayı:37, 11.09.2000, <https://www.spiegel.de/spiegel/print/d-17322735.html>, (22.04.2019).

²¹³ Stephen Wood, 'Germany and the EEC Enlargement of the EU: Political Elites, Public Opinion and Democratic Processes', *Journal of European Integration*, Cilt:24, Sayı:1, 2002 <https://doi.org/10.1080/07036330290014642>, (08.04.2019), s.25

seçim kampanyası veya bir referandum ile yapmamalıdırılar."²¹⁴ sözleri ile Doğu Genişlemesinin politika yapıcılar tarafından ele alınması gerektiğini vurgulamıştı.²¹⁵

Seçmenlerin dūřuk desteğine karşı, Doęu Avrupa Őlkelerinin ũyelik sūrecinin sonuçlandırılması için AB'ye baskı yapması, Doęu Geniřlemesini Alman politik partilerinin de gūndemine almıştı. Gerard Schrōder Başkanlığında ki SPD genişleme sūrecini, iç politik çıkarlardan bağımsız olarak ele almış, seçmenlerin ũnyargısına rağmen, sūreci zora sokacak saldırgan politikalardan kaçınmış ve referanduma gitmemişti. CDU kardeş Partisi Hristiyan Sosyal Birlięi (Christich Soziale Union - CSU) ise Avrupa'nın Doęu Geniřlemesinin kaçınılmaz olduğunu ancak genişleme ũncesi, Birlięin yetki ikamesi (*subsidiarity*) ilkesinin genişletilmesi, Avrupa karar alma mekanizmalarının iyileştirilmesi, Avrupa Halklarının yōnetime katılım haklarının arttırılması gerektiğini savunmuştu.²¹⁶

Almanya, SPD iktidarının Doęu Geniřlemesi ũzerine temkinli siyasetinden kazançlı çıkmıřtı. Aday ũlkelerin ũyelik ısrarını sūrdürmesi ũzerine, uyum sūrecinde adayların saęlaması gereken ek yūkūmlölükler getirilmiřti. Őzellikle serbest dolařım ve istihdam alanında getirilen ek tedbirler Alman Hūkūmetin seçmene karřı da elini rahatlatmıřtı.²¹⁷

Avrupa geniřleme sūreleri, ekonomisi ihracata dayalı olan Almanya için pazarını geniřletmek ve yeni ũretim fırsatlarına ulařmak anlamına geliyordu ve Alman Hūkūmetleri tūm geniřleme sūrelerinde destekleyici yōnde politikalar izlemiřti. Doęu Geniřlemesinde de Kūreselleřen dūnya ekonomisinde Birlięin rekabet gūcūnū arttırma ve Avrupa Ortak Pazarı'nı būyütme amacı Almanya'nın destekleme sebeplerinden olmuřtu. Almanya'nın desteęinin ardında ekonomik sebeplerin yanında politik sebepler de yer almıřtı. Almanya ile tarihi baęları bulunan Bōlgenin, Avrupa'nın gūvenlik ve savunma politikaları için de ũnem arz etmesi, Avrupa'nın geçirdięi en būyūk geniřleme sūrecinin Alman politikalarındaki ũncelięini arttırmıřtı. SSCB'nin daęılması ile bařlayan sūre, 1998 ve 2000'de ũyelik mūzakerelerinin bařlamasının ardından, 2004'te Macaristan, Polonya, ek

²¹⁴ Elmar Brok, "Őberzeugen statt Populismus", **Der Spiegel Online**, 04.09.2000, <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/cdu-politiker-ueberzeugen-statt-populismus-a-91843.html>, (22.04.2019).

²¹⁵ Wood, s.28

²¹⁶ Wood, ss.25-30

²¹⁷ Wood, ss.30-31

Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Letonya, Litvanya, Estonya, Malta, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin, 2007'de Romanya ve Bulgaristan'ın, 2013'te ise Hırvatistan'ın Birliğe katılması ile sonuçlanmıştı.

2.4. BİRLİĞİN ORTAK DIŞ POLİTİKA VE GÜVENLİK POLİTİKASI VE ALMANYA'NIN POLİTİKALARI

Maastircht Antlaşması yürürlüğe girdikten sonra 1991-1993 yılları arasında Birlikte bir dizi kriz yaşanmıştı. Ortak Pazara geçilmesiyle patlak veren Avrupa Döviz Kuru Mekanizması (Exchange Rate Mechanism-ERM) krizi ve iç savaş ile sonuçlanan Yugoslavya krizi, Maastricht Antlaşması'nın EMU'yu da içine alan Avrupa Toplulukları Sütununu ve CFSP sütununu ciddi anlamda test etmişti. Birlik ekonomik alanda yaşanan sorunlara müdahale konusunda tecrübeli olsa da, CFSP henüz tasarım aşamasındaydı ve Birliğin Yugoslavya krizi için ortak tavır belirlemesi zor olmuştu. Maastricht Antlaşması ile Birlik CFSP oluşturmayı taahhüt etmiş ancak Antlaşma bu alandaki düzenlemeleri 1996 yılında Düzenlenecek ICG sürecine bırakmıştı.²¹⁸

Yugoslavya krizinin çözümü konusunda Almanya ve Topluluk üyesi diğer Ülkeler fikir ayrılığı yaşamıştı. Çoğu Topluluk Ülkesinin aksine Almanya, Yugoslavya'dan ayrılan Slovenya ve Hırvatistan'ın tanınmasını talep etmişti. Almanya Birleşme kararı için Doğu Almanya'da başvurduğu referandum uygulamasının, Yugoslavya'nın dağılması ile oluşan yeni ülkelerde de uygulanmasının Bölgede istikrarı sağlamak ve demokrasiyi yaymak için şart olduğunu ve referandum sonrası yeni kurulan ülkelerin desteklenmesi gerektiğini savunmuştu. Yugoslavya krizinin idaresi Alman dış politikasının önemli gündemlerinden biriydi ve Almanya Sovyet Bloğunun çökmesiyle Doğu Avrupa'da oluşan siyasi boşluğu Avrupa Topluluğu'nun doldurması için yoğun çaba sarf etmişti. Almanya Balkanlarda yaşanan krizinin diğer Doğu Avrupa ülkelerine sıçramasından endişe etmişti. Şansölye Kohl bununun önüne geçmek için Politik ve ekonomik tüm kanalları kullanmıştı. Almanya Fransa'yı Yugoslavya krizi konusunda ortak adım atmaya ikna edebilmek için EMU kozunu kullanmış, 1991 yılında,

²¹⁸ Dedman,s.135

Bundesank'ın tavsiyelerinin aksine, Alman Markı Euro dönüşümünü kolaylaştırarak, Fransa'nın EMU hedeflerine ulaşmasına destek vermişti. Yugoslavya'daki iç savaşın Avrupa gündemini işgal etmesi ve yoğun bir şekilde basına yansması, sivil savaşın vahşetinin halk tarafından görülmesi, Topluluk ülkelerini tavır almak zorunda bırakmıştı. Yugoslavya krizi patlak verdiğinde Almanya'nın ısrarcı bir şekilde gündeme getirdiği Hırvatistan ve Slovenya'nın Topluluk tarafından tanınması talebinin kabulü ise Birliğin krizin çözümü için attığı ilk adım olmuştu. Ancak AB'nin ortak bir tutum sergilemesi, İngiltere ve Fransa başta olmak üzere Yunanistan, Portekiz, Hollanda'nın, tanıma kararının Sırbistan'ı kışkırtacağı, Yugoslav Ulusal Ordusu'nun Hırvatistan'a saldırmasına sebep olabileceği ve bölgede ki durumu daha da kötü hale getireceği düşüncesiyle gösterdikleri muhalefet sebebiyle uzun sürmüştü. Almanya'nın ısrarcı politikası ile Topluluk iki ülkeyi 15 Ocak, Bosna Hersek'i ise 6 Nisan 1992'te tanımıştı.²¹⁹ Topluluğun ortak tavır sergilemede geç kalması, ayaklanan gurupların özellikle Sırp kurtuluş ordusunun üzerinde Avrupa'nın müdahale için yetersiz olduğu izlenimi uyandırmış, iç savaşı tırmandırmıştı.

Yugoslavya krizi 1990'lar boyunca, CFSP'nin şekillenmesinde önemli rol oynamıştı. Yugoslavya'nın dağılması ile Bosna-Hersek, Sırbistan, Slovenya ve Hırvatistan'da bağımsızlık liderleri önderliğinde örgütlenen guruplar arasında 1991 yılında çıkan iç savaşın, Yugoslavya'nın 6 Devlete bölünerek sona erdirilmesi, on yıla yakın sürmüştü. On yıl boyunca Bölgede hâkimiyet kuran Sırp Lider Slogdan Miloseviç etnik temizlik, soykırım dâhil olmak üzere birçok savaş suçu işlemişti. "*Balkan Kasabı*" olarak anılan Miloseviç, 1991'de Hırvatistan'da, 1992 ve 1995'de Kosova işgali sırasında kaybettiği savaşların ve son olarak 1999 yılında NATO'nun gerçekleştirdiği hava müdahalesinin sonucunda durdurulabilmişti. Konjonktüre göre sık sık politikalarını değiştiren Miloseviç, 1995 yılında Dayton Barış Planı'nı imzalayarak, ülkeye barış getirdiğini iddia etmiş, 1999 yılında iç savaşın sona ermesi sonrası 2001 yılında AİHM'de yargılanma süreci başlamış, mahkeme sonuçlanmadan 2006 yılında ölmüştü.²²⁰ Yugoslavya krizi, henüz tasarım

²¹⁹ Alister Miskimmon, "**Germany and the Common Foreign and Security Policy of the European Union**", Palgrave Macmillian Yayınları, Hampshire, 2007, s.132

²²⁰ Dedman, s.135-136

aşamasında olan CFSP için başarısız bir sınav olmasına rağmen, CFSP hazırlık sürecini hızlandırmıştı.

Maastricht müzakereleri sırasında Almanya'nın, Birlikte CFSP üzerine kararların, özellikle güç kullanımı gerektirenlerin nitelikli çoğunluk oylaması ile alınması önerisi, İngiltere'nin Birliğin yetki alanının dış politikaya uzanması konusundaki muhalefeti sonucu kabul görmemişti. Komünist tehdidinin ortadan kalması sonrası NATO'nun Avrupa'da ki temel güvenlik unsuru niteliğini koruması, AB'nin CFSP için kurumsal yapısının olmaması, Almanya'nın bu alandaki girişimlerini zora sokmuştu.²²¹ 12 Topluluk Üyesi, Maastricht Antlaşması imzalanırken eksikliklerin farkındaydı, Antlaşmada yer alan ancak tamamlanmamış CFSP gibi birçok husus bulunuyordu ve Antlaşmanın VII. Bölüm N Maddesinde 1996 yılında bu hususların görüşülmesi ve çözüme ulaştırılması için ICG düzenlenmesi öngörülmüştü.

Amsterdam Antlaşması'nın taslağının oluşturduğu 1996 Torino IGC'si öncesi 24-25 Haziran 1994'te Corfu'da, Konsey Zirvesi düzenlenmişti. Zirvede görüşülen konular arasında, Yugoslavya Krizi ön plana çıkmış, devam eden karışıklığa çözüm bulmakta AB'nin mevcut yapısı ile yetersiz olduğu ve tam anlamıyla işler CFSP oluşturma çalışmalarına ağırlık verilmesi gerektiği belirtilmişti. Corfu'da Yugoslavya Krizin Almanya üzerinde oluşturduğu baskı ile Alman güvenlik politikasını Avrupa Boyutunda ele alma talebi, Avrupa'da fikir ayrılıklarına sebep olmuştu. Fransa ve Almanya Maastricht Antlaşması imzalanmadan önce ortak güvenlik politikası alanında işbirliği için anlaşmaya varmışlardı. 22 Mayıs 1992'de Mitterrand ve Kohl Avrupa Polis Gücü (Eurocorps) ve Avrupa savunması için NATO yapılanması altında Avrupa Müşterek Görev Gücü²²² oluşturma niyetini resmi olarak açıklamışlardı. NATO çatısı altında oluşturulacak yeni yapının Avrupa'nın NATO'da ki söz hakkını arttıracak ve Avrupa'da yaşanabilecek kriz durumunda müdahaleyi hızlandıracak planlanmıştı. Ancak CFSP alanında iki ülkenin görüş birliği Amsterdam Antlaşması sürecinde devam etmemişti.²²³

²²¹ Miskimmon, s.63.

²²² Ortak görev gücü 1996 yılı sonrası NATO altında "Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği" adı ile oluşturulmuştur.

²²³ Miskimmon, s.65.

Federal Avrupa fikrinin önde gelen savunucularından Almanya, Torino IGC'si süresince politik birliğin önemli parçası olan CFSP'yi desteklemişti. Almanya'da dönemin iktidar partisi CDU'nun yayınladığı Schäuble-Lamers raporu 1996 IGC'si öncesi Almanya'nın da CFSP bu konudaki desteğinin göstergesi olmuştu. Raporda, bir dizi kurumsal değişimin gelecekte ortaya çıkabilecek ihtiyaçlar dikkate alınarak yapılması, stratejik konsept adı altında Orta ve Doğu Avrupa'da istikrarı sağlamak için ortak bir politika izlenmesi, Rusya ile ilişkilerin kapsamlı bir ortaklık oluşturulacak şekilde geliştirilmesi, AB Ortak Akdeniz Politikası oluşturulması ve ABD ile ilişkilerin yeniden düzenlenmesi öneriliyordu. Rapor da ayrıca Yugoslavya Krizi'nin, ABD ve Avrupa arasında ortak savunma sorunlarını çözme fırsatı olabileceği de vurgulanmıştı.²²⁴ Rapor Almanya'nın CFSP'ye olan desteğini ortaya koyarken, işleyen bir CFSP için büyük Üyeler İngiltere ve Fransa ile kurulacak işbirliğine işaret ediyordu.

Almanya'nın CFSP'den öte Avrupa Politik Bütünleşme yaklaşımını ise 1994-1999 yılları arasında, Almanya Cumhurbaşkanı olan Roman Herzog Alman Dış Politika Derneği'nde ki (Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik), 13 Mart 1995 tarihli konuşmasında şu şekilde belirtiyordu:

*"Almanya'nın Avrupa Politik Birliği için önerdiği en iyi yapılanma şekli federalizm ve yetki devri ilkesidir. İngiliz dostlarımız, federalizmin merkeziyetçilik karşısı olduğunu anlayana, Fransız dostlarımız anavatanlarımız birleştiğinde de anavatan olarak kalacağını hissedene kadar, bunu önermeye devam edelim."*²²⁵

Amsterdam Antlaşması IGC sürecinde, İngiltere ve Fransa'nın, Balkanlar'daki stratejik güvenlik meselelerine farklı yaklaşımları sebebiyle, işlevsel CFSP kurumları oluşturma ve politik bütünleşme alanlarında, Almanya'nın arzuladığı ilerleme kaydedilememişti.²²⁶ İngiltere Başbakanı Tony Blair, CFSP için ana muhalefeti oluşturmuştu ve Avrupa'nın ortak dış politika alanında bütünleşme seviyesinin yeterli olduğunu ve bu alanda yeni bir kurumsal yapıya ihtiyaç duyulmadığını savunmuştu. Blair'in bu görüşü ABD tarafında da olumlu karşılanmıştı. İngiltere'nin

²²⁴ Wolfgang Schäuble ve Karl A. Lamers, "Überlegungen zur europäischen Politik", Almanya Federal Maliye Bakanlığı, Berlin, 01.09.1994
https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Downloads/schaeuble-lamers-papier-1994.pdf?__blob=publicationFile&v=1, (02.015.2019), ss.3-9

²²⁵ Roman Herzog, **Lessons from The PEDC Visions for The Future**, John Hopkins Üniversitesi Yayınları, 1997, s.31

²²⁶ Miskimmon, s.67

CFSP kurumları oluşturulması sonucu Avrupa'nın savunma alanında NATO ile ilişkilerini bozacağı iddiası, doğrudan ABD'nin endişelerini yansıtmıştı.

1996 ve 1997 IGC'lerinde, Üye Devletler arasında CFSP müzakereleri başlangıç aşamasındaydı ancak görüş ayrılıkları sebebiyle süreç ağır işlemişti. Konsey'in Madrid ICG Başkanlık Sonuçlarında (Presidency Conclusions) CFSP üzerine Üye Devletlerin görüş ayrılıklarına değinmesi ve Maastricht Antlaşması'nın öngördüğü ortak politikanın oluşturulması çalışmalarının hızlandırılmasını önermesi²²⁷, Avrupa Parlamentosu'nun ise raporunda Antlaşmaların işleyişinde, ticaret, insani yardımlar ve güvenlik politikası alanlarındaki işbirliğinin yetersizliğine vurgu yapması, CFSP sürecinin ağır işlediğinin göstergesi olmuştu.²²⁸

Almanya'nın Amsterdam Antlaşması IGC'lerinde sergilediği tutumu o dönemdeki Alman iç politikasının bir yansımasıydı. Alman politik partilerinin, uygulama da görüş farklılıklarına rağmen CFSP'ye geniş desteği olmuştu. Alman siyasi çevresinde derinleşme sürecine verilen destek, Almanya'nın Birleşmesi sonrası Topluluğun/Birliğin, Almanya'dan artan beklentilere cevap olarak görülmüştü.

Dönemin iktidar partisi CDU, CFSP'nin Soğuk Savaş sonrası konjonktürde, NATO ittifakını güçlendireceğini ve Avrupa'nın transatlantik ilişkilerine olumlu etkisi olacağını, Birliğin ve NATO'nun Avrupa'nın istikrarı ve güvenliği için birlikte çalışması gerektiğini savunmuştu. İşler bir CFSP için ise Birliğin karar verme mekanizmalarının iyileştirilmesi gerektiğini öne sürmüştü. Kohl, Partisinden aldığı destekle ICG'ler sırasında Fransa ile ters düşmek pahasına nitelikli oy çokluğu uygulamasını güçlendirme ve uygulama alanını genişletme konusunda ısrarcı olmuştu.²²⁹

SPD, savunma gücünün NATO çatısı altında olmaması şartı ile CFSP'ye destek vermişti. Topluluğun NATO'dan bağımsız bir savunma gücünün olmasını ve Avrupa Parlamentosu kararları ile hareket etmesi gerektiğini savunmuştu. Ancak CFSP, SPD'nin öncelikleri arasında değildi, parti tarafından hazırlanan 1996 yılına

²²⁷ Avrupa Konseyi, "Madrid European Council Presidency Conclusions", 15-16 Aralık 1995, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00400-C.EN5.htm, (03.05.2019).

²²⁸ EUR-lex, "Resolution on the functioning of the Treaty on European Union with a view to the 1996 Intergovernmental Conference - Implementation and development of the Union", No: 51995IP0102, 19/06/1995, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1556801896138&uri=CELEX:51995IP0102>, (02.05.2019)

²²⁹ Miskimmon, ss.68-71

kadar Maastricht Antlaşması ve Avrupa Politikasında Reform Önerilerinde sekiz reform talebinin içerisinde yedinci sırada yer almıştı.²³⁰

FDP'nin Amsterdam Antlaşması sürecinde dört gündemi vardı ve CFSP ikinci sırada yer almıştı. Parti AB'nin dış ilişkiler konusunda hareket kabiliyetinin arttırılmasını savunmuş ve bunu sağlamak için nitelikli oy çoğunluğu alanının genişletilmesini ve karar alma mekanizmalarının iyileştirilmesini önermişti. FDP'nin yaklaşımı CDU ile benzerlik gösteriyordu ancak farklı olarak, Alman Silahlı Kuvvetlerinin görevlendirme yetkisinin Alman meclisinde kalmasını ve AB'nin askeri yapısının krizlere müdahaleye uygun hale getirilmesi gerektiğini savunmuştu.²³¹

1993'te kurulan ve 1998-2005 arasında koalisyon hükümetinde yer alan Yeşiller Partisi (Bündis 90/Die Grünen) ise CFSP'nin NATO'dan bağımsız olarak Avrupa güvenliğini ve istikrarını sağlamak amacıyla yapılanması gerektiğini savunmuş ve Fransa'nın nükleer alanda işbirliği görüşüne şiddetle karşı çıkmıştı.

Almanya'da ki politik partilerin görüşleri CFSP için Kohl'ün elini rahatlatmış ve ICG'lerde talepkâr bir politika izlemesine olanak sağlamıştı. Kohl Amsterdam Antlaşmasına giden süreçte EMU'yu tamamlamayı ve Avrupa Politik Birliği konusunda önemli adımlar atmayı hedeflemişti. Almanya Avrupa Politik Birliğindeki ilerlemeyi Avrupa'nın kurumlarını ve politikalarını güçlendirmek için gereklilik olarak görüyordu. Almanya için tam işler EMU ve CFSP için politik birlik şarttı ve ICG'lerde de bu hususlar Almanya'nın gündeminde ilk sırada yer almıştı. Kohl, 1996 Avrupa Konseyi Dublin Zirvesi öncesi Alman Federal Meclisine yaptığı konuşmada, Almanya'nın beklentilerine yönelik geniş çerçeveyi şu sözleri ile çizmişti:

“ Temel amacımız, Avrupa'da ki insanlara uzun vadeli, barış, özgürlük, refah ve sosyal güvenlik ortamını sağlayacak, ekonomik ve politik düzeni oluşturmaktır. Bu sebeple Federal Hükümet ve Şahsım, AB ile ilgili geçtiğimiz kritik süreçte, Birliğin bütünleşmesini geri dönülemez hale getirmekte kararlıyız..... CFSP üzerine bugüne kadar ki mutabakatlar, Avrupa'nın tek ses olabilmesi ve birlikte hareket edebilmesi için yeterli değildir. Bu yüzden, tüm yapının parçası olan CFSP'nin etkinliğini arttırmak, devamlılığını, tutarlılığını

²³⁰ SPD Gurubu, "Forderungen Zur Reform Des Vertrages von Maastricht 1996 Und Der Europapolitik", Berlin, Alman Federal Meclisi Arşivi, Arşiv Numarası: 13/1739, 1996 <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/13/017/1301739.pdf>, (06.05.2019).

²³¹ Miskimmon, ss.72-74

ve şeffaflığını geliştirmek için hükümetlerarası konferansta gerekli önlemleri almalıyız."²³²

1996/1997 IGC'lerinde, derinleşme için kaydedilecek ilerlemede önceki Avrupa bütünleşme süreçlerinde olduğu gibi Almanya-Fransa işbirliği önem taşıyordu. Fransa CFSP için daha esnek bir yapı oluşturma isteği sebebiyle Almanya ile ortak paydada buluşamamıştı. 1992 yılında CFSP için aynı fikirde olan iki ülkenin fikir ayrılığına düşmesinin sebebi, Mitterrand'ın ardından 1995-2007 yılları arasında Fransa Cumhurbaşkanlığı yapan Jacques Chirac'ın Gaulist politika izlemesi ve bütünleşme sürecine temkinli yaklaşması olmuştu. Chirac'ın faydacı yaklaşımı ve Avrupa güvenlik meselelerinde liderlik rolü arayışı Fransız Alman ilişkilerini zedelemişti ve Amsterdam Antlaşması'nın son şekli İngiliz ve Fransız işbirliği ve Almanya'nın iki ülke ile uzlaşması sonucu verilmişti. Almanya, Fransa ve İngiltere politika alanında köklü değişiklikler yerine, kurumsal reformlar ve karar alma mekanizmalarında gidilecek iyileşmeler üzerine anlaşmıştı.²³³

Almanya'nın birleşmesi sonrası Fransız-Alman işbirliği Avrupa derinleşme sürecinde ki önemini korumuştur. 1996-1997 IGC süreci, CFSP için Üye Ülkelerin birbirinin ulusal duruşlarını ve sınırlarını anlamaları için bir fırsat olmuş ve politika üzerinde yapılacak reformun ana hatlarını çizmişti. Amsterdam Antlaşması'nda önerilen WEU ile AB'nin birleştirilmesi ise 2001'de Nice Antlaşması ile gerçekleşmişti. Müşterek savunma alanının AB ile birleştirilmesi ve CFSP altında idare edilmek üzere Avrupa'nın temel savunma gücünü oluşturması olmuştu. Antlaşma ile Avrupa savunması için bir çerçeve çizilse de, gerekli kurumlar ve AB-WEU birleşmesi için bir zaman çizelgesi oluşturulmamıştı. CFSP alanında Almanya'nın arzuladığı önemli gelişmeler Antlaşmada yer almamış, karar alma mekanizmalarındaki iyileştirmeler, yeni kurumların oluşturulması gibi CFSP'nin işler hale getirilmesi için önemli konuların ucu açık bırakılmış, WEU-AB birleşmesi ise kesin taahhütler getirmemişti. CFSP süreci Almanya'nın Avrupalılaşıma politikalarını devam ettirmesi birleşme sonrası, İngiltere ve Fransa gibi Birliğin önde

²³² Helmut Kohl, 'Current Issues in European Policy in Light of the Summit of the European Council in Dublin on 13–14 December 1996', Meclis Konuşması, *Bulletin*, No:103, 16 Aralık 1996'den aktaran Miskimmon, Alister, "Germany and the Common Foreign and Security Policy of the European Union", Palgrave Macmillan Yayınları, Hampshire, 2007, s.77

²³³ Miskimmon, ss.84-85

gelen üyeleri ile görüş ayrılıklarına rağmen Almanya'nın Avrupa çıkarlarına sadık kaldığının göstergesi olmuştu.²³⁴

Almanya'da 1982-1998 yılları arası Kohl önderliğinde ki uzun CDU iktidarı 1998'de sona ermiş 1998-2005 yılları arasında SPD'den Gerard Schröder Şansölyelik görevini yürütmüştü. SPD/Yeşiller koalisyon hükümeti ile yönetilen Almanya, Avrupa bütünleşme politikaları alanında Kohl döneminde ki gibi liderlik rolünü üstlenmek yerine, Almanya için faydacı politika izlemeyi seçmişti. CFSP, 1998 SPD/Yeşiller Koalisyon Anlaşmasında, şu şekilde yer almıştı:

*"Yeni federal hükümet dış ve güvenlik politikalarının Birliğe mal edilmesi anlamında, CFSP'nin geliştirilmesi için çabalayacaktır. Hükümet nitelikli oy çoğunluğu uygulamasını, dış politika ehliyetini geliştirecek, Avrupa güvenlik ve savunma kimliğini güçlendirmek üzere destekleyecektir. Hükümet Amsterdam Antlaşması çerçevesinde WEU'yu geliştirmek için çabalayacaktır."*²³⁵

Almanya'nın CFSP'ye olan desteği Kohl dönemine göre zayıflamış olmasına rağmen, Kosova Savaşı, AB'yi kritik operasyonlarda kullanmak üzere askeri birlik oluşturmaya itmişti. İngiltere'nin Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (European Security and Defense Policy-ESDP) oluşturulma önerisini, Almanya Avrupa'nın barışçıl güç (soft power) statüsünü korumak koşulu ile desteklemişti. Çünkü ESDP, Almanya'ya savunma alanında İngiltere ve Fransa ile işbirliği yapma, CFSP alanında derinleşme, Alman dış ve güvenlik politikasını AB politikalarına dâhil etme fırsatı sunuyordu ve Alman savunma çıkarlarına hizmet ediyordu.

14 Nisan 1999 Avrupa Konseyi Toplantısı, AB'nin Yugoslavya'ya NATO müdahalesine desteği için önemli bir adım olmuş, Avrupa Miloseviç'in mağlup edilmesinden sonra, krizin çözümü için Almanya'nın barışçıl diplomasi önerisini benimsemişti.²³⁶ Toplantı aynı zamanda ESDP ile ilgili görüşmeler ve düzenlemeler de yapılmıştı. AB'nin krizlere müdahale hızını arttıracak ESDP ile ilgili diğer adımlar ise 18 Mart 1999 Almanya, İngiltere, Fransa dışişleri bakanlarının toplantısı, Nisan 1999 Berlin Zirvesi ve Mayıs 1999 WEU Bremen Zirvesi ve 3-4 Haziran Köln Zirvesinde atılmıştı. ESDP'nin oluşturulması için AB/WEU arasında

²³⁴ Miskimmon, ss.92-95

²³⁵ SPD ve Bündis 90/Die Grünen, "Aufbruch Und Erneuerung – Deutschlands Weg Ins 21. Jahrhundert Koalitionsvereinbarung Zwischen Der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands Und Bündnis '90/Die Grünen", Bonn, 20 Ekim 1998, 11. Bölüm,, 3. Alt Başlık, https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Beschluesse/Bundesparteitag/koalitionsvertrag_bundesparteitag_bonn_1998.pdf, s.44, (09.05.2019).

²³⁶ Miskimmon, s.111.

koordinasyon güçlendirilmişti. Almanya'nın Konsey ve WEU Başkanlığı döneminde, AB askeri gücü oluşturulması için verdiği destek, Nice IGC'si sırasında ESDP oluşturmaya giden süreçte büyük katkı sağlamıştı.²³⁷ Köln Zirvesi Başkanlık Sonuçlarında (Presidency Conclusions) ESDP şu şekilde yer almıştı:

*“CFSP hedefleri ve gelişme kaydetmekte olan ESDP çerçevesinde, Konseyin, yaşanabilecek çatışmaları önleme ve kriz yönetimi konularında, Avrupa Birliği Antlaşması'nda belirtildiği gibi, tam kapsamlı olarak karar alma yeteneğine sahip olması gerektiğine inanıyoruz. Bu amaçla Birliğin, NATO eylemlerine zarar vermeyecek şekilde uluslararası krizlere cevap vermek üzere, askeri birlikleri kullanabilme yetkisi ile desteklenen bağımsız eylem kapasitesine sahip olması gerekmektedir. AB bu vesile ile BM prensipleri ile uyum içerisinde uluslararası barışa ve güvenliğe desteğini arttıracaktır.”*²³⁸

2003 yılı Irak Savaşı CFSP ve Almanya'nın liderlik rolü için sınav olmuştur. Almanya için Irak, geleneksel Avrupa ve Transatlantik yaklaşımlar arasında ortayı bulma ve dengeli politika izleme stratejisini terk etmiş İngiltere ile birlikte savaşa giren ABD'yi desteklememişti. Schröder'in 2002 seçim kampanyasında halka açık olarak ABD Başkanı G. W. Bush'un planını kabul etmeyeceğini açıklaması ve 1949 yılından beri süregelen Alman dış politikasını reddetmesi olarak yorumlanmış, CFSP için de bir sorun ortaya çıkmıştı. Almanya Fransa'nın Avrupa faydasına yaklaşımları ile İngiltere'nin Transatlantik çıkarlarını destekleme çağrısı arasında orta yol bulmak istediye de başarılı olamamış, Schröder ortak bir Avrupa tutumu sergilemek yerine Alman pozisyonunu ön plana çıkarmayı seçmişti. Irak Savaşı, 11 Eylül 2001'de Washington ve New York'ta gerçekleştirilen terörist saldırılardan sonra önemi artan uluslararası terörizm ile mücadele konusunda Atlantik'in iki yakası arasında görüş farklılıkları olduğunu ortaya koymuştu. Üç büyük Üye İngiltere Fransa ve Almanya arasındaki görüş farkları sebebiyle de Birliğin CFSP'si de Irak savaşında işlememişti.

2003 yılında, CFSP Yüksek Temsilcisi Javier Solana yönetiminde, Avrupa Güvenlik Stratejisi'nin oluşturulması, Avrupa ortak dış politikası için önemli bir adım olmuştur. Strateji, Birliğin 25 üyesi ve 450 milyon nüfusu ile dünya gayri safi milli hasılasının dörtte birini ürettiğini ve kaçınılmaz olarak küresel bir aktör haline geldiğini belirtiyor, Birliğin CFSP kapsamında önlem alması gereken stratejik dış

²³⁷ Miskimmon, s.116

²³⁸ Avrupa Konseyi, 'Cologne European Council Conclusions of The Presidency', Ek II, 2. Paragraf, 1999, http://www.europarl.europa.eu/summits/kol2_en.htm#an1, (09.05.2019).

tehditleri tanımlıyor, CFSP ve ESDP ışığında uyum içerisinde çalışan bir araya gelmiş Avrupa'nın gücünü vurguluyordu.²³⁹

Avrupa Güvenlik Stratejisi oluşturulduğu zaman Birlik büyük bir genişlemenin eşiğindeydi ve EMU'nun tamamlanmasının üzerinden bir henüz bir yıl geçmişti. Parasal Birlik ve Doğu Genişlemesi Avrupa derinleşme sürecinin tüm hızıyla devam ettiğinin göstergesiydi. CFSP alanında atılan büyük adım, New York ve Washington'da 11 Eylül 2001 yılında gerçekleşen terör saldırıları, ABD'nin bu saldırılara cevap olarak İngiltere ile Irak'ı işgali gibi küresel güvenlik meselelerine, Avrupa'nın cevabı niteliğinde olmuştu. İngiltere'nin Irak Savaşına desteğine rağmen Almanya ve Fransa'nın sert muhalefeti, Brüksel'de ki CFSP karar mekanizmalarını felce uğratmış, ABD ile AB ilişkileri gerilmişti. Avrupa Güvenlik Stratejisinin bir amacı da gerilen Transatlantik ilişkileri eski haline getirmek olmuştu. AB'nin ilk defa dış politika ve güvenlik alanında strateji oluşturmuş, kısa ve öz olsa da AB'nin Dünyadaki rolüne ilişkin ilk belge yayınlamıştı.²⁴⁰

2005 yılında Almanya'nın politikalarında dönüşüm gerçekleşmişti. 2005 seçimleri sonucu Almanya tarihinde ikinci kez CDU/SPD koalisyonu ile Hükümet kurulmuş ve 2005 yılından günümüze görevini devam ettirecek Şansölye Angela Merkel göreve gelmişti. Merkel Almanya'sı, geçmişten gelen, AB ortak dış politikası oluşturma yaklaşımını değiştirmemiş olsa da, dönemin uluslararası yapısı CFSP'nin geliştirilmesini zorlaştırmıştı. Temel sorunlardan ilki, 27 Üyeli AB'de ortak bir dış politika üzerinde anlaşmanın zorluğu. Birliğin üye sayısı arttıkça görüş farklılıkları ve dış politika çeşitliliği artmıştı ve ortak bir tavır sergilemek daha zor bir hal almıştı. Sorunlardan ikincisi ise beklenen CFSP alanında Almanya'dan beklenen liderlik duruşu ve artan sorumlulukların Alman politikasına getirdiği yük olmuştu.²⁴¹ Merkel iktidarı döneminde ortaya çıkan bu yeni zorluklara rağmen, Almanya, 1948'den itibaren izlediği Avrupa ve Transatlantik çıkarları dengeleme politikasından öteye geçerek, AB'nin refah ve istikrar merkezi haline gelmiş imajını

²³⁹ Avrupa Konseyi, **Avrupa Güvenlik Stratejisi**, Brüksel, 12 Aralık 2003
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15895-2003-INIT/en/pdf>, (13.05.2019), ss.1,3,4.

²⁴⁰ Nathalie Tocci, **"From the European Security Strategy to the EU Global Strategy: explaining the journey"**, International Politics, Cilt:54, Sayı:4, 2017,
<https://search.proquest.com/docview/2040826870/7881EB94ABD44DD7PQ/1?accountid=10527>,
(13.05.2019), ss.488-490.

²⁴¹ Miskimmon, s.147-150.

ön plana çıkarmış, küresel anlamda daha etkili ve müdahaleci bir dış politika izlemişti.²⁴²

Almanya'nın yeni dış politikası ışığında şekillenen ESDP, Afganistan, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Doğu Timur, Kosova Başta olmak üzere, gerek NATO ile birlikte, gerekse NATO'dan bağımsız olarak birçok küçük çaplı askeri operasyon gerçekleştirilmişti. Operasyonlar küçük çaplı olsa da işlevsel bir Avrupa ordusunun kurulması, NATO ile ortak operasyonlar gerçekleştirmesi önem arz ediyordu. Alman Savunma Bakanlığı 2006 Bülteni'nin de ortaya koyduğu gibi, Almanya Avrupa Güvenlik Stratejisine ve ESDP'ye olan desteğini sürdürüyordu: *"Avrupa Güvenlik Stratejisi, Alman güvenlik politikasının amaçları ve çıkarları ile uyumludur, sürekli değişen güvenlik ortamına ve küresel dünya koşullarında AB'nin rolünü ve görevlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır."*²⁴³, *"Alman Müdahale Kuvvetleri, çok uluslu AB operasyonları için görevlendirilebilir, buna bağlı olarak çok uluslu bir komuta kademesine dâhil olabilir."*²⁴⁴

Avrupa Güvenlik Stratejisi CFSP alanında işbirliğini ileri taşımış, Strateji onüç yıl boyunca Avrupa'nın ortak güvenlik politikasının bir aracı olmuştu. Ancak değişim gösteren güvenlik ihtiyaçları, Avrupa Konseyini harekete geçirmiş ve 2003 yılında hazırlanan Güvenlik Stratejisi geliştirilerek, 2016'da Avrupa Yüksek Temsilcisi Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı Federica Mogherini sorumluluğunda *"AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası için Küresel Stratejisi"* oluşturulmuştu. Küresel Strateji ile Avrupa CFSP alanında daha geniş ve derinlemesine işbirliğinin temelini atmıştı.²⁴⁵ Rusya'nın Kırım ilhakı ve Doğu Ukrayna'da ki karışıklıkları desteklemesi, Suriye, Yemen ve Libya'da ki savaşlar, Mısır'da devam eden baskıcı darbe yönetimi, Suudi Arabistan ve İran arasındaki çekişme ve uzun süredir devam İsrail ve Filistin çatışması, Fransa ve Belçika başta olmak üzere yaşanan terör saldırıları, 2014-2015 yıllarında Avrupa'nın güvenliğini ve komşuluk politikasını ciddi anlamda tehdit emişti. AB'nin kendi güvenliğini sağlama ve krizlerin yaşandığı komşuluk politikası Ülkelerinde varlığını sürdürme

²⁴² Alman Federal Savunma Bakanlığı, **"White Paper on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr"**, 2006 http://responsibilitytoprotect.org/Germany_White_Paper_2006.pdf, (13.05.2019), s.5, 33

²⁴³ Alman Federal Savunma Bakanlığı, s.34.

²⁴⁴ Alman Federal Savunma Bakanlığı, s.88.

²⁴⁵ Tocci, s.488.

çabası Küresel Strateji'nin hazırlanması için temel sebepler olmuştu. AB Global Strateji Belgesinde bu kriz ortamı şu şekilde anlatılmıştı: *“Daha güçlü bir Avrupa’ya ihtiyacımız var. Vatandaşlarımızın bunu hak etmektedir ve dünyanın büyük bölümünün beklentisi bu yöndedir. AB sınırlarında, hatta ötesinde varoluş krizi yaşadığımız bir zamandayız.”*²⁴⁶

Global Strateji hazırlanırken Birliğin dışında gerçekleşen krizlerin yanında, içeride de bir dizi kriz yaşanmıştı. Avro bölgesi krizi, Avrupa’ya karşı popülist şüpheciliğin güçlenmesi, Rusya’nın saldırgan politikaları ile doğu sınırını özellikle Baltık Ülkelerini tehdit etmesi, İngiltere’nin Birlikten ayrılması (Brexit) için referanduma gitmesi birliği içeriden sarsan sorunlardı. Özellikle Brexit süreci AB’nin kendi politikalarını da derinden sorgulamasına yol açmış, Global Strateji’nin ertelenmesi gündeme gelmişti. Ancak Mogherini, iki yıla yakın süren çalışmanın ürünü olan Strateji’nin ertelenmesinin haksızlık olacağı ve yayınlanmasının krizlere cevap niteliğinde olacağını öne sürmüştü. Avrupa’nın kararlılığını göstermek için Stratejiyi Planlanan zamanda yayınlamıştı. Stratejide İngiltere’nin bulunduğu yerlerde ise düzenlemelere gidilmişti.²⁴⁷

AB Global Stratejisi öncelikleri ve hedefleri, Avrupa Güvenlik stratejisine göre oluşturduğu dönemdeki çevresel etkenler sebebiyle farklılık gösteriyordu. 2003 yılında, Birlik tarihinin en büyük Genişlemesinin eşiğindeydi ve Güvenlik Stratejisi, bu genişleme ile Avrupa Kıtası’na barış vizyonunu tamamlamayı ve Genişleme Politikasına benzer bir Komşuluk Politikası ile istikrarlı, refah içerisinde, demokratik bir komşuluk bölgesi oluşturmayı hedeflemişti. Strateji etkin çok taraflılığı (*multilateralist*) yöntem olarak benimsemiş, iyi yönetim (*good governance*) anlayışının yayılması için, sosyal ve politik reformların, gücün kötüye kullanımı ve yolsuzluk ile mücadele, kanunlara ve insan haklarına saygılı bir düzen oluşturulma gibi araçlar kullanmıştı. Birliğin 2016 Küresel Stratejisi de etkin çok taraflılığı benimsemiş ancak Avrupa’nın iyi yönetim anlayışının sadece komşuluk politikası ülkelerinde değil küresel olarak uygulanmasının gerekliliğini vurgulamıştı. Küresel Strateji, Güvenlik Stratejisi’nin aksine Avrupa’yı güvenli bölge olarak

²⁴⁶ EU External Action, “A Global Strategy for the European Union’s Foreign And Security Policy,”

http://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf, (17.05.2019), s.7.

²⁴⁷ Tocci, ss.489-490

tanımlamamış, tehdit altında görmüş, Avrupa'nın dış dünyaya açılmasına bağlamıştı.²⁴⁸

Birleşme sonrası Alman dış politikasında radikal değişimler gerçekleşmiş, Almanya'nın sadece Avrupa'da değil, dünyada ki rolü değişmişti. Almanya bu dönemde CFSP'nin ve Birliğin politik bütünleşme sürecinin önde gelen destekçisi olmuştu.²⁴⁹ Alman yetkililerin bir çerçeve çizerek CFSP için yapılacakları zaman çizelgesine bağlama konusundaki baskılarına rağmen, süreç ucu açık bir şekilde işlemişti. Yugoslavya Krizi ile Avrupa'da ortaya çıkan ortak görev gücü ihtiyacı, ESDP'nin kurulma sürecini başlatmış ve NATO çatısı altında Avrupa gücü oluşturulmuştu. 2003 Avrupa Güvenlik Stratejisi ile Birlik değerlerini Aday Ükelere ve Komşuluk Politikası ülkeleri boyutunda, 2016 Avrupa Küresel Stratejisi ile değerlerini Küresel ölçekte yaymak için ortak dış politikalar oluşturmayı hedeflemişti. Almanya'nın desteklediği Federal Avrupa düzeyinde işbirliğine gidilmese de Birliğin CFSP alanında ki işbirliği ve politik bütünleşme sürecindeki ilerleme devam etmişti.

2.5.AVRUPA EKONOMİK VE PARASAL BİRLİĞİ VE ALMANYA'NIN POLİTİKALARI

1970'lerde duraklamaya giren Avrupa Entegrasyon süreci, 1980'lerde SEA'nın imzalanması ve 1992'de Tek Pazarın tamamlanması hedefi ile tekrar hızlanmıştı. EMU, Maastricht Antlaşması müzakereleri sırasında, Tek Pazarın gerekliliği olarak 1989 tarihli Delors Raporu ile gündeme gelmişti. Komisyon Başkanı Jacques Delors başkanlığındaki komite tarafından oluşturulan raporda; EMU kurulma aşamaları ve zaman çizelgesi ortaya koyulmuş, Maastricht Antlaşması'ndaki EMU'nun çerçevesini oluşturmuştu. Rapor EMU'ya katılacak ülkelerde, fiyat istikrarı (en iyi performans gösteren üç ülkenin enflasyon oranının en fazla %1,5 üzerinde olmak), bütçe açığı (GSMH'nin %3'ünü geçmemek), devlet borçları (GSMH'nin %60'ını geçmemek), parasal istikrar (EMU kur dalgalanma aralığında olmak ve iki yıl EMU'ya karşı devalüasyon yaşamamış olmak), düşük faiz oranları (faiz oranı en düşük enflasyona sahip ülkenin en fazla %2 üzerinde olmak), gibi

²⁴⁸ Tocci, ss.495-498.

²⁴⁹ Miskimmon, s.187.

kriterler. Raporda EMU üçüncü aşaması olarak daha sonra Avrupa Merkez Bankasına (AMB) Dönüşecek Avrupa Para Enstitüsünün kurulması da öngörülmüştü.²⁵⁰

Delors Raporunun zamanlaması, Raporun küresel ekonomik hareketlere bir cevap niteliği de taşıdığını göstermekteydi. ABD ve Japonya'ya karşı ekonomik konumunu güçlendirme arzusu EC'yi ekonomik bütünleşmeyi tamamlamaya itmişti. Özellikle 1980'lerde Japonya'nın gösterdiği ekonomik performansın, 1987'de yaşadığı ekonomik krizi ve borsa çöküşünü atlatma becerisi ile gözler önüne serilmesi, bu ülkenin ABD ve AB'den daha iyi ekonomik performans sergilediğini göstermişti. 1989-1990 yıllarında yaşanan Alman birleşmesi, SSCB'nin dağılması ile Doğu Avrupa'da komünist rejimlerin sona ermesi gibi büyük politik olaylar da EMU sürecini hızlandırmıştı. Yaşanan küresel gelişmeler, Topluluğu ekonomik rekabet gücünü korumaya yönlendirmiş, Maastricht IGC'lerinde EMU'nun önceliği arttırmıştı. Delors Raporunun yayınlanmasından iki buçuk yıl gibi kısa bir süre içerisinde EMU Programı kabul edilmişti.²⁵¹

Haziran 1989 Madrid ve Ekim 1990 Roma Zirveleri arasında bir buçuk yıl boyunca EMU Topluluğun öncelikli gündemi olmuştu ve Üye Devletler farklı yaklaşımlar sergilemişti. İngiltere, Avrupa Tek Pazarı oluşturulurken parasal politikalarında uyumlaştırılması gerektiğine katılıyor ancak Euro'nun kullanımına ve AMB oluşturulmasına karşı çıkıyordu. Bunun yerine daha güçlü bir ECU oluşturulmasını savunuyordu. Madrid zirvesinde Delors'un sürecin artık geri dönülemez olduğu sözlerine Thatcher *"İngiltere hiçbir şeyin taahhüdünü vermemiştir."*²⁵² sözleriyle karşılık vermişti. İngiltere Maastricht Anlaşması'nın onayı sürecinde de Topluluğa üyeliğinden itibaren politik bütünleşmeye karşı tutumunu değiştirmemişti. Diğer yandan İngiltere 80'ler boyunca yaşadığı ekonomik büyüme ivmesini kaybetmişti ve İngiliz iş dünyasının 1992 Avrupa ekonomik

²⁵⁰ Avrupa Komisyonu, "Efficiency, Stability and Equity: A Strategy for the Evolution of the Economic System of the European Community (Delors Report)", Avrupa Komisyonu Arşivi Brüksel, Nisan 1987, http://ec.europa.eu/archives/emu_history/documentation/chapter12/19870410en149efficiencstabil_a.pdf, (22.05.2019), s.105.

²⁵¹ Amy Verdun, "European Responses to Globalization and Financial Market Integration", Palgrave Macmillian Yayınları, Hampshire, 2000, ss.85-86.

²⁵² Philips Stevens, "Thatcher Rejects Delors Blueprint" **Financial Times**, 30 Haziran 1989, <https://archive.org/stream/FinancialTimes1989UKEnglish/Jun%2030%201989%2C%20Financial%20Times%2C%20%2330882%2C%20UK%20%28en%29#mode/2up>, (30.05.2019), s.20.

programından yüksek beklentileri vardı. İngiltere Antlaşma'nın Sosyal Politika Protokolüne destek vermesine rağmen EMU'ya karşı çıkmış Antlaşmada, İngiltere'ye Euro alanının dışında kalma seçeneği tanınmasıyla Antlaşmayı onaylamıştı.²⁵³

Fransa EMU sürecine tam destek vermiş, Komisyonun kur oranları üzerindeki kontrollerin kaldırılması için belirlediği tarihten altı ay önce oranları kaldırmış, II. aşamaya geçişin hızlandırılması çağrısında bulunmuştu. Fransa Maastricht Anlaşması onayı için referanduma gitmiş, süreç sorunsuz geçmişti.²⁵⁴

Almanya, birleşme süreci gündeminde geniş yer tuttuğu için EMU müzakerelerini ertelemek istemişti.²⁵⁵ İtalya, İrlanda ve Fransa'nın baskıları Kohl'ün fikrini değiştirmiş ve Alman birleşmesi süreci, EMU ve Avrupa Politik Birliğinin kurulması çalışmaları birlikte yürümüşü. Kohl, Alman birleşmesi ardından EMU'ya vereceği desteği, Avrupa Bütünleşmesine bağlılığını göstermek için fırsat olarak görmüşü. Ancak Bundesbank'ın ve Alman kamuoyunun tutumları farklı olmuştu. Alman kamuoyunda Mark'ın tedavülde kalkacağı fikri hoş karşılanmamıştı. Bundesbank süreçte yeni kurulacak AMB'nin para politikalarında koordinasyonu sağlayamayacağı endişesi ile EMU'ya karşı çıkmış, sonrasında ise EMU için kriterler ortaya koymuştu. Bundesbank'ın endişeleri Alman çıkar gruplarında da karşılık bulmuş ve hükümet EMU müzakerelerinde Bundesbank'ın gösterdiği doğrultuda hareket etmişti. Bundesbank'ın öne sürdüğü kriter ve politika önerileri zamanla EMU'nun temel unsurları haline gelmişti.

1992'nin bahar ve yaz ayları EMU süreci için zorlu geçmişti. ABD'nin faizleri düşürmesi döviz kurlarında dalgalanmalara sebep olmuş, İtalyan Lirası başta olmak tüm Avrupa para birimleri değer kaybetmişti. ERM 1979'da hayata geçirilirken tüm para birimleri ECU'ya bağlanmış ve Avrupa'nın en güçlü para birimi olan Mark ve Alman para politikaları sistem oluşturulurken temel alınmıştı. Birleşme süreci ve sonrasında Almanya'nın Doğu Almanya'ya yaptığı büyük yatırımlar ise borçlarının artmasına sebep olmuş ve kriz Almanya'yı zayıf anında yakalamıştı. Mark'taki değer kaybı ECU'nun ve tüm Avrupa para birimlerinin de değerini etkilemişti. İngiltere, Danimarka ve İsveç paralarındaki değer kaybının

²⁵³ Verdun, s.95

²⁵⁴ Verdun, s.88

²⁵⁵ Verdun, s.88

önüne geçmek için ERM dönüşümlerini askıya almıştı.²⁵⁶ Kriz sırasında Almanya'da enflasyon artışının %4'ü bulması, yaşanan fiyat artışları Bundesbank'ı faiz arttırmaya itmiş, Almanya daha sıkı para politikaları izlemeye başlamıştı. Kriz Almanya için bir ders niteliğinde olmuş ve EMU sürecinin Maastricht Antlaşmasında öngörüldüğü tarihte yürürlüğe girebilmesi için iki-vitesli Avrupa fikrini ortaya atmıştı. Bu fikre göre, EMU önce güçlü ekonomiye sahip Batı Avrupa ülkeleri arasında uygulanacak, kırılgan ekonomiye sahip Güney Avrupa ülkeleri belirlenecek kriterleri sağladıklarında kademeli olarak parasal birliğe dâhil olacaklardı.²⁵⁷

Almanya'nın tüm Avrupa'yı etkileyen EMU politikaları ise çıkar çevrelerinin yürüttüğü lobi faaliyetleri ve kamuoyunun yaklaşımı ile şekillenmişti. EMU, 1988 yılında Kohl'ün gündemine girdiğinde, Alman iş dünyasında önde gelen guruplar, Alman Endüstrileri Federasyonu (Bundesverband der Deutschen Industrie e.V - BDI), Alman Ticaret ve Sanayi Odası (Deutscher Industrie- und Handelskammertag - DIHK) ve Alman Bankalar Federasyonuydu (DSGV - Deutscher Sparkassen - und Giroverband).

DSGV, verdiği büyük destek, EMU'nun Kohl Hükümeti gündemine girmesinde etkili olmuştu. Bu desteğin altında yatan sebep EMU'nun Bankaların karlılığını arttıracak olmasıydı. İşlem masrafları bankaların karlığı için önemliydi ve Euro'ya geçilmesi işlem masrafları gelirini arttıracaktı. BDI ve DIHK ise EMU'yu Bundesbank'ın yaklaşımına yakın bir yaklaşım sergileyerek, Alman fiyat ve faiz standartlarına uygun olması koşuluyla desteklemişlerdi. Bankacılık masraflarının artacak olması özellikle küçük işletmeleri zorlayacaktı. Bu durum küçük işletmeleri de temsil eden DIHK'in desteğini sınırlıyordu. BDI ise, kur dönüşümü risklerinin ortadan kalkması ile büyük bir sermaye ihracatçısı olan Almanya'da ve iş çevrelerin kazançlı çıkacağını düşündüğü için EMU'yu desteklemişti. Halk ise ülkenin gurur kaynağı haline gelmiş Mark kullanımdan kalkacağı için EMU'ya karşıydı.²⁵⁸ Kohl çıkar guruplarının ve Bundesbank'ın desteğini kazanabilmek adına EMU

²⁵⁶ Verdun,s.93

²⁵⁷ Jeremiah Riemer, "The ECU as the 'Mark' of Unity: Europe between Monetary Integration and Monetary Union", National Council for the Social Studies, Cilt: 54, Sayı:3, 1993, <http://www.socialstudies.org/sites/default/files/publications/se/5704/570407.html>, (08.04.2019), ss.4-7.

²⁵⁸ Dorothee Heisenberg, "Taking a Second Look at Germany's Motivation to Establish Economic and Monetary Union: A Critique of 'Economic Interests' Claims", *German Politics*, Cilt:14, Sayı:1, <https://doi.org/10.1080/09644000500121358>, (08.04.2019), ss.96-97. pp.95-109

müzakerelerinde Bundesbank'ın taleplerine uygun bir duruş sergilemişti. EMU Alman parasal sistemi gibi korumacı ve disiplinli olacaktı ya da Almanya EMU'ya katılmayacaktı.²⁵⁹

Maastricht Antlaşması EMU'nun oluşturulması için üç aşama tanımlamıştı. I. Aşama, Maastricht Antlaşması'ndan önce 1 Temmuz 1990'da sermaye piyasasındaki ve finansal işlemlerde kısıtlamaların kaldırılmasıyla, II. Aşama ise 1 Kasım 1993'te Maastricht Antlaşmasının onaylanması ile başlamıştı. III. Aşama ise EMU Ülkeleri, kur dönüşüm oranlarını geri dönülemez şekilde sabitleyecek ve para politikaları hazırlama yetkilerini kurulacak AMB'ye devredecti.²⁶⁰ III. aşama 1997-1999 yılları arası AB Üye Devletleri'nin yarısı EMU kriterlerini sağladığında veya 1 Ocak 1999'da kriterler sağlanmasa da hayata geçecekti.²⁶¹

2.5.1 İstikrar ve Büyüme Pakti

Maastricht Antlaşması ile EMU takvimi ve kriterleri üzerine anlaşmaya varılmıştı ancak süreç içerisinde, düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştu. Maastricht Antlaşması'nda yer alan Aşırı Bütçe Açığı Prosedürü'nün uygulanmasında kullanılacak yöntemlerin belirlenmesi prensipleri, bunlardan bir olmuştu.²⁶² İstikrar ve Büyüme Pakti (Stability and Growth Pact-SGP), EMU ülkelerinde düşük bütçe açığı rejimi oluşturabilmek için Birliğin ortaya koyduğu kurallar bütünüydü. Yasal çerçevede Birliğin ikincil müktesebatına dâhildi ve Aşırı Bütçe Açığı Protokolünün doğru uygulanabilmesi için 17 Haziran 1997 Konsey Kararı²⁶³ ile kabul edilmiş 1 Ocak 1999'da yürürlüğe girmişti.²⁶⁴

Maastricht Antlaşması EMU üye ülkelerinin bütçe açıkları ve hükümet borçları ile ilgili hükümler içeriyordu ancak uygulanması ulusal politikalara kalıyor ve ihlali halinde caydırıcı yaptırımlar içermiyordu. EMU alanında bulunan ülkelerin

²⁵⁹ Heisenberg, s.107.

²⁶⁰ Maastricht Antlaşması, Ekonomik ve Parasal Birliğe Geçiş Üzerine Protokol, s.190

²⁶¹ Canan Balkır, **Uluslararası Ekonomik Bütünleşme Kuram, Politika ve Uygulama AB ve Dünya Örnekleri**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010, s.275.

²⁶² Maastricht Antlaşması, Ekonomik ve Parasal Birliğe Geçiş Üzerine Protokol, s.190

²⁶³ EUR-Lex, “**Resolution of the European Council on the Stability and Growth Pact**”, O.J. 1997, C236/1, Amsterdam, 17.06.1997,

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1562095952396&uri=CELEX:31997Y0802\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1562095952396&uri=CELEX:31997Y0802(01)), (09.04.2019).

²⁶⁴ Balkır, s.277.

bütçe açıkları ise ortak para biriminin değerini doğrudan etkiliyordu. Bu konuda ilk düzenleme önerisi, Kasım 1995 Madrid Zirvesi'nde Alman Finans Bakanı Theo Waigel tarafından ortaya atılmıştı. Diğer Üyelerde bütçe konusunda daha açık kuralların konulması taraftarıydı ancak Maastricht Antlaşması'nı genişletmek veya yeni bir antlaşma hazırlamak istemiyorlardı. Bütçe Açığı sorununa, Maastricht Antlaşması çerçevesinde çözüm bulmak için Komisyon'a başvurulmuştu. Avrupa Komisyonu Para Komitesi Ocak 1996'da kararını açıklamış ancak karar Almanya'yı mutlu etmemişti. Waigel'in bütçe takibi için bağımsız "İstikrar Konseyi" oluşturulması ve ihlaller için Üyelere ülkelere ceza uygulanması önerileri Komite tarafından dikkate alınmamış, aksine yaptırımlar azaltmıştı. Komite Waigel'in önerisinden ziyade, Maastricht Antlaşmasına yakın bir karar vermişti. Maastricht Antlaşması Komite uzmanlarına ve politikacılara müdahale edebilecekleri dar bir alan bırakıyordu, yasal anlamda politik karar verme sürecine dâhil olan bütçe açığı konusunun, Waigel'in önerdiği gibi ulusüstü kuruma bırakılması mümkün olmamıştı. SGP Almanya'ya göre başlangıcından itibaren yetersiz tasarlanmıştı.²⁶⁵

1999 yılında, EMU'da Üçüncü aşamaya geçilmiş, Euro kullanılmaya başlanmış ve AMB kurulmuştu. 2003 yılında ise parasal birlik ilk krizini yaşamıştı. 2001 yılında Schröder Hükümeti, Komisyon'un bütçe açığı konusundaki uyarılarına rağmen, ekonomik büyümeyi hızlandırmak ve işsizlik oranını aşağıya çekmek için işletme vergilerini düşürme kararı almıştı. 2002 yılında seçime giden Almanya'da ekonomik durgunluk ve vergi düzenlemeleri seçimin önde gelen tartışma konuları olmuş, bütçe açığı için önlem alınamamıştı. Komisyon'un Aşırı Bütçe Açığı uyarısına rağmen Fransa'da Almanya'nın işsizliği düşürmeye ve ekonomiyi canlandırmaya yönelik vergi indirimlerini benimsemişti. Vergi düzenlemelerinin sonucu olarak, 2003 yılında Almanya %4,1'lik, Fransa %3,9'luk bütçe açığı vermiş, bu durum EMU kurallarının ihlali olduğu için Komisyon, Ekonomik ve Finansal İşler Konseyi'ne (The Economic and Financial Affairs Council-ECOFIN)²⁶⁶ SGP yaptırımı uygulamasını tavsiye etmişti. Konsey'den yaptırım kararı çıkamaması SGP krizine neden olmuş ve 2005 SGP reformu ile sonuçlanacak süreci başlatmıştı.

²⁶⁵ Martin Heipertz ve Amy Verdun, "Ruling Europe The Politics of the Stability and Growth Pact", Cambridge Üniversitesi Yayınları, New York, 2010, ss.3-6.

²⁶⁶ ECOFIN Üye Devlet ekonomi ve finans bakanları ile ayda bir kere bütçe ile ilgili konuları görüşmek için toplanan Konsey. EMU ile ilgili meseleler bu Konseyde görüşülmektedir.

ECOFIN 2003 yılında işlerliğini kaybettiği gerekçesi ile SGP altında Aşırı Bütçe Açığı Protokolünü dondurma kararı almış, Almanya ve Fransa bu kararı desteklemişti. Komisyon konuyu 2004 yılında AB Adalet Divanı'na götürmüştü. Adalet Divanı, Komisyon'un yaptırımlar üzerine, 2003 tavsiyesini uygun bulmuş ve SGP'nin ihlali ve yaptırım sorunlarının çözümü için Konsey ve Komisyon'un ortak karar vermesi gerektiğine hükmetmişti.²⁶⁷

Aşırı Bütçe Açığı Protolü'nün askıya alınmasının ardından SGP reformu için çalışmalar başlamıştı. 2003 yılında verilen bütçe açıklarının bir sonucu olarak, Almanya, Fransa başta olmak üzere Üye Ülkelerin büyük bölümü SGP kurallarının ve yaptırımlarının esnetilmesini talep etmişti. Komisyon sürecin başında, sadece para politikaları üzerine işbirliğinin Avrupa'da parasal istikrarı sağlamada yetersiz olduğunu ve ekonomik yönetişimin güçlendirilmesi gerektiğini savunsu da sonrasında uzlaşma yolunu seçmiş, denetimlerinin ve yaptırımların sıkılaştırılması fikrinden vazgeçmişti. ECOFIN Adalet Divanı'nın kararına uygun olarak Mart 2005'te Komisyon ile uzlaşma sağlayarak, SGP reformu üzerine rapor hazırlamış, Komisyon'un ilgili mevzuatı düzenlemesi ile 2005 yılında SGP reformu gerçekleşmişti.²⁶⁸ 2005 reformu ile Komisyon'un Aşırı Bütçe Açığı Prosedürü üzerindeki yaptırım yetkisi sınırlandırılmış ve SGP kuralları esnetilmişti. 2005 reformu ile SGP'nin Üye Ülkelerin ulusal ekonomi politikaları üzerinde söz hakkı artsa da, yaptırım yetkisinin olmaması Euro bölgesini parasal krizlere karşı zayıflatmıştı.²⁶⁹

2.5.2. Euro Bölgesi Krizi

2007'nin sonbaharında ABD'de patlak veren mortgage krizi bankalar arası krediler ve fonlar aracılığıyla tüm dünyayı etkilemiş, kriz 1 yıl sonra Sonbahar

²⁶⁷ EUR-Lex, “**Commission v Council Judgment of The Court**” C-27/04, Paragraf 81, 13 Temmuz 2004,

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62004CJ0027&from=EN>, (27.05.2019), s.6710

²⁶⁸ Avrupa Komisyonu Basın Bülteni Veri Tabanı, “**European Council Brussels 22 and 23 March 2005 Presidency Conclusions**”, Ek II, 7619/1/05, Brüksel, 23.03.2005

http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-05-1_en.htm, (28.05.2019).

²⁶⁹ Emmanuelle Schön-Quinlivan ve diğerleri, “**The Commission as Policy Entrepreneur in European Economic Governance: A Comparative Multiple Stream Analysis of the 2005 and 2011 Reform of the Stability and Growth Pact**”, Journal of European Public Policy, Cilt: 24, Sayı:8, 2017, <https://doi.org/10.1080/13501763.2016.1206140>, 27.05.2019, ss.1177-1181.

2008’de Avrupa’ya ulaşmış ve Euro bölgesi krizini tetiklemişti. AB politik çevreleri küresel finansal ve ekonomik krizin öncesinde SGP’deki eksikleri fark edememiş, kriz büyümüştü. Komisyon Başkanı José Manuel Barroso kriz patlak verdiğinde “*Eğer ABD bir SGP’ye sahip olsaydı, belki de bu krizi yaşamayacaktık.*”²⁷⁰ açıklamasıyla sorumluluğu ABD’ye yüklemişti. Ocak 2009’da piyasa baskısı ile uluslararası kredi derecelendirme kuruluşlarının Birlik Ülkeleri’nin notlarını düşürmesi ile kriz derinleşmişti. Yunanistan 2010 yılında savurgan addedilen kamu finansmanı ile dikkatleri üzerine çekmiş ve Avrupa kamuoyunda krizin simgesi haline gelmişti. Avrupa’da 2010 yılında Üye Devletlerin bütçe açığı SGP’nin %3 değerinin üzerine çıkarak %7 olmuştu. SGP oluşturulduğundan bu yana en zorlu sınavını yaşamıştı. ECOFIN Komiseri Joaquin Almunia Kasım 2009’da “ 16 Euro Bölgesi Üyesi’nden 13’ü, EMU kurulduğundan bu yana ilk defa aynı yıl Aşırı Açık Prosedürü ile karşı karşıya kalacak”²⁷¹ sözleriyle durumu özetlemişti. Krizin çözümü için 2003-2005 yıllarında olduğu gibi SGP bir kenara bırakılmıştı. Sadece SGP kurallarının uygulanması değil, EMU’nun devamı Piyasa aktörlerinden, üst düzey politikacılara kadar geniş bir çevrede tartışılmıştı. Yaşanan kriz Üye Devletlerin Euro’ya olan bağlılığını ciddi anlamda test etmişti.²⁷²

Mayıs 2010’da ECOFIN hazırladığı Konsey Kararında, kaba hatlarıyla EMU’daki sorunlara çözüm önermiş ve Birlik kurumlarını konu üzerinde çalışmaya çağırmıştı: “*AB acil olarak, Euro alanında mali sürdürülebilirliği sağlamak için mevcut yapıda reform çalışmalarına başlamalıdır.*”²⁷³ Kararın ardından Mayıs 2010 da yayınlanan Komisyon Tebliği, SGP reformu için bütçe üzerinde daha yakın izleme, Avrupa yarıyılı uygulamasının getirilmesi, borç kriterleri uygulamasında sıkılaştırma gibi birçok reform önermişti. Ancak Tebliğde, yaptırımlar için Konsey kararlarını nitelikli çoğunluk oyu ile alınması ve Konseyi yaptırım iptali kararlarının gerekçelerini kamuoyuna açıklamak zorunda bırakacak “uygunluk ve açıklama”

²⁷⁰ Agence Europe, “**Bring Washington The European Vision on Reform of International Financial Architecture**”, günlük Bülten Numarası: 09777, 07.11.2008, <https://agenceurope.eu/en/bulletin/article/9777/7>, (31.05.2019).

²⁷¹ Agence Europe, “**Public Finances and Unemployment a Priority**”, günlük Bülten numarası:10016, 11 Kasım 2009, <https://agenceurope.eu/en/bulletin/article/10016/8>, (31.05.2019).

²⁷² Schön ve diğerleri, ss.1181-1182

²⁷³ Avrupa Konseyi, “**Press Release Extraordinary Council Meeting, Economic and Financial Affairs**”, Doküman No: D9596/10’, Mayıs 2010, Brüksel https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ecofin/114324.pdf, (28.05.2019).

ilkesi ile ilgili bir öneri yer almamıştı. Ekim 2010 tarihli Feio Raporu ise Avrupa Parlamentosu'nun Komisyona daha geniş yetki vermesi gerektiğine vurgu yapmıştı.²⁷⁴ Nitelikli çoğunluk oylaması ve yaptırımların sıkılaştırılması gibi caydırıcı önlemler, 2011 SGP reform paketinde yer almamıştı. Paket Avrupa yarı dönemi uygulamasına geçilmesi ve Üye Devletlerin SGP raporları yanında, makroekonomik dengesizlikler üzerine de rapor hazırlaması alanlarında yenilikler getirmişti. AB, Euro alanını korumak için, Feio Raporunun önerdiği üzere, Komisyon'un Üye Devlet bütçe ve ekonomilerini izleme yetkilerini genişletilmişti. Üye Devletlerin ekonomi politikalarının entegrasyonunun zorluğu AB'yi yaptırım yoluna gitmek yerine, önleyici bir yaklaşım sergilemeye itmişti. Ekonomik entegrasyonun zorluğu ise mevcut ekonomik durumların farklılığından ve farklı politikalara ihtiyaç duyulmasından kaynaklanıyordu. Örneğin, işsizlik oranları krizin başlangıcında İtalya, Fransa ve İspanya'da da artarken Almanya'da azalmıştı. Ekonominin iç siyasetteki kritik yeri de bu alandaki işbirliğini zorlaştırmıştı.²⁷⁵

Almanya, küresel finansal ve ekonomik krizde, 2003-2005 SGP reform sürecinin aksine aktif bir rol oynamış ve diğer Birlik Üyelerinin de yönlendirmesiyle liderlik rolünü üstlenmişti. Kriz ortamında Polonya Dışişleri Bakanı Rodoslaw Sikorski'nin dile getirdiği gibi Almanya'dan öncülük yapması beklenmişti.²⁷⁶

*“Almanya'dan bizim ve Almanya'nın kendi iyiliği adına Euro bölgesinin kurtuluşu ve refahı için yardım bekliyorum. Almanya'nın tepkisiz kalmasından çekinmeye başladım. Almanya liderliği üstlenme konusunda çekingen olmamalı, ancak baskı kurmak yerine reforma öncülük etmeli.”*²⁷⁷

2009-2013 yılları arasında Euro bölgesi krizi devam ederken Almanya'da CDU-FDP koalisyon hükümeti iktidardaydı ve kriz süresince ekonomi politikalarını belirlemek ve uygulamak hükümet için zorlu bir sınav olmuştu. Hükümet, hem vergi

²⁷⁴ Avrupa Parlamentosu, ‘**Report With Recommendations to The Commission on Improving Economic Governance And Stability Framework in EU, in Particular in The Euro Zone**’ Doküman Numarası: A/-0282/2010, 11.10.2010

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2010-0282&language=EN>, (28.05.2019).

²⁷⁵ Schön ve diğerleri, s.1183.

²⁷⁶ Magnus G. Schoeller, ‘**Providing Political Leadership? Three Case Studies on Germany's Ambiguous Role in the Eurozone Crisis**’, Journal on European Public Policy, Cilt:24, Sayı:1, 2017, <https://doi.org/10.1080/13501763.2016.1146325>, (31.05.2019), s.2

²⁷⁷ Sikorski, Radoslaw, “I Fear Germany's Power Less Than Her Inactivity”, **Financial Times**, 28.11.2011, <https://www.ft.com/content/b753cb42-19b3-11e1-ba5d-00144feabdc0#axzz1ksboHuSM>, (27.05.2019).

mükellefi vatandaşların çıkarlarını hem de Euro bölgesinin bütünlüğünü korumaya yönelik politikalar üretmek zorunda kalmıştı. Ekonomi, seçmenlerin öncelikli endişeleri arasında yer almış, kriz konusunda ideoloji gözetmeksizin siyasi liderleri suçlamışlardı. Almanya için Alternatif Partisi (Alternative für Deutschland-Afd) gibi bazı siyasi guruplar popülist akımlardan faydalanmak için Euro bölgesinin dağıtılmasını dahi önermişti. Yaklaşan 2013 seçimleri hükümeti ekonomi politikalarını kamuoyu nabzını tutarak uygulamaya itmişti.²⁷⁸

Avrupa bütünleşmesinde Almanya'ya biçilen liderlik rolü ve bütünleşme sürecine olan bağlılığı, Almanya'dan kriz sebebiyle ekonomik çıkmaza giren ülkelere mali yardım yapması yönünde beklentilere sebep olmuştu. Ancak Hükümet krizin başında yasal zorunluluk olmadığı gerekçesiyle mali yardıma yanaşmamıştı. Şansölye Merkel, kamuoyunun nabzını tutmak için yardım etmeyi aşırı borçlanmış ülkelerdeki finansal sorunlar Euro bölgesinde hissedilene kadar kabul etmemişti. Geç müdahale etmenin krizin verdiği zararı arttırdığı ve yanlış bir politika izlendiği öne sürülse de, Merkel Halkın onayını alabilmek için geciktirme politikası izlemek zorunda kalmıştı.²⁷⁹

Hükümetin Euro bölgesi krizi politikaları Alman politik partilerinin de etkisiyle şekillenmişti. Şansölye Merkel liderliğindeki CDU, Hükümet politikalarını belirliyordu ve 2009 yılında krizin etkileri Yunanistan'da hissedildiğinde mali yardımı reddetmişti. CDU mali yardım politikasını ancak Mayıs 2010'da değiştirmiş ve Almanya Yunanistan'a yönelik kurtarma paketi üzerine Fransa ile anlaşmıştı. Yardım kararı Alman kamuoyunun tepkisini çekmesi üzerine, CDU Yunanistan'a bir kereye mahsus yardım edildiği sözünü vermiş ancak yardım sonrası Yunanistan'da borç krizi derinleşmiş sermaye piyasalarına erişimi durdurulmuştu. Merkel, Haziran 2011'de İrlanda ve Portekiz'de sermaye piyasalarına erişimini kaybetmekle karşı karşıya kalınca, Birlikten gelen baskıya cevap vermiş ve Yunanistan'a ikinci yardım paketini onaylamıştı. Yapılan yardımların getirdiği mali yükün büyük bölümünü Almanya üstlenmişti ve bu yüzden Merkel Alman Halkı'nın rızasını almadan parasal yardım yapmamıştı. CDU'nun ağırdan alma politikası İspanyol bankalarına yardım

²⁷⁸ Alexandra Hennessy, 'Investing in Early Crisis Relief or Reelection? Comparing German Party Responses to the Euro Crisis', German Politics and Society, Cilt:35, Sayı:124, 2017, https://www.researchgate.net/publication/319993764_Investing_in_Early_Crisis_Relief_or_Reelection_Comparing_German_Party_Responses_to_the_Euro_Crisis, (28.05.2019), s.3

²⁷⁹ Hennessy, s.5-7.

konusu Birliğin gündemine geldiğinde de devam etmişti. Avrupa Konseyi İspanya'ya Mali yardımın yakında yapılacağını duyurmasına rağmen Merkel muhalif tavrını *“Eğer İspanyol bakamlarına bu parayı verirsem... Alman Şansölyesi olmama rağmen bu parayla ne yapacaklarını söyleyemeyeceğim.”*²⁸⁰ sözleriyle ortaya koymuştu. Merkel, önceki yardım paketlerinde uyguladığı ve 2013 yılında Kıbrıs'a da uygulayacağı gibi aynı strateji ile kurtarma paketini geciktirerek onaylamıştı.

Sosyal demokrat kesimi temsil eden SPD, Merkel'in krizde olan devletlere yardım etme politikasını onaylamış ancak yeterli bulmamıştı. SPD, Euro bölgesinde gerekli önlemleri almayarak krize Almanya'nın sebep olduğunu ve kriz mağduru Üye Ülkelere daha fazla yardım edilmesi gerektiğini savunmuştu. SPD Merkel'in yardım paketi kararlarını onaylamış kriz politikalarını desteklemişti. SPD, Hükümetin politikalarına tutarlı alternatifler sunmakta yetersiz kalmış, krizden siyasi fayda sağlayamamış 2013'te oy oranını korumakla yetinmişti.²⁸¹

Liberal görüşteki FDP ise krizde uygulanacak ekonomik politikalar konusunda ikiye bölünmüştü. Pragmatist grup CDU ekonomik politikalarını desteklerken, Avrupa şüpheçileri ise Avrupa yanlısı politikaların değiştirilmesini talep etmişti. Nisan 2011'de şüpheçiler Avrupa yanlısı politikaların değişmesi önerisinde parti oylarının üçte birini almıştı. Buradan aldıkları güç ile Avrupa İstikrar Mekanizmasına²⁸² karşı parti politikası oluşturmak için referandum talep etmişlerdi. Referandumu şüpheçilerin kazanması halinde muhtemelen, koalisyon hükümeti dağılacak Almanya'nın Avrupa politikalarında eksen kayması yaşanacaktı. Parti içi referandumu pragmatist grup kazanmış ve FDP geleneğini bozmayarak Avrupa yanlısı politikalar izlemeye devam etmişti. FDP'de Şüpheçiler 2011 Berlin eyalet seçimlerinde açıkça Avrupa karşıtı politika izlemiş, oy oranları %1,8 düşmüş, Parlamentoda hiç sandalye elde edememişti. Bu sonuç Avrupa karşıtlarını bir cevap olmuştur.²⁸³

²⁸⁰ Guy Dinmore ve Peter Spiegel, “Eurozone Rift Deepens Over Debt Crisis”, **Financial Times**, 22 Haziran 2012, <https://www.ft.com/content/579e2846-bc8d-11e1-a470-00144feabdc0>, (29.05.2019).

²⁸¹ Hans Kundnani, ‘Can Germany’s Social Democrats Offer an Alternative?’, **Dissent Magazine**, Sonbahar 2013, <https://www.dissentmagazine.org/article/can-germanys-social-democrats-offer-an-alternative>, (29.05.2019).

²⁸² Haziran 2010'da, krizden etkilenen Üye Devletlere yapılacak yardımların organizasyonu için Avrupa Finansal İstikrar Tesisi kurulmuş Ekim 2010'da yerini Avrupa İstikrar Mekanizmasına bırakmıştır.

²⁸³ Hennessy, s.14.

Yeşil Parti ise Euro bölgesi krizi politikalarında SPD'ye yakın bir tutum takınmıştı. Yeşiller de zor durumdaki Euro Bölgesi Üyelerine yardım etme isteklerini kızgın seçmene anlatmakta zorluk çekmişti. SPD, borç ödeme fonun bulunacağı ve ekonomik yönetişimin sağlanacağı bir mali sistem oluşturulmasını öneriyordu. SPD CDU ve SPD'den silah ihracatı konusunda ayrılıyordu. Almanya, kriz süresince İspanya ve Yunanistan'ın taleplerine rağmen, önceden imzaladıkları savunma sanayi anlaşmalarında bulunan denizaltı ve tank satışlarını iptalini reddetmiş, ödeme ertelemeyi kabul etmemişti. Yeşil Parti'ye göre Merkel'in bu politikası krizde olan ülkeleri daha zor duruma sokmuştu.²⁸⁴

Sol Parti (Die Linke) Almanya'da ise Euro bölgesi krizinden kazançlı çıkmış, 2013 seçimlerinde tarihinde ilk defa üçüncü parti olmuştu. Sol parti Euro Bölgesi krizinin çözümü için daha köklü politikalara ihtiyaç olduğunu savunmuş, yardım paketlerinin sadece finans kuruluşlarına yönelik olmasını eleştirmişti. Parti, maaşların, vergi ve sosyal politikalarının Avrupa çapında koordineli olarak belirlenmesini, yapılacak yardımlar için bir milyon Euro üzerinde varlığı olan vatandaşlardan bir kereye mahsus vergi alınmasını, yardım alan ülkelerdeki zenginlere yönelik ek vergi şartının getirilmesini ve sosyal yardımların ve emeklilere yönelik vergi indirimlerinin mali tedbirlerin dışında tutulmasını önermişti.²⁸⁵ Önerileri, yapılan parasal yardımlardan rahatsız olan kesimin desteğini kazanmıştı. Ancak Sol partinin önerdiği politikaların mevcut Alman ekonomi vergi sisteminde uygulanması zordu.²⁸⁶

2013 seçimlerinden 7 ay önce kurulan AfD ise Euro bölgesi krizine bir tepki olarak ortaya çıkmıştı. Parti üyesi 189 profesör kurulacak Avrupa İstikrar Mekanizmasına karşı bildiriye imzalamış ve Euro Bölgesi Kurtarmaya yönelik önlemleri yasal olmadığı gerekçesiyle Anayasa Mahkemesine taşımışlardı. Parti 2013 seçim kampanyasında, Almanya'nın EMU'dan çıkması gerektiğini

²⁸⁴ Hennessy, ss.15-16

²⁸⁵ Nico Lange ve diğerleri, "**Positionen Der Parteien Zur Europawahl**", Konrad Adenauer Vakfı, Berlin, 08.04.2014, https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=ec643a4f-5b21-d129-9e60-052ed5d931dc&groupId=252038, (29.05.2019), s.17.

²⁸⁶ Hennessy, s.16

savunmuştu. AfD seçimlerde %1,9 oy almış, mecliste sandalye elde edememiş ancak FDP'nin oylarını bölmüştü.²⁸⁷

Avrupa'daki parasal sisteme model olmuş Alman ekonomisinin, Euro bölgesi krizinden de yara almadan kurtulması ve Merkel'in Euro bölgesi krizinde uyguladığı geciktirme politikaları, 2013 seçimlerinde CDU oylarını %5'in üzerinde arttırmıştı. 2009-2013 koalisyon hükümetinde yer alan diğer parti FDP'deki parti içi bölünmeler partide güçlenen Avrupa karşıtı görüş ise 2013 seçimlerinde Partinin oy oranını %7,1 düşürmüştü. SPD, CDU'nun kriz politikalarına alternatif üretememiş veya katkı sağlayamamış olsa da 2013 seçimlerinde oy oranını korumuş ve CDU ile koalisyon kurarak yeni Hükümette yer almıştı.²⁸⁸ Alman Halkı, krize rağmen Avrupa karşıtı politikalara yönelmemiş ve Almanya ekonomi politikalarını kriz süresince sağduyulu bir yaklaşımla belirlemişti.

Soğuk Savaş sonrası Avrupa'da EMU çalışmaları küreselleşmeye bir tepki olarak başlamıştı. Almanya, Fransa ve İngiltere gibi orta ölçekli ekonomiye sahip ulus devletler, küreselleşen ekonomide rekabet güçlerini korumak için ulusal yetkilerinden taviz vermiş ulusüstü modelin kazanımlarına erişebilmek için ekonomik ve parasal bütünleşme yolunu seçmişlerdi.²⁸⁹ Maastricht Anlaşması ile kurulan EMU kuralları, Anlaşma ve Ek Protokolleriyle ve Anlaşma'nın belirttiği kriterlerle belirlenmişti. 1992 krizi, Maastricht Anlaşması EMU kriterlerinin izlenmesine ve ihlallere karşı yaptırımlara olan ihtiyacı ortaya koymuş ve 1997 yılında SGP hazırlanmıştı. Bu süreçte Almanya'nın daha sıkı yaptırım ve izleme araçları kullanılmasına yönelik talepleri Maastricht Antlaşmasını çerçevesinin dışına çıkıldığı gerekçesi ile kabul görmemişti. Alınan SGP önlemleri ile 1999 yılında Euro kullanıma girmişti. EMU alanında ilk sorun 2003 yılında Almanya ve Fransa'nın Maastricht bütçe kriterlerinin dışına çıkmasıyla yaşanmıştı. Almanya 1997 yılında daha sıkı izleme ve yaptırım politikaları uygularken 2002 yılında işsizlik oranlarının düşürmek ve ekonomik büyümeyi sağlamak için EMU kriterlerine ters düşen ekonomi politikaları takip etmişti. 2003 SGP krizi Almanya ve Fransa'ya ihlalleri karşılığında yaptırım uygulanamaması üzerine çıkmıştı. Adalet Divanı'nın

²⁸⁷ Hennessy, s.17

²⁸⁸ ARD, "**Bundestagswahl 2013**", <https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2013-09-22-BT-DE/index.shtml>, (30.05.2019).

²⁸⁹ Verdun, s.198

Maastricht Anlaşmasında yer almadığı gerekçesi ile yaptırımları iptali, SGP 2005 reformunu etkilemiş ve daha esnek bir Pakt kabul edilmişti. 2008’de başlayan Euro Bölgesi borç krizi ise EMU’nun en büyük sınavı olmuştu. Krizde neredeyse tüm EMU üyeleri aşırı bütçe açığı vermiş, Yunanistan, İrlanda, Kıbrıs, İspanya Borçlarını ödeyebilmek için yardım almıştı. Kriz sırasında Almanya liderlik rolünü üstlenmiş, krizdeki ülkelere yönelik yardım paketleri hazırlanmıştı. 2011 yılında olası krizleri önlemek için tekrar SGP reformuna gidilmişti. Almanya ve Fransa Başta olmak üzere AB, EMU’da yaşanan krize kayıtsız kalmamış, Euro Bölgesini terk etmemiş, ekonomik alanda işbirliğini arttırarak yeni krizlerin önüne geçmek için çalışmıştı. Euro bölgesi krizi süresince Almanya’nın tutumu, ülkedeki siyasi görüşlerin bir yansıması olmuştu. Almanya’da EMU’dan çıkılması gerektiğini savunan sesler yükselmiş ancak sağlam zemine oturmayan politikalar destek bulamamıştı. 2013 seçimlerin Alman Halkı’nın Avrupa karşıtı politikalara destek vermediğini ortaya koymuş, yeni kurulan CDU – SPD Hükümeti Avrupa politikalarına bağlılığını sürdürmüştü.

III.BÖLÜM

ALMANYA’NIN BİRLEŞMESİNDEN SONRAKİ SÜREÇTE

ALMANYA VE AVRUPA BÜTÜNLEŞMESİ: SÜREKLİLİK VE DÖNÜŞÜM

Soğuk Savaşın sona ermesiyle değişen dünya dengeleri Alman dış politikasını da etkilemiş, Alman dış politikasındaki dönüşüm, Avrupa bütünleşme süreçlerini de doğrudan etkilemiştir. Bu bölümde, birinci ve iki bölümde ortaya konulan Batı Almanya/Almanya’nın Avrupa bütünleşme politikalarının karşılaştırılması yapılmış ve hangi alanlarda ki politikaların devamlılığını sürdürdüğü ve hangi alanlardaki politikalarının dönüşüme uğradığı ortaya konulmuştur.

3.1. ALMANYA’NIN BİRLEŞMESİ SONRASI ALMAN BÜTÜNLEŞME POLİTİKALARI’NIN DÖNÜŞÜMÜ

Almanya ve Mihver Devletler 1938-1945 yılları arasında devam eden II. Dünya Savaşından yenik çıkmış ve dünyanın o güne kadar gördüğü en büyük yıkımın sorumlusu olarak görülmüştü. Savaşın sonrasında Almanya ağır teslim koşullarını kabul etmek zorunda kalmış, Nazi Almanya’sı Müttefik Devletlerin yönetiminde dört bölgeye bölünmüş ve 1949 yılına kadar işgal güçleri tarafından yönetilmişti. Batı Almanya II. Dünya Savaşı sonrası imzaladığı Barış Antlaşmaları sebebiyle askeri, siyasi ve ekonomik birçok alanda egemenliğinden taviz vermiş, Almanya’nın yeniden yapılandırılması için Morgenthau Planı yerine Pleven Planı’nın kabulü, Batı Almanya için dönüm noktası olmuştu. Dünya’yı iki kutba bölen Soğuk Savaş ise yeniden inşa sürecindeki Batı Almanya için fırsata dönüşmüştü. 1949 yılında Müttefik Devletlerin aralarında anlaşmasıyla Almanya, Batıda Federal Almanya Cumhuriyeti, Doğuda Demokratik Almanya Cumhuriyeti olmak üzere ikiye bölünmüş, Batı Almanya ABD etkisi ile liberal demokrat sistemde, Doğu Almanya ise Komünist sistemde SSCB uydu devletlerinden biri olarak yapılandırılmıştı.

Pleven Planı doğrultusunda başlatılan ERP programı sayesinde Batı Almanya’nın, ABD ve Batı Avrupa ile ilişkilerini sağlamlaştırmıştı. Avrupa bütünleşme sürecinin başlangıcı, ECSC’nin ve EEC’nin oluşturulması ise Batı

Almanya için ekonomik kurumsal yapılardan öte, Batıya olan bağıllığını gösterme ve bağımsızlığını geri kazanma için bir araç olmuştur. Batı Almanya'nın ekonomik bütünleşme amacıyla oluşturulan iki yapıya eşit üye olarak kabul edilmesi tam bağımsızlığı yönünde büyük bir adım olmuştur.

Doğuda büyüyen SSCB askeri tehdidi ve Almanya'nın yeniden silahlanması sorunu, Batı Almanya'yı ve Avrupa'yı ikilemde bırakmıştı. Bir taraftan, İngiltere başta olmak üzere, Avrupa ülkeleri yeni bir savaş tehlikesine karşı Batı Almanya'nın silahlanmasına karşı çıkmış, diğer taraftan Kore Savaşı ile saldırgan tutumunu gösteren SSCB Almanya ve Avrupa için ciddi bir güvenlik tehlikesi oluşturmuştu. Batı Almanya düştüğü ikilemden, askeri bağımsızlığından feragat edip tüm savunma gücünü NATO altında oluşturarak çıkmıştı. Avrupa savunmasının temel unsuru İngiltere'nin desteği sonucu NATO ve ABD olmuştur. Batı Almanya Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında izlediği ılımlı dış politikalar ile Marshall Yardımlarını ve Avrupa Ekonomik Bütünleşme sürecini, bağımsızlığını kazanma yollunda araç olarak kullanmayı başarmıştı.²⁹⁰

1955 yılından itibaren dış politikasını Hallstein Doktrini ile şekillendiren Batı Almanya, dış politika da caydırıcı askeri güç yerine, uzlaşma yolunu ve ekonomik gücünü kullanmış, liberal demokrasi temellerine oturan barışçıl bir politika izlemiştir. NATO'nu Avrupa savunmasını üstlenmesi ve Almanya'nın askeri gücünün olmaması Batı Almanya'nın barışçıl politikalarını teşvik etmiş, bu dönemde izlediği dış politika "sivil güç" (*civil power*) kavramının ideal karşılığı olmuştur. 1970'lere gelindiğinde Batı Almanya'nın ekonomik gücü ile birlikte, Avrupa'daki etkisi artmıştı. Avrupa bütünleşme süreci, II. Dünya Savaşı sonrası Almanya'nın yeni kurulan dünya düzenindeki yerini sağlamlaştırmış, Batı Almanya uluslararası düzeyde yeni bir egemenlik şekli oluşturan AKTÇ ve EEC'de yer almak için kararlı bir şekilde çabalamıştı. Batı Almanya, ECSC ve EEC kuruluş sürecinde, Avrupa bütünleşmesine dâhil olabilmek için bazı çıkarlarından tavizler vermiş, bazı konularda yapıların kuruluş sürecini etkilemiştir.²⁹¹

²⁹⁰ Hanns W. Maull, 'Germany's Leadership in Europe: Finding Its New Role', Rising Powers Quarterly, Cilt:3, Sayı:1, 2018, <http://risingpowersproject.com/wp-content/uploads/2018/04/vol3.1-maull.pdf>, (21.04.2019), s.89.

²⁹¹ Patton, ss.29-30.

ECSC'nin oluşturulduğu dönemin şartlarına göre Batı Almanya geçmişten gelen geniş işçi hakları, başarılı bir sendika yapısına haklarına sahipti. ECSC kuruluş sürecinde DGB'nin girişimiyle işçi temsil hakları Schuman Planı'nda yer almıştı. EEC ve özellikle EEC kuruluş sürecinde ise Batı Almanya'nın 1957 yılında Meclisten geçerek onayladığı, detaylı rekabet yasası Topluluğa uyarlanarak Roma Antlaşmasına dâhil edilmişti.²⁹² Almanya'nın ECSC ve EEC sürecinde verdiği en büyük taviz ise daha ileri bir bütünleşme için Fransa ile işbirliği yaparak serbest pazar yerine, ortak Pazar sistemini desteklemesi olmuştu. Batı Almanya'nın Doğu Avrupa ülkeleri ile tarihten gelen ticari ve politik bağları Ortak Pazar ile zarar görmüş ve ilişkilerinin bozulması Almanya'nın birleşmesi sürecini olumsuz etkilemişti.²⁹³ Batı Almanya ECSC ve EEC kuruluş süreçlerinde izlediği politikalar ile Avrupa bütünleşmesindeki yerini sağlamlaştırmış ve Batı Dünyasına kendini kabul ettirmişti.

Avrupa Bütünleşme süreçlerindeki başarısının yardımı ile bağımsızlık alanını genişleten Batı Almanya 1970'lerde yüzünü Doğu Avrupa'ya çevirmişti. Komünist bloğa dâhil Doğu Avrupa ülkeleri ile ticari ilişkilerini geliştirmiş Doğu Almanya'yı devlet olarak tanımış ve EC ve ABD'nin tepkisini çekme pahasına anavatan toprağı olarak gördüğü Doğu Almanya ile bağlarını kopartmamıştı.

1970'lere gelindiğinde II. Dünya Savaşı'nın yıkımını büyük ölçüde telafi etmiş, EEC'nin sağladığı avantajlar ile ihracata dayalı ekonomisini yeni pazarlara genişletmiş ve Avrupa'nın ekonomik mucizesi olarak gösterilmişti.²⁹⁴ Topluluğun sanayi ürünleri üzerine oluşturduğu Ortak Pazardan sonra geçirdiği en büyük bütünleşme süreci 1960'lı yıllar boyunca on yıl süre ile Topluluğun gündemini işgal eden CAP olmuştu. Tahıl ithalatını ikili ticaret sisteminde kullanan Batı Almanya Doğu Avrupa ve ABD ile olan ticari ilişkilerinden taviz vermiş, tarım ve hayvancılıkta önemli yere sahip tahıl fiyatlarının yüksek potada belirlenmesine ise Ülkedeki tahıl üreticilerini korumak adına etki etmişti.²⁹⁵

Almanya'nın dış politikası SSCB'nin dağılmasına kadar devamlılığını sürdürmüş ve başarıya ulaşmıştı. Batı Almanya, Mağlup Nazi Almanya'sı imajından

²⁹² Warloutzet, s.82.

²⁹³ Hörber, s.130.

²⁹⁴ Maull,s.91.

²⁹⁵ Hendriks, s.78.

sıyırılmış, Batı Avrupa ile bütünleşme sürecini kararlılıkla sürdürmüş ve kuruluş hedeflerinden olan Doğu Almanya ile birleşme hedefine barışçıl ve demokratik politikalar izleyerek 1990 yılında ulaşmıştı. Almanya'nın dış politika yaklaşımı birleşme süreci sonrası, değişen dünya düzenine ayak uydurmak için dönüşüme uğramıştı. Askeri güç kullanımı konusundaki strateji değişikliği, Almanya'nın dış politika dönüşümleri arasında en göze çarpanı olmuştu.²⁹⁶

CFSP Maastricht Antlaşması ile AB karar alanına dâhil olması ve Almanya'nın bu konudaki desteği Almanya ve Avrupa'nın, savunma ve güvenlik politikalarındaki dönüşümün göstergesi olmuştu. Almanya'nın savunma politikalarındaki dönüşüm, Soğuk Savaş sonrası ABD'nin Avrupa'daki askeri varlığını azaltmasına cevap olarak ortaya çıkmıştı. Avrupa askeri güç oluşturma çalışmalarına başlamış olsa da Almanya sivil güç ilkesinden taviz vermemiş, dış politika da ekonomik gücünü kullanmaya ve uzlaşmacı yaklaşımına devam etmişti.²⁹⁷ Küreselleşen dünyada Birliğin ideolojik ve ekonomik etki alanını genişletmeyi hedefleyen Almanya, Avrupa Bütünleşmesine yönelik politikalarını ise Federalist eksene kaydırmıştı. Almanya'nın Federalist yaklaşımı Maastricht sürecinde başlamış, Avrupa kurumlarını ve Üye Ülkeler arasındaki işbirliğini güçlendirmeye yönelik politikaları günümüze kadar devamlılığını sürdürmüştür.²⁹⁸

Birleşme sonrası nüfus ve ekonomik gücü dikkate alındığında Almanya Topluluğun en güçlü üyesi haline gelmiş, Topluluktaki güç dengesi Almanya'ya doğru kaymıştı. Avrupa gündemini 1990'lar boyunca meşgul eden Birliğin genişleme, derinleşme süreçlerinde ve Yugoslavya Krizi'nde Almanya, Birlik politikalarının oluşturulmasında liderlik rolünü üstlenmişti. Almanya üstlendiği liderlik rolünün gereğini, Birlik politikaları için oluşturduğu koalisyonlar ve Üye Devletler nazarında yürüttüğü diplomasi gibi demokratik yöntemler ile yerine getirmişti. Yugoslavya Krizi'nde Birlik ortak bir yaklaşım sergilemekte geç kalmış olsa da kriz Avrupa derinleşme sürecinde atılan adımları hızlandırmıştı. Almanya'nın genişleme süreçlerinde izlediği politikalar ise başarılı olmuş, Birlik 1995 Genişlemesi ve Doğu Genişlemesi sürecini tamamlamıştı.

²⁹⁶ Maull, s.91.

²⁹⁷ Can Büyükbay, 'Almanya'nın Ab İçerisindeki Liderlik Rolü: Uluslararası Krizler Bağlamında Dış Politikada Süreklilik Ve Değişim', Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi, Cilt:8, Sayı:1, 2017, <https://dergipark.org.tr/esam/issue/27274/287134> (18 Temmuz 2019), s.20

²⁹⁸ Maull, s.93

Lizbon Antlaşması ve 2008 Euro bölgesi krizi süreci Almanya'nın liderlik rolünün ön plana çıktığı süreçler olmuştur. Nice ve Amsterdam Antlaşmaları ile gerçekleştirilen reformları yasal dayanağa oturtmak için hazırlanan Anayasa Antlaşması'nın, 2005 yılında Fransa ve Hollanda referandumlarında reddedilmesi krize sebep olmuştur. Almanya, Anayasa Antlaşması içeriğinin önemli bir bölümü korunarak Lizbon Antlaşmasına dönüştürülmesi sürecinde etkin olarak rol almış ve Lizbon Antlaşması 2009 yılında yürürlüğe girmiştir.²⁹⁹

2008 yılında başlayan Euro bölgesi krizi sırasında ise Birlik Üyelerinin büyük bölümü başarılı ekonomi politikaları ile ön plana çıkan Almanya'nın krizle mücadele konusunda liderlik etmesini istemiştir. Almanya, ülkedeki halk desteğinin zayıf olmasından kaynaklanarak bu çağrıya gecikmeli cevap vermiştir. Almanya Euro Bölgesini korumak adına ulusal çıkarlarından taviz vermiş, Avrupa bütünleşmesi üzerine yetmiş yılı aşkın bağlılığında dönüşüm olmadığını göstermiştir.

Alman birleşmesine kadar Avrupa bütünleşme süreçlerinde itici güç olan Alman-Fransız işbirliğinin işlerliği, Birleşme sonrası azalmıştır. 1990'ların başında Maastricht müzakereleri sırasında AB'yi tasarlama sürecini yönlendiren iki ülke arasındaki işbirliği değişen güç dengeleri ve iç politika sorunları sebebiyle sekteye uğramıştır. Birleşme sonrası kazandığı güç ile Avrupa politikalarını uygulama konusunda Fransa'ya olan bağlılığı azalan Almanya, politik yaklaşımları doğrultusunda farklı ülkelerle koalisyon oluşturma yolunu seçmiştir. Fransa ise yaşanan genişleme süreçleri sonucu Avrupa kurumları içerisindeki baskın konumunu kaybetmiş, bu süreçte Almanya'nın Birlikteki baskın rolünün güçlenmesini önlemeye çalışmıştır. Aynı zamanda Fransa'da politik sistem ve sosyo-ekonomik model üzerine yaşanan krizler de Avrupa bütünleşme politikalarını ikinci planda bırakmış, Alman – Fransız işbirliğini olumsuz yönde etkilemiştir.³⁰⁰

Berlin Almanya'sının Avrupa bütünleşme süreçlerini yönlendirme gücü ve Bonn Almanya'sına göre artmıştır. Liderlik rolü üstlendiği alanlarda demokratik yaklaşımları yöntem olarak benimsemiş ancak bu rolü üstlendiği her süreç Almanya'nın yönlendirdiği doğrultuda ilerlememiş, Yugoslavya krizi gibi bazı sorunların çözümünde yetersiz kalmıştır. Almanya Birleşme sonrası da AB, NATO ve BM'ye olan bağlılığını devam ettirmiş ve bunu ortaya koyacak politikalar izlemiştir.

²⁹⁹ Maull, s.93

³⁰⁰ Maull, s.101

2012-2017 yılları arasında Cumhurbaşkanlığı görevini üstlenen Joachim Gauck Almanya'nın Uluslararası kurumlara olan bağlılığını, 2014 Yılı Münih Güvenlik Zirvesi'nde sarf ettiği şu sözleri ile ortaya koymuştu: *“Almanya, Avrupa Birliği, NATO ve Birleşmiş Milletlerin, yapısını korumak ve bu kurumları şekillendirmek için daha somut adımlar atacaktır.”*³⁰¹

3.2. BİRLİĞİN GENİŞLEME POLİTİKALARI VE ALMANYA’NIN ROLÜ

Topluluğun/Birliğin genişleme süreçleri, ihracata dayalı ekonomisine yeni pazarlara erişim imkânı sağladığı için Almanya birleşme öncesi ve sonrası yaşanan tüm genişleme süreçlerini desteklemişti. Ancak Soğuk Savaş sonrası Almanya'nın dünyada ve Avrupa'da artan etkisi ve SSCB'nin dağılması ile oluşan siyasi boşluğu Avrupa ile doldurma isteği, genişleme süreçlerine desteğini güçlendirmişti. Almanya'nın genişleme süreçlerine karşı artan desteği, özellikle Avrupa'nın Doğu Genişlemesini şekillendiren temel unsur olmuştu.

II. Dünya Savaşı sonrası içerisinde bulunduğu siyasi durum Almanya'yı EEC'ye bağımlı kılmış ve bu bağımlılığı politik meselelerde Topluluğun kararlarına etki gücünü büyük oranda sınırlamıştı. Bu sebeple Soğuk Savaş öncesi yaşanan 1973, 1981, 1986 genişleme süreçlerinde Almanya politik amaçlardan ziyade ekonomik motivasyonları ile hareket etmiş, ekonomik çıkarı doğrultusunda genişleme süreçlerini desteklemiş, etkisi 1990 yılından sonra yaşanan genişlemelere göre sınırlı olmuştu.

Soğuk Savaşın bitiminden sonra gerçekleşen ilk genişleme 1995 yılında EFTA ülkeleri Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in birliğe katılmaları ile gerçekleşmişti. Bu üç ülke de dağılan SSCB'nin eski komşularıydı ve SSCB ile ticari, politik ilişkilerin bozulması çekincesi, daha da önemlisi SSCB askeri tehdidi sebebiyle Soğuk Savaş bitene kadar Topluluğa üyelik başvurusu yapmamışlardı. Almanya, AB'yi Bölgesel ve Küresel anlamda daha etkili bir güç haline getirme hedefi ile SSCB etkisinden kurtulan ülkelerin Birliğe katılma süreçlerine destek

³⁰¹ Joachim Gauck, “Speech to open 50th Munich Security Conference”, Federal Cumhurbaşkanlığı, Münih, 31 Ocak 2014, <http://www.bundespraesident.de/SharedDocs/Reden/EN/JoachimGauck/Reden/2014/140131-Munich-Security-Conference.html>, (19.06.2019).

vermiş, 1995 genişleme sürecinde Almanya ekonomik sebeplerin yanında, politik sebeplerle de genişleme sürecini desteklemişti.³⁰² 1992 yılında üyelik başvurusu yaptıklarında, Kopenhag Kriterlerini sağlayan ve AB'ye ekonomik ve sosyal anlamda yakın bir yapıya sahip olan Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in müzakere süreçleri kısa sürmüş ve Soğuk Savaş Sonrası ilk genişleme süreci üç ülkenin 1995 yılında Birliğe katılmasıyla, sonuçlanmıştı.

İkinci Dünya Savaşı Müttefik Devletlerinin anlaşmasıyla ikiye bölünen Almanya, tek ulus iki devlet olarak yeniden yapılandırılmıştı. Kuruluşundan itibaren iki Alman Devletini birleştirmek Batı Almanya'nın dış politikada ki birinci önceliği olmuştu. 1970'li yıllarda artan ekonomik gücünün yansıması olarak Batı Almanya'nın dış politikadaki etkisi de artmış, Doğu Almanya'nın da içerisinde bulunduğu Komünist Bloğa dâhil Doğu Avrupa ülkeleri ile daha yakın ilişkiler kurmak için adımlar atmıştı. 1968'de, Çek Cumhuriyeti'nde yaşanan Prag Baharı Demokratikleşme sürecini fırsat olarak değerlendirip, SSCB ve Polonya ile ticari antlaşmalar imzalamış, Doğu Almanya'yı ayrı bir devlet olarak tanımıştı. Almanya Soğuk Savaş devam ederken, tarihi ve kültürel olarak da bağlı olduğu Komünist Bloğu bölge ülkeleri ile ilişkilerini, EC ve ABD'nin tepkisini çekmek pahasına da olsa sürdürmüştü.³⁰³ Almanya'nın izlediği politikanın amacı, komşu olduğu ülkeler ile bağlarını tamamen kopartmamak ve iki Almanya'nın birleşmesi ihtimaline karşı Doğu Almanya ile ilişkilerini devam ettirmektir. Soğuk Savaş sırasında dahi Doğu Avrupa ile bağlarını koparmamak için çaba sarf eden Almanya, Soğuk Savaş ve birleşme sonrası önündeki engellerin kalmasıyla, Doğu Avrupa Ülkelerini Birliğe dâhil etmek için çabalamıştı.

Doğu Genişlemesi süreci Birliğe katılmak isteyen Doğu Avrupa Ülkelerinin ekonomik ve siyasi yapıları Birlikten farklı olduğu için uzun bir süre almıştı. SSCB'nin dağılmasının hemen sonrasında Doğu Genişlemesi Almanya'nın etkisiyle Topluluğun gündemine girmiş, Avrupa Komisyonu Genişlemeye büyük destek vermişti. Ancak Birlik Üyesi Ülkelerin çoğu, eski komünist bloğu ülkelerin, siyasi ve ekonomik anlamda hazır olmadan Birliğe katılmasına karşı çıkmıştı. Bu muhalefetin etkisiyle Doğu Avrupa Ülkeleri uyum sürecine tâbi tutulmuş ve 1993 yılında Avrupa

³⁰² Dedman, s.137

³⁰³ Dedman, s.105

Konseyi'nin ortaya koyduğu Kopenhag Kriterlerini sağladıktan sonra 2004, 2007 ve 2013 yıllarında Birliğe katılmışlardı.³⁰⁴

Almanya Doğu genişlemesi sürecini hızlandırmak için büyük çaba sarf etmişti. Bölge Ülkeleri ile olan tarihi ve kültürel bağları üye olmaları halinde Alman ekonomisine bölgeye rahatça nüfuz etme fırsatı sağlayacaktı. Bunun ötesinde Doğu ve Orta Avrupa Ülkeleri, coğrafi olarak Almanya'ya çok yakındı ve bölgedeki siyasi istikrarsızlıklar ve çatışmalar Almanya'yı doğrudan etkiliyordu. Doğu Avrupa'da yaşanan Krizler Bölgeden Almanya'ya olan göçü arttırıyor ve ticari ilişkileri zedeliyordu. Bu sebeple Almanya Yugoslavya Krizi'nin başlamasından itibaren "sivil güç" ilkesi doğrultusunda, bölgede istikrarı sağlamak için yoğun çaba sarf etmişti. Almanya, Avrupa'nın doğu sınırında bulunan devletlerin Topluluğa/Birliğe dâhil edilmelerini, bölgedeki sosyo-ekonomik düzeni ve istikrarı sağlamak için etkili yol olarak görmüştü. Aynı zamanda bu ülkeler Schengen alanına dâhil olduğunda doğrudan Almanya'ya olan göçün de azalacak olması Almanya'nın motivasyonlarından olmuştu.³⁰⁵ Soğuk Savaş sonrası NATO'nun Avrupa savunması üzerindeki etkisinin azalması da Almanya'yı güvenliğini sağlamak için sorumluluk almaya itmişti.

Yugoslavya Krizi'nin başladığı 1991 yılında Hırvatistan ve Slovenya'nın EC tarafından tanınması ve bölge halklarının bağımsız yeni devletler kurmak için referandumlar yoluyla kendi kaderini tayin etmelerine verdiği destek, Almanya'nın Bölgeyi siyasi olarak yapılandırmak için ilk girişimi olmuştu.³⁰⁶ Almanya'nın girişimi geçte olsa Avrupa'da karşılık görmüş ve EC 1992 yılında Hırvatistan ve Slovenya'yı bağımsız devletler olarak tanımıştı. 1991 yılında ise Topluluk, Doğu Avrupa Ülkeleri ile imzaladığı İştirakçi Ortaklık Antlaşmaları ile Bölge ile daha yakın ilişkiler kurmuş ancak bu Antlaşmalar bölge ülkelerinin hızlı üyelik umutlarını sona erdirmiş, bu ülkelere birliğe uyum için on yıllık süre tanımıştı.³⁰⁷ Almanya Topluluğun imzaladığı İştirakçi Ortaklık Antlaşmalarına müteakip, 1991 ve 1992 yıllarında Polonya, Çekoslovakya ve Macaristan ile imzaladığı ticaret ve dostluk antlaşmaları aracılığıyla bu ülkelerle ilişkilerini geliştirmiş ve bu ülkelerin EC'ye

³⁰⁴ Katz, s.230

³⁰⁵ Zaborowski, s.81

³⁰⁶ Baun, s.621

³⁰⁷ Dedman, s.200

katılım süreçlerinde destek vereceğini açıkça ortaya koymuştu. Almanya'nın 1994 Konsey Başkanlığı döneminde Doğu Avrupa Ülkelerinin üyelik öncesi bazı Konsey oturumlarına katılma hakkı elde etmeleri ise Almanya'nın sürece desteğinin diğer bir göstergesi olmuştu.

Soğuk Savaş'ın ardından ekonomik ve politik anlamda büyük güç kazanan Almanya, Topluluk/Birlik içerisinde ve Komşuluk Politikası ülkeleri üzerindeki etkisini arttırmak için çaba sarf etmişti. Birliğin politik bütünleşme sürecini, Birlikteki etkisini arttırmak için fırsat olarak gören Almanya, 27 üyeli Avrupa'ya giden yolu, politik bütünleşme alanında da ilerleme fırsatı olarak kullanmıştı. Amsterdam Antlaşması sürecinde, sığınma, göç, gümrük, sivillere yönelik adli işlemlerde işbirliğinin güçlendirilmesi ve bu alanların Adalet ve İçişlerinde İşbirliği Sütunundan çıkartılıp, daha aktif işleyen Avrupa Toplulukları sütununa dâhil edilmesi doğrudan Doğu genişlemesinin etkisiyle ve Almanya'nın girişimleriyle yapılan reformlar olmuştu. Yugoslavya Krizi'nin etkisi, Avrupa'nın derinleşme sürecini hızlandırmış, Amsterdam Antlaşması sürecinde, AB-WEU işbirliğinin geliştirilmesi ve Schengen Alanı'nın birleştirilmesi gibi CFSP reformları gerçekleştirilmişti.³⁰⁸ Nice Antlaşması sürecinde ise Birliğin kurumsal yapısında Komisyon'un yetki alanı ve yapısı, Konsey oy ağırlıkları ve nitelikli oy çoğunluğu karar alanı, Parlamento temsil sistemindeki değişiklikler 27 üyeli Avrupa'ya uygun şekilde tasarlanmış, Birliğe yeni katılacak Ülkelerin temsil olanağı bulacağı bir altyapı oluşturulmuştu.³⁰⁹ Nice ve Amsterdam Anlaşması ile yapılan reformlarda Doğu Genişlemesinin büyük etkisi olmuş, derinleşme Almanya'nın arzuladığı boyutta olmasa da hızlı bir ilerleme kaydedilmiş Birlik yetki alnına dâhil olan kritik politika alanları artmıştı. Birlik Almanya'nın da desteği ile Doğu Genişlemesi sürecinde çoğulcu demokrasiye uygun daha demokratik bir yapıya kavuşmuştu. Almanya, Doğu Genişlemesine olan desteğini süreç tamamlanana kadar sürdürmüş, Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan'a üyelik sürecinin erken tamamlanması için destek vermiş, Estonya, Slovenya ve Kıbrıs ile üyelik müzakerelerinin başlamasına ise etki etmişti.³¹⁰

³⁰⁸ Vanhoonacker, s.185.

³⁰⁹ Michalowski, s.28.

³¹⁰ Zaborowski, s.79.

Almanya'nın Doğu Genişlemesini için öncelikli motivasyonlarından olan Birliğin ideallerini tüm Avrupa ve Komşuluk Politikası Ülkelerine yayma hedefi, 2003 yılında oluşturulan Avrupa Güvenlik Stratejisi'nde karşılık görmüştü ve Almanya'nın vizyonu Birlik tarafında benimsenmişti. Strateji Belgesi ile Birlik kritik dış politika alanlarında uygulayacağı politikaların çerçevesini çizmişti. Güvenlik Stratejisi'nin oluşturulmasında Birliğin Doğu Avrupa ülkeleri ile ilişkisinin büyük etkisi olmuştu. Strateji Avrupa bütünleşme sürecini ileriye taşımış, Avrupa Kıtasında kalıcı barışı sağlama vizyonunu belirlemiş ve genişleme politikasına benzer bir komşuluk politikası oluşturmuştu.³¹¹

Almanya'nın birleşme sonrası Genişleme politikalarının geçirdiği dönüşüm özellikle Doğu Genişlemesi sürecinde gözler önüne serilmişti. Soğuk Savaş öncesi ekonomik alandaki gelişmişliğine rağmen, politik etkisi sınırlı olan Almanya'nın birleşme sonrası Birliğin/Topluluğun, Doğu Avrupa'da ve Komşuluk Politikası Ülkelerindeki etkisini arttırmak için izlediği çok uluslu ve barışçıl politika, Doğu Avrupa'nın Soğuk Savaş sonrasında şekillenmesinde ve bölge ülkelerinin Birliğe katılmasında büyük etki göstermişti. Soğuk Savaş sonrası Almanya'nın Avrupa bütünleşme sürecinde üstlendiği liderlik rolü, genişleme ve derinleşme süreçlerinin ayrı yürütülmesi konusunda Birlikten gelen itirazlara rağmen, yapısal ve kurumsal reformların, genişleme sürecine paralel gerçekleştirilmesini sağlamış, Avrupa'nın bugünkü yapıya ulaşmasına büyük katkı sağlamıştı. Almanya'nın genişleme politikaları birliğin politik bütünleşme alanında büyük ilerleme kaydetmesine etki ederken, Birlik üzerinde artan etkisinin de göstergesi olmuştu.

3.3. ORTAK DIŞ POLİTİKA VE GÜVENLİK POLİTİKASI VE ALMANYA'NIN ROLÜ

İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa savunması için Avrupa ordusu oluşturma ve EDC kurma girişimleri, Almanya'nın yeniden silahlanmasına karşı muhalefet sebebiyle sonuca ulaşmamıştı. İngiltere ve Hollanda muhalefette başı çekmiş, Fransa Almanya'nın komuta yetkisi olmadan askeri birlik sağlamasını önermesine rağmen,

³¹¹ Tocci, s.495

İngiltere ve Hollanda bu öneriye sıcak bakmışlardı.³¹² Almanya sürecin başında Fransa'nın önerisini siyasi tanınırlığını güçlendirmek için kabul etse de iç siyasetteki baskılar ile duruşunu eşit temsil yönünde değiştirmişti. Bunun üzerine EDC Antlaşması Almanya'ya eşit şartlar tanınarak hazırlanmış, Müzakere süreci sancılı geçen ve uzayan Antlaşma Fransız Meclisi tarafından reddedilmiş ve yürürlüğe girmemişti. EDC başarısızlığı sonrası NATO Avrupa'nın temel savunma unsuru olmuştu.³¹³

EDC başarısızlığı sonrası Topluluk, 1989 Maastricht Antlaşması ICG sürecine kadar yoluna ekonomik bütünleşme ile devam etmişti. Soğuk Savaşın sona ermesi ile dünyada kırk yılı aşkın bir süre uygulanan savunma ve güvenlik politikalarında dönüşümler yaşanmış, Avrupa yeni kurulan düzene ayak uydurabilmek için savunma ve güvenlik politikalarında işbirliğine gitmeyi seçmişti.

Almanya, Maastricht müzakereleri sırasında gündeme gelen CFSP'yi desteklemiş ve iç siyasetteki desteği arkasına alan Kohl, politik birlik ve federal Avrupa oluşturma yönünde politika izlemişti.³¹⁴ Almanya süreçte kurumsal yapısı, işleyişi ve takvimi belirlenmiş bir CFSP oluşturulması için çabalasa da İngiltere Fransa'dan beklediği desteği görememişti. Avrupa Maastricht sürecinde CFSP Sütununu oluşturarak, bu alanda işbirliğine gidileceğinin taahhütlünü vermiş ancak CFSP'yi işler hale getirmeyi 1996 Amsterdam Antlaşması ICG'lerine bırakmıştı. Maastricht müzakereleri sırasında Almanya ile Fransa Avrupa Müşterek Görev Gücü oluşturulması üzerine anlaşmaya varmıştı ancak detayları ile ilgili anlaşmaya varılmamıştı.³¹⁵

1991 yılında iç savaş çıkmasıyla başlayan ve ABD liderliğindeki NATO müdahalesiyle 1999'da çözülebilen Yugoslavya Krizi CFSP'deki eksikleri gözler önüne sermiş ve bu alandaki bütünleşme sürecini hızlandırmıştı. Avrupa ve Almanya, Yugoslavya krizi boyunca askeri müdahaleden kaçınmış, "sivil güç" ilkesi ile hareket etmeyi tercih etmişti. Kriz boyunca yaşanan gelişmelerde ortak tutum sergileyemeyen veya sergilemekte geç kalan Avrupa, Krizden çıkarttığı dersler ile Amsterdam Antlaşması ile CFSP'de yapılacak reformları şekillendirmişti. Maastricht

³¹² Fursdon, s.90

³¹³ Dedman, s.71-80

³¹⁴ Schäuble ve Lamers, s.3

³¹⁵ Miskimmon, s.65

Antlaşması sürecinde Almanya ve Fransa'nın üzerinde anlaştığı müşterek görev gücü ise krize müdahale gerekliliği sonucu NATO çatısı altında oluşturulmuş, bu karar Soğuk Savaş sonrası Avrupa askeri gücünün NATO'ya bağlı mı, yoksa NATO'dan ayrı mı olacağı sorusunun cevabı olmuştu. Avrupa'nın NATO ile bağları kopmamış ve NATO içerisindeki sorumlulukları artmıştı.³¹⁶ Almanya 1996 Torino ICG sürecinde CFSP için kurumsal altyapının hazırlanması, Orta ve Doğu Avrupa'da istikrarın sağlanması, AB Akdeniz Politikası oluşturulması, Rusya ve ABD ile ilişkilerin düzenlenmesi gibi kritik dış politika alanlarının AB ortak politika alanına dâhil edilmesini ve uluslararası yapılarca karara bağlanmasını önermişti.³¹⁷ Almanya'nın CFSP üzerine önerileri sınırlı bir çerçevede kabul görmüş, politika alanlarında gidilecek köklü değişiklikler yerine, mevcut kurumsal yapıda ve karar alma süreçlerinde iyileştirme üzerine anlaşmaya varılmıştı. Müzakere sürecinde, askeri alanda işbirliğini kuvvetlendirmek için WEU ve AB daha yakın işbirliği kurulması kabul görmüş ancak, iki kurumsal yapının birleşmesi Avrupa savunma gücünün oluşturulması Nice Antlaşması sürecine bırakılmıştı. Amsterdam Antlaşması sonrası AB-WEU işbirliği güçlenirken, BM prensipleri doğrultusunda NATO'dan ayrı da operasyonlar düzenleyebilecek ESDP için hazırlık çalışmaları başlamıştı. Avrupa Amsterdam Antlaşması ile CFSP alanındaki ortak çalışma alanlarını genişletmiş ancak Avrupa'yı federal yapıya yaklaştırmak isteyen Almanya'nın istediği düzeyde ilerleme sağlanmamıştı.³¹⁸

Soğuk Savaş boyunca Almanya, savunma ve güvenlik alanlarında, NATO, EC ve bu kurumsal yapıların üyesi olan ülkeler Fransa ve ABD ile yakın ilişki içerisindeydi. Almanya kırk yılı aşkın bir süre bu ilişkilerini dengede tutmuş ve ilişkileri zedeleyecek her türlü yaklaşımdan kaçınmıştı. Soğuk Savaş boyunca caydırıcı etkisi ve icraatları hesaba katıldığında, bu ortaklarından NATO ve ABD Avrupa savunmasında da öne çıkmıştı. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle, NATO ve ABD için Avrupa savunmasının önceliği azalmış ve Almanya da buna bağlı olarak savunma alanında Fransa ve EC ile ilişkilerini derinleştirmişti.³¹⁹ Kohl'ün 1989 yılında ABD Başkanı G.W. Bush'un "ortak liderlik" önerisini kibarca göz ardı

³¹⁶ Miskimmon, s.63

³¹⁷ Schäuble ve Lamers, s.3,9.

³¹⁸ Miskimmon, s.65

³¹⁹ Maull, s.92

etmesi Avrupa savunmasında ABD'nin önceliğinin azaldığının göstergesi olmuştur.³²⁰ Almanya'nın savunma alanında ABD ile kuracağı yakın ilişkiler NATO içerisindeki sorumluluklarını da arttıracaktı ve Avrupa SSCB tehdidinden kurtulduğu için Almanya bu alandaki bağıllığını ilerletmekten ve getireceği mali yükten çekinmişti. NATO ve ABD'nin Avrupa savunması önceliğindeki değişim ve Almanya'nın Avrupa politik bütünleşmesine olan desteği, Maastricht ve Amsterdam Antlaşması hazırlık süreçlerinde CFSP reformlarını derinden etkilemişti.

Almanya'nın savunma politikalarındaki ve ABD ile ilişkilerinde ki dönüşüm, 2003 yılı Irak Savaşı sırasında gözler önüne serilmişti. ABD'nin gerçeği yansıtmayan iddialara dayanarak Irak'ı işgaline karşı Almanya ve Fransa, Rusya ve Çin ile aynı safta yer almış ve işgale karşı çıkmıştı. Almanya ve Fransa Irak Savaşında “sivil güç” ilkesinden taviz vermemiş ve uzlaşma yolunu önermişti. Almanya kuruluşundan itibaren ilk defa Amerikan savunma politikalarına karşı taraf olmuştur. Almanya Irak Savaşı politikalarını 2002-2003 yılları arasında kararlılıkla yürütmüş, Fransa ise 20 Mart 2003'te ABD'nin Irak'a resmi olarak savaş açması sonrası Şubat 2003'te Almanya'ya katılmıştı.³²¹ İngiltere ABD'nin yanında savaşa girmiş, Avrupa Irak Savaşı konusunda ortak tutum belirlemede yetersiz kalmış ve CFSP'nin büyük kararlarda tam anlamıyla işlemediği ortaya çıkmıştı.

1990'ların başında Almanya'nın uluslararası operasyonlara katılması iç politika da tartışma konusu olsa da barışı koruma ve savunma amacıyla Alman silahlı kuvvetlerinin uluslararası askeri operasyonlara katılabileceği kararlaştırılmıştı. ESPD'nin oluşturulması sonrası, Alman birliklerinde yer aldığı Avrupa kuvvetleri NATO komutası altında Afganistan, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Doğu Timur, Kosova gibi birçok küçük çaplı askeri operasyonda yer almıştı. Avrupa'nın NATO operasyonlarına desteği ve mali katkıları, ABD'nin daha ileri bağıllık talepleri sonucu artmış ancak ABD, AB'nin katkılarındaki artıştan memnun kalmamıştı. ESPD altında oluşturulan Avrupa Görev Gücü ile gelişmeye müsait çekirdek bir Avrupa Ordusu oluşturulması, Birliğin savunma alanında attığı en büyük adım ve

³²⁰ George W. Bush, “Europe Whole and Free, Remarks to the Citizens in Mainz by President George Bush”, ABD Almanya Büyükelçiliği web sitesi, 31.05.1989, <https://usa.usembassy.de/etexts/ga6-890531.htm>, (20.06.2019).

³²¹ Maull, s.92.

Almanya'nın birleşmesi sonrası savunma politikalarında yaşanan en büyük dönüşüm olmuştur.

Soğuk Savaş sonrası Avrupa güvenliği konusunda değişen konjonktür Avrupa'yı Savunma ve Dış politika alanında daha yakın işbirliğine yönlendirse de, Avrupa NATO'ya olan bağlılığından vazgeçmemiştir. Sivil güç ilkesi, ABD'nin savunma alanında NATO içerisindeki sorumluluklarını artırma taleplerine Avrupa'nın cevabını sınırlamış, Almanya'nın bu konudaki yaklaşımları, Avrupa'nın politikalarını etkilemiştir.

2003 yılında yayınlanan Avrupa Güvenlik Stratejisi ve 2016 yılında yayınlanan AB Küresel Stratejisi Avrupa'nın Küresel bir aktör olarak rolünü ortaya koyan ilk belgeler olmuştur. Avrupa Güvenlik Stratejisi, Parasal Birlik hayata geçtikten ve Nice Antlaşması ile kurumsal reformlar gerçekleştirdikten sonra iyimser bir ortamda hazırlanmıştır. Strateji Avrupa kıtasında barışı sağlamak için komşuluk politikası ülkelerini kapsayan ortak dış politika alanlarını belirlemiş, politikalar için bir AB çerçevesi çizmiştir. Euro Bölgesi Krizi sonrası, Brexit süreci devam ederken kriz ortamında hazırlanan Global Strateji ise Avrupa'da barış ortamının sağlanması için Avrupa değerlerini Küresel ölçekte yaymaya yönelik hazırlanmış detaylı bir ortak politika belgesi olmuştur.³²² İki belge de AB'nin ortak dış politika alanında ortak bir çerçeve çizmesi bakımından önemlidir ve 2016 yılında yayınlanan Küresel Strateji belgesinin 2003 Stratejisine göre daha detaylı olması, daha fazla işbirliği alanı tanımlaması, CFSP alanında işbirliğinin derinleştiğinin kanıtı olmuştur.

Suriye'de başlayan iç savaş sonucu ortaya çıkan göçmen krizi, Soğuk Savaş sonrası CFSP'yi test eden bir diğer gelişme olmuştur. Almanya krizin başında, Doğu Avrupa sınırında mahsur kalan sığınma talep eden mültecilere kapılarını açmış, bu yaklaşımı sivil politikalar uygulama konusunda Almanya'yı Avrupa'da öne çıkarmıştır.³²³ Ancak Almanya'nın krize yaklaşımı, siyasi çevrelerden gelen itirazlar ve Avrupa'nın kriz konusunda izlediği politikalarındaki değişiklikler sebebiyle kısa süre içerisinde dönüşüme uğramıştır. Almanya Suriyeli mültecilerin Avrupa ülkeleri arasında belirli bir kotaya bağlı olarak dağıtılmasını önermiştir Birlik üyeleri bu öneriyi kabul etse de uygulaması sınırlı kalmış, Almanya inisiyatif olarak alternatif

³²² Tocci, s.495-498

³²³ The Economist, "Europe's Migrant Crisis: Merkel the Bold", 05.09.2015, <https://www.economist.com/leaders/2015/09/05/merkel-the-bold>, (20.06.2019).

çözümlere yönelmiş, Türkiye ile imzalan Geri Kabul Antlaşması sürecine Almanya liderlik yapmıştı. Birliğin göç krizine çözüm bulması zaman almış, bu durum Almanya liderlik rolü ve Birliğin CFSP'si ağır eleştirilere maruz kalmıştı.³²⁴

Soğuk Savaş'ın ardından dönüşüme uğrayan Avrupa ABD ilişkileri, ABD'nin, Avrupa'nın NATO'ya verdiği mali ve operasyonel desteği yetersiz bulması, Almanya ve Fransa'nın, 2003 yılında Irak işgalini desteklememesi gibi sebeplerle daha gergin bir hal almıştı. Almanya başta olmak üzere müttefik Avrupa ülkeleri yetkililerinin telefonlarının, Şansölye Merkel ve selefi Gerard Schröder'de ve 125 Alman yetkili dâhil olmak üzere, Amerikan Ulusal Güvenlik Ajansı (National Security Agency - NSA) tarafından 2013 yılına kadar on yılı aşkın bir süre dinlendiğinin ortaya çıkması, Avrupa'daki ABD şüphecilğini güçlendirmişti.³²⁵ Birlik Ülkeleri Dinleme Skandalı'na sert tepki göstermiş, Almanya Skandala karışanlar hakkında savcılık soruşturması başlatılmasını ve soruşturma ile ilgili bilgilere ulaşmayı talep etmişti.³²⁶

Almanya ve AB Ülkeleri dinleme skandalına tepki gösterecek de, ABD'nin etkili olduğu NATO Avrupa savunmasının temel unsuruydu ve ABD-Avrupa arasındaki müttefik ilişkisi devam etmişti. Avrupa'nın ABD'nin NATO bağlamındaki taleplerine şüpheli yaklaşımı ve ABD ile yaşanan krizler, Soğuk Savaş sonrası ABD-AB ilişkilerindeki dönüşümü ortaya koymuştu. NATO çatısı altında devam eden ilişkilerde iki tarafta daha temkinli hareket etmişti.

Rusya'nın 2014 yılında Kırımı İlhakı ve Ukrayna'ya yönelik askeri müdahalesi Avrupa'daki savunma ve güvenlik ortamının sorgulanmasına yol açmıştı. Mart 2015'te Avrupa Komisyon'u Başkanı Jean-Claude Juncker'in basın açıklamasında AB'nin, Rusya başta olmak üzere uluslararası güçler tarafından ciddiye alınmak için kendi ordusuna ihtiyaç duyduğunu açıklaması,³²⁷ Avrupa savunması yapısında dönüşümün olabileceğini göstermişti. Juncker Temmuz 2017

³²⁴ Maull, s.96.

³²⁵ The Guardian, "NSA tapped German Chancellery for decades, WikiLeaks claims" <https://www.theguardian.com/us-news/2015/jul/08/nsa-tapped-german-chancellery-decades-wikileaks-claims-merkel>, (20.06.2019).

³²⁶ Der Spiegel, 'Merkel Remains Mum on NSA Spying' <https://www.spiegel.de/international/germany/merkel-says-american-partners-need-time-to-clarify-spying-a-912067.html>, (22.06.2019).

³²⁷ Euractiv, "Juncker: NATO is not Enough, EU Needs an Army", 09.03.2015 <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/juncker-nato-is-not-enough-eu-needs-an-army/>, (26.06.2019).

Prag Savunma ve Güvenlik Konferansı'nda Avrupa Savunma yapısında değişime ihtiyaç duyulduğunu şu sözleri ile dile getirmişti:

*“Ortak Savunma oluşturulması sürecin başından beri Avrupa projesinin bir parçasıydı.... 1954 EDC başarısızlığı derin bir iz bıraktı bu yüzden, Ortak savunma için daha yavaş ve temkinli ilerliyoruz... Günümüz dünyasında, güçlü bir AB, güçlü bir NATO ve ikisi arasındaki güçlü ilişki hiç olmadığı kadar önemlidir. Ancak NATO'ya olan bağlılığımız savunma alanında daha ileri Avrupa çalışmalarının önünde bir mazeret değildir. Çevremizdeki dünya değişmektedir. ABD, Sayın Trump'ın Başkanlığı'nın çok öncesinden başlayan köklü dış politika değişikliklerine gitmiştir. Amerikalı ortaklarımızın refah içerisindeki Avrupalı müttefikleri için çok fazla yük taşıdıklarını düşündükleri geçtiğimiz on yıl içerisinde ortaya çıkmıştır. Ortadoğu'da, iklim değişikliği konusunda ve ticari anlaşmalarımızda kendi çıkarlarımızı korumaktan başka çaremiz yoktur.”*³²⁸

Junker'in Avrupa savunmasında yeniden yapılanma ihtiyacı 2018 yılında Fransa ve Almanya'nın gündemine girmişti. Fransa Cumhurbaşkanı Emanuel Macron (2017-) Verdun'da bulunan Eski Batı Cephesini ziyareti sırasında AB'nin, ABD ve NATO'dan bağımsız bir orduya ihtiyacı olduğunu ve Avrupa savunması için sadece ABD'ye güvenemeyeceklerini, Rusya, Çin hatta ABD'ye karşı savunma için Avrupa Ordusuna ihtiyaç duyduklarını dile getirmişti.³²⁹ Alman Şansölyesi Angela Merkel'in Macron'un Avrupa Ordusu kurma önerisini, NATO'ya rakip değil NATO'yu tamamlayıcı bir güç oluşturulması şartıyla desteklemesi³³⁰, Avrupa'da yetmiş yılı aşkın süredir ABD'nin baskın güç olduğu NATO dışında bir savunma gücü oluşturulmasını gündeme getirmişti. Fransa ve Almanya'nın Avrupa Ordusu oluşturma girişimleri ABD'den sert tepki almış, Birlik ve ABD ilişkileri gerilmişti. ABD Başkanı Donald J. Trump Resmi Twitter Hesabından, Fransa'nın Avrupa Ordusu kurma önerisine şu şekilde tepki vermişti:

³²⁸ Jean-Claude Juncker, “**Speech by President Jean-Claude Juncker at the Defence and Security Conference Prague: In defence of Europe**” Avrupa Komisyonu Basın Bülteni Veri tabanı, Prag, 09.06.2017,

http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-17-1581_en.htm, (26.06.2017)

³²⁹ BBC, ‘**France’s Macron Pushes for True European Army**’ 06.11.2018, <https://www.bbc.com/news/world-europe-46108633>, (26.08.2019).

³³⁰ Maïa de La Baume ve David M. Herszenhorn, ‘Merkel Joins Macron in Calling for EU Army to Complement NATO’, **Politico**, 14.11.2018, <https://www.politico.eu/article/angela-merkel-emmanuel-macron-eu-army-to-complement-nato/>, (26.06.2019)

“Emanuel Macron Avrupa’yı Çin, Rusya ve ABD’den korumak için kendi ordusunu oluşturmayı öneriyor. Ancak Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında bulunan Almanya’yı – Fransa için bunun sonuçları nasıl olmuştu? ABD gelmeden önce Paris’te Almanca öğrenmeye başlamışlardı. NATO için ödeme yapacak mısınız, yapmayacak mısınız?”³³¹

Avrupa ordusunun oluşturulmasının Birliğin gündemine girmesi ile başlayan ve Fransa ve Almanya’nın konu üzerindeki ortak tutumları ile güçlenen CFSP ve Avrupa Savunması alanında köklü bir değişime gitme girişimleri 2015 yılında başlamış ve günümüzde devam etmektedir.

Başarısız olan EDC oluşturma girişimi ile başlayan Avrupa politik bütünleşme süreci Soğuk Savaş sonrası büyük bir ivme kazanmıştır. Maastricht Antlaşması ile oluşturulan CFSP Avrupa’nın savunma ve dış politika alanında gittiği işbirliği için büyük bir adım olmuş, Avrupa’da güvenlik ve barış ortamını tahsis etme amacı ile yola çıkan CFSP, geçirdiği reformlar ile Avrupa ideallerini küresel anlamda yaymak için etkili ve müdahaleci politikalar içeren bir araç haline gelmiştir. Almanya ise bu süreçte AB’yi daha federal yapıda şekillendirmeye gayret etmiş, ileri politik bütünleşme anlamına gelen CFSP’ye destek vermiş, bugünkü şeklini almasında büyük katkısı olmuştur.

3.4. AVRUPA EKONOMİK VE PARASAL BİRLİĞİ VE ALMANYA’NIN ROLÜ

EEC kurulduğu yıllarda, II. Dünya Savaşından sonrası yarı bağımsız bir devlet olan Federal Almanya’nın siyasi tanınırlığını sağlamak ve bağımsızlık alanlarını genişletmek için büyük önem arz ediyordu. Doğu Almanya ve SSCB’ye bağlı Doğu Avrupa ülkeleri ile ticaret hacmini düşürecek olmasına rağmen, Almanya Avrupa’da oluşturulan ECSC ve EEC’de eşit üye olarak yer almayı tercih etmişti. Almanya’nın bu dönemde izlediği Ekonomik ve parasal politikaların doğruluğu 1970’lere ortaya çıkmış, üretime, sanayiye ve ihracata dayalı Alman ekonomisi Avrupa Ortak Pazarının kazanımlarından en çok fayda sağlayan ülke olmuştu.

³³¹ Donald J. Trump, **Twitter**, 13.11.2018

https://twitter.com/realDonaldTrump/status/1062311785787744256?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1062311785787744256&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.politico.eu%2Farticle%2Fangela-merkel-emmanuel-macron-eu-army-to-complement-nato%2F, (26.06.2019).

1973 yılında Bretton Woods sisteminin çökmesi ile Topluluk Üyesi Ülkelerde Devalüasyon yaşanırken Alman Markı ise aksine değer kazanmıştı. Bundesbank'ın izlediği sıkı para politikaları başarılı olmuştu ancak Mark'ın değer kazanırken Ortak Pazardaki diğer ülke para birimlerinin değer kaybetmesi Almanya'nın ihracatını olumsuz etkilemişti. Avrupa'nın daha sıkı para politikalarına ihtiyacı olduğu bir dönemde Almanya ise ihracat hacmini korumak için parasal istikrarın sağlandığı bir Ortak Pazara ihtiyaç duymuştu.

1973 yılında Avrupa Bretton Woods'un yerini alacak sistem üzerine çalışmaya başladığında, parasal politikadaki başarısı ile Almanya ön plana çıkmış, Almanya'da işleyen parasal sistem, Avrupa'ya uyarlanmıştı. 1979'da EMS'nin oluşturulması ve ECU'nun kullanılmaya girmesi ile Avrupa beklenenin üzerinde finansal performans sergilemiş, 1980'ler boyunca toplulukta enflasyon azalmış ve ekonomik büyüme hızlanmıştı.

EMS'nin başarısı bu alanda daha ileri bütünleşmeyi teşvik etmişti ve 1986 yılında imzalanan SEA ile Avrupa Ortak pazarına kişilerin ve sermayenin serbest dolaşımı da dâhil edilerek Avrupa tek pazarının tamamlanması için 1992 yılı belirlenmişti. EMS 1980'lerde büyük başarı göstermişti ancak EMS alanında izlenen ortak politikalar yasal zeminden yoksundu. EMS'nin yasal zemini SEA'nın kabul ve Roma Antlaşması'nın güncellenmesi ile oluşturulmuştu. Alman para politikalarının Birlikte uygulanması bazı üyeler tarafından eleştirilse de sistemin başarısı ile Birlik para politikalarındaki Almanya etkisi güçlenmişti. Mark Avrupa'nın temel para birimi haline gelmişti.

Maastricht Antlaşması sürecinde gündeme genel EMU, Tek Pazarın sağlıklı işlemesi için gereklilik olarak görülmüş, süreçte parasal politikaların Avrupa boyutunda ele alınması ve kurulacak AMB tarafından koordine edilmesi kararlaştırılmıştı. Alman parasal sistemi örnek alınarak kurulan EMS parasal alandaki bütünleşmenin dünyadaki tek örneği olmuştu.³³² Maastricht Antlaşmasında üye ülkelerin sağlaması gereken kriterler belirlenmişti ancak EMU alanına girdikten sonra kriterlerin takibi, ihlal durumlarında uygulanacak yöntemler ile ilgili bir düzenleme yapılmamıştı.

³³² Riemer, s.2-4

Almanya EMU'ya istikrarlı ve güvenilir para birimi Mark'ı terk etmek istemediği ve Bundesbank'ın parasal politikaları Avrupa boyutunda uygulamanın zorluğunu öne sürmesi sebebiyle isteksiz yaklaşmış ancak Avrupa bütünleşme sürecine bağlılığı ve politik alanda bütünleşmeyi ilerletme isteği EMU konusundaki çekincelerine ağır basmıştı.³³³

EMU'nun tamamlanması sonrası Euro Alanına dâhil olacak ülkelerin kamu borçları ve bütçe açıkları Euro'nun değerini doğrudan etkileyecek olması ve üye devletlerin mali durumlarını takip etmeyi gerekli kılmıştı. Maastricht Antlaşması sürecinde çözümü sonraya bırakılan EMU üyelerine yönelik mali takip ve yaptırımları düzenleyen SGP, Euro kullanıma girmeden hazırlanmıştı. 2 yıla yakın devam SGP hazırlıkları, Amsterdam Antlaşması ICG'lerine paralel EMU konferanslarında görüşülmüş ve 1997 yılında SGP imzalanmıştı. Almanya müzakerelerde EMU ile ilgili konuların tamamen kurulacak ulusüstü kurumlara bırakılmasını ve SGP kurallarını ihlal durumlarında yaptırım uygulanmasını talep etmişti. Birlik üyelerinin Maastricht Antlaşması çerçevesinden uzaklaşmak istememesi üzerine daha yumuşak kurallara dayanan bir SGP üzerinde anlaşmaya varılmıştı.³³⁴ Almanya'nın birleşme sonrası Euro kullanıma girmesine kadar, Birlik düzeyinde uyguladığı finansal politikalar, birleşme öncesi politikalarının devamı niteliğinde olmuştu. Almanya, finansal alandaki tecrübelerini EMU hazırlık sürecinde Birliğe aktarmış, Bundesbank'ın önerileri sürece yön vermişti.

Euro'nun kullanıma girmesi sonrası ilk küçük çaplı kriz 2003 yılında yaşanmış Almanya ve Fransa işsizlik oranlarını düşürmek adına de Ülkelerindeki vergi indirimlerini arttırmış, ulusal ekonomi politikaları adına SGP'den taviz vermişlerdi.³³⁵ 2003 krizi Birliği SGP reformuna itmiş ancak 2005 yılında gerçekleşen reformlarda Komisyonun izleme ve uyarı yetkilerinin genişletilmesiyle sonuçlanmıştı. Krizi Almanya'nın Birlik para politikalarında verdiği ilk taviz olmuş, EMS'nin oluşturulmasından itibaren daha sıkı bir parasal sistem için çaba gösteren Almanya, iç politikasının etkisiyle EMU politikalarından taviz vermişti.

2008 yılında ABD'nde mortgage piyasasındaki düzensizlikler sebebiyle başlayarak bütün dünyayı etkisi altına finansal kriz 2009/2010 yıllarında Avrupa'yı

³³³ Verdun, s.88

³³⁴ Heipertz ve Verdun, s.3-6

³³⁵ Schön ve Scipioni, s.1177

da etkilemişti. Almanya Bundesbank'ın etkili finansal politikaları ve sağlam ekonomisi sayesinde krizin ilk yılını yara almadan atlatmış, bu durum Avrupa'da ki Ekonomik Finansal Kriz ile etkili mücadele için Almanya'nın liderliğini ön plana çıkartmıştı. Ancak Almanya'nın finansal kriz süresince üstlendiği liderlik rolü farklı işlemiş, esnek ve açık fikirli olmaktan ziyade, yaptırımlara dayalı daha sert bir politika izlemişti. Euro bölgesindeki ülkelerin ekonomik performansları ve kamu finansmanı idarelerinin değişkenliği, krizin Birlik üyelerini farklı seviyelerde etkilemesine sebep olmuştu. 1997 yılında Euro Bölgesi oluşturulmadan, Birlik Ülkelerini yaşanacak krizlere karşı korumak, yaşanan aksaklıkları tespit edip önlem almak ede üzere SGP hazırlanmıştı ancak uygulamadaki sorunlar, Euro Bölgesi Krizi ile ortaya çıkmıştı. Almanya'nın SGP'nin hazırlık sürecinde kural ihlalleri takibi için kurumsal yapının oluşturulması ve ihlaller için yaptırım uygulanması konusunda önerilerinin kabul görmemesi, Birliği krizlere daha savunmasız kılmıştı. Yunanistan, İrlanda, Kıbrıs, İspanya'nın aşırı bütçe açığı vermesi ve borçlarını ödeyememesi ile Euro Bölgesi Krizi patlak vermiş, Yunanistan Komisyona kiriz öncesi sunduğu SGP raporlarının gerçeği yansıtmadığını kabul etmişti.

AMB, kriz süresince Euro Bölgesini bir arada tutmak için çabalamış, Almanya ise krizden en fazla etkilenen Güney Avrupa Ülkelerini rahatlatmak için ne pahasına olursa olsun krize karşı duruşundan ödün vermemişti.³³⁶ Bu ülkelere yönelik yardım paketlerinde büyük payı Almanya üstlenmiş, yardım alan ülkeler sıkı mali politikalar izlemeyi kabul etmişti. 2003 Krizi'nde EMU politikalarından taviz veren Almanya, Euro Bölgesi Krizi sırasında EMU'ya olan bağlılığını kanıtlamış, üstlendiği liderlik rolünün gereğini, Ortak Pazardan elde ettiği kazanımları gerektiğinde Birlik ile paylaşmayı kabul ederek göstermişti.³³⁷ Kriz süresince Almanya para politikalarının etkin bir şekilde uygulanması, Birlik Üyelerinin EMU alanında Almanya'ya olan güvenini ortaya koymuştu.

Birleşme sonrası Almanya'nın Parasal alanda bütünleşme politikalarında 2003 yılında verdiği taviz dışında, bir dönüşüm olmamış, Almanya EMU sürecinin ilerlemesinde ve Krizlerin çözümünde lider rolünü üstlenmiştir. Almaya 1989 Maastricht ICG'lerinde EMU'ya katılma konusunda tereddüt etse de politik

³³⁶ Martin Sandbau, "Europe's Orphan The Future of the Euro and the Politics of Debt", Princeton Üniversitesi Yayınları, New Jersey, 2015, s.184.

³³⁷ Maull, s.95.

bütünleşme konusundaki isteği ağır basmış ve EMU ile devam etmeyi seçmiştir. Avrupa finansal bütünleşmesi, Alman parasal sistemi üzerine inşa edilen EMS ile başlamış, Avrupa Tek Pazarı'nın ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik hazırlanan EMU yoluna devam etmiştir. EMU'nun tamamlanması ve yaşanan krizler ile Almanya'nın Birlik finans ve ekonomi politikaları üzerindeki etkisi artmıştır.

SONUÇ

1933 yılından itibaren Almanya’da yükselen Faşizm, 1938-1945 yılları arasında süren ve o güne kadar dünyanın gördüğü en büyük yıkıma sahne olan, II. Dünya Savaşı’na sebep olmuştur. Savaşta, Mihver Devletler safında savaşan Almanya, savaştan büyük bir mağlubiyetle çıkmıştır. Savaş tüm Avrupa’yı yıktığı gibi Almanya’nın da tüm büyük şehirlerini harabeye çevirmiş, savaşta verilen kayıplar ile Alman genç nüfusu da ciddi anlamda azaltmıştır. Mağlubiyet sonrası Almanya, Müttefik Devletlerin yönettiği işgal bölgelerine bölünmüş, bağımsızlığını kaybetmiştir. II. Dünya Savaşı’nın ardından, Savaş galibi SSCB ve ABD sahip oldukları farklı ideolojilerin etki alanını genişletmek için rekabete girmiş, 1947 – 1991 yılları arasında Dünyayı iki kutba bölecek Soğuk Savaş başlamıştır. Soğuk Savaş işgal altında olan Almanya için büyük bir fırsat olmuştur.

Almanya’nın politik olarak yeniden tasarlanması, savaş sonrası Müttefiklerin çözmesi gereken sorunlardan olmuştur. ABD, savaş sonrası artan milliyetçilik sebebiyle Almanya’yı cezalandırmaya yönelik bir politika izlemiştir. Soğuk Savaş’ın başlamasıyla Almanya’nın yeniden tasarlanmasına yönelik ABD politikaları dönüşüme uğramıştır. ABD, Almanya’yı cezalandırmaya yönelik politikalar yerine Marshall Planı ile ekonomik anlamda güçlü, Batıya dönük bir Almanya oluşturmaya karar vermiştir. Soğuk Savaşın başlaması ile Almanya, Batıya yakın liberal demokrat yapıda Almanya Federal Cumhuriyeti ve SSCB’ye bağlı özerk cumhuriyet olan Almanya Demokratik Cumhuriyeti olarak ikiye bölünmüştür. Federal Almanya Avrupa Bütünleşme sürecinin de etkisiyle Batı dünyasının bir parçası haline gelmiştir. Stratejik coğrafi konumu ve Avrupa’nın yeniden inşası için ekonomik önemi, Batı Almanya’nın Avrupa bütünleşmesinde ki konumunu güçlendirmiştir. Avrupa bütünleşmesinin ilk yıllarında, egemenlik alanları sınırlı olan Batı Almanya ise Avrupa Bütünleşme sürecini uluslararası tanınırlığını arttırmak, Batı dünyasındaki yerini sağlamlaştırmak ve egemenlik alanlarını genişletmek için kullanmıştır. Batı Almanya, ECSC ve EEC uluslararası bütünleşme süreçlerinde eşit üye olarak yer alabilmek için ulusal çıkarlarından tavizler vermiştir. Almanya Avrupa Ortak Pazarına katılarak, verdiği tavizlerin karşılığını fazlasıyla almıştır. 1970’lere gelindiğinde, ağır sanayi tecrübesi sayesinde, sanayi ürünleri ihracatına

dayalı bir ekonomiye sahip olan Batı Almanya, Ortak Pazarın sunduğu imkânlar ile Avrupa'nın en güçlü ekonomisi haline gelmiştir.

1970'lerde artan ekonomik gücü Almanya'nın dış politikadaki etkisini de arttırmıştır. Almanya tek ulus iki devlet olarak tanımladığı Doğu ve Batı Almanya arasındaki ilişkileri, Batılı ortaklarının tepkilerine rağmen sıcak tutmak için girişimlerde bulunmuştur. Almanya'nın bu dönemde Doğu Avrupa ile kurduğu ilişkiler ve sergilediği yaklaşım, gelecekte Avrupa Topluluğu/Birliği'nin genişleme politikalarını şekillendiren unsur olmuştur.

Soğuk Savaş'ın bitiminden önceki süreçte Almanya ekonomik ve parasal istikrarı ile EC'nin parasal politikalarına yön vermiştir. 1973'te Bretton Woods terk edilmesi sonucu Avrupa yeni bir parasal sistem arayışına girmiş, 1979'da faaliyete geçen EMS Alman parasal sisteminin Avrupa çapında uygulanması ile oluşturulmuştur.

Batı Almanya'nın 1949 yılında kuruluşundan itibaren izlediği barışçıl dış politika, amacına ulaşmış; Doğu Almanya, demokratik bir sürecin sonunda 1990 yılında Batı Almanya'ya katılmıştır. Almanya birleşme sonrası Avrupa'da ekonomik olarak ve nüfus bakımından en büyük ülke haline gelmiştir. Birleşme sonrası Almanya'nın Avrupa politikalarında büyük bir dönüşüm yaşanmıştır. Almanya'nın artan gücü Avrupa bütünleşme süreci üzerindeki etkisini arttırmıştır. Soğuk Savaş devam ederken, topluluk bütünleşme süreçlerine ekonomik alanda etkisi ile ön plana çıkan Almanya, Soğuk Savaş'ın ardından Topluluk/Birlik politik bütünleşme sürecine de doğrudan etki etmiştir.

Almanya, Topluluk üzerinde artan etkisi ile bütünleşme politikalarını federalist eksene kaydırmış, politik bütünleşme alanında ilerlemeyi destekleyen politikalar izlemiştir. Almanya, küreselleşen dünya şartlarında, Topluluğun/Birliğin yerini sağlamlaştırmak ve ekonomik büyümesinin devamını temin etmek için politik bütünleşmeyi ön şart olarak görmüştür. Almanya'nın Avrupa bütünleşmesi politikalarındaki dönüşüm özellikle, Genişleme, CFSP ve EMU üzerindeki politikalarında göze çarpmıştır.

Soğuk Savaş öncesi Almanya'nın Topluluk genişleme süreçlerine dönük politikaları, Avrupa Pazarını genişletmeye dönük olmuş ve ekonomik amaçlar ile sınırlı kalmıştır. Soğuk Savaş Sonrası NATO ve ABD'nin Avrupa savunmasına

desteğini azaltması, Genişleme süreçlerinin Avrupa'daki önemini arttırmıştır. Almanya Soğuk Savaş sonrası genişleme süreçlerinde SSCB etkisinden çıkan Kuzey ve Doğu Avrupa Ülkelerini Birliğe dâhil etmeye dönük bir politika izlemiştir. Almanya, SSCB'nin dağılması ile oluşan siyasi boşluğu Avrupa ile doldurmak için çabalamış ve başarıya da ulaşmıştır. Almanya'nın genişleme politikalarındaki dönüşüm, Topluluğun/Birliğin Doğu Genişlemesi sürecini doğrudan etkilemiştir. SSCB'nin dağılması ile Doğu Avrupa'da oluşan siyasi otorite boşluğu ve yaşanan çatışmalar, Avrupa güvenliği için tehdit oluşturmuştur. Almanya Doğu Avrupa'daki istikrarı sağlamak için en etkili yöntemin, Birliğin istikrarını ve refahını bu bölgede yaymak olduğunu savunmuş ve Doğu Genişlemesi sürecine büyük destek vermiştir. Almanya Doğu Genişlemesi sürecini Birliğin derinleşme süreci için fırsat olarak görmüştür. Yapısal ve kurumsal reformlara büyük destek vererek Avrupa'nın bugünkü yapıya ulaşmasına katkı sağlamıştır.

Soğuk Savaş süresince Avrupa savunmasının temel unsuru olan NATO ve ABD'nin, Soğuk Savaş sonrası Avrupa Savunmasına desteğinin azalması, Avrupa'ya yeni bir savunma stratejisi oluşturmaya itmiştir. Maastricht ile tanımlanan CFSP, Yugoslavya Krizi'nin de etkisiyle işlevsel yapıya kavuşmuştur. Almanya, kritik politika alanında bütünleşme örneği olan CFSP'yi desteklemiş, Avrupa'nın sivil güç kimliğini zedelemekten yeni bir savunma politikası oluşturmak için çabalamıştır. 1950'lerde başarısız olan EDC oluşturma girişiminin ardından, Avrupa Ordusu kurma fikri 2017 yılında tekrar gündeme gelmiştir. Almanya – Fransa işbirliği ile yürütülen çalışmalar günümüzde devam etmekte olup, Avrupa bütünleşme sürecini yeni bir boyuta taşımıştır.

Soğuk Savaş sonrası, Almanya'nın parasal alanda Avrupa Bütünleşme politikaları sürekliliğini korumuş; ancak politikalara bağlılığı ve politikalar üzerindeki etkisi artış göstermiştir. Maastricht Anlaşası ile oluşturulması taahhüt edilen EMU, Alman ekonomik çıkarlarına aykırı olduğu gerekçesiyle Bundesbank ve Alman Kamuoyunun yoğun muhalefeti ile karşılaşmıştır. Birleşme sonrası Avrupa bütünleşmesine bağlılığını göstermek isteyen Almanya, EMU'ya katılma kararı almış ve EMU tasarlama sürecini doğrudan etkilemiştir. 2008/2009 yılı Euro Bölgesi Krizi, 1999 yılında Euro Bölgesinin oluşturulmasının ardından, Birliğin karşılaştığı en büyük ekonomik kriz olmuştur. Almanya'nın kriz süresince üstlendiği liderlik rolü

ve krizin etkilerini azaltmak için ulusal bütçesinden verdiği destek, Almanya'nın Avrupa Parasal Politikalarına bağlılığındaki artışın göstergesi olmuştur.

Batı Almanya, Avrupa bütünleşmesinin temellerinin atıldığı yıllarda sürece etki edecek ekonomik veya politik güce sahip olmamasına rağmen, bütünleşme sürecinden büyük fayda sağlamıştır. II. Dünya Savaşı sonrası 20 yıl gibi kısa bir sürede ekonomik olarak toparlanması ve Avrupa'nın en büyük ekonomisi ve sanayisine sahip ülkesi haline gelmesinde EEC'nin ve Ortak Pazarın Almanya'ya getirdiği avantajların büyük etkisi olmuştur. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile ABD ve Avrupa arasındaki ilişkinin çehresi değişmiş, müttefik kuvvetler, hem müttefik hem rakip durumuna gelmiştir. Almanya, küreselleşen dünya şartlarında Avrupa'yı küresel aktör olarak tanımlamak için çabalamış, politik bütünleşme alanlarının genişlemesi ile Avrupa'nın küresel düzeyde krizlere müdahale kapasitesinin genişleyeceğini savunmuştur. Avrupa bütünleşme sürecini federal eksene kaydırmak için çabalamıştır. Almanya'nın çabaları ile Avrupa politik bütünleşmeye konu alanlar genişlemiş; ancak bu alandaki ilerleme, Almanya'nın hedeflediği düzeyin altında kalmıştır. Politik bütünleşmeyi sınırlandıran iki temel unsur ön plana çıkmıştır. Birincisi, Almanya'nın birleşmesi sonrası birlik kurumlarında artan temsil yetkisinin Üye devletlerde çekincelere sebep olması, ikincisi ise 28 Üyeye ulaşan Birlikte, farklı ekonomik siyasi yapıya sahip Üyelerin, politik bütünleşme alanında adım atmalarının zorlaşması olmuştur. Almanya Soğuk Savaş sonrası Avrupa bütünleşme sürecinden ekonomik ve politik anlamda fayda sağlamaya devam etmiştir. Sonuç olarak, Almanya'nın Soğuk Savaş sonrası, Birlikte artan etkisi ile Avrupa politik bütünleşme alanlarının genişlemesine katkı sağladığını ve ekonomik anlamda pazar ihtiyacını, AB vasıtasıyla karşılamasının yanı sıra, Almanya'nın uluslararası arenadaki etkisini arttırmak için Birliği araç kullandığını söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

AB Yayın Ofisi, “**Commission’s Programme for 1990**”, Luxembourg, 1990
<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a816c6be-0a6b-43ea-a2f9-eb84cadb6991/language-en>, (25.03.2019).

Agence Europe, “**Bring Washington The European Vision on Reform of International Financial Arcitecture**”, Günlük Bülten Numarası: 09777, 07.11.2008,
<https://agenceurope.eu/en/bulletin/article/9777/7>, (31.05.2019).

Agence Europe, “**Public Finances and Unemployment a Priority**”, Günlük Bülten numarası:10016, 11 Kasım 2009,
<https://agenceurope.eu/en/bulletin/article/10016/8>, (31.05.2019).

ECSC Antlaşması, **EUR-lex**, 1951, s. 201 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:11951K/TXT>, (17.04.2019) s. 15.

Alman Federal Gazetesi Arşivi, “**Landwirtschaftsgeset**”, 05.09.1955,
https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav#__bgbl__%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl155s0565.pdf%27%5D__1552325617890, (11.03.2019).

Alman Federal Savunma Bakanlığı, “**White Paper on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr**”, 2006
http://responsibilitytoprotect.org/Germany_White_Paper_2006.pdf, (13.05.2019).

Almanya Federal Hükümeti, “**Vertrag Zwischen Der Bundesrepublik Deutschland und Der Republik Polen Ueber Gute Nachbarschaft und Freundschaftliche Zusammenarbeit**”, 17 Haziran 1991, 8. Madde 3. Alt Başlık, ,
<https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/bulletin/vertrag-zwischen-der-bundesrepublik-deutschland-und-der-republik-polen-ueber-gute-nachbarschaft-und-freundschaftliche-zusammenarbeit-786742>, (13.06.2019).

Amerika Birleşik Devletleri Tarihçiler Ofisi, “**Foreign Relations of the United States, 1949. Western Europe Bölüm III**”,

<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1948v03>, (10.02.2019).

Anderson, Jeffrey, **German Unification and the Union of Europe The Domestic Politics of Integration Policy**, Cambridge Üniversitesi Yayınları, Cambridge, 2004.

ARD120, “**Bundestagswahl 2013**”,

<https://wahl.tagesschau.de/wahlen/2013-09-22-BT-DE/index.shtml>, (30.05.2019).

Arısoy, Alper, “Avrupa’da Federalizm Geleneği ve Avrupa Bütünleşmesinde Federalist Akımlar”, **Ege Akademik Bakış**, Cilt:10, Sayı:4, İzmir, 2010

<http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423876916.pdf>,

(16.04.2019), ss. 1195 – 1206.

Avrupa Birliği Bülten Arşivi, “**For a Stronger and Wider Europe**” ,Brüksel, 15 Temmuz 1997

https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/cap-history/agenda-2000/com97-2000_en.pdf, (29.04.2019).

Avrupa Birliği Tarihi Arşivleri “**Committee for European Economic Co-operation**”, <https://archives.eui.eu/en/isaar/38>, (28.06.2019).

Avrupa Komisyonu Basın Bülteni Veri Tabanı, “**European Council Brussels 22 and 23 March 2005 Presidency Conclusions**” , Ek II, 7619/1/05, Brüksel, 23.03.2005

http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-05-1_en.htm, (28.05.2019).

Avrupa Komisyonu Resmi Gazetesi, “**Entschliessung Des Rates und Der Vertreter Der Regierungen Der Mitgliedstaaten vom 22 March 1971**”, C28/4, 1971,

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1971:028:FULL&from=EN>, (13.03.2019).

Avrupa Komisyonu, "**Efficiency, Stability and Equity: A Strategy for the Evolution of the Economic System of the European Community (Delor's Report)**", Avrupa Komisyonu Arşivi Brüksel, Nisan 1987, http://ec.europa.eu/archives/emu_history/documentation/chapter12/19870410en149efficiencystabil_a.pdf, (22.05.2019).

Avrupa Konseyi, "**Avrupa Güvenlik Stratejisi**", Brüksel, 12 Aralık 2003 <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15895-2003-INIT/en/pdf>, (13.05.2019), ss.1,3,4.

Avrupa Konseyi, '**Cologne European Council Conclusions of The Presidency**', Ek II, 2. Paragraf, 1999, http://www.europarl.europa.eu/summits/kol2_en.htm#an1, (09.05.2019).

Avrupa Konseyi, "**Madrid European Council Presidency Conclusions**", 15-16 Aralık 1995, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00400-C.EN5.htm, (03.05.2019).

Avrupa Konseyi, "**Press Release Extraordinary Council Meeting, Economic and Financial Affairs**", Doküman No: D9596/10', Mayıs 2010, Brüksel https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ecofin/114324.pdf, (28.05.2019).

Avrupa Parlamentosu, '**Report With Recommendations to The Commission on Improving Economic Governance And Stability Framework in EU, in Particular in The Euro Zone**' Doküman Numarası: A/-0282/2010, 11.10.2010 <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2010-0282&language=EN>, (28.05.2019).

Avrupa Toplulukları Komisyonu, “**Completing The Internal Market⁴⁹, White Paper from the Commission to the European Council**”, 14.06.1985

http://aei.pitt.edu/1113/1/internal_market_wp_COM_85_310.pdf, (26.03.2019).

Avrupa Toplulukları Bülteni, “**The First Summit Conference of the Enlarged Community**”, 1972

<http://aei.pitt.edu/56272/1/BUL090.pdf>, (13.03.2019).

Avrupa Toplulukları Bülteni, “**The Results of the European Council in Bremen Reproduced from the Bulletin of the European Communities**”, No: 6/1978, 1978

http://aei.pitt.edu/1454/1/Bremen_July_1978.pdf, (13.03.2019).

Avrupa Toplulukları Komisyonu, “**Commission Memorandum and Proposals to The Council on The Establishment by Stages of Economic and Monetary Union**” http://aei.pitt.edu/1092/1/Barr_Plan_III_COM_70_1250.pdf, (13.03.2019).

Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi, “**Information and Notices**” No: C69/4, 1979
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:1979:069:TOC>,
(12.03.2019).

Balkır, Canan, “**Uluslararası Ekonomik Bütünleşme Kuram, Politika ve Uygulama AB ve Dünya Örnekleri**”, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010.

Baun, Michael J., “The Maastricht Treaty As High Politics: Germany, France, and European Integration”, **Political Science Quarterly**, Cilt:110, Sayı:4, 1996,
https://www.jstor.org/stable/2151886?seq=1#page_scan_tab_contents , (08.04.2019), ss.605-624.

BBC, “**France’s Macron Pushes for True European Army**” 06.11.2018,
<https://www.bbc.com/news/world-europe-46108633>, (26.08.2019).

Bevin, Ernest, **İgiltire Parlementosu Arşivi**, Cilt:481 Kolon:1173,
<https://hansard.parliament.uk/Commons/1950-11-29/debates/3e5d7b27-044a-4daf-a808-ec71cf462f1a/CommonsChamber>, (18.04.2019).

Bonciu, Florin, “The Lost and Forgotten Lesson of German Reunification and How It Can Relaunch the European Union Project”, **Romanian Journal of European Affairs**, Cilt:16 Sayı:4, 2016
<http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/rojaeuf16&div=29>,
(21.03.2019), ss. 5-15.

Brandon, Henry, “In The European Driver’s Seat: The Ec or Germany”, **Brookings Review**, Cilt:8, Sayı:2, 1989
https://www.jstor.org/stable/20080146?seq=1#page_scan_tab_contents,
(21.03.2019), ss.28-31.

Brandt, Willy ,“**Regierungserklärung von Willy Brandt**” Luxemburg Üniversitesi Araştırma Altyapısı,Bonn, 28.10.1969
http://www.cvce.eu/obj/regierungserklarung_von_willy_brandt_bonn_28_oktober_1969-de-bc31ee73-abb3-409f-9%0A829a-3f1dae3571d4.html, (17.04.2019), s.3.

Brok, Elmar,“Überzeugen statt Populismus”, **Der Spiegel Online**, 04.09.2000,
<https://www.spiegel.de/politik/deutschland/cdu-politiker-ueberzeugen-statt-populismus-a-91843.html>, (22.04.2019).

Bush, George W, “**Europe Whole and Free, Remarks to the Citizens in Mainz by President George Bush**”, ABD Almanya Büyükelçiliği web sitesi, 31.05.1989,
<https://usa.usembassy.de/etexts/ga6-890531.htm>, (20.06.2019).

Büyükbay, Can, ‘Almanya’nın Ab İçerisindeki Liderlik Rolü: Uluslararası Krizler Bağlamında Dış Politikada Süreklilik Ve Değişim’, **Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi**, Cilt:8, Sayı:1, 2017,
<https://dergipark.org.tr/esam/issue/27274/287134> (18 Temmuz 2019),ss. 19–38

Campbell ,A., “The Single European Act and the Implications”, **The International and Comparative Law Quarterly**, Cilt:35,Sayı:4, 1986,
<https://www.jstor.org/stable/759881>, (26.03.2019), s.932-939.

Darnstädt, Thomas, Winfried Didzoleit, Jürgen Hogrefe, Irina Repke ve Sylvia Schreiber, “Offen für den Osten” **Der Spiegel**, Sayı:37, 11.09.2000,
<https://www.spiegel.de/spiegel/print/d-17322735.html>, (22.04.2019).

De Feo, Alfredo, "**A History of Budgetary Powers and Politics in the EU: The Role of the European Parliament**", Avrupa Parlamentosu Araştırma Servisi, Luxemburg, 2015,
<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8fa07fa6-06bb-11e6-b713-01aa75ed71a1/language-en>, s.15.

De Feo, Alfredo, "**A History of Budgetary Powers and Politics in the EU: The Role of the European Parliament Part II: The non-elected Parliament 1957-1978**", Avrupa Parlamentosu Araştırma Servisi, Luxemburg, 2015,
<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f0a79708-ffe4-11e6-8a35-01aa75ed71a1/language-en>,(17.04.2019). s.11.

Dedman, Martin, **The Origins and Development of the European Union 1945–2008**, 2. Baskı, Londra, Routledge Yayınları, 2009, s. 43.

Delors, Jacques ‘**Speech by Jacques Delors to the Council of Europe**’ Luxemburg Üniversitesi Araştırma Altyapısı, Strazburg, 26 Eylül 1989,
https://www.cvce.eu/en/obj/speech_by_jacques_delors_to_the_council_of_europe_26_september_1989-en-59175ca0-1907-41bb-bae0-770c9612899e.html, (22.03.2019).

Delors, Jacques ‘**Address given by Jacques Delors**’ Luxemburg Üniversitesi Araştırma Altyapısı, 17.10.1989, Brüksel,
https://www.cvce.eu/en/obj/address_given_by_jacques_delors_bruges_17_october_1989-en-5bbb1452-92c7-474b-a7cf-a2d281898295.html, (24.03.2019).

Der Spiegel, ‘Merkel Remains Mum on NSA Spying’
<https://www.spiegel.de/international/germany/merkel-says-american-partners-need-time-to-clarify-spying-a-912067.html>, (22.06.2019).

Deubner, Christian, “The southern enlargement of the European Community: opportunities and dilemmas from a West German point of view”, **Journal of Common Market Studies**, Cilt:18.Sayı:3, 1980
<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=6276451&lang=tr&site=eds-live&scope=site&authtype=ip,uid>, (17.04.2018).

Dinmore, Guy ve Peter Spiegel, “Eurozone Rift Deepens Over Debt Crisis”, **Financial Times**, 22 Haziran 2012, <https://www.ft.com/content/579e2846-bc8d-11e1-a470-00144feabdc0>, (29.05.2019).

Dinnan, Desmond, “Economic Development of Post War Germany”, **Social Education; Arlington** Cilt:57, Sayı:4, 1993, ss. 176-181
<https://search.proquest.com/docview/210621996?accountid=10527>, (13.02.2019).

Dockrill, Saki, “Britain and the Settlement of the West German Rearmament Question in 1954”, **British Foreign Policy 1945-56**, (Ed. Michael Dockrill, John W. Young), Palgrave Macmillan Yayınları New York, 1989, ss. 149-173.

EU External Action, “A Global Strategy for the European Union’s Foreign And Security Policy,
http://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf,
(17.05.2019).

Euractive128, “Juncker: NATO is not Enough, EU Needs an Army”, 09.03.2015
<https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/juncker-nato-is-not-enough-eu-needs-an-army/>, (26.06.2019).

EUR-lex, “**Flexibility in EU decision-making: passerelle clauses, brake clauses and accelerator clauses**”

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:ai0019>,
(07.06.2019).

EUR-Lex, “**Commission v Council Judgment of The Court**” C-27/04, Paragraf 81,
13 Temmuz 2004,

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62004CJ0027&from=EN>, (27.05.2019), ss.
6679-6715.

EUR-Lex, “**Nice Antlaşması**”, Protokol A,4. Madde 3. Alt Başlık

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12001C/TXT>,
(07.06.2019).

EUR-Lex, “**Resolution of the European Council on the Stability and Growth Pact**”, O.J. 1997, C236/1, Amsterdam, 17.06.1997,

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1562095952396&uri=CELEX:31997Y0802\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1562095952396&uri=CELEX:31997Y0802(01)),
(09.04.2019).

EUR-lex, “**Resolution on the functioning of the Treaty on European Union with a view to the 1996 Intergovernmental Conference - Implementation and development of the Union**”, No: 51995IP0102, 19/06/1995,

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1556801896138&uri=CELEX:51995IP0102>, (02.05.2019).

Eur-Lex,” **The Amsterdam Treaty**”,

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum:4301858>,
(02.06.2019).

Fauldi, Alexander ve Will Zonneveld, ‘Vanishing Borders: The Second Benelux Structural Outline: Introduction’, **Built Environment**, Cilt: 23, Sayı:1, 1997, <https://www.jstor.org/stable/23287847>, (16.04.2019), ss.4-13.

Fursdon, Edward, "**The European Defence Community: A History**", Macmillian Yayınları, Londra, 1980.

Gauck, Joachim, “**Speech to open 50th Munich Security Conference**”, Federal Cumhurbaşkanlığı, Münih, 31 Ocak 2014, <http://www.bundespraesident.de/SharedDocs/Reden/EN/JoachimGauck/Reden/2014/140131-Munich-Security-Conference.html>, (19.06.2019).

Gillingham, John, **Coal, Steel, and The Rebirth of Europe, 1945-1955**, Cambridge, Cambridge Üniversitesi Yayınları, 1991.

Grill, Johnpeter Horst, “The Event Military occupation of Germany by the United States after World War II”, **Salem Press Encyclopedia**, 2018 <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=ers&AN=89116392&lang=tr&site=eds-live&scope=site&authtype=ip,uid>, (16.04.2019).

Grünbacher, Armin, "Cold-War Economics: The Use of Marshall Plan Counterpart Funds in Germany 1948–1960", **Central European History**, Cilt:45, Sayı:4, 2012, ss. 697-716 <http://www.jstor.org/stable/41819487>, (13.02.2019).

Heipertz, Martin ve Amy Verdun, "**Ruling Europe The Politics of the Stability and Growth Pact**", Cambridge Üniversitesi Yayınları, New York, 2010.

Heisenberg, Dorothee, “Taking a Second Look at Germany’s Motivation to Establish Economic and Monetary Union: A Critique of ‘Economic Interests’ Claims”, **German Politics**, Cilt:14, Sayı:1, <https://doi.org/10.1080/09644000500121358>, (08.04.2019), ss. 95–109.

Hendriks, Gisela, “Germany and the CAP: national interests and the European Community”, **International Affairs**, Cilt:5, Sayı:1,1989,
www.jstor.org/stable/2620983 , (12.02.2019), ss. 75-87.

Hennessy, Alexandra, ‘Investing in Early Crisis Relief or Reelection? Comparing German Party Responses to the Euro Crisis’, **German Politics and Society**, Cilt:35, Sayı:124, 2017,
https://www.researchgate.net/publication/319993764_Investing_in_Early_Crisis_Relief_or_Reelection_Comparing_German_Party_Responses_to_the_Euro_Crisis ,
(28.05.2019), ss.1-23.

Herzog, Roman, **Lessons from The PEDC Visions for The Future**, John Hopkins Üniversitesi Yayınları, 1997.

Hörber, Thomas, **The Foundations of Europe : European Integration Ideas in France, Germany and Britain in the 1950s**, Verlag für Sozialwissenschaften Yayınları, Wiesbaden, 2006.

Hudec, Martin, “The Development of International Economic and Monetary Cooperation in Europe”, **Studia commercialia Bratislavensia**, Cilt:11, Sayı:39, 2018,
<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=131080433&lang=tr&site=eds-live&scope=site&authtype=ip,uid>, (14.02.2019), ss. 28-41.

İktisadi Kalkınma Vakfı, “**Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşma**”, 1957,
<https://www.ikv.org.tr/images/files/A2-tr.pdf>, (13.02.2019).

İktisadi Kalkınma Vakfı, “**Maastricht Antlaşması**”, Genel Hükümler, Madde B
<https://www.ikv.org.tr/images/files/A5-tr.pdf>, (29.04.2019).

Johansson, Karl Magnus, ‘Europarty Influence and Its Limits: The Case of the European People’s Party and the Amsterdam Treaty’, **Journal of European Integration**, Cilt:38, Sayı:1, 2015

<https://doi.org/10.1080/07036337.2015.1088012>, (02.06.2019), ss.79-94.

Junker, Jean-Claude “**Speech by President Jean-Claude Juncker at the Defence and Security Conference Prague: In defence of Europe**” Avrupa Komisyonu

Basın Bülteni Veri tabanı, Prag, 09.06.2017,

http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-17-1581_en.htm, (26.06.2017).

Kaelberer, Matthias, “Deutschmark Nationalism and Europeanized Identity: Exploring Identity Aspects of Germany’s Adoption of the Euro”, **German Politics**, Cilt: 14, Sayı:3, 2005,

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=18448670&lang=tr&site=eds-live&scope=site&authtype=ip,uid>, (15.02.2019), ss.283-296.

Karlova Üniversitesi, “**Vertrag Zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Tschechischen und Slowakischen Föderativen Republik über gute Nachbarschaft und freundschaftliche Zusammenarbeit**” 10. Madde 2. Alt Başlık, 27 Şubat 1992,

<https://is.cuni.cz/studium/predmety/index.php?do=download&did=36921&kod=JM M353>, (13.06.2019).

Katz,Peter, ‘The Treaty of Nice and European Union Enlargement: The Political, Economic, and Social Consequences of Ratifying the Treaty of Nice’, **University of Pennsylvania Journal of International Economic**, Sayı:24. No:1,

<https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/upjiel24&i=239>, (06.06.2019), ss. 225–262.

Kennedy, John F, “ **Address given by John F. Kennedy, Philadelphia**” Luxemburg Üniversitesi Araştırma Altyapısı, 4.07.1962

https://www.cvce.eu/en/obj/address_given_by_john_f_kennedy_philadelphia_4_july_1962-en-052b3b13-dfe1-40df-9396-3a007abbb425.html, (17.04.2019).

Knapp, Manfred, Wolfgang F. Stolper, Michael Hudson “Reconstruction and West-Integration: The Impact of the Marshall Plan on Germany”, **Journal of Institutional and Theoretical Economics**, Cilt:137, Sayı:3, 1981, ss. 415-433

<https://www.jstor.org/stable/pdf/40750368.pdf?refreqid=excelsior%3A31c1fc60fdca5b91b86fdbb0c3672f8d>, (13.02.2019).

Kohl, Helmut, ‘**Address given by Helmut Kohl to the Bundestag**’, Luxemburg Üniversitesi Araştırma Altyapısı, 13.12.1991, Bonn

https://www.cvce.eu/en/obj/address_given_by_helmut_kohl_on_the_outcome_of_the_maastricht_european_council_bonn_13_december_1991-en-12090399-dc71-42ee-8a3d-daf2420c0a9a.html, (05.06.2019).

Kundnani, Hans, ‘Can Germany’s Social Democrats Offer an Alternative?’, **Dissent Magazine**, Sonbahar 2013,

<https://www.dissentmagazine.org/article/can-germanys-social-democrats-offer-an-alternative>, (29.05.2019).

La Baume , Maïa de ve David M. Herszenhorn, ‘Merkel Joins Macron in Calling for EU Army to Complement NATO’, **Politico**, 14.11.2018,

<https://www.politico.eu/article/angela-merkel-emmanuel-macron-eu-army-to-complement-nato/>, (26.06.2019).

Lange, Nico, Franziska Fislage ve Theresa SEE Czler, “**Positionen Der Parteien Zur Europawahl**”, Konrad Adenauer Vakfı, Berlin, 08.04.2014,

https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=ec643a4f-5b21-d129-9e60-052ed5d931dc&groupId=252038, (29.05.2019), s.17.

Large, David Clay, **Germans to the Front : West German Rearmament in the Adenauer Era**, Kuzey Karolayna Üniversitesi Yayınları, Londra, 1996.

Laursen, Finn “The Treaty of Nice: The Inadequate Preparation of Enlargement”, **Designing the European Union From Paris to Lisbon**, (Ed. Finn Laursen), Palgrave Macmillan Yayınları, HEMShire, 2012, s.196-217.

Lovec, Marko, **The European Union’s Common Agricultural Policy Reforms: Towards a Critical Realist Approach**, Palgrave Macmillian Yayınları, Londra, 2016.

Ludlow, N. Piers, "A Naturally Supportive Environment? The European Institutions and Germany Reunification", **Europe and the end of the Cold War: A Reappraisal Cold War History**, Routledge Yayınları, (Ed. Frédéric BOZO), Abingdon, 2008 <http://eprints.lse.ac.uk/26685/>, (25.03.2019).

Luxemburg Üniversitesi Araştırma Altyapısı, “**Benelux Bildirisi**”, 1955 https://www.cvce.eu/obj/the_benelux_memorandum-en-58119e2d-faf6-4faa-9bc1-d1918343bb6e.html, (18.04.2019).

Luxemburg Üniversitesi Araştırma Altyapısı, “**Commission Communication, From the Single Act to Maastricht and Beyond: The Means to Match Our Ambitions**” , 11.02.1992, http://www.cvce.eu/obj/commission_communication_from_the_single_act_to_maE DCricht_and_beyond_the_means_to_%0Amatch_our_ambitions_11_february_1992-en-ff61d9a6-7b3f-4153-8ba1-451af0476e28.html, (24.04.2019).

Macaristan Münih Enstitüsü, “**Vertag Über Freundschaftliche Zusammenaebeit und Partnerschaft in Europa Zwishen Der Bundesrepublik Deutschland und Der Republik Ungarn**”, 6 Şubat 1992, 3.Madde 2. Alt Başlık, <http://ungarisches-institut.de/dokumente/pdf/19920206-1.pdf>, (13.06.2019).

Maull, Hanns W., ‘Germany’s Leadership in Europe: Finding Its New Role’, **Rising Powers Quarterly**, Cilt:3, Sayı:1, 2018,
<http://risingpowersproject.com/wp-content/uploads/2018/04/vol3.1-maull.pdf>,
(21.04.2019), ss. 87–11.

Mehnert, Ralph J., “The European Currency Unit - The ECU, Currency for the United States of Europe”, **George Washington Journal of International Law and Economics**, Cilt:23, Sayı:2, 1990,
<http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/gwilr23&div=17>,
(15.02.2019), ss. 349-414.

Michalowski, Stanislaw “Germany and European Union Enlargement”, **Polish Quarterly of International Affairs**, Cilt: 7, Sayı: 2, 1998
<https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/polqurint7&collection=journals&id=199&startid=199&endid=210>, (16.04.2019), ss.23-34.

Milward, Alan S., **The Reconstruction Of Western Europe 1945–51**, Routledge Yayınları, Londra, 2005.

Milward, Alan S., **The European Rescue of the Nation- State**, Routledge Yayınları, 2. baskı, Londra, 2000.

Miskimmon, Alister, "**Germany and the Common Foreign and Security Policy of the European Union**", Palgrave Macmillian Yayınları, Hampshire, 2007.

Mitterrand, François, “**Speech by François Mitterrand to the European Parliament**”, Luxemburg Üniversitesi Araştırma Altyapısı 24 Mayıs 1984,
https://www.cvce.eu/en/obj/speech_by_francois_mitterrand_to_the_european_parliament_24_may_1984-en-cdd42d22-fe8e-41bb-bfb7-9b655113ebcf.html, (02.04.2019).

Moravcsik, Andrew, "Making History: European Integration and Institutional Change at Fifty", **The European Constitutional Settlement**, (Ed. Kathleen R. Mcnamara Sophie Meunie), Oxford Üniversitesi Yayınları, Oxford, 2007, ss. 23-51

Moravcsik ,Andrew, ‘Negotiating the Single European Act: National Interests and Conventional Statecraft in TheEuropean Community’, **International Organization**, Cilt: 45, Sayı:1 1991,
<https://www.jstor.org/stable/2706695>, 26.03.2019, ss. 19-56.

P.V.Z., “German Views on the Schuman Plan”, **The World Today**, Cilt:7,Sayı:7, 1951, (ss. 292-298)
<https://www.jstor.org/stable/pdf/40392434.pdf> , (13.02.2019).

Parsons, Craig, ‘**Revisiting The Single European Act**’, Comparative Political Studies, Cilt:43, Sayı:10, 2010,
<https://Journals.Sagepub.Com/Doi/Pdf/10.1177/0010414009358673>, (26.03.2019), ss.706-734.

Patton, David F., **Cold War Politics in Postwar Germany**, Palgrave Macmillian Yayınları, Hampshire, 1999.

Piris,Jean-Claude, "**The Lisbon Treaty A Legal and Political Analysis**", Cambridge Üniversitesi Yayınları, Cambridge, 2010.

Pittsburg Üniversitesi Avrupa Bütünleşmesi Arşivi, “**Genel Ortak Pazar Üzerine Brüksel Raporu (Spaak Raporu)**”, Lüksemburg,
http://aei.pitt.edu/995/1/Spaak_report.pdf, (18.04.2019).

Pius, Papa VII. "**Radiomessaggio Di Sua Santità Pio XII Al Mondo Intero In Occasione Del Natale**", Vatikan Arşivleri
http://w2.vatican.va/content/pius-xii/it/speeches/1948/documents/hf_p-xii_spe_19481224_un-tempo.html, (27.04.2019).

Puder, Markus G. “Salade Nicoise From Amsterdam Left Overs Does The Treaty Of Nice Contain The Institutional Recipe to Ready The European Union for Enlargement”, **Columbia Journal of European Law**, Cilt: 8, Sayı:1, 2002, https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/coljeul8&div=9&g_sent=1&casa_token=&collection=journals&t=1556526348, (29.04.2019), ss.55-83.

Radoslaw, Sikorski, “I Fear Germany’s Power Less Than Her Inactivity”, **Financial Times**, 28.11.2011, <https://www.ft.com/content/b753cb42-19b3-11e1-ba5d-00144feabdc0#axzz1ksboHuSM>, (27.05.2019).

Richard McAllister, **European Union An Historical and Political Survey**, Routledge Yayınları, 2. Baskı, Londra, 2010.

Riding, Alan “Hesitation Now Greets Europe’s Unity Plans”, **New York Times**, 1Ekim 1990, https://www.nytimes.com/1990/10/01/business/hesitation-now-greets-europe-s-unity-plans.html?rref=collection%2Fbyline%2Falan-riding&action=click&contentCollection=undefined®ion=stream&module=stream_unit&version=search&contentPlacement=1&pgtype=collection, (08.04.2019).

Rierner, Jeremiah, “The ECU as the ‘Mark’ of Unity: Europe between Monetary Integration and Monetary Union”, **National Council for the Social Studies**, Cilt: 54, Sayı:3, 1993, <http://www.socialstudies.org/sites/default/files/publications/se/5704/570407.html>, (19.03.2019).

Ruano, Lorena, “The Common Agricultural Policy and EU enlargement to Britain, Spain and Central Europe”, **The Politics of European Union Enlargement Theoretical Approaches**, (ed. Frank Sedelmeier ve Ulrich Schimmelfennig), Routledge Yayınları, Oxon,2005 ss.258-277.

Sandbau, Martin, **"Europe's Orphan The Future of the Euro and the Politics of Debt"**, Princeton Üniversitesi Yayınları, New Jersey, 2015.

Schäuble, Wolfgang ve Karl A. Lamers, **"Überlegungen zur europäischen Politik"**, Almanya Federal Maliye Bakanlığı, Berlin, 01.09.1994
https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Downloads/schaeuble-lamers-papier-1994.pdf?__blob=publicationFile&v=1, (02.015.2019).

Schoeller, Magnus G, 'Providing Political Leadership? Three Case Studies on Germany's Ambiguous Role in the Eurozone Crisis', **Journal on European Public Policy**, Cilt:24, Sayı:1, 2017,
<https://doi.org/10.1080/13501763.2016.1146325>, (31.05.2019), ss.1-20.

Schön-Quinlivan, Emmanuelle ve Marco Scipioni, 'The Commission as Policy Entrepreneur in European Economic Governance: A Comparative Multiple Stream Analysis of the 2005 and 2011 Reform of the Stability and Growth Pact', **Journal of European Public Policy**, Cilt: 24, Sayı:8, 2017,
<https://doi.org/10.1080/13501763.2016.1206140>, (27.05.2019), ss.1172-1190.

Schuman, Robert, **"Shuman Deklerasyonu"**, Europa.eu,
https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_en, (17.04.2019).

SPD Gurubu, **"Forderungen Zur Reform Des Vertrages von Maastricht 1996 Und Der Europapolitik"**, Berlin, Alman Federal Meclisi Arşivi, Arşiv Numarası: 13/1739, 1996
<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/13/017/1301739.pdf>, (06.05.2019).

SPD ve Bündis 90/Die Grünen, **"Aufbruch Und Erneuerung – Deutschlands Weg Ins 21. Jahrhundert Koalitionsvereinbarung Zwischen Der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands Und Bündnis '90/Die Grünen"**, Bonn, 20 Ekim 1998, 11. Bölüm,, 3. Alt Başlık,

https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Beschluesse/Bundesparteitag/koalitionsvertrag_bundesparteitag_bonn_1998.pdf, s.44, (09.05.2019).

Stevens, Philips, “Thatcher Rejects Delors Blueprint” **Financial Times**, 30 Haziran 1989,

<https://archive.org/stream/FinancialTimes1989UKEnglish/Jun%2030%201989%2C%20Financial%20Times%2C%20%2330882%2C%20UK%20%28en%29#mode/2up>, (30.05.2019).

The Economist, “**Europe’s Migrant Crisis: Merkel the Bold**”, 05.09.2015, <https://www.economist.com/leaders/2015/09/05/merkel-the-bold>, (20.06.2019).

The Guardian, “**NSA tapped German Chancellery for decades, WikiLeaks claims**”

<https://www.theguardian.com/us-news/2015/jul/08/nsa-tapped-german-chancellery-decades-wikileaks-claims-merkel>, (20.06.2019).

Tocci, Nathalie, “From the European Security Strategy to the EU Global Strategy: explaining the journey”, **International Politics**, Cilt:54, Sayı:4, 2017, <https://search.proquest.com/docview/2040826870/7881EB94ABD44DD7PQ/1?accountid=10527>, (13.05.2019), ss.487-502.

Truman, Harry S., ‘Special Message to the Congress on the Marshall Plan’, **Truman Library**

<https://www.trumanlibrary.org/publicpapers/index.php?pid=1849&st=&st1=>, (21.02.2019).

Federal Almanya Resmi Gazetesi, 31 Ocak 1950, Sayı:5,

<https://www.bgb1.de/xaver/bgb1/custom/app/pdf.xqy?ident=5aed14a538f5141f1ec09e8a09bad2c283c0be93×tamp=20190308225428&version=2.2&documentId=31210>, (09.03.2019).

Trump, Donald J. **Twitter**, (13.11.2018),
https://twitter.com/realDonaldTrump/status/1062311785787744256?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1062311785787744256&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.politico.eu%2Farticle%2Fangela-merkel-emmanuel-macron-eu-army-to-complement-nato%2F, (26.06.2019).

Türkiye Büyük Milet Meclisi, “**Avrupa Sosyal Haklar Sözleşmesi**”,
<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/sosyalsart.pdf>, (05.06.2019).

Türkiye Kamu Denetçiliği Kurumumu, ‘**Kopenhag Kriterleri**’
<https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/752d1--Kopenhag-Kriterleri.pdf>,
(06.06.2019).

Vanhoonacker, Sophie ‘The Amsterdam Treaty: Modest Reforms’, in **Designing the European Union From Paris to Lisbon**, (Ed. Finn Laursen), Palgrave Macmillan Yayınları, HEMShire, 2012, ss. 180-196.

Verdun, Amy, “**European Responses to Globalization and Financial Market Integration**”, Palgrave Macmillian Yayınları, Hampshire, 2000.

Walter, Leisler Kiep, “**Bridge Builder : An Insider’s Account of over 60 Years in Post-War Reconstruction, International Diplomacy, and German-American Relations**” Indiana, Purdue Üniversitesi Yayınları, 2012
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/deulibrary-ebooks/reader.action?docID=3119188&ppg=1>, (16.04.2019).

Warlouzot, Laurent, ‘The EEC/EU as an Evolving Compromise between French Dirigism and German Ordoliberalism (1957–1995)’ **Journal of Common Market Studies**, Cilt:57, Sayı:1,
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/jcms.12817>, (13.02.2019), s.81.

Whitfield, Edward, “**The 1995 Enlargement of the European Union**”, Avrupa Palamentosu Araştırma Servisi, Lüksemburg, 2015
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/563509/EPRS_STU\(2015\)563509_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/563509/EPRS_STU(2015)563509_EN.pdf), (24.04.2019), s.10-11.

Wood, Stephen ‘Germany and the EEDCern Enlargement of the EU: Political Elites, Public Opinion and Democratic Processes’, **Journal of European Integration**, Cilt:24, Sayı:1, 2002,
<https://doi.org/10.1080/07036330290014642>, (08.04.2019), ss. 23-38.

Young, John W. “The Parting of the Ways? Britain, the Messina Conference and the Spaak Committee, June-December 1955”, **British Foreign Policy, 1945-56**, (Ed. Michael Dockrill, John W. Young), Palgrave Macmillan Yayınları New York, 1989, ss.197 - 225.

Zaborowski, Marcin “Does Germany Support the EEDCern Enlargement of the European Union?”, **Polish Quarterly of International Affairs**, Cilt:7, Sayı:4, 1998
https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/polquin7&id=584&men_tab=srchresults, (16.04.2019), ss.77-92.

Zetsche, Anne “The Ford Foundation’s role in promoting German-American elite networking during the Cold War”, **Journal of Transatlantic Studies**, Cilt:13, Sayı:1, 2015, <http://dx.doi.org/10.1080/14794012.2014.990737>, (16.04.2019), ss.76-95.

Ziller, Jacques, ‘The Treaty of Lisbon: Constitutional Treaty, Episode II’, **Designing the European Union From Paris to Lisbon**, (Ed. Finn Laursen), Palgrave Macmillan Yayınları, HEMShire, 2012, ss. 244–69.